

Px 113

y45

7151 КРАТКИЙ ПАСПОРТ КНИЖИ +

№№ Ш.Б. 445 Инв. № 229/334

Автор Українсько-руський

Название архів

матеріали до історії Укр. пісні;

Место, год издания Львів, 1914 ^{Врши}

Кол-во стр. С. 241-480 с

— " — отд. листов _____

— " — иллюстраций _____

— " — карт _____

— " — схем _____

Том 5 часть 2 вып. _____

Конволют _____

Примеч

УКРАЇНСЬКО-РУСЬКИЙ АРХИВ

ТОМ X.

УКРАЇНСЬКО-РУСЬКИЙ АРХИВ

В И Д А Є

ІСТОРИЧНО-ФІЛЬСОФІЧНА СЕКЦІЯ

НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА ІМЕНИ ШЕВЧЕНКА

Т. X.

МАТЕРІЯЛИ ДО ІСТОРІЇ УКРАЇНСЬКОЇ ПІСНІ І ВІРШІ

II.

У ЛЬВОВІ, 1914.

З друкарні Наукового Товариства ім. Шевченка.

ШЗ
Ри 445

МАТЕРІЯЛИ

ДО ІСТОРІЇ УКРАЇНСЬКОЇ ПІСНІ І ВІРШІ

ТЕКСТИ Й ЗАМІТКИ

ВИДАЄ

МИХАЙЛО ВОЗНЯК

II.

У ЛЬВОВІ, 1914.

Накладом Наукового Товариства ім. Шевченка.

2291334
3

443 (2 = 14к) - 631

Ордена Трудового
Красного Знамени
Республиканская библиотека
УССР имени КИРС

XI.

Народня мова здобула собі розмірно ширші права в порівнянню з іншими духовними віршами в віршах, що мають темою світову суєту, смерть і позагробові вірування, також і Христові терпіння. У віршах на тему світової марності не рідко зустрічаєть ся і поетичний полет. Навіть такий нудний і позбавлений усякого літературного інтересу віршороб, як Кирило Транквіллон Ставровецький, оживлюєть ся у своїм „Перлі многоціннім“, коли дає „Лькарство... роскошникомъ того свѣта правдивое“. Має се бути „Пѣсьнь вдаячая при банъкетах панских“. Наведений тут цілий ряд мотивів світової суєти. Богатий пан заводить жалї, що смерть несподївано забрав його.

Где моя нынѣ замки кошовые мурованіи — питає він —
И палаци мои свѣтне и сличне маліованіи,
А шкатулы, злотомъ нафасованіи,
Възники под злотомъ цугованіи?
Где мои пресвѣтлыи златотканныи шати,
Рысѣ, соболе, сличныи кармазини и дорогіи шкарлати?

. . . . .
Где мои сады и красныи винограды?

Його скарби

. . . . . расхищены и побраны,
Шпаліери кошовныи пошарваны.

Несподївано все забрала йому смерть і положила його „межи смродливныи трупы“.

Пріятелѣ мои — нарикає далї — далеко от мене стали
И носы свои пред смрадомъ моимъ позатикали.
Вчера в дому моемъ было гоине веселя,
Музыковъ играня,
А спѣваковъ веселое спѣваня
И на трубахъ мѣдннхъ викриканыя,
Скоки, танцѣ, веселое плясаня,
Вина наливай,
Впивай, проливай,
Столы мои кошовныи сладкыи покорми покритіи,
Гостѣ мои и пріятелѣ персоны знаменитіи.

А нині мене все доброе и веселое минуло,
Слава и богатство на в'їки уплынуло,
Тылко мя нині все злое до себе пригорнуло:
Страхъ, болезнь, стогнаня
И плачивое нарѣканя.

Не зважала смерть на його молодість. Правда, приятелі плачуть по нїм, але вороги скачуть з радости. Вчора ордами ходили слуги за ним, а нині нема вї одного. Одну прислугу зробили йому тїльки, що положили до темного гробу, щобн його скоро „робацн ядовитїи расточили“. Смерть

на всѣхъ мѣчъ свой сродїи обнажила

И през него ольбрымовъ силныхъ положила.

Под ноги свои сихъ потоптала,

А славныхъ вѣка сего побрала

И въ тмѣ безъ памяти сховала.

Где нині суть миролюбци

И роскошныи сластолюбци,

А лакомыи златолюбци?

Всѣхъ сътъ гнѣвливиои смерта помкнула

И въ тмѣ вѣчнои несподѣване замкнула.

Где нині тиранове неужитїи

И князи на земли знаменитїи,

Играющїи съ птицами небесными

И съ звѣрами иногда земными?

Смерть въ гробъ послала,

Веселїе и славу ихъ забрала.

Где нині воинове горделивыи

И мучителѣ невинныхъ злослывїи?

Где сродїи и страшнїи гетманове?

Несподѣване смертнымъ мечемъ посѣчени

И безъ памяти въ тмѣ нині заключени

И знагла ядовитимъ червїемъ расточени.

Гнѣвлива й страшна смерть здїймає корони цїсарям і королям, стрїить „с премудрыхъ филозофовъ смѣховиска“, робить нїмим „в мовѣ и премудрого у словѣ“. Смерть

. . . . . многимъ смѣхотворцумъ огноила незапертїи губы,

Тїлко ся зостали огнилыи при нхъ зубы.

Приходить і мотив, який так плястично й прегарно віддав Шевченко в відомій думці:

О смерти страшливая и нежалосливая!
Ты яко косарь нынѣ неросудный
Под ноги свои крадешъ цвѣтъ барзо цудный.
Молодости и красоты жаловати не знаешъ,
Анѣ на единомѣ святыхъ милости нѣ маешъ.

Значно поетичнійше оспівуе мотиви „Лѣбарства“ Ставро-
вещького отся вірша співаника колекції Ант. Петрушевича
ч. 233:

О всеуетнаго свѣта	Пред судію правдіаго,
Мимо идуть нашѣ лѣта,	Господа Бога своего.
Гвнутъ, якъ роса утренняя.	К нему вы помолѣтеся
Суета чловѣческая.	И слезами возплачѣтъ ся.
Якъ прахъ вѣтромъ гонимый,	Ближніи и далекіи,
Чловѣчскій вѣкъ нещасливый,	Сродниці и знаемыи,
Сѣни удобряетъ ся,	Послѣдне мя простѣте
Гды з свѣтомъ разлучается.	В томъ гробѣ, где мя видите.
Яко цвѣтъ села красного	Южъ мя от днес не вѣйдите,
Отъ пожару великого	Гласа моего не услышите,
Воскорѣ премѣняетъ ся,	Червь ми уста зачервила,
Во пепелъ претворяется.	Земля очи заступила.
Вчорамъ бесѣдовалъ с вами,	Руцѣ и нозѣ связавы,
Нынѣ мертвъ лежу предъ вами.	Слуха землею напхави,
Нѣсть ми помагающаго	Чловки вшистки омертвѣли,
Развѣ Бога небеснаго.	Чорной ся земли прилучили.
Красота ми почорнѣла,	Молѣте за мя грѣшнаго
Смерть мя с вами разлучила	Творца неба моего,
Отъ сродниковъ и знаемыхъ,	Абы ми грѣхи отпустил,
Вселихся во гробѣхъ земныхъ.	Вѣчнаго царства домѣстил,
Сталемъ ся мерзскій предъ вами,	Да не буду осужденный,
Южъ не бесѣдую с вами,	На лѣвци поставленный,
Богу всѣхъ васъ поручаю,	Где вѣгда тма не згибаеть,
В далекій путь отбѣгаю.	Оген не угасаетъ,
Не скорблю земной красоты	Но (з) святыми предстану
Ни свѣта того доброты.	Нелицемѣрному Пану
Иду судищу предстать,	И з аггелы заспѣваю,
Отъ своихъ дѣлъ отвѣтъ дати	Тебе, Христе, оглядаю.

На сю тему є дуже багато вірш. Авторів можна вказати тільки при деяких. Не рідка по співаниках вірша „Фалшивая юность“, якої автором є Теодор Кастевич. Відкриває автора акростих:

Фалшивая юност, зрадлива фортуно,
Служишь челоўку во молодомъ вѣку,
Тепер оставила, гди сила вступила,
Старость челоўчу к земли прихвילהа.
Ей, орлова юность, обновися вынѣ,
Потѣшь челоўка в припадлой годвиѣ.
О вѣтри буйнве, с сторонѣ повѣйте,
Юность молодости моей привернѣте.
Даждь ми твою помощь, Боже справедливій,
Бимъ ты хвалилъ завше, ахъ, я нещасливій.
О роскоши мои, где ся вы подѣли?
Нѣби у Дунаю бистромъ ся втопили.
Роспустѣтся, води, от земли вступѣте,
Сердце фрасовливе во мнѣ охлодѣте.
Куди обернуса, слези проливаю,
А в старости моей самъ ся осуждаю.
Ахъ, приходитъ время до гробу ступати,
Южъ не буду в свѣтѣ якъ орель дѣтати.
Самъ ся осуждаю в томъ земном падолѣ,
Же в свѣтѣ жнючи, ужилъ своей волѣ.
Тамъ взму заплату, якъ стануть питати,
Ахъ, тяжело сердцу, якъ маю отвѣтъ дати.
Ей, тутъ ужаснися, кождій челоўче,
Же по смерти ревность яко мечъ сердце пресѣче.
Вѣдаешъ, же роскошь не долго триваетъ,
Радитъ челоўка и во гробъ впроважаетъ.
И плачь не поможе, когда смерть приходитъ,
Жаль немалій в сердцу в той часъ ся находить.
Чемъ ся не восплачешъ и не возридаешъ,
Же ся конецъ вѣка сего приближаетъ?¹⁾

---

¹⁾ Ю. А. Яворскій, Два замѣчательныхъ карпато-русскихъ сборника XVIII-го в., принадлежащихъ Университету Св. Владимира, Київ, 1909, ст. 52—53.

Отсей текст узятий з співаника, в яким найстарша записка з 1721 р., пізнійша з 1759 р. В бібліотеку квівського університету подарував в 1874 р. сю рукопись Яків Головацький. Які акростиhi стрічають ся у співанику, його описець др. Юл. Яворський не подає сього. Поміж доданими до опису текстами можна вказати ще на один акростих, що правда, не повний, але все таки віразний. З змінами ввійшла ся вірша в „Богосланик“ з поч. „Излий мяѣ, Боже, со небесе слезы“. Первісний текст має такий вид:

Излий мяѣ, Боже, со небесе росу,
Да сему пѣнію начало принесу.

Откуда начну слези проливати,
Страннаго ми житія дѣла возвѣщати?

Ахъ, уподобихъ ся вранови ноцному,
В день и в ноци во грѣсехъ пребивающому.

Навикохъ на вся дѣла моя злая,
Прето лишень буду небеснаго рая.

Туга мя нынѣ зѣло снѣдаеть,
Мечъ обоюду острый сердце прободаеть.

Уви¹⁾ мяѣ грѣшному, что азъ содѣлаю,
Же от многихъ ми лѣтъ Бога прогнѣваю.

Разорихъ законъ Создателя Бога,
Уви, отриневъ есмь свѣтлаго чертога.

Ой, душе, чему не радиши
И о грѣсехъ своихъ чем не поболши?

Вѣдаешъ, тѣло, жесмо вкупѣ згрѣшили,
Совокупне, греба, бвсмо поболѣли.

Сердце, неуснино подвигнися уди,
Къ познанію в немъ пребуди.

Кій плачь воспою лечъ язикомъ моимъ,
Помилуй мя, Боже, по щедротамъ твоимъ.

Из глубини гласъ мой ізведшаго
Помилуй мя, Боже, помилуй мя падшаго.

При двох усправедливлених і незначних поправках являєть ся акростиh Івана Туровського. Третім акростиховим віршописцем

¹⁾ На „уви“ переміною в текстї „горе“. ²⁾ В текстї „ей“.

світової марноти в Лука Длонський, що його вірша, „въ нейже душа оваеаветъ тѣло, а тѣло душу о грѣсѣхъ“ увійшла рівнож до „Богогласника“. Приходять вона у співаняку колекції Ант. Петрушевича ч. 254. Співаняк складається з останків кількох співаників; сям і можна пояснити записки з початку XVIII в., з 40 і 50 рр. тогож столітя і появу вірші „Тройца Богъ Отець“ десь з 60 рр. XVIII в. Вірша Длонського має у сїм співаняку назву „Щадма пок(у)тна“:

1 Лакнуцій¹⁾ свѣте, чемъ на грѣшніе зѣло очатуешъ
И вмѣсто жизни²⁾ отхланъ дѣдзани то намъ ознамуешъ?
За учинки наш(і)е намъ тое,
Будем осужденни за тое,
5 Же отхлан горяща,
Будеть³⁾ намъ прываца
На вѣки.

Утратилемъ южъ небо презъ грѣхи у Пана моего,
Жемъ б(а)рзо слухалъ рощкошей (!) свѣта нѣжли хвали его.
10 Волѣдемъ в роскошехъ гуляти,
Що день веселим бувати,
Не засмутелемся (!),
Але втѣшилемъ ся
На завждн.

15 Како пред тебе судію Богу минѣ грѣшному стати,
Когда с небесъ придетъ с трубою злие обличати?⁴⁾
Отче, змвлу(й)ся, не помви
На роскоши, мои свволѣ,
Бо то мое тѣло
20 Мене приводило
На тое.

Ахъ, отповѣсть тамъ мерзевне тѣло за мене и за себе,
Бо би я бида не согрѣшила, токмо же прес тебе.

²⁾ В рукоп. жижни. ³⁾ В рукоп. бедеть. ⁴⁾ В рукоп. обличата.

¹⁾ Текст співаняка № 8 (26—46) має надпис „Dusza s cialem sia przemowiala“ й такі відміни: 1. Łaknuszeczy... hrisni. 3. uczynky nasza. 4. oszużdeny (!). 5. otchłą haraszcza. 6. spryiaszcza. 8. swoeho. 9. Barzi(j) słuchałem roskoszy. 10. w roskoszach. 11. Szodę weselo. 13. tiszylem sia. 15. sudyiu... hrisnomu. 16. Kohda wo truba(c)h snydet s nebese zlie oblyczaty. 17. O Otcze. 18. 'swawolny. 22. odpowic tam mizerne. 23. tylko ze. 24. Ty

- То еще з младости зводило,
25 Завше тосъ до мене мовило:
Гуляй, душе, в тѣлѣ,
Заки не пом(лѣ)ли
В мнѣ кости.
- Шумѣлаєь также, о душе моя, теперъ южъ не прися
30 И ти со мною на всяко дѣло нечисто згодяся.
Поболѣемъ равно на тое,
Еще ти в(и)нна за тое,
Жесъ слезъ не точила,
Жалю не чинила
35 За грѣхи.
- Доколѣ, тѣло, будешъ на мене слушне волати?
Доситъ южъ жалю на сердцу моемъ мнѣ виражати.
Помни, древня злобо, на себе,
Якъ ямъ мукъ терпѣла у тебе.
40 Горшъ нѣжъ в оковахъ,
У твоихъ угробахъ
Мучиламъ ся.
- Латважъ то мука, о душе моя, еще била в мене,
Пожди, постѣди якъ буде, гди виѣдешъ от мене.
45 Тогда по расходѣ свѣтовомъ,
Якъ цале во гробѣ домовомъ
До часу лежати,
А покармъ давати
Робацтву.
- 50 Охъ, лутше било, о душе моя, на свѣт ся не родити,
Волѣламъ била во утробѣ маткі каменемъ сидѣти.
Лечъ ся южъ достану во руки
Пекелному аду во руки,

---

ieszcze. 25. Zawsze to do. 27. Poky ne pomlily. 28. Wsi kosty.
29. Szumilasz tak tez. 30. Y ty na wsiako dilo neczyste zo
mnoiu. 32. winisza. 33. Iez. 3r. Dokoli tilo, swite, budet na mene
nesluszne hadaty? 37. na serczu (!) moiem seho wyrazaty. 38.
drewnaa. 39. Jakich muk. 40. Horsze. 41. Wo twoich. 43. Latwa
to. 44. Pomny poslidnia, iak tebi budet, hdy. 46. Iuz, iuz cile
w doli hrowowom. 49. Robotstwu. 50. O lutsze by bylo na swit
czelowiku nigdy sia ne rodyty. 51. Wolilbym byl w mat(e)rney
utrobi. 53. Luczyperu zlomu w ruku. 55. Hrisnyk(a)m. 57. praw-

- Где бу(де)тъ отчизна,
55 Грѣшникъ дѣдизна
На вѣки.
На тебе тлько надѣю мѣю, Боже мой правдивый,
Вѣмъ, же не схоцешъ мсти(тв)ся кривди, Пана добротливый.
Я ся на тѣе слова заглядѣвъ,
60 Котріе џалмиста повѣдѣвъ:
Аще согрѣшиша,
Лечъ не отступша
От Бога.
Свѣдчнтъ п тайна сердца моего, сердцевѣдче Боже.
65 Ктожь мя, якъ не ти, въ сумленю моимъ змѣрковати може?
џа горшаго (!) гнилаго живучи,
На тѣмъ свѣтѣ много будучи,
Не чвидемъ благо,
Але всего злаго
70 Наблемъ.
Кому ся теперь уподобилемъ презъ учинки мои?
Отдалъ бимъ душу, отдалъ бимъ тѣло в рудѣ, Творче, твои.
Лечъ в(с)ѣмъ, чи схоцешъ ти прivity,
Бисъ не хтѣлъ до некла одати,
75 Не отсилай в муки
Луцвперу в рука,
Прошу тя.
Избави войны, избави гладу всѣ(х) (в) тя вѣрующихъ,
Не даждъ намъ смерти, даждъ грѣховъ стерти на свѣтѣ жи-
80 Горнему намъ отдай Сиону, [ющехъ (sic).
Нехъ будемъ достойни того, ерону
Твоему служити,
Со ангели пѣти:
Свят, свят, свят.

dywy. 58. s(c)hoczes mstyty sia krywdi, Pane dobrotlywy. 59. Na
ciem sia. 63. Ot tebe. 64. sercza moiego, ach, moy mocny. 65.
Ktoz to, iak... moiemo. 66. hor(s)ze... buducz. 67. Dolho na sem
switi ziyucz. 68. Ne wczynyl dobroho. 69. Ale b(i)lsze zloho ro-
bylos. 71. Komuz sia... pres uczynky. 72. Chryste, w ruci. 73.
Lecz sy (! czy) chosces, Tworcze. 74. oddaty. 76. Lucyperu w ruki.
78. Izbawy ohnia wienuiusczaho wsich nas. 79. Izbawy woyny,
yzbawy hrada nas wsich zywuschyich. 80. nas odday. 81. Hde
budem dostoyny ko tronu. 82. Tamo tia chwalyty.

XII.

З вищих богогласникових авторів є у згаданім співанику вірші Вольського, Івана Гешвицького й Бардинського. Вірша Гешвицького на Великдень „Іерусалиме, свѣтель надъ звѣзды днесь буди“ стрічаєть ся у Супрасльськім співанику. Навіть у текстї „Богогласника“ задержане апокріфічне оповіданне про вхід Христа до пекла:

Гмахи пекелнія, верени вѣчныя крушатся,
Врата мѣдная, узя желѣзная ломаются;
Се бо съ крестомъ грядеть Царь славы:
Огцы, вознесѣтъ въ радость главы.
Ты, аде, плачи и горко рыдай,
Же Христось воскресь, повѣдай.

З вірші Гешвицького в співанику колекції Петрушевича ч. 254 остало всего шість строф, бо недостає дальших карток. Одначе текст мало чим ріжнить ся від тексту співаника № 21 (696—71а):

- 1 Іерусалиме, свѣтвся нинѣ над звѣзди,
Се бо Царь твой спасель днесь от ада вся люди.
Вострубѣте, ангеловъ¹⁾ лъки,
Поправъ смертію смерть на вѣки.
- 5 Всяко бо древо цвѣти пускаєть,
Земля траву проныкаєть.
- О** воскресеніи Створителевомъ ликуйте,
Моря и рѣки, со человекы играйте.
Гори и холми, кедрн помраченіи,
- 10 Днесь есте есте свѣтлости наполненіи,
Солнце промени снущаєть,
Спод скали темной сіяєть.
- А**нгель бо камень велій от гроба отвали,
Міроносицамъ радость велію взявы,
- 15 Маріинны слези отяль от очію,
Рекль имъ: идѣте во весь Галилею,

---

1) Відміни тексту співаника колекції Петрушевича ч. 254 такі:
3. ангели. 5. Всякое древо. 10. есте вси свѣта. 11. промень пускает.
14. Мирносицамъ. 15. очію. 16. Рекъ: Ідѣте во предню весь.

Тамо обрѣщете Исуса,
Грядущаго до Емауса.

Не плачь, Маріе, не прикасайся ко хресту,

20 Гляголетъ Исусъ, восхожду ко Отцу.

Иди ко братіи моеи, сице рцы,
Да прославѣтъ мя предъ чловѣцы,
Азъ бо прійдохъ мѣръ спасти
И от ада вся возвесты.

25 **Гмахи**¹⁾ пекелнія, верія адова крушатся,

Врата мѣдяная, узы желѣзныя ломаются.
Се бо со скиптромъ грядеть Царь славы
И вси людіе восплещайте руками.

Ты, аде, плачь горко, ридай,

30 Же Христосъ воскресъ, в бездну бѣгай.

Ево праматы, се изволь знати торжество,
Сей день Господень единъ суббота празденство.

Скачи, играй, Давиде, со отцы
И вы пророцы и вси чловѣцы,

35 Пиюще паво новое

От тверда камене давное.

---

¹⁾ В рукоп. Дмахи.

17. Тамъ. 18. Градущаго. 22. чловеци. 23. прійдохъ вся спасти.
24. ада миръ возвести. 25. Згідно з № 21 Дмахи... и верія вси
крушатся. 27. градеть. 28. А ви, пророци, восплещайте... 30. безну.
31. Ево... сіе. 32. суботамъ. 34. Тѣмже образомъ вси чловеци.

Відміни тексту співаника № 9 (25а—27б) такі: 2. спасеть от...
вси. 5. Всякое бо. 8. Мора. 10. есте вси наполненіи. 11. Слонце...
спускаеть. 16. Рекъ имъ: идѣте в предельно весь Галилею. 18. Гра-
дущаго. 20. Азъ бо восхожду. 21. моеи и рци. 22. ты вси предъ
чловѣци. 23. вся спасти. 24. миръ возвести. 25. пеклнійя. 26. мѣ-
дяная. 27. градеть (с) съкиптромъ. 28. Восплещайте вси руками.
31. Ева... се исполни. 33. Играй, скачи. 34. Тѣмъ же образомъ
вси чловѣци. 36. каменная. 37. наполненная. 38. на тое. 39. Воспой.
40. страшнѣмъ. 42. Ключъ безднй (!) 45. Побѣдителя грѣха вос-
къли(к)нѣте. 46. Во кивалѣхъ доброгласно вдарѣте. 47. восклик-
нѣте. 48. ударѣте. 49. непобѣдимомо (sic)... славимомо (sic). 50.
служать чини. 51. Мора. 52. Сили небесныя (в)ся ужасають. 55.
Крини седятя (sic) в крили своя вдарите. 57. нашъ от. 51. Ра-
дость ведію намъ на земли принесть. 60. Скоробъ и гнѣвъ свой
отложѣте. 61—66. vacant.

- Широта земная естъ наполненная свѣтлости,
Адаме, обачь, призри на сіе с темности
И воспой согласно пѣснь таковую,
40 Демономъ страшно зѣло ужасную,
Ключа двѣя не вреди,
Лечь ключъ бездны сокруши.
- И ты, Соломоне, з мудрости своей що подай,
На триумфъ Христу воскресшему заспѣвай.
46 Побѣдители пѣснь воскликнѣте,
В куваль доброголасно вси ударѣте,
Кларнцы и пѣвцы, воскликнѣмъ,
В трубы, органи ударѣм
- Царю непобѣдимому, всегда славимому на вѣки,
50 Ему же служатъ силы, престолы, вся лыки.
Моря и рѣки его послушаютъ,
Воиства небесная ему ся кланяють,
Служаще, зрѣти не могутъ,
Же Христось воскресъ, вси поют.
- 55 Крѣпы селвія, в крила своя вдарайте,
Киты и рыбы, морскіе звѣри, играйте.
Се бо Створитель днесъ от гроба воскресъ,
Радость небу и земли принесь.
Людіе, другъ друга пріймѣте,
60 Скорбы и гнѣвы отложѣте.

Відміни тексту співаника Ів. Пашковського (102аб) такі: 2. Царь бо твой спасъ от гроба. 3. Вострубѣте днесъ лыки. 4. По-правъ бо. 5. пускай. 6. проникай. 7. Сотворителевомъ. 8. Мора. 9. помраченѣ. 10. Днес' свѣтлостію вси. 11. Слонце променѣ спускаетъ. 12. скази. 13. вели. 15. Марниѣ. 16. идѣтъ во предню вес'. 17. Тамъ обращете. 18. Градущаго. 20. Глаголе... снисхожду бо. 21. братѣй. 22. прославлять убо человекѣ. 23. испати. 24. мир извести. 25. Гмахи... верия вѣчная. 26. мѣдянная, узи желѣзная ломлятя. 27. з крестом градеть. 28. И ви вси. 31. Ево... дождати. 32. суботи. 34. Такожде и ви вси. 37. естъ наполнена. 38. Адаме з Евовъ. 39. гласно пѣси' днес'. 40. В пеклѣ демо(номъ зѣло) страшноу. 41—42. Же ключи темних не вреди.

Лечь ключи в бездны сокруши. На сім уриваєть ся текст сього співаника.

И тако рѣймо сіе словеси: даруй намъ,
Христе воскресій, сподоби жити, где будешъ самъ,
Бисмо жили з аггелскімы дикы
И тя хвалили отъ нынѣ на вѣки.
65 Даждъ намъ вѣкъ зде прожити,
Сподоби в небѣ ты зрѣти.

Акrostих у вірші Барднеського св. Миколаєви попово-
ний. Цікаво, що в співаннику Левковського відчитав Петру-
шевич акrostих сього віршенисця „Бардійскій“.¹⁾ У співаннику
Івана Пашковського виходить акrostих „Бардиски“, а у спі-
ваннику колекції Петрушевича ч. 194 (506—52а): Бардінски:

1 Болшого вѣцъ²⁾ на земли трона,
Хто хочеть себѣ за патрона
Обрати Николае святе,
Бо в немъ есть помощь непонята
5 Разуму.

Ажеби потапаль на морѣ,
Николай пребудеть вскорѣ.
Токмо рца: Николае святе,
Ратуеть, заразъ руку даеть
10 Помощь.

Ратуеть вязня не тмнвци,
Дасть помощь сиротѣ и вдовици.
Тилко его потреба благати,
На помощь къ себѣ призивати
15 Требуеть.

Доснѣ такъ есть, вема такого люда
Дознати пресвятого чуда,
Тилко хто ему ся помолить,
Найменши члунокъ не заболить,
20 Дасть цѣлбу.

1) А. Петрушевич, op. cit. ст. 103.

2) В співаннику колекції Петрушевича ч. 254 третя і четверта строфи пропущені. Зрештою відміни такі: 1. вѣсть. 3. Николая свята. 4. непонята. 5. Разумомъ. 6. Аше бисъ... на морі. 7. Прибуде Николай. 8. святе Николай. 9. Ратуй мя... руки дае. 10.

Изведеть от пути блудяща,
Скоро ты услышишь моляща.
    Не впадетъ между волки люти,
    Разденетъ (sic) бѣсовскіи полки.
25   Не згнешьъ.
Нехъ би билъ в якой напасти,
Не дасть ти Николай пропасти,
    Хощъ би билъ осужденъ на згубу,
    Впадетъ самъ напасникъ в пагубу
30   Вѣчную.
Сиротамъ онъ есть опекуномъ,
А в рожнихъ справахъ есть патрономъ.
    Не (в)важай, хощъ не маешь злата,
    Но проси Николая свята
35   Во помощьъ.
Кормитель есть всему миру,
Хто отдасть ему¹⁾ во офѣру,
    Дасть способъ, якъ жити на свѣтѣ,
    Алчущихъ рачиль кормити
40   Запевне.
И ми тежъ, всклонивши главу,
Дасть намъ помощь Николай яву.
    О що его будемо благати,
    Будеть намъ во всемъ помагати
45   Николай.

¹⁾ В рукоп. еми.

На помощь. 21. Изведеть из пути блудяще. 22. моляше. 23. люти волки. 24. Разденетъ бѣсовскіи. 25. Ни. 26. Хощъ и би билъ и. 27. Ни. 28. Хощъ билъ южъ видан. 31. опекуномъ. 32. И в справахъ ружнимъ онъ патрономъ. 33. Ни важай, хощъ ни. 35. На помощь. 36. Кормитель онъ есть. 37. Хто тилко дасть ему офѣру. 38. на свѣтѣ жити. 39. рачиль накормити. 40. Запев(в)не. 41. исклонивши (sic, исклонивши) глави. 42. намъ явѣ. 43. (О) аще. 44. Намъ завше помагати.

Відміни тексту співаника Івана Пашковського (26—3а) такі: 1. нѣст. 2. Кто. 4. милостг непонята. 7. Пребудет Николай. 8. сватий Николае. 9. Ратуй нас, заразы рущъ дае. 11. темници. 12. Дажъ способъ сиротѣ, одовици.

13—15. . . . . свѣтѣ жити,
    Алчуща рачиль накормити
    Запевне.

Вірша св. Миколаєви „Іграймо, співаймо“ з акростихом „Іоан авторъ“ відома з співанька Івана Пашковського й надрукована в замітках „З культурного життя України XVII—XVIII вв.“ (стор. 43—44). У співаньку колекції Ант. Петрушевича ч. 181 стрічаєть ся і „Пієнь святимъ апостоломъ Петру и Павлу“ з акростихом „Іоан“:

Истинная двоице, во мѣри ізъявися.
Петръ теплѣйшій, любезнѣйшій Христу примѣрися.
Павель предизбранни
Сосудъ зготованній
Богу зготовися. От небесъ возва(с)я:
Савле, Савле, что мы гониши?

О твердѣйшій ти каменъ вѣри, Христось Петру вѣщаєть,
Когда клучѣ царствія своего в рудѣ его вручаєть:
Тебѣ паству даю,
Паси агнці моя
И вся избранныя,
Паси овци моя.

Аще билъ Савель на вѣру гонительъ,
Потому тебѣ является очесъ просвѣтительъ.
Радуйся, радости,
Дамаску сладости,
Вѣру утвердвій и всѣхъ научивій
Поклаєятся Богу во Тройци.

Нѣтъ изрещи трудовъ вашихъ от всѣя страны,
Благаємъ васъ: молѣте Христа за вся християни,
Да дасть намъ во мѣри прожити,
Завше во вѣри вихваляти,
Завше прос(лав)ляти
На вѣки вѣковъ. Аминь.

16—17. . . . . немало люда

Дознали присватаго чуда.

21. Извидет ись пути. 23. Не впадеш между лютіе волки. 24. Разженет бѣсовскіе. 26—30. васант. 32. У съправах у розних патроном. 35. Даст помощь. 36. онъ есть. 37. Кто ему дает на офѣру. 38. Як на свѣтѣ жити. 39. Алчущаго рачил накормити. 41. исклонивша главу. 42. Даст и нам Николай во яву. 44. Рачит нам.

Вірша Іллі Бачинського „И мѣ теек(о)но, жалѣ нимали“ має попеваний акростих; у цілості заховав ся „Илья“. Приносить згаданий співаник і імя нового віршеписця Прокоча. Видно се з акростиха отсеї вірші сього співаника:

Преподобная Маріе святая,
В Ерусалими во святіхъ святая
Со слезами сидяху¹⁾,
Же внити не можаху
Во церковъ.

Ревне со жалемъ под хрестом стояла,
На ико(ну) святу пелне (!) позирала
И Царицу благала,
Аби крестъ лобызала
Ісуса.

О пут правій извѣстно пятает,
За Иор(д)анъ рѣку пойти умишляеть.
В пустини хождаше,
Марію оглядаше
Ист(инно).

Ко Христу Богу молитву творяще,
Пламенемъ и студенъ на тѣлѣ терпяще,
В храмиѣ не живяше
И ризи южъ не имяше
На себѣ.

Ой, Зосиме, велми потрудилъ ся²⁾,
За Иорданъ рѣку пойти не лѣняся.
Во пустини хождаше,
Марію оглядаше
Исти(нно).

Преподобная Зосима молаше (!),
Пригоститися барзо требоваше.
Вона Духа святаго,
Креве (!) и тѣла его
Желаше.

Истинно святій великій Софоне (?),
Египтянина житія истина

---

¹⁾ В рукоп. сидахи. ²⁾ В рукоп. подрудилъ ся.

Во євандѣ втвердили,
Марію прославили
Изрядво.

До сього самого автора належнть і пісня на Різдво Христа
в співанику № 21 (13а - 14а):

1 Показаєся надъ вертепомъ свѣтлая дєвница¹⁾,
Где раждаєть Ісусъ Христа нескверная агница,
Которому на небеса
Вси аггєли поють гласи:
5 Слава во вышнихъ Богу.

Росквѣтнулся жєзєль Ароновъ, квѣтъ з себе видає,
Где Марія Пречистая Ісусъ Христа раждає.
Тогда Іродъ засмутися,
Сердцемъ зѣло разярися,
10 **Жє** Царъ міру родися.

Онъ посилаєть своя воя Ісусъ Христа шукати,
Розказуєть малихъ дѣтей от сосца убивати,
Аггєль во снѣ ся являєть,
Іосєфу возвѣщаєть
15 До Египту вступати.

Ко вертепу, пастьєріє, прудко ся поспѣшайте,
Ягня возмѣтъ и понесѣтъ, Ісусъ Христа витайте:
Ласкавое пахолятко,
Прійми от насъ то ягнятко,
20 Даръ пастирей убогихъ.

Первовѣчній Сынъ от Отца на сей свѣт єсть зосланій,
Незлюбівій агнець Божій, откупитєль ласкавій,
Которому тріє цари
Поклонъ дають, кладуть дари:
25 Злато, ливанъ и смирну.

---

¹⁾ Відмінн тексту в № 10 (43а—44б) такі: 1. Показалася... прєсвѣтлая дєвница. 2. Панна Сына. 6. Росквѣтнулся... видав из себе квѣтъ. 7. Жє... царя Христа раждаєть. 8. осумнѣлся. 9. розярился. 10. Жє из неба родися. 11. Он шукаєть, посилаєть своя войска питати. 12. Ісусъ Христа розказуєть малихъ дѣтей убити. 13. Сіє аггєль в снѣ являєть. 15. вступити. 16. вертепѣ. 17. и прєнесѣтъ, царя Христа витайти. 19. то дитятко. 20. пастирскій, убогій. 22. незлюбівій. 24. Дають поклонъ. 25. Ливанъ, смирну и злато.

Іосефе, веселися о рождествѣ Христовомъ,
Слово плоть быст и вселися в мѣстечку Давидовомъ
И во Дѣвую вселися,
Человѣкомъ народися
30 Христосъ з Пречистой Панны.
И ми днесъ Рожденаго весело вихваляймо,
Яко Богу безсмертному честь и хвалу отдаймо.
Тому поклонъ и шѣніе,
Во вѣкъ вѣковъ хваленіе
35 Буди отъ всѣхъ христіянъ.¹⁾

ХІІІ.

Крім продуктів віршевої діяльності відомих акростихових авторів Стефана Дяченка, Йосифа Ревте(ького) й Івана Вольського („Ісполнися небо и земля чудесъ твоихъ, Царице“) заховав співаник, описаний під № 2, ще вірші авторів Миколая, Трофима й Гедеона Назія. Перший з наведених авторів уложив „Пѣснь святому великомученику Димитрію“ (62а—63б):

229/334
На торжество вси мирно сотецѣмся,
Царіе, князи, купно веселѣмся.
И вы, царици, жены, дѣвици, восплещайте красно,
Воспѣвающе, восклицяюще Димитрію гласно.
И вси людіе, вынѣ притецѣте,
Радостно ему хвалу првнесѣте.

По пятій строфі йде строфа з замітки з такими змінами: 1. родился, 2. мужейскаго от Дѣви воплотился, 4. Народился, воплотился. 5. Изъ Пречистой... 26. Іосефе... Христовѣ. 27. бысть во вертепѣ в мѣстечку Давидовѣ. 28. Со Дѣвою веселися. 30. Христосъ Богъ нашъ предвѣщній. 31. И ми вѣрніи рожденнаго Христа вихваляймо. 32. Яко Богу честь и хвалу предвѣщному отдаймо. 34. Хвала на вѣки вѣчніе.

¹⁾ Далі стоїть ось що: Здѣ полагається пунктъ под тон: осіядес.

Воль и осель стоятъ в ясель, где Христосъ Богъ родися,
Без сѣмене мужескаго из Дѣви воплотися.

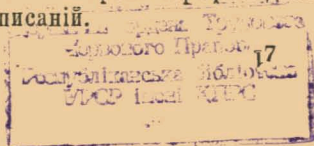
Сей во плоти между скоти

Народися во чистости

Христосъ з Пречистой Панны.

На боці: Кра(егранесіе): Проковій. По четвертій строфі відсилка:
По семъ да поется пунктъ ниже написаній.

АРХИВ, Г. Х.

Радуйся, святий, дар пребогатый у Христа обрѣлес'
И яко орел, а драгшій перел в небо возлетѣлес'.

Когда во Солунѣ Маѣиміянѣ приспѣ,
В благочестія святаго увидѣ,
Всади в темницу свѣтлу денницу, славна Димитрія,
Хвалящу же ся, славящу же ся, кто побѣдит Лія.

О, христіяннѣ Несторѣ быст именемъ,
Увѣдавъ сіе, ревностію движемъ,
Во темницу текъ, Димитрію рекъ: о мнѣ помолися,
Да зложу дерзост, Ліеву гордость, дабы побѣдился.

Лечъ Димитріе знаменіемъ креста
Знамена чело, Несторѣ Ліи предста.
На позорищи, царском тронищи зринувъ долу Лію,
Разори силу, его гордяню святий побѣдію.

А Маѣиміянѣ посрамленъ бывает,
Егда и о той вещи увѣдаетъ,
Яко выновенъ Димитрій славенъ смерти Лія того,
Посла ко нему ребра з Бодему, умучи святаго.

И ты, Солуне граде, веселися,
Свѣтлникъ в тебѣ пресвѣтлый явися,
Димитрій чудес свѣтящій везде с знаменіемъ славнымъ,
Освѣщай нынѣ в грѣховной тынѣ всѣхъ насъ православныхъ.

А мы фестъ его вси свѣтло празнуймо,
В џалмахъ и пѣсенехъ духовно лякуймо.
Радуйся, святе и пребогате Димитріе чудный,
Дай нам прожити, Бога хвалити всѣмъ во долготу днѣй.

Вірша Трофима має і свій локальний інтерес, бо зложена в честь Повчанської Богородиці (86аб):

Ты, Повче, гоине веселся,	Держащая всезлата
Благодать в тебѣ явися,	Христова естъ полата
Предпосланна з высоты	Марія.
От Маріей чистоти	Органы Дѣвъ принесѣте,
Мірови.	Устнами п сердцем славѣте,
Радуйся, роде христіянскій,	Священници со лики,
Же в Повчи квітнетъ тронъ	Миро з дармы велики
сіонскій,	Пріймѣте.

Финикъ Дѣва всѣхъ найдостой- Буд' намъ в небѣ веселіе,
[нѣйша, Душамъ нашимъ спасеніе,
Паче херувымъ гласомъ честнѣй- Царице.
Молимъ ти ся отъ сердца: [ша, Маріе, Повчанская главо,
Прійми яко Младенца, Радуйся, небесная славо.
Маріе. Прибѣгаемъ мы къ тебѣ,
Избави грѣшныхъ отъ немочи, Прійми насъ всѣхъ къ себѣ
Прибѣгающихъ къ тебѣ до Повчи, На вѣки.

З угроруського співаника кін. XVIII — поч. XIX стол. відчитав др. Франко в одній вірші акростихъ Гедеона Пазія, здогадуючи ся, що се угроруське складанне.¹⁾ З неповним акростихом „Гедеонъ Пазі“ надрукована ся вірша в „Угроруськихъ духовнихъ віршахъ“ В. Гнатюка (ст. 73—76). Повний акростихъ заховавъ отсей текстъ „Ѵалми о страшномъ судѣ“ (886—91а):

Горы, горы, душе моя, къ Творцу своему,
Бѣжи, бѣжи со еленемъ къ источнику живому.
Къ нему тамо припадѣмъ Котрій завше нападаеть,
И з него ся насладѣмъ, Кто къ нему прибѣгаеть.

Единъ, единъ той источникъ неисчерпаемый,
Вѣрнымъ, вѣрнымъ токмо людямъ всегда желаемый.
А гды з него вкушаемъ, А потому червомъ быти
То себѣ в нѣчто маемъ, И во прахъ ся претворити.

День оный, денъ онъ страшныйъ грядеть, гды самъ судія сядеть
Грѣшныхъ, грѣшныхъ отлучати и геенѣ ихъ предати,
Абы ся тамъ мучили, Бо источникъ презврили
Червь пекельный кормили, И о Творцу забывали.

Едну, одну душу маешь, а по что еи страчаешь?
Охъ, вона в тебѣ драга вышше якъ свѣцка слава.
На тварь Боску створенна, А от тебе доброволне
Кровію окропленна, Діаволу естъ преданна.

Онъ Люциперъ з діаволи в пеклѣ завше пребываетъ,
Вшетечниковъ, клеветниковъ тамъ къ себѣ призываетъ
И всѣхъ грѣшныхъ чекаетъ, Бо ихъ будетъ напавати³⁾,
Пугар²⁾ в рукахъ тримаеть, Вѣчнымъ огнемъ распалати.

¹⁾ Др. Ів. Франко, Карпаторуське письменство, ст. 138.

³⁾ В рукоп. Пагар. ²⁾ В рукоп. напапати.

Аби могль в небѣ зостати,
Со святыми гойновати
И свѣтлости наслаждатися.

Мишло самъ себѣ самому, жемъ есть злий, окаянный,
Даже от Адама есть поданій.

Горе в горахъ,
Горе во вертепахъ,
Горе в пропаstechъ земньныхъ.

Охъ, несчастное тѣло, чесо ради почернѣло?
Же у свѣтѣ живючи много южъ грѣшило.

Пойди в кладяжъ нескопанный,
Тамъ обратишь студенець долъгий
И благодати в немъ полъный.

Вимпянь води драгон в немъ преобращеши,
Умивъшися от грѣховъ, повелѣваеши.

Умивъшися, спомни на свѣтѣ,
Же свѣтъ есть злий человекъ
И души неприятел.

Ей, тѣложъ мое, тѣло, душѣ неспокойно,
Очи поглядають, на красу вирають,

Мысли найдуть,
Зраки глянуть
И руцѣ ся дотикають.

И волънение моръское и ти нѣрави мають
И волъненіемъ своимъ всегда ся колѣбають.

Вѣтеръ вѣнет,
Волни подвѣмет,
Корабли ся разбѣивають

Ревнуй теперъ, душа моя, бо южъ маешъ волю,
Абисъ на ономъ свѣтѣ мешкала в спокою,

Бо дияволъ на тя чатуеть,
Дивни сѣти закидуеть
И рихло ты поймуеть.

Житие баръзо меръзкое свѣтове понехай,
Творцѣ неба и земъли хвалу ему воздай

И упавъши на колѣна
И повелѣ же Богъ дѣло,
Душа в тѣло меръзъское.

З інших акростихових авторів являють ся у сїм співа-
ваницю вірші Івана Вольського, Деміяна, Луки Длонського,
Мастиборського, Йосифа Ревте(ького) й відомого з співаника
Івана Пашковського Медицького (як у співанику Пашковського,
так і тут акростих дає назву: Медзницки), якого зарваницька
вірша „Мире окрестний“ надрукована в замітках „З культур-
ного життя України XVII—XVIII вв.“ (ст. 40—41). На пізнійше
вложених картках співаника списана пісня св. Миколаєви
„Chwała ty choszczu wozdaty“ Івана Пашковського.

XIV.

Дещо з його віршевої спадщини заховав йогож співаник,
що переходуєть ся у бібліотеці Наукового Товариства ім. Шев-
ченка у Львові під ч. 370. Ближшій розгляд сеї рукописи, яка
не задержала ся у цілості й представляє в теперішнім виді
тільки останки колишньої антології світської і духовної вірші
і пісні, показує, що співаник зложений з кількох частий, пи-
саних ріжними часами й почерками. В кождім разі пізнійшим
є сей почерк яким списані вірші з акростихами Івана Паш-
ковського, прим. „Pieśń swiatowa, wydana Anno Dni 1764-to“
„Повижь думати, Боже, дай знати“.

Співаник Івана Пашковського дає змогу приписати бого-
гласникову віршу св. Миколаєви „Тривкрати блаженъ, пастиру“
Теодорови. Інша його вірша на Воведення „Трілїтнюю Юницу“
має захований акростих у „Богогласнику“. Можу вказати
й третю пісню сього автора „Трубы гласъ поднесѣмъ“. Дока-
зом сього акростих Теодора в текстї сеї вірші у збірнику ко-
лекції Ант. Петрушевича ч. 181:

1 Труби гласъ подимѣмъ¹⁾, пѣснь нову восклькнѣмъ,
Во святихъ святаго сокрасно прославимъ,
Поднесѣмъ, поднесѣмъ милодію гласно
І воскликнѣмъ пѣснь нову прекрасно
5 Святу Николаю.

Емпфреть естъ земний і житель небесній,
Гражданнѣ царствиа. Господь тебе приять,

---

¹⁾ Відміни тексту співаника № 19 (326—336) такі: 1. под-
несѣм... восклекнѣм. 2. согласно. 3. мило(сер)дію. 4. И воспоем
нивѣ... прикрасно. 5. Неколаю. 6. а жетел небесни. 8. непоколе-

- Столпе вѣри непоколибими,
Доме всезлатій і необоримій
10 (В)сезвѣтїя Тройци.
Отца сиротъ усѣхъ всещедра¹⁾ ты вѣми
І воспоймо нынѣ святителя пѣс(и)ми,
Пастира велика святителска лѣка,
Монаховъ сладосте, христіянь радосте,
15 Отче Николае.
Доситъ ты прослави(мъ) Господь всея твари,
Николае святе, в чудесех непоняти.
І ктожъ і ктожъ имя твое призоветъ святое,
На земли, на мори пребудеть воскори
20 Тепли предстатель.
Отче, отче, отче, драги помощниче,
Во бѣдахъ, тяжкомъ смутку скорій помощниче,
Привзи нынѣ, сердечне волаемъ,
Ратуй, ратуй, до тебе вадихаемъ,
25 Отче Николае.
Радуйся, священій, в неби почтеній
Патронъ великъ зѣло. Тебѣ наше тѣло
Служитъ всегда безъ всякаго вреда,
Ог ересь губящихъ²⁾, на насъ брань носящихъ
30 Изъбави воскорѣ.
И ктожъ имя твое призоветъ святое,
В чудесехъ живяше, святій иерарше.
Ктожъ ты, ктожъ ты тилко имѣеть за патрона,
Егоже не хибнетъ отъ Бога корона
35 На вѣки вѣковъ.

бимей. 9. всезлати и необоримей. 10. Святїя Тройце. 11. все щедре. 12. И восхваляемо нынѣ святетел пѣсн(и)ми. 13. Пастеря. 14. христіяном. 15. Неколае. 16. прослави. 17. Неколае святе, во чудесѣхъ непоняте.

18—20. Кто ты толко имѣет за патрона,
Буди всеѣмъ намъ оборона
Твоя корона.

21. священниче. 22. во тяжком... скорїи заступниче. 23. на насъ нынѣ... вадихаемъ. 24. волаемъ. 25. Неколае. 26. священїїи и во небѣ. 27. велики зѣло, ко тебѣ. 28. Служитъ безъ. 29. О ерее (!) губящихъ... посящихъ. 30. вскорѣ. 31. Ми тоже... призываемъ. 32. Неколае святе, во чудесѣхъ непоняте. 33. Кто ты толко. 34. Еїже (!).

¹⁾ В рукоп. вся щедра. ²⁾ В рукоп. гибящихъ.

Ось як змінений текст сеї пісні у „Богогласнику“:

Трубы гласъ поднесѣмъ, пѣснь нову составимъ,
Во святыхъ святаго согласно прославимъ,
Поднесѣмъ, поднесѣмъ мелодію гласно
И совоскликнемъ пѣніе прекрасно
Святу Николаю.

Аггелъ сый зѣлненный, человекъ небѣ ный,
Гражданнъ царствія, на земли чудесный,
Столъ правыя вѣры непоколебимый,
Домъ преукрашенный и необоримый
Всесвятія Тройцы.

Господь всея твари велии ты прослави,
Иерарше святе, во святыхъ избравый;
Кто бо имя твоѣ призоветъ воскорѣ,
Предстаешь во помощь на земли и морѣ,
Отъ бѣдъ избавляя.

Сиротамъ ты знаемъ скоря предстателя,
Алчущимъ и нищимъ блага питателя,
Недужнымъ и болвымъ чужда цѣлѣбника,
Узникомъ и плѣннымъ славно заступника
Тя призывающимъ.

Плавающимъ въ бурѣ правый окормитель,
Въ завистехъ, напастехъ еси защититель,
Душамъ же и тѣломъ данны благодати.
Кто иже подрѣбну хтѣлбы изчитати?
Огнюдъ не возможно.

Тѣбиже, отче щедрыи, драгій свашчєнниче,
Во бѣдахъ и скорбехъ общій помощниче,
Прізри, прізри на насъ, усєрдно зываемъ,
И бави отъ всехъ нуждъ къ тебѣ воздыаемъ,
Тєплый предстателю.

Прійми пѣсенное мало хвалєніє,
Воздаждь потребнѣйше благотворєніє,
Изволь отъ вѣчныя казни свободити
И безконечныя жизни сподобити,
Вєліи чудотворче.

У згаданім збірнику ч. 181 є ще й друга пісня Теодора,
але в ній строфа з початковою буквою „є“ пропущена:

Тя пѣс(в)ми почтѣмъ, немолчними гласи, о неизреченна Дѣво
[Маріе;
Тисъ надъ в(с)ѣхъ святѣхъ вѣвишенна лелѣ, подъ твои ноги
[падутъ царице.

Тисъ ласки непребранна, Чистая голубице,
Тисъ Богу укоханна, Пречистая Мати,
Драгая ластовице, Не дай погибати,
Своя пѣвци сохрани.

О Монархине, имя твое слине, повсюду простр(е)ся неизреченно,
Что Марія Мати дастъ благодати во всякихъ потребахъ неи-
Марія, Марія очищаеиъ, Марья очя даеиъ, [сказанно.
Марія, Марья уличае(тъ), Во всякой потреби
Марія, Марія воскрешаеиъ, Приходяще к теби
Не от тѣхъ посяраменъ.

(об.) Дрекле избранній источникъ милости показася намъ з не-
[плодной А(в)ни,
Не доумѣеиъ всякъ умъ, како би изрече о сличности Пречи-
[чистой Панны.

И Лука потрудися, Сличности удивися,
Начерта, почудися, О неизреченна,
Пѣнкности взумѣся, Будъ благословенна
От всѣхъ родовъ избранна.

О неизче(р)паемій кладязъ милосердья, подающе намъ все(г)да
[здравие,
Всякъ, сущи (въ) бѣдахъ, не имѣ инаго токмо глагола: ратуй,
Марія защищаеиъ, Марія исполняеиъ, [Маріе.
Марья соблюдаетъ, Марья Мати
Марья сохраняеиъ, Дастъ благодати
От (в)ѣхъ родовъ избранная.

Райскіе цвѣти, преслична лелѣя, ките избранній, прекрасна роже,
Доме всезлати, ките избранній, палато царска, преслична роже,
Пречина диязима (!), Аби намъ била винна
Пречина будь до Сына, И отпушенна
Пречина ти едина, И разрѣшенна,
Осуди на вѣки. Амвнъ.

Зложив Теодор і віршу в честь св. Дмитрія (№ 4, 32аб):
Оя Соломска явѣточ украсися, Память страсотерпца,
Роде земный, днес возвеселся, Дмитроя мироточца.

Егоже боць за Христа боденно, Сяюще паче сонца
Каплями зъло прободено Во подсолнечная конца.
Точят мира благодати, О велики Христовъ страсотерпче
Върних лица умащати. Димитрие, честни вѣнченоще,
О пророче давни Ісаия, Буди всѣмъ намъ предводител
На источникъ водъ іты всѣю, І во скорбехъ защититель.
Сеже зде мира істачая Рачь ся о насъ, святыи, причинити.
Страхомъ во вѣкъ. Егда во славу Богъ придетъ су-
Да похвалимъ Димитрия главу, Испроси во горнаго трону [дати,
Християномъ пречудную славу, Наслѣд(тв) намъ корону.

Відомі є рівнож дві пісні Теодора в честь локальних ікон. І так акростих вказує на Теодора як на автора пісні „Ісусу Христу распятому в Поповцахъ“ (№ 21, 536—546):

Тецѣте, царіє и князи, патріарси со владыки,
Священници со ивоки, старцы, юноши со челоуѣки,
Притецѣте вси, зрите, съ небеси
Богъ всѣмъ явися и прославися.
В Поповцахъ веси распятій,
На престол до церкви есть взятій
И днесъ всѣмъ благодать даеть.

Есть на престолѣ якъ Царъ славы поставлений в церкви По-
[повской,
Чудами сльнетъ такъ немало, нѣсть же изрещя в коронѣ це-
Російскіє страны, вси христіане, [сарской.¹⁾
Зрите, в образѣ Христосъ скараній,
Же солнце лучи²⁾ испущаетъ,
Христосъ тваръ чисту измѣняетъ,
Кровъ из боку сточаетъ.

О чудо ужасное днесъ явися в Поповцахъ веси,
Сотворитель, Богъ правдивій, подаеть усѣмъ многи чудеси.
Слѣпимъ очи даеть, хромихъ исцѣляетъ,
(В) всякой недужѣ всѣхъ очыщаетъ.
Слѣшѣтъ нинѣ вси купно, странны,
Собравшеса вси христіаны,
Творцу воздадимъ пѣснь нову.

¹⁾ Ритм і рим указують, що в первісній текстї стояло: в коронѣ полской. ²⁾ В рукоп. лучу.

Днесъ во твоємъ храмѣ Успеніи (sic), Дѣво, Сынъ твой, о
[Павно, тваръ измѣняше,
Приводяще слѣпихъ предъ образъ, множествомъ паче громомъ
[страшаше.

Кричить, бѣжить в бездну, ничтоже дерзну,
Тако глаголетъ, слезе вопіетъ:
Не муч мя, Иисусе, Сыне Бога живаго,
Не имаю створити ничтоже злаго
Сотворенію твоему.

О незлобвий, крѣтко любимій Боже ласкавий и Царю славы,
Тысь имѣешь мощь; гди бысь восхотѣль, сотер бысь усѣмъ вра-
Плачте, людіе вси, что за чудеси [гомъ главы.
Творецъ що дѣетъ, такъ болѣзнуетъ
Терніемъ укоронованій,
У слуха тяжело бычованій.
За весь міръ Творецъ скараній.

Руцѣ простеръ на крестѣ всѣхъ Творецъ неизреченній,
Которому бокъ пресвягій к шіемъ прободеній.
Долготерпеливий Царю едвий,
Даруй в храмѣ семъ, абы билъ спасенъ
Всякъ прибѣгающій в потребѣ.
Тому сподоби жити в небѣ
Со святыми на вѣки вѣковъ

Хоценський співаник Левицьких заховав і пісню Теодора
Таврівської Богородиці (Н. Т. Ш. 367, ст. 133—37):

Tecite, wsy hrady y wesu.
Yzbrannyie wsia luku, caryie, władyky
Wostocznyie strany y wsia chrystyiany.
Kupno w swoim lyci wospoyte Carycy
Sohłasno, prekrasno piśń nowuiu dneś,
Że dneś Diwa czudna diła diiet w Tywrowi
Y blahodat prosiaszczemu daiet woskori,
Twar czystuiiu yzminiaet wo swoim obrazi,
Syiaiusze na prestoli akы wo czertozi
Czystaia Diwyca, Bożaia Maty.

Jest to roda czudna, buduczy nepłodna.
Yzbra Boh Diwycy, Mater Władyczycy
Yz matere ystoy z czřewa Anny czystoy.

Aky od czertoha pronže radość mnoha
Y dneś na prestoli wosyia.
Wsy tecite, proslawite Mater Carycy,
Yzbrannu czystu Pannu, Diwu Władyczycu,
Ze y mertwym żytyie czudesno daruiet
Y wsy, o sczo ieia prosiat, to skoro sprawuiet
Czystaia Diwyca, Bożaia Maty.

O czudo neskudno yzreczy to trudno.
Slipyie, chromyie zostaiut zdrawyie,
Ynohda z wiązienia, chotiaczy zbawlenia
Od pohybelna rowa, prytek do Tywrowa
Y pryspi ko Diwi Carycy.
Slezne moły y opaly ieho weryhy,
Da, wydiaczy czudo syie, wsy proslawyły,
Ze Caryca y Diwyca, Bożaia Maty
Yzobylno chrystyianom daiet blahodaty,
Prytikaiuszczym wo chram toy.

Dneś wo chrami twoiem, o Mychaile,
Maty Bożaia czudesamy slyne.
Dowolno to znaiem, nebesna Caryce,
Žes Maty Bożaia odlianna w słońce,
Syiaiesz na prestoli czudesno.
Wostok, zapad, iuh y siwer sobrasza sia strany,
Wsy stecit sia, soberit sia, wospoyte so namy
Y wy, ryby morskyie, dwyzit sia sohłasno,
Y ty, Melozyno, wospoy dneś prekrasno
Na radost Carycy piśń prekrasnuiu.

O drażayszaia Diwo, Monarchyne,
Kto na tebe upowaie, nigdy ne pohybne.
Ty iesteś drażayszaia pacze wsiakoy własny,
W wsiakoy tuzi y neduzi ne daiesz propasty.
Kto tebe na pomocż przywaiet,
Altorysta, Diwo czysta, tebi pryznaiet,
Že twoy obraz w Tywrowi czudesno syiaiet,
Ze stražduszcze bez dwa hody iuż smerty ożydał
Y blahodat od Carycy na sebi pry.ł
Y dneś zdrow zostaiet twoy słuha.

Ratuy nas, Diwo, pohybszych wo switi,
Prosymo tia slezne (sic) wo wsiakom powiti.
Yspraw pokoy pańslwu ta w polskoy koroni,
Uprosy nam swoho Syna, sidiaczy na troni.
Po smerty w nebesy wieczne żyty.
Nadeżda nasza, ko tebi wo wsiakoy potrebi
Y czrez twoie mołenyie budem żyty w nebi.
Tokmo rcy słowo skoro, to hotowo
Syn twoy u Car sławy wincem nasza hlawy
Uwinczaiet w nebesy na wiky wikom.

Як щойно наведена пісня Теодора просить о спокій „в полської короні“, рівнож і пісн: Тиврівській Богородиці¹⁾, яка ввійшла в „Богогласникъ“ з початком „Согласно крикнѣте“, має в останній своїй строфі прошення через Богородицю до Ісуса,

Да дасть въ полской коронѣ
Мирно всѣмъ намъ прожити.

Одначе не можна вичитати в сѣх словах ніякої вказівки на час, в яким зложена ся богогласникова пісня Тиврівській Богородиці. В кождім разі відгуком вищих пісень є слова „Смири главы Агарянь“.

Цікавий у пісні одян мотив. Наслідком чудес Тиврівської Богородиці

Люциперъ темнѣть,
Же такъ власти не имѣть,
Сталь ся Сатанавль..
Отколь храмъ сей явился,

---

¹⁾ З помяника XVIII в. потіцької церкви холмської епархії надрукував А. Лонгінюв пісню Тиврівській Богородиці „Пречистая Дѣво Мати, Словень раю“. Через хибне відчитанне тексту або пропущення в рукописи букви „в“ вийшло в тексті „у Тирови“ замість „у Тиврови“. Наслідком сього й невірне твердження, що „подъ украинской Тиравой несомнѣнно разумѣтся мѣстечко Тирава близь Санока, на ю. в. отъ Перемышля“ (А. В. Лонгінювъ, Червенскіє города. Историческій очеркъ въ связи съ этнографіей и топографіей Червоной Руси, Варшава, 1885, ст. 365). Запис сєї пісні з уст лїрника подала за „Подольскими епархіальными вѣдомостями“ (1889, № 7) „Кіевская Старина“ (т. XXV, ст. 238). Приходить ся пісня і в співанику № 1.

Оттоль бѣсъ постыдѣся,
Тренещуще рыдаеть,
Во тартаръ отбѣгаеть,
Бѣднимъ пакостивъ людемъ престаеть.

XV.

У почаївських виданнях „Богогласника“ є дві пісні з акростихом „Василій“. Одна з сих пісень, а саме молитовна до Богородиці „Всѣхъ Царице, Владичице“ заховала акростих вповні. Друга вірша св. Михайлови „Воннства небеснаго силы“ має акростих поцсований. Вірші сього автора ввійшли рівнож з змінами до „Богогласника“. Доказом сього друга з згаданих пісень з повним акростихом з співаника „Національного Музею“ у Львові ч. 61 О (296—31а):

Воннства небеснаго сили Михайль святыи воевода.
Черезъ него по бунтахъ у небѣ сталася совершенна угода.

Кто яко Богъ — крикнувъ, поклонимся,
Все купно смиренно молимся,
Того естъ небо и земля Творца,
Царствію его не будетъ конца.

Ангели Михайла вожда согласно уси послушаютъ,
Честь, хвалу во вышнихъ сѣдящу во пѣсняхъ достойно отдають.

Святъ, святъ, святъ Богъ единъ во Тройцы,
Духъ святыи со Сыномъ во Отцы
Хвалимій нехъ будетъ во вѣки
Ангелами со человѣки.

С нами Богъ — покорни ангели мовять: Михайле гетмане,
Воннимъ твой совѣтъ исполненный, противныхъ враговъ соборъ

Нехъ вдутъ въ огнистое море, [нехай гине.
Тамъ будетъ имъ вѣчное горе,
Нехъ летять, якъ дождь со небесе,
Во подъземнія и темнія тараси.

Исаіа пророкъ то глаголетъ, что ся уже прежде вѣкъ стало,
Девница спадеть со небесе, со нею злыхъ ангеловъ немало.

И яко риза очервлена
Не можетъ бити убѣлена,
Такъ духи нечистивъ, злихъ
Южъ не могутъ бити благивъ.

Люциперъ, найвишше створеня, помисливъ равень бити Богу,
З найвишшаго престола в небѣ учинилъ себѣ во адъ дорогу.

Гди Міхавль порвался до меча,
Люциферъ, в доль летячи, кричалъ:
Горежъ намъ южъ на вѣки буде,
О страшливій Божій суде.

Имѣйможъ уси Міхавла предъизбранна за патрона.

Онъ естъ всѣмъ вѣрнымъ христіаномъ от враговъ душевныхъ

Онъ мечемъ враги проганяеть, [оборона.
Тарчею от бѣдъ заступаеть,
Онъ важить зли и добри дѣла,
Когда душа виходить от тѣла.

И наша гди от тѣла душа будется съ тѣломъ разлучати,
Рачъ в той часъ, святый Міхавле, грѣшную душу ратовати.

Хоть чого до ваги не стане,
Просимъ тя грѣшній непрестанне,
Сокруши діаволскѣ сѣти,
А дай (в) лице Боже въ небѣ глядѣти.

Апокріфічний мотив про струченне Люципера за гордість з неба до пекла задержав ся і в богогласниковім текстї. Вірша починаеть ся:

Вовнства небеснаго свлы Міхавль святый воевода,
Чрезъ него во демонской брани совершенна сталася згода.

„Кто якъ Богъ“ — рече, поклонѣися,
Все купно смиренно молѣмъ ся.

Послухали ангели свойого гетьмана, а непослушні злі духи пішли до пекла.

Люциперъ честивѣйшій во тварехъ помисливъ равень бити Богу,
Зъ найвишшаго престола въ небѣ вчинилъ себѣ во адъ дорогу.

Едва бо Міхавль мечъ прія,
Гордый князь въ адъ слетѣ, вопія:
Горежъ намъ уже во вѣкъ буде,
О праведивѣйшій Божій суде.

Вірш з акростихом Василія є більше; не вільні вони від апокріфічних налетів. Зложив сей віршописець і пісню „на рожество с. Іоана“ (№ 12, 126—136):

Всемирныя радости церковъ ісполныся,
От неплодной Іоанъ преславно родыся.

Страны вся окрестныя   Во рождествѣ святаго
Полны быша веселыя   Пророка великаго.

Архангелъ се Гаврииль съ небесы благовѣстылъ,
Бо¹⁾ совѣтомъ бывше(м), рече, Богъ насъ посѣты.
Зачать сына во старосты   Всего мыра свѣтыло,
І породы во радости   Богу и людемъ мыло.

Старый святой Захарыя за неудобнѣ вынѣ
Глагола архангела свята, сего рады онѣмъ.
А во время рожденя   Отверзъ уста на хвалу,
Исполныя хваленыя,   Зачать Христу Пану.

Имя ему Іоанъ начерта на домыцы,
Посла Елысаветъ жевѣ и пророчыцы.
Втомъ абіе прорыцають,   Іжы посѣны люды
Благословенъ Богъ слѣвають,   И от ада свободы.

Лыкъ пророчыскій лыкуеть въ рождествѣ святаго,
Іжы есть совершение закону сѣновскаго (!).
А початокъ благодаты   Прешествѣя Христова.
От Іоана есть завзяты   Всѣмъ радость готова.

Іоаны пророчы и Христовъ Крестыгелю,
Молыся выну за намы ко своему Спасытелю²⁾,
Бы далъ время до покуты³⁾,   Где ест радость вѣчная
А по смерты в небѣ буты,   Добрымъ зго(то)ванная.

І мы вси купно днесъ сердцымъ (!) хвалѣмо Бога,
Же чрез Іоана до неба дорога
Всѣмъ вѣрнымъ показана,   Всѣхъ вовесты до неба,
Чрез покуты обѣщана,   Где вѣчны жыты треба.

У співанкы № 21 (117аб) виявляє акростих отсею віршу
„честному кресту Господню“ сьогож автора:

Воспойте вси днесъ пѣсень нову
Кресту пречестному такову:
Крестъ христіаномъ похвала,
Крестъ вѣрнымъ царемъ держава,
Наша слава.

Аще есть древо крестъ святой,
Билъ на немъ Творецъ распятій,

¹⁾ В рукоп. Во. ²⁾ В рукоп. пасытеля. ³⁾ В рукоп. покуты.

Претерпѣль раны за нашъ грѣхъ,
Избавль отхланы насъ уѣхъ
Вѣрующихъ.

Сего ради в храмъ сей тецѣте
И людіе вси днесъ рецѣте:
О, чудо велие явися,
Се всѣмъ спасеніе открыся,
Смерть умертвися.

И Ева от древа прел'стися,
Адамъ под дровомъ крестися,
Дровомъ из рая изгваній,
Дровомъ крестнымъ к раю призваній
Из отхланы.

Люцперь пекелній тескнѣеть,
Же такой власти не мѣеть.
Хрїствяни, в длани плещѣте,
Же врагъ попранній, рецѣте,
А крестъ славѣте.

И ви, собранїи, ликуйте,
Со нами купно праздну(й)те,
Вострубѣтъ в трубы со нами,
Во труби златомъ ковани,
В сей день славній.

И ви, священнацы со лики,
Со избранными музыки,
Клярцы и пѣвцы, не стойте,
Пѣсьнь нову Богу воспойте,
Органы стройте.

В цитованім уже співанику Миленевича „Кантики“, спі-
санім у Станиславові 1794 р., знаходить ся отся „Пѣсьнь Въскре-
сенію Христову“:

Въскресъ Христозъ днесъ,	Предитеча вопіеть:
Раздрусъв Адъ весь	Господъ, Царъ славы, гредетъ,
И сущыя возведе,	Ада разоритель,
Зѣницу имъ подаде.	Смерти побѣдитель.

Адама свободи
От адской побѣди,
За руку воспріявй
Съ собою появй,
На небеса возведе,
Вънець подаде,
Освященъ кровію
Пренайдорожшю.

Сомедій съ небесе
През смерть свою нас спасе.
Вчера бил погребенный,
Въ гробѣ положенный,
Днесь смертію смерть поправъ
И въ гробѣ даровав
Живот будущимъ,
Древле жажущимъ.

Из мертвых воставй,
Знак звияжства приявй,
Крестъ четвероконечный,
Клейноть драгий, пречестный.
Прогонитель демоновъ,
Освященъ Христом Паномъ,
През которій Адъ стenet
И горео рыдаеть.

Лекто(то)р возглашаше,
Жидом проявляше
Христово востаніе,
Святыхъ свободженіе
От Ада пекелнаго,
Вел'орйба онаго,
Пришедшаго къ намъ,
Явл'шагося женамъ.

Іудова земли,
Днес вся себѣ внемли,
Же ся длятого родилъ,
Аби святыхъ свободилъ,
Древле умирающихъ
И до Аду идущихъ
В пекелвіе муки,
В демонскіе руки.

И взійде къ Отцу,
Неба и земли Творцу,
Паки прійдет судити,
Мертвых от гроб будити,
Правіе мертвых дуси,
Грядѣте днес къ мнѣ вси,
Азъ упокою вы
И себѣ прійму вы.

Написав Василь Пашковський і псалму св. Димитрієви, доказом чого співаник Дмитра Левковського.¹⁾ Крім того переложив на нашу мову відому коляду „Въ яслахъ лежить“.

У співаньку Левковського відріжнюють ся виразно двох авторів: Василя Пашковського й „ерея Пашковського“.²⁾ І коли покійний Петрушевич відчитав у співанику акростих Пашковського в вірші на Великдень, се буде або наведена щойно пісня на Великдень з акростихом Василій або инша з таким самим акростихом.

¹⁾ А. Петрушевич, ор. cit. ст. 103.

²⁾ А. Петрушевич, Сводная галичско-русская летопись съ 1700 до конца Авг. 1772 г. Ч. I, Львів, 1887, ст. 211.

Правда, у співанику Левковського названий сей віршеписець Базилієм, але се не зносить зробленого здогаду, що більше, ідентичність Василя з Василем Пашковським, здаєть ся мені, стверджує, бо саме в співанику № 9 (76—9а) є отся „Пѣснь свѣтовая“ з акростихом „Базили“:

Благодаримъ ты, Создателю всего свѣта,

Жесь намъ здарилъ м(в)ога я лѣта

Прожити без отвѣта.

Вси днесь блажимъ ты, не отрини милости твоей,

Пощади насъ своихъ дѣтей,

Да прославляемъ ты.

Буди тебѣ хвала, честь и слава

Отъ всѣхъ насъ на всякъ день и часъ,

Прийми мольби, Отче благий,

Боже Сине, Душе святой,

В Тройци едини.

А(г)в(н)че пресщедрий, терпѣль еси за насъ страсти,

Не дайжъ(дѣ) врагомъ в рудѣ впасти,

Избавъ от напасти.

О милостиве, призри с небесе, сидай горѣ,

Услиши плачь вѣр(ни)хъ вскорѣ,

Не даждъ пропасти.

Ми твои раби, пощади,

Не погуби насъ во огненній часъ,

А еще и достойній тяжкой муки,

Не о(т)давай врагомъ в руки

Ради своєю имена.

Зрите уси днесь, коликие от врага навѣти,

Како препинають сѣти,

Хотятъ поглотити.

О чудо чудесь, оплакани лѣта и годинѣ

Осьмой тысяща, а нинѣ

К(о)гожъ можетъ стерпѣти?

Гоненіе, стѣрахъ, тѣснота

Отъ всѣхъ странъ на християнъ,

Законъ вѣри святой и спа(сеніе).

Разній аяѣтихристомъ южъ налщенни,

Умомъ помѣраченни.

Илиа пророкъ мѣлъ от Бога посланъ бити,
Даби вѣру утвърдѣти

Предъ антихристомъ.

От запада на востокъ антихристовъ лживи

Пророкъ немилостиви, жестокий,

Прельщаютъ (!) отоль вни

На хрестиянъ. Каждый станъ миръскѣй

И духовный, горъдости поболѣвей.

За роскоши свѣта и гонори

Кланяють ся болвановѣ.

Горе, горе будетъ таковимъ.

На основі сказаного думаю, що вірші з акростихом „Василій“ у „Богогласнику“ треба приписати Василеву Пашковському, а признані йому дром Щуратом дві вірші в „Богогласнику“ з акростихами „Пашковскій“ і „І. Пашковскій“ се твори иншого Пашковського — Івана.

XVI.

З відомих досі авторів богогласникових вірш заступлений у співанику Івана Пашковського також Іван Моравський „Пѣсню Николаю“ (35а—36а):

Иливаеши чудеса миру,
Архерею, кто крѣву вѣру.

Тебе сердцемъ испрашаемъ

И на помощь тебе призываемъ,

Чудотворче Николае.

Обранъ еси от Вишняго

На Арию, стерти главу его.

Ми же сердцемъ и уснами

Вопвемъ ти, Николае,

Радуйся, священная главо.

Агрикъ тебѣ воцнаше,

Со Евлавлемъ глаголаше.

Со ан(н)гели лѣкуеши,

Старимъ крѣпост даруеши,

Лукавъ языкъ связуеши.

Не вѣмъ, кую похвалу дати,

Кими пѣснями тебе вихваляти.

Сердцемъ токмо проникаемъ

И на помощь ты призываемъ,

Алилуя вси спѣваемъ.

Миру всему миро многочудно

Лѣеши, отче, неоскудно,

Врачъ, заплати не требуя,

Полезное веѣмъ даруя

Притѣкающ(им)ъ вѣрно.

О велики чудотворче,

В бѣдахъ, скорбихъ скорн по-

[мощниче,

Врачъ, заплати не требуя,

Полезное веѣмъ даруя

Притѣкающимъ вѣрно.

Радуйся, отче святителю, Всѣхъ глаголь небесныхъ стро- [ителю.	Ратуй, ратуй во ден суда, Моли Творца, на(й) бѣсомъ па- Святителю Николае. [губа,
Подаждь бранн на варвари, Круши силу шатаномъ органи, Отче отцемъ Николае.	Кими пѣснями тебе вихваляти, Токмо душу в оеку оддати, Привзри на насъ во ден страшнн,
Вся ко храму прибѣгаемъ, Под ноги твои главы прикла- [няемъ :	Благай Творца в судъ вапрасни, Даждь, аби ся всѣмъ намъ [спасти.

Як текст отсеї вірші відбігає від богогласникового, так і текст вірші Розпятю „И ктожь такъ запамяталій“. Як автор указаний у „Богогласнику“ не Іван Моравський, а Іван Муравський. Се свідчать, що автор не був відомий редакторам. Перехрещення Моравського на Муравського вийшло через перероблення первісного тексту, в яким виходять акростих: Моравскі. Доказом сього текст співаника № 21 (51а—52а):

І ктожь такъ запамяталій, Ктожь твердѣйшій над всѣ ска- Зряще на Ісуса раны, [ли, Же такъ збитій, зморованій Не плачеть?	Множество нань клеветаху, А потомъ к Пилату волаху: Кряжуй Маріина Сына, Христа и Назарянина, Волають.

Огородокъ, тиєх граде славній, В тебѣ видокъ всѣхъ мукъ явній. Прозрѣ Избавитель свѣта, Же ямать въ тридцять и в три Умерти. [лѣта	Обачь, кождей человекче, Пилать слова тіе рече: Не повиненъ онъ естъ смерти, Горе невинне умерти Сянови.

Ахъ, Отче, аще возможно, Нехъ идетъ чаша тая тощно. Дондеже скорблю душею, Южь днесъ з волею твоею Буди мнѣ.	Райскіе древа усихали, Скали, опоки падали, Солнце во тму премѣнися, Луна во кровъ претворися, Плачмося.

Народъ тогда весь собрался, Скоро на Христа шатался, Хотяше его цѣнити, А потомъ с(т)родзе убити На крестѣ.	Ахъ, человекче, ужаснися, Зряще, горко прослезися, Твой Панъ збитій, зморованній, На смерть тяжко изказанній Невинне.

Вострепета округъ свѣта,
Страшніе, похмурніе лѣта.
Панъ над пани укоханній
Висить южь укрижованній
На крестѣ.

К тому кожій усумнися,
А о грѣсехъ своихъ попецися.
Дай отраду Хрвсту Пану,
Онъ дасть милость пожаданну
Богъ щедротъ.

Сотрасль землю и смуті ю,
Умеръ, сиру оставі ю.
Плачмо усеи християни,
Зряще на Іисуса раны
Слезаше.

І днесь отдай сердце Богу,
Пойдешъ в спасену дорогу
Тамъ, где аггелскіе лики
Святъ, святъ, святъ Господь
Спѣвають. [Богъ на вѣки,

Мирович уважає Івана Моравського черцем єзуїтського ордену. Првзнає його автором релігійних писань, виданих у 1700 р. н. з. „Ambona Ducha świętego do serca mówiącego“ й „Namowi Ducha świętego na pustyni bogomysłney“.¹⁾ Правда, в „Богогласнику“ є пісні, але польські з надписями „dzieło zakonnika towarzystwa Jezusowego“, правда також, що видавець наведених двох писань Іван Моравський був єзуїтом²⁾, як єзуїтом був і якийсь Іван Вольський³⁾, одначе говорити про їх тожсамість з авторами богогласникових пісень нема ніяких даних. Зрештою вірші з акростихами обох сих віршеписців появляють ся у співаниках розмірно пізно (в найстарших співаниках їх нема), а польські жерела не говорять нічого про їх віршеву діяльність.

З инших авторів богогласникових пісень є у співанику Івана Пашковського по одній вірші Бардинського (властво Бардикого) й Івана Гешивького. На другій до половини захованій картці співаника в тепершійм стані є в части заховані сї строфи богогласникової пісні Западинецькому єв. Миколаєви з початком „Море тя чудеса“, які відповідають чотвром останнім строфам богогласникового тексту сеї вірші. У співанику дають

¹⁾ Мировичъ, op. cit. ст. 54.

²⁾ Józef Brown, Biblioteka pisarzów assystencyi polskiej Towarzystwa Jezusowego, Poznań, 1862, ст. 284—287. Походив з нинішньої Галичини. До єзуїтів вступив в 18 р. життя 1651 р. Був професором філософії, математики й теології й на порученне польського короля Івана III мав диспути з православними. Вичислено тут 26 його писань. Умер 1700 р.

³⁾ Тамже, ст. 427. Уродив ся також на українській землі Умер 1729 р.

вони кінець акростиха ...нскі. З початку вірші є у „Богогласнику“ ще п'ять строф. З віршенисців, що їх вірші досі не відомі в „Богогласнику“, є тут плоди пера згадуваного вже Медвидцького, автора пісні на тему сирітської долі Е. Левицького, далі Костецького й Васіяна Бро...

Вірша Е. Левицького св. Михайлові „Архистратигъ умнихъ свѣхъ воевода“ з подвійним акростихом, надрукована в замітках „З культурного життя України XVII—XVIII вв.“ (стор. 42—43), не одинока пам'ятка його віршовання. У співаннику бібліотеки Оссолінських ч. 3586 є така пісня св. Миколаєви (№ 25, 56—6а):

1 Анггелъ хорн воспѣвайте ¹⁾ ,	От тя Арія трекляти
Людіе, днес пред им грайте.	20 Срамоту прийм(ует).
Николая велегласно,	Отче, отцем предизбранне,
Чудотворца, о, прекрасно	Церквам стров(телю данный),
5 Пѣс(н)ми почтѣте.	О(т) потопу избавляетъ
Во снѣ цару изьявляет,	И до неба проважает
Евладію возвѣщает	25 Вѣрующих ему.
Невинные испустати	Рачся за нами ставити
И мечъ страшній отдалити,	Ко Богу, отче, (збавити)
10 Бога хвалити.	От противных всѣхъ нас страни,
Кями пѣс(н)ми ты днес, отче,	Подаждь помощь во день брані,
Вси похвалим, чудотворче?	30 Да не погибнем.
Християне утѣшаєт	Егда схочетъ Богъ судити
И чудеса изьявляетъ	И по дѣломъ всѣмъ платити,
15 Во мирѣ преславно.	Тогда бисмо в небѣ жили,
Тя Арію обличилєс	Его сполне вси хвалили
И в ланиту ударилєс,	35 Во вѣк вѣка со святыми.
(Николає), отче святой,	[Finis.

¹⁾ Відміни тексту в № 11 (30аб) такі: 1. возиграйте. 2. Вси людє, воспѣвати. 3. велыгласно. 4. и прекрасно. 5. Пѣсньмы почтѣм. 7. Авлавѣю. 8. Невинныя. 11. Кѣымы пѣсньмы.. отчы. 12. чудотворчы. 13. Хрыстыяны утѣшай. 14. Чудеса изьялай. 15. В мирѣхъ днес. 16. обличылся. 17. ударылся. 18. отчы. 19. О(т) тя Арія проклятой. 20. Срамоту встримує. 21. Отцемъ отче предизбранный. 22. строитылю. 23. изьяляитъ. 24. впроваджаєтъ. 25. тебѣ. 26. Рачъ за нами статы. 27. Бога Отца ублагаты. 29. в день бранны. 30. роуѣрнут лютѣ. 31. схочет. 34. споломъ. 35. На вѣки вѣков(м)ѣ.

Як звучить прізвище Васіяна Бро..., може відкрне який свіжий співаник. Його „Щєн на Преображенне Господне“ рижнить ся навіть розміром від тексту, надрукованого в „Угроських духовних віршах“ В. Гнатюка (ст. 186 - 87). Текст співаника Ів. Пашковського отсей:

Велимъ гласомъ и ужасомъ днес, Давиде, викрикай,
Мову свою южь давною з радостію поеторай.

Фаворъ, Ермонъ о имени,
З твоей пресвятой пламени
Гойне возрадуемъся.

А гдежь твои древнии гусли, днес на нихъ нинѣ заграй,
Хоч старими, лєчь святыми арфами провоаглашай.

Гдися глаголь твой сполняеть,
Правдою ся називаеть
Вєсмъ будучи явственно.

Снонскую любъ святую гору Фаворъ славную
Преждаеть (!), вившаеть от Бога днес даную,

Котрий на ню виступивши
И на ней ся вєцаривши,
Днес преобразуется.

Истину тежь непрємѣну Фаворъ вєсмъ показуеть,
С фѣгурою тє(м)мною самъ ся южь презентуєть.

Правда теперь тїумфуєть,
Богъ, котрий ся показуєть
Днес на Фтаворской горѣ.

А на бокахъ на облакахъ со Мойсеомъ Ілїя,
Где страшливий, прорасксливий (!) свѣтъ с небесе восия

Петръ, Іаковъ под святою
Со Іоаном(м)ъ горою
От яєности унали.

Бо гдїажъ лице яко слонце от яєности сияло,
Жиющєго, будущєго Бога в тѣлѣ вказало,

Жє яєнѣше Богъ сияєть,
Слонце весь свѣтъ просвѣщаєть,
Тилко же плоть закрило.

Ризи свои найбѣдѣйшѣ яєнии показуєт,
Бозтва своего предвѣчнаго хвалу нам презентуєт

И невинность гербъ свой мает,
Ясностю ся заставляет,
Котрый долго тримаеть.

О святая найяснѣйша горо, гдиж ты обибралъ,
Бо (а) своими угодними на тебѣ ся показалъ.
Годно би ты небом звати,
Поневажес годна мати
Бога на своем тронѣ.

XVII.

Сам власник співаника, про який отсе була мова, полишив у вїм ледви три виразні слїды своєї віршенисної штуки. Дня 10 вересня 1764 р. написав віршу в честь св. Миколая „Помрачвіе чася, днес ся вясняйте“ (з культурного житя України XVII—XVIII вв., ст. 44—45). Дня 2 січня, здасть ся, 1766 р. зложив віршу на Богоявленнє „Іерей днесъ зъ крестомъ градетъ“ (з культур. жигя, ст. 45—46). З світських писань певна є його пісня, написана 1764 р. „Покижъ думати, Боже, дай знати“ (з культур. житя, ст. 58—59). З записок у співанику довідуємо ся, що був „бакаларом предградским“ і певно пізнійше вже мшковецьким парохом правдоподібно в Тернопільщинї. Писав вірші й за часів львівського єпископа Білянського.¹⁾ Про щастє для нього просить св. Миколая у закінченню отсеї пісні (№ 3, 44а - 47а):

1 Chwałę ty choszczę wozdaty,
Sohłasno pısn zaspiwaty,
Archiiereie, pastyru dobry²⁾
Słowesnych owec, iesteś wyborny.
5 My k tebi smyrenno wsy prybihaiem
Y so slezamy tia upraszaiem,
Zastupy, sochrany
Ot zła chrystyiany,
Nykołaie.

¹⁾ Поставленнє Петра Білянського на львівського єпископа відбуло ся 12 вересня 1781 р. у львівській святоюрській церкві.

²⁾ Відміни тексту співаника № 21 (1296—1316) такі: 3. добрий. 4. словеснихъ овецъ тисъ єст виборний. 5. къ тебѣ усердно. 9. Ніколає. 10. мїрлїкійській. 11. Тисъ єсть. . мїрській. 12. Радость...

10 Ierarcho myrlykiyski,
Tyś utiszytel myrski,
Radość szeziaszczych, nahich odezda,
Wo bidach y skorbech iesteś nadezda.

15 Uprosy wicznaho spasenya
Wo Troycy sławymaho
Boha iedynaho

Dla nas hrisznych.

Prawyło wiry, krotosty,

20 Zhasyłeś newirnych zlosty,
Ariia luta y bezumnaho
Werhł iesy dobre posramlennaho,
Ohnenna słowesa yspuszczaia,
Sawelyia pod nohy sokruszaia,

25 W Nykiei so otcy,
Kłaniaty sia Troycy
Nauczyleś.

Anhelom sobesidnycze,
Prewelykiy czudotworcze,

30 Zwizda preswitlych. w noszczy błudiaszczych,
Wsich oswiszczaiesz wirno molaszczych,
Na zemly, po moru sposobstwuiesz,
Nawalnost szatańsku prohaniaiesz,

O swityło neba,
35 O radosty myra,
Nykołaie.

Szafuiesz złatom prymnohim
Trem diwam y wsim ubohim.

Ne dopuskaiesz brak skwerny znaty
40 Y wspomahaiesz, otcze preświaty.
O predywnaia radost iest starcu,
Triiech diw z płoty rozdennu otcu,

нагихъ. 13. В бѣдахъ. 14. Отвори двери милосердія. 15. спасенія. 16. Въ Троици. 21. Арію. 22. долу посрамленнаго. 23. испушай. 24. Савелію... скрушай. 25. В Нікеи. 30. Звѣздо. 32. и мору соб-
ствуеш. 33. Навалность шатанску. 34. небу. 35. радосте міру. 36. Ніколае. 37. премогиимъ. 38. убогимъ. 39. скверній. 40. пре-

- Już wsich wraz winuiesz,
Czystość zachowuiesz
45 Neskwarnuju.
- K**ormytel iesteś ałczuszczych,
Utiszenie płaczuszczych,
Bolaszczych wraczu, czudes ystocznik,
Syrotam, wdowam iesteś pomosznyk,
50 Mładęcew krotki nakazatelu,
Starych, nedużnych ukripytelu,
Ruku nam podaiesz,
Ot bid zastupaiesz,
Nykołaie.
- 55 **O**hnia, trusa, mecza, hlada,
Wsiakaho yzbawy wreda,
Błahay za nami Chrysta raspiata,
Kotraia myłość iest neponiata,
Usłszy nas molaszczych sia tebi,
60 Bysmo mohły so Chrystom zyty wo nebi,
O wseblahi otcze,
Tepły zastupnycze
Nykołaie.
- W**ostok, juh, zapad y siwer
65 Czudes twoich już iest wiren
W branech, w powitrach y w nahłoy smerty,
W tuhach smertelnych ne daś umerty,
Pomahay nam, uhodnycze Boży,
Y sochraniay ot myrskich miateży,
70 Jako mužey tryiech
W temnycy sidiaszczych
Yzbawyleś.

святій. 42. с плоти рожденна. 43. Вразъ всѣхъ южъ. 44. Чистост.
46. алчущимъ. 47. Утѣшеніе працующихъ (sic). 49. помощникъ.
50. Младенцемъ кроткій. 51. Старимъ, недужнимъ. 52. Руку всѣмъ.
54. Николае. 57. нами. 48. Котраго милость. 59. Услиши моля-
щихъ ся. 60. съ Христомъ жити в небѣ. 61. всеблагій. 62—63.
Скорій помощниче Николае. 67. Въ грѣбахъ (!).. не даешь смерти.
68. Божій. 69. мірскихъ. 70. тріехъ. 73. Николае. 74. Сердце ты,

Swiatytelu Nykolaie,
Serce, myśl moia tia znaie,
75 Ze skory iesteś w prozbach pomosznyk,
Ne otchodyt wsiak ot tebe toszczynk.
Pohody nepryiatelem jazyki,
A nam prawowirnym władyki
Dažd rychło doždaty,
80 W myri ohladaty
Szczasływe wsim.

Куму pochwalнымy wincy
My k tebi wospoiem piwcy,
Raduy sia, otcze, pastyrem hlawo,
85 Iereyskaho czyna pochwało.
Uprosy u Boha Bielańskomu
Petru, pastyru chrystyiańskomu,
W szczastiu wik prożyty,
Wrahow potłumyty
Pod nohi wsich.

З нагоди посвячення Петра Білянського на львівського єпископа зложив Іван Пашковський віршу св. Миколаєви (№ 21, 130a—131a):

Хто патрона потребуєт,
Нехай вѣрне приступуєт
Въ храмъ святаго Николая, знайдеть благая.
Онъ разуму научаетъ,
На путь правій наставляєтъ,
Во глубинахъ и въ бистринахъ руку подаєтъ.
Но молися умилно,
Вилій слези всесилно;
Що схощешъ одебрати,
Готовъ ти будетъ дати.

мисль моя знає. 75. Же скорій. 77. неприятель. 78. правовѣрнаго
владыки. 79. Дажь скоро. 80. Въ мітрі. 82. Кіми похвалними.
85. Іерарскаго. 86—87. Упроси у Бога Левѣцкому

¹⁾ пастиру христіанскому.
89. Враговъ покорити. 90. ноги.

¹⁾ Вільне місце на імя; очевидно, переписчик не знав, яке імя Левицького.

Онъ ликуеть и царствуетъ въ небѣ со святители.
Помилуй мя, Николае,
Гдижъ ты міръ весь прославляе
И я бѣдній, непремѣнный твой вѣрній слуга.
Дажь ми всегда памятали,
Бн Бога не ображати,
Притѣваю, испрашаю ты яко мога.
Чудесь много преллялесь
И теперь не престалесь,
Гдижъ ты кто упрашае,
Рихло помощь дознае,
Ижъ въ хоробахъ и въ жалобахъ, въ смуткахъ потѣшаешъ всѣхъ.
Алщущихъ насъ всѣхъ укрѣпи,
Въ бранехъ, въ скорбехъ вразъ посѣти,
Превеликій чудотворче, пастиру добрій.
Отъ нагости и напасти,
Отъ напрасной всегда смерти
Оборони и свободи, отче пресвятій.
На колѣна впадаемъ,
Помощи твоей желаемъ,
Въ день и въ нощи просяще,
Со слезами моляще
Въ той святинѣ всегда, ниинѣ и въ каждой годинѣ.
Шатанскія навалности,
Отганай ихъ отъ насъ злости
Непремѣнно, вождельно в каждой годинѣ.
Негодния молби моя
Присялаю в руцѣ твои,
Хотяще ты ублагати яко синъ блудній.
Прійми мя заблужденна,
Очисти зло и скверна,
Въ тебѣ надежда моя,
Токмо нехъ ласка твоя
Очищаеть, просвѣщаеть въ мирѣ многогрѣшнаго.
Ко Господу помолися,
За нами тежъ причинися,
Печаль в радость нынѣ в сладость вскорѣ премѣни.
Ко пренайсвятейшой Дѣвѣ,
Пренайласкавшой Маріи,

Та една своего Сына рыхло умолитъ.
Вразъ с тобсю, Царица,
Благайтежъ Бога Отца,
Бисмо в марѣ прожили,
Тронъ его вси хвалили,
Що години вѣрнии сини прагнемъ вси умилно днесъ.
О глубина той щедроти,
Незмѣрима святость цноти
Яко жрудла необлудна нань изливаєшь.
Слабихъ, хромихъ подвигаешъ,
Младимъ память, разумъ даешъ,
Неправедна брака скверна всѣмъ забраняешъ.
Даешъ злато дѣвицамъ,
Тремъ несквернимъ агницамъ,
Якъ отецъ ихъ вѣнуешъ
И чистость заховуешъ,
Путь временній, превиборній показуешъ сиротамъ.
В лѣто року тысящнаго
(Сѣмъ сотъ вѣсѣмъдесятаго¹⁾
Щедротами, молитвами святый²⁾ Николай
Пастиря намъ поставляєть,
. . . . . ³⁾ оглашаетъ
В мѣстѣ Львовѣ катедровѣ въ церкви достойно.
Когноменуумъ (Бѣлянскій)³⁾,
Пастиръ католическій,
Нехъ пануе дознойне (sic)
Вѣкъ щаслеве коханній,
Всеусилно, возжелѣнно жиче твой вѣрній слуга.
Сниптръ, жезлъ метрополѣтанск(і)й
Презентуеъ ꙗѳондъ (Бѣлянскій)³⁾
Въ рукахъ славно в мѣтрѣ явно на главѣ святой.
Южъ дѣвствуеъ, триумфуеъ,
Желающихъ посвящуетъ
Въ мѣтрѣ зѣло и всецѣло при вгодности той.
Дажь, святій Николае,

¹⁾ В рукоп. ошсот, а далі лишене чисте місце. Доповнення в иншого співаника.

²⁾ В рукоп. стшй.

³⁾ В рукоп. чисте місце.

Яко онъ тя спрашае,
Би могль спокойне жити,
А потомъ въ небѣ бити¹⁾
И ми просимъ, да относимъ ласки твоей на вѣки.

З кінця XVIII до початку XIX стол. походить одна його вірша на Великдень. Цікава вона не тільки апокріфічним мотивом входу Христа до пекла, але й ввразним натяком, що в часі грози з боку Наполѣона йому ходило передусім о спокій на Поділю. Видно се з закінчення отього тексту (№ 21, 726 — 736):

Истинно Давидъ ѱалміста
Проповѣдъ своими уста.
Во вечерь плачь бысть, заутра радость,
Дозналисмо вся днесъ тую сладость.
Недавно ляmenta отягченни,
А теперь радости наполненіи,
Гди Христось от гроба,
Панъ, наша оздоба,
Днесъ воскресе.

Поклонѣмся воскресшему
Христу, Цареву нашему.
Той смерть упразднывъ, насъ всѣхъ ввеселивъ,
Адама, праотцевъ из тмы вибавивъ,
Врата мѣдяная вся сокрушилъ,
Смокъ пекелній барзо ся засмутилъ.

І ми вси людіе
Днесъ воскресеніе
Праздуємо.

Аще утѣха на землѣ,
А в небѣ далеко вел'ми.
Гори и холми, моря, играйте,
Звѣріе и вси вразъ викрикайте.
Ото Кроль над врод'ми триумфуетъ,
Правовѣрнымъ всѣмъ небо даруетъ.
Архаггели грают,
Хори вразъ спѣвають:
Христось воскресъ.

---

¹⁾ В рукоп. жижи.

Шибкая шицы, пернати,
Орлы (з) своими пташаты,
Возлѣтайте вси южъ под небеси
И прославѣте предвѣ чудеси.
Южъ солнце Христось възйшоль от гроба,
Свяъ Пречистой Паввы, наша оздоба.
Царіе, людіе,
Князы и судіе,
Радуйтесея.

Кавнъ уби своего брата,
Горка ему бысть заплата.
А вы, жидове, чемъ не познали,
Творца своего кровъ проливала?
О, заслѣпленій народъ ужасенъ,
Копіемъ бокъ пробилъ Христу страшенъ.
Будете на вѣки
За тое горѣти
В пеклѣ страшномъ.

О Христе, з гроба вступилесь,
Девять хоровъ опуствлесь,
Котріе служатъ тебѣ пред вѣки,
Вразъ вихваляютъ со человѣки
Съ нами, бо неложно обѣщался,
Длятого на крестѣ распяти дался.
Ахъ, невимовная
Радость предивная
Христось ко намъ.

В субботу рано во преди
Прійшли жидове до ради.
Рекутъ Пилату : архіерее,
Книжницы и вси вразъ фарісее,
Абы кустодію гробъ запечаталъ,
Жебъ Христа з ученыкъ котрій не укралъ.
Христось от гроба всталъ,
Печати не рушалъ,
Воскресъ славно.

Скиптри цесареви
И держави Францѣшкови

Даждь щасливіє в каждой годнѣ
И воєніє (sic) всегда от нинѣ,
Нехай французскій народъ ридаетъ,
В Подоля нѣди не заглядаєть.
А ми заспѣваймо,
Честь Богу отдаймо:
Христось воскресъ.

Пісня Івана Пашковського св. Миколаєви „Хвалу ти хощу воздати“ ввійшла щойно в львівське виданне „Богогласника“. В почаївських виданнях є дві інші його вірші: на Великдень „Исусь днесь от гроба встаєть“ і вірша про муки в чистилищі „Помяните, помолитесь ко Господу дати свободу“. Популярна в галицькій Україні різдвяна пісня „Херувими святъ“, друквана часто по збірничках коляд і духовних вірш, се рівнож твір Івана Пашковського. Вистарчили у текстї, надрукованім проф. Грушевським межі „Кількома духовними віршами з Галичини“, поправити перше слово другої строфи на „иже“ й переставити третю і четверту строфу, щоби одержати доказ сього ствердження.¹⁾

XVIII.

Нераз досі була згадка за співаник № 9. Є тут і пісня Олександра Падальського й вірші Іллї Бачинського, Романа Корецького, Василя Пашковського й інші вірші на тему сирітської долі і народні пісні. З богогласникових текстів являють ся у нїм вірші Івана Гешицького, Семена Пясецького, Йосифа Ревте(ького) й Евстафія. Вірша останнього, перероблена в „Богогласнику“, має тут отсей вид (30а—31б):

Елеонъ гора нинѣ свѣтит(с)я,
Богъ бо от нея днес вознесетя.
Аггели служаху,
Апостоли зряху
Возносима Христа Бога на небеса.
Вознесся Христось днес на небеса
И Утѣшителя послетъ от Отца

¹⁾ Записки Наук. Тов. ім. Шевченка, т. XIV, Misc. ст. 6—8.

Своимъ учеником
И всемъ ч(е)ловѣкомъ,
Вѣрующимъ въ него бити Сына Божія.
Свѣтли тя облакъ подъятъ, Иисусе,
Не остави насъ сирими, Спасе,
Но послѣ святаго
Намъ Духа твоего,
От Отца исходящаго.
Тебѣ, о Царю, служатъ аггели,
Умилно на тя зрятъ апостоли
И Матерь Царице,
Слѣчная Дѣвице,
Отдаеть сама себе яко сыну.
Апостоломъ Спасъ повелѣваетъ,
Во Иерусалим ити кажетъ
И тамъ параклита
Обѣщаетъ свята,
Посл(и)етъ ученикомъ его во радость имъ.
Фестъ знаменитый свѣтло празнуймо¹⁾,
Духа святаго вси ожадаймо (sic),
Который насъ пстѣшитъ,
От бѣдъ избавитъ,
Иже подаеть жити в мирѣ немятежно.
Иисусе Царю, призри на люди,
Молитви нашей милостивъ буди,
Услиши, помилуй,
Где жити намъ даруй,
Твоя сохраняющая заповѣди.
Избави глада и огня и меча,
Тебе благаеть (sic), своего Творца,
О Христе, всехъ Царю,
Тое намъ всемъ даруй,
Би тя вину вихваляти во вѣкѣ вѣк(а).

Збільшувє співаник і число акростихових віршенисців ще одним. Відразу видно, що в отсій псалмі попсований акростих Георгія (116—13а):

¹⁾ В рукоп. празнуємо.

У співанику, з якого навів я пісню про сирітську долю „Бѣдажъ минѣ на чужбнѣ“, є також пам'ятка віршенисної штуки сього автора. Се вірша в честь св. Параскевії. Тут заховав ся акростих у цілости :

1 Гори, сладость искапайте,	Не щадѣте лице красно,
Вси людне, возиграйте.	Бо ругаетъ,
Се дѣва Параскева,	Называетъ
Возлюбленица ¹⁾ Христова,	Идоломъ Бога.
5 Гонителя,	30 Кая тривога
Мучи(теля)	Поражаетъ,
Посрами крѣпъко,	Обличаетъ
Идола прудько	Тебе, невѣста?
Изметаеть.	Р азмотри себѣ, о панно,
10 Ожвдаеть.	35 Геемонъ рече явно,
Зримъ святую Тройцу.	Богомъ моимъ поклонися,
Е динъ Богъ есть во Тройци,	Лютыхъ мукъ ужаснися,
Котораго пророци	Бо жалѣю,
Прежде рождества Христова,	Же имѣю
15 Я умрѣти занѣ готова,	40 Власть надъ тобою,
Возвѣстиша	Пойди со мъною
И сломиша	До божници,
Вражию силу,	Где дѣвици
Всѣмъ не(ви)диму.	Богомъ честь дають.
20 Во темъници	45 Глава твоя безумъна,
Аггелици ²⁾	Словеса ³⁾ твоя студна.
Зримъ Параскеву.	И ти Христу поклонися,
О твердий Адаманте,	На мя всеу не ярися.
Жили и бичми въдаряйте,	Я Христова
25 Сѣцѣте, жѣте (?) напрасно,	50 Параскева,

²⁾ В рукоп. Агглицѣй.

³⁾ В рук. словесѣй.

¹⁾ Відміни тексту співаника, свіжо присланого до бібліотеки Наукового Товариства ім. Шевченка, описаного далі під ч. 27, такі: 4. Возлюбленица. 8. Идоловъ. 12. есть Богъ. 13. Которого. 19. Тѣмъ неунилу. 20. И в. 21—22. Во апостолскомъ лицѣ Параскеву. 24. Жили и бичми ударайте. 25. Сѣцѣте киами напрасно. 26. лица красна. 29. Идола. 33. Мене. 35. И Геомонъ рече к ней. 37. Лютой муки. 45. безумная. 46. Слава твоя студная. 47. помо-

Тя не стиждуса,
Мукъ не убоюся,
Бо возметь мя
И въведет мя
55 В черътогъ ко себѣ.
И Индїю сооружите,
Рече: крѣлѣко стружите.
Мучители предстояху
И свѣщами ребра паляху
60 И нещадно,
Лечъ израдно
Мечъ изостриша,
Кровъ испус(ти)ша.
Несрамотно,

65 Лечъ охотно
Кресту пострада.
И насъ, дѣво, восприйми,
Со мудрими дѣвами
Память твою прослави.
70 От Агаранъ ратовати,
А въ часъ смеръти
Дажъдъ намъ стеръти
Демоновъ смѣло.
Молимъ тя зѣло:
75 Прийми сне
Моление,
Параскевие.

XIX.

Жаль, що досі не віднайдений інтересний співаник Дмитра Левковського в крилошанській бібліотеці у Перемишлї. Поки що знаємо про нього се, що зазначив в своїй описи Антїн Петрушевич. Уродив ся Левковський 26 жовтня 1759 р. Подорожував по Росїї, Польщі, Нїмеччанї й Угорщинї. В 1777 р. перебував в Барї на Подїлю, в 1787 був в Рихвалтї в західній Галичинї, в монастирї св. Онуфрія у Смілянщинї, а 12 липня у Кївї. Умер 1821 р. в червні в дрогобицькїм василіанськїм монастирї.

Лишив збірку духовних вірш „Начало съ Богомъ Пѣсней на праздники Господекїя, Богородичныхъ и Святыхъ, списаныхъ чрезъ Димитрія Левковскаго 1777—1787“. В передмовї до збірника зазначив Левковський, що списанї віршї „въ градѣ Львовѣ, (від) бывшаго тотъ часъ аудитора фѣлософи р. б. 1783 и на рожныхъ мѣсяцяхъ zostaючого“. ¹⁾ З акростихів відчитав Петрушевич імена отсих віршелїсцїв у збірнику: Бардїйського,

лїся. 51. Мукъ не боюся. 52. Тя не боюся. 53. Онъ изметъ мя. 54. Воведетъ мя. 55. В чертогъ ко Христу. 58. Спекулятори предстаху. 59. Свѣщами... опаляху. 66. Ко Христу (sic). 71. И в день. 73. Муриновъ. 74. Молимся.

¹⁾ А. Петрушевич, Сводная галичско русская лѣтопись (XVIII в.) ч. II, ст. 103.

Івана Вольського (з датою 1759), Дуйковського, Стефана Дяченка, Дмитра Левковського, Мастиборського, Машковського, Івана Моравського, Олександра Падальського, Василя Пашковського, Семена Пясецького, Дмитра Рійницького, Свентовського, Василя Тарнавського й Явимовича.

Що тикаєть ся Дуйковського, вірша на Зелені свята з його акростихом досі не відома. З вірш самого Левковського не стрінули ся досі з його акростихами піснї: св. Йосифови Обручникови, св. Михайлови, на Покрову, Зачате і Великдень (1788). Вірша Падальського має тут заголовок „Пѣвень о плачливомъ станѣ нищаго студента“. Не відомі також досі ніякі рідзвяні піснї Василя Тарнавського; а були рівнож у співанку Левковського, як і невідома пісня св. Іванови Богоселову Якимовича. З иншої замітки Петрушевича виходить, що у співанку були вірші і „ерея Пашковського“¹⁾, отже Івана.

Співаник, описаний Петрушевичем, не є одиноким документом залюбовання Левковського до старої вірші і піснї. Один з збравців пісень для відомого видання Якова Головацького Олександр Павлович, приходський священник під Карпатами на Угорщині в селі Біловежа пряхівської єпархії, назав між иншим (цитую з рукописи між паперами Як. Головацького в бібліотеці „Народного Дому“ у Львові): „Теперь посылаю, что у мене находится, стародавній пѣсеньикъ руско-польскій и латинскій Левковскаго поэта изъ 1759 года“...

З акростихами Левковського є в „Богогласнику“ отєї вірші: св. Йоакимови й Анні „Днесь торжествунмъ вси празднующе“, св. Параскеві „Любовію и со страхомъ вси днесь прибѣгаймо“, св. Дмитрію „Ликуй днесь весело, Греція“, св. Космі й Даміанови „Люту бывшу гоненію от Діоклитіяна“ й св. Петрови й Павлови „Днесь вси христіяне радостно ликуютъ“. Можливо, що Левковському треба приписати піснї: на Покрову „Лучи благодати“ й на Зачате „Днесь от корене Іессеова“.

У вірші св. Йоакимови й Анні виводить Левковський Йоакима з покоління Юдь, а Анну з покоління Лєні. Обое старі, бездітні приносять раз у свято жертву. Одначе

---

¹⁾ А. Петрушевич, Сводная галичско-русская лѣтопись (XVIII в.), ч. I, ст. 211.

Разгнѣванъ зѣло о неплодствѣи
Архіерей реклъ къ нимъ въ безчестіи:
Не достойни суть офѣри сія
Безчадвыхъ вины ради грѣховныя.

Пригноблений вийшов з святині засоромлений Йоаким, засумував тяжко, пішов у пустиню, постив там і молив ся. Анна гірко плакала в саді. Тоді зявив ся ангел, заповів їй зачате довьки і велів назвати її Марією. Зачувши сю вість, Йоаким

Отиде въ церковь, отложивъ тугу.

Там застав „свою супругу“ й дякував Богу. Подане в пісні і число лѣт Йоакима й Анни:

Йоакимъ святъ бѣше осмдесять,
Анна праведна бѣше седмдесять
Лѣтъ всѣхъ житія в духъ предаша,
Во веселіи Господу предсташа.

З якими змінами ввійшли вірші Левковського до „Богогласника“, не маю матеріалів сказати щось у ей справі. Здасть ся, стрінула їх доля янших вірш.

Богогласникової пісні „Ісусе прелюбезный, сердцу сладосте“ не можна вважати писаннем Дмитра Левковського, бо вона приходить уже у співанюк Ундольського ч. 900 з запискою 1754 р.¹⁾ В „Богогласникъ“ увійшла пісня з невеличкими змінами, доказом чого текст співанюка колекції Ант. Петрушевича ч. 181:

- 1 Ісусе мой прелюбезній, сердцу сладосте,
Едина в скорбехъ утѣха, моя радости.²⁾
Рци души моей: твое есмъ азъ спасеніе,
Очищеніе грѣховъ, въ раѣ вселеніе.
5 Мнѣ же тебѣ Богу благо естъ пр(и)леплятися,
От тебе³⁾ милосердія намъ надѣятися.
Никто же мнѣ в моихъ бѣдахъ грѣшному поможе,
Аще не ти, о всеблагі Ісусе Боже.

¹⁾ В. Н. Перетцъ, Новые труды по источниковѣдѣнію древне-русской литературы и палеографіи (київські „Университетскія Извѣстія“, 1911, № 11, ст. 79 і 82).

³⁾ В рукоп. I в тебе.

²⁾ Варіант співанюка колекції Петрушевича ч. 357 має такі відміни: 2. во скорбехъ утѣхи моей радости. 3. душе моя, твой есмъ. 4. И очищеніе грѣхов моих, в рай. 5. благо прилѣплятися. 6. А от...

- Хотѣние мнѣ единому с тобою бити,
10 Даждь мнѣ тебе, Христе, всегда имѣти.
Изволь во мнѣ обитати, благъ явлейся,
Мною грѣшнимъ, недостойнимъ не вознущайся.
Исчезе во болѣзни животъ мой без тебе Господа,
Тя мнѣ крѣпость и здравие, ти слава многа.
15 Радуюся азъ о тебѣ и веселюся
И тобою во вся вѣки, Боже мой, хвалюся.

З акростихом „Дмитри“ сгрѣчасть ся у співанику № 22
(25а—27а) така „пѣнь о смерти“:

Душе, не знаешь, кому ся достанешь
И в день остатный с тѣлом ся ростанешь.
Тѣло будетъ въ гробѣ робаство¹⁾ точити,
А ти будешь в чрецу муки те(р)пѣты.
И отецъ и мати южь ты не откупятъ,
Братъ, сестра родна в злом разѣ отступятъ,
Плачь, душе, теперъ и ридай до зѣла,
Жесь чрезъ грѣхи свои Бога образила.
Марности свѣга, душе, угаждала,
А о покутѣ не памятала.
Была бись теперъ часъ вол'ній имѣла
И таковой муки тяжкой не терпѣла.
Имѣлась, душе, власть бол'шу якъ тѣло,
На щось позволила робити зле дѣло?
Алесь, душе, съ тѣломъ посполу гуляла,
А о грѣхахъ своихъ не памятала.
Тогдасъ, душе, с тѣломъ одну раду мѣла,
Брата и сестру ненавдѣла.

милосердія надѣяться. 8. о преблагій. Стрѣчки 9—10 й 11—12 переставлені. 9. Хотѣнія мнѣ единому. 10. тебе Христа в сердцу. 11. благъ мнѣ являйся. 12. не вознущайся. 13—14. vacant.

Відміни тексту уривка співаника, описаного під № 26 (14а):
5. благо прилѣплятися. 6. милосердія надѣяться. 7. И ктожь.
8. о преблаже. 9. бути. 10. мнѣ, Христе, в сердцу всегда. 11.
Извель... благъ мнѣ являйся. 13. Ищеже (sic) в болѣзни. 14. здра-
вие и слава моя. 15. Радуйся (sic). 16. вѣки веселюся.

¹⁾ В рукоп. робаство.

Сиротамъ, старцемъ ал'мужни не дала,
Якъ ишовъ убогій, брами замвкала.

Размшляти було, душе, о грѣхахъ,
А не о гуляню, о жартахъ и смѣхахъ.
Была бисъ темеръ часть имѣла
И таковой муки не терѣла.

Измилу(й)ся, Отче Сотворителю,
Душъ хрїстіянскїхъ откупителю.
Прїими мя едну якъ заблудшее овца,
Жемъ ты образила своего Творца.

З самого імени рївнож відомий акростиховий віршепи-
сець, що його богогласникова вірша на Благовіщенне „Взбран-
ная Дѣво Мати“ має такий вид у співаніку № 21 (42а—43а):

Возбранной Дѣво Маты,
Пучину (sic) благодати,
Наполненна радости
От небесной сладости.
Радуйся, всѣхъ Царице,
Пречистая Владычице
Неба и земли.

Емпѣрейская главо,
Авнейская похвало,
Глубыно незмѣряма,
По всемъ мїрѣ славима.
Радуйся, листовице,
Блудящимъ помощнице,
Мати всѣхъ Царя.

Нескверная Маріе,
Тебе славятъ царіе,
Ковчеже позлащеній,
Кноте одушевленій.
Радуйся, избавленіе,
Бѣсовъ темныхъ выъ паденіе
Во всякой вещи.

Еже тайна открыся,
Сынъ Божій воплотися.

Ко ней благовѣсти рекъ
Архистратигъ человекъ:
Радуйся, игралище,
Царево сѣдалище
В небѣ на тронѣ.

Дѣва со страхомъ стоя,
Аггелъ ко ней глаголя:
В чревѣ зачнеши Сына
Нескверна и нетлѣнна.
Радуйся, обрадованная,
Тебѣ благодать данная
И вожделѣнна.

Избранная Царице,
Свѣтлѣшшая над солнце,
Дѣвствующихъ похвало,
Падающихъ забрало.
Радуйся, золото чисто,
Дѣвице и невѣсто
Неневѣстная.

Кораблю водѣ текущихъ,
Кивоте всѣхъ жаждущихъ,
Дворе овецъ словесныхъ,
Дерзосте силѣ небесныхъ.

Радуйся, Богомати,
Ківоте благодати,
Господь съ тобою.
Тѣмъ ты видимъ явленну,
По всемъ мирѣ славыму.

Во вся дны во вѣкъ вѣкомъ
Буди помощь челоуѣкомъ.
Маріе, Дѣво чистая,
Радуйся, невѣсто
Неневѣстная.

З уваги, що первісні тексти можуть віддати деяку прислугу при означуванню авторської приналежності поодиноких вірш, не від річи буде й навести ось тут богогласникову пісню св. Іванови Золотоустому Мишковського з Хоценського співа-ника Левицьких (ст. 31—32):

Мысль и разум люцкій не до- Злост Евдоѣи царици,
Іоана Златоуста, іже [стиже Юж восхитившой вдовици
Христа вѣрныхъ утверждаше, Винограды?
Егда на престолѣ бяше
Посажденный. Велегласно воздаѣмъ пѣніе
Іоану, когда нам житіе
Ізвѣкъ добръ в мирѣ сем ра- Свое на взор выставяше,
[зума, Егда твердо ся постяше
Быстрѣйшаго бо достиже ума, Архіерей.
Нижли мудрець Ливаніе
Люб нижли Адраганіе,
Златоустый. Сямъ пѣніемъ почтемъ его зѣло,
Іже стражда нищихъ ради мило.
И притецѣмъ, да насъ к себѣ
Всѣхъ воспрійметъ, зане в небѣ
Обитаєт.

Шествоваше ко богомолю,
Искланяше ннау свою выю,
Когда писаніе чтяше
И сіе истолковаше
Духновенно. Ко образу грѣшны притѣваем
И в Полян'ской церкви упадаем.
Призри, призри, Іоане,
И ратуй насъ, пуки стане
Сего мира.

Ктож не почтетъ ту днесъ Іоана,
Еже митра на главу му данна?
И восквитул в царскомъ градѣ
Якъ грозно во виноградѣ
Златоустый. И тебѣ ся вручаемъ усилиѣ
И о то ты молимо умилнѣ,
Быс пред Царемъ всего свѣта
Былъ предстателъ до отвѣта
Нашыхъ дѣлов.

О ктож не дастъ Іоану славы,
Дерзнувшему обличити явѣ

З „Богогласника“ звісні дві пісні Василя Тарнавського: на Введення „Въ Соломоновой церкви явися“ і трьом святым „Торжественно воскликните“. З позабогласникових текстів заховалася його пісня Туринецькому Ісусови (№ 8, 6а—76):

Trą Boha wysnaho
Isusa sładkaho
    Na pisci
Fundac(i)y nowoy
Wo cerkwy preswiato(y)
    W Turyni,
Iak słońce syiaet,
Wirnych proswiszaiet
Tamo pry(e)hodiaczych,
O po(mo)sc prosiaczych
    S nebeso.
Ach, wirny człowecze,
Spasytel se recze
    Ko tebi:
Pryдите ko mni wszy (!)
Ymusci hriszy (!)
    Wo sebi.
Az wy upokoju,
Pacze sniha wbilu.
Sohriszych, tokmo rczy:
Miiu žal wo serczy,
    O Chryste.
Radosy ohodyt,
Kto tilko prychodyt
    Ko chramu,
Proszyt oborony,
O(d)daiet pokłony
    Wsich Panu.
Pryemłet zdrowie
Y duszspaseni(e).
Potichy wo skorby
O(d)daiet za trudy
    Spasytel.
Naywyszye trony,
Skłaniayte korony
    Pod nozi

Czarstwuiusezych Czaru (!),
Czudesnomu Panu
    W obrazi.
Yze wam derzawy,
Pobidy na wrahy
Daruiet na potom,
Wo czarstwii swiatom
    Dast prestol.
Ahniec myra, hrichy
Wzemlay dla potichy
    Dusz wirnych,
Stoiit na prestoli
Iako wo Szyoni (!)
    Łucz switlych.
Smyraiet hniwlywych,
Podwyza linywych,
Smutnych potiszaiet,
Smyrnym słuchy daiet
    Za hrichy.
Woshwalim (!) wsy Pana,
Wospoymy osana
    Wo wysnych.
Dadim Bohu chwału,
Ze nam wirnym sławu
    Na nyżnych¹⁾,
Błahodat nowuiu,
Ykonu swatuiu,
W ney łask swoich skarby²⁾
Zamknuł, da wo skorby
    Spomozet.
Spomozyz, o Pane,
Wiruiem, ze stane
    Łask twoich,
Iak kropel dozdewnych,
Na zemlu sp(u)szenych
    S chmar swoich.³⁾

¹⁾ B рукоп. zinych. ²⁾ B рукоп. skorby.

³⁾ B рукоп. s hmar swioch.

Bolsza myłost twoia,
Niz nebo y zemla,
O tuiu t(i)a proszym,
Serceze, ruci znoszym
Ko tebi.
Kazdy to przyznaiet,
Kto tilko o(d)aiet
Pokłony,
Ko ukoni swiatoy
Pry(c)hodyt so wsiakoy
Storony,
Ze za nahorodu
Bere o(c)hołodu,
Bo w kazdom złom razi

Āest pry tim obrazi
Poticha.
Isuse prescedry,
Na wsich myłoserdny
Zobyłno,
Na twar upadaiem,
Słezy wyływaiei
Umyłno.
Ratu(j) nas, o Chryste,
Daruy serce czyste,
Bezhrisno prozty,
Potom w nebi byty
Na wyku.

XX.

Новий приченок до історії „Богогласника“ приносить уривок співаника¹⁾ з якого подана вище вірша Георгія. Маю на думці отсю „пѣсн' кресту“ (146 – 15а):

¹⁾ № 26 складаєть ся з 16 карток кантичкового виду. Походить з другої половини XVIII в. Зміст його такий:

1а. Пісня на Різдво Христа без початку.

1б. Пѣснъ стѣителю Николаю. Трѣкратѣ блаженѣ. Пор. № 17, 44б.

3а. Пѣсн' ѿ смертѣ. Смотри в'сѣакъ на смертѣ ѿбразъ сѹхой.

4а. Пѣсн' Рождества Христова. Цветъ мѣслений. Пор. № 21, 11б.

4б. Пѣсн' Рождества Христова. Даръ днес' пребогатѣй. Пор. № 17, 30б.

5б. Пѣсн' Рождества Христова. Щасливѣе часѣ в'кѣ южъ нѣнѣ настали.

6б. Пѣсн' креста. Вѣжда тѣ накрестѣ. Пор. Бог. 1790, ч. 45, 1825, ч. 45, 1850, ч. 50, 1886, ст. 103; почаївська збірка кн. XVIII в. ч. 16.

7а. Пѣсн' Рождества Христова. Слава всѣмъ во вѣшнихъ, Пор. № 21, 9а.

7б. Пѣсн' Благовѣщенію П. Бці. Возбранной Дѣво. Пор. № 21, 42а. Акростих: Венедикт.

8б. Пісня Камінецькій Богородиці. Пречѣстай Дѣво матѣ. Пор. № 25, 31б.

Крестнимъ древомъ Распятаго от невѣрныхъ еврей¹⁾,
Которые ружь, так те(ж) и нозѣ
Острими твои пробо(до)ша сквозѣ.
Плачмоя, вси хрестияне.

О каковѣй страхъ и узасъ, земля зѣло потрясая,
Солнце позна Сотворителя, луна во кровь претворися.
О невѣрнии и злосливи,
Сердца въ нихъ зѣло камени,
Не хтѣли Творца познавати.

Родъ еврейскій тамо собрася, во тѣще себѣ вмѣняху,
Отвдоша от Распятаго, на крестъ еще взираху.
Логина приведъше, ребра прободъше,
Кровь его свята на тварь и(з)тече,
Звѣзници ему отверъзе.

Егда Матка ста подѣ крестомъ, сие слова волала :
О жалю мой нестерпнии, очи къ горѣ поднесла.
Ахъ, Сину, Сину, чемъ (м)я едину,
Днесъ ос(т)авляешь и умѣраешь
На томъ д(р)евѣ високомъ ?

Цару, страсти претерпѣлес', Иусъ Христе коханий,
Для народа чловѣча, даби не биль в отъхлани.

96. П'ксн' Покаянію. Горѣ мнѣ грѣшникъ сущу. Пор. № 23, 20а.

10а. П'ксн' Іѡанс Богословъ. Іѡана Богослова. Пор. № 23, 40б.

11а. П'ксн' стѣой величии Параскевѣ. Горѣ, сладост' ѡскапайте. Акrostих: Георгій.

12а. П'ксн' Воскресенію Х'вс. Ыграй, новій йерусаліме. Пор. № 21, 68б. Акrostих: Иоан Масти(борскій).

13а. П'ксн' ѡ' страдномъ судѣ. (Подѣ): Не плачь, Рахиль. Расмислайте, христійане. Акrostих: Роман Т.

По 13 к. недостае карток.

14а. „Иусе прелюбезный“ без початку. Пор. № 19, 10б. Кінець акrostиха: минах (!) Димитри.

14б. П'ксн' кресту. Крестнимъ древомъ распятаго. Пор. № 21, 49а. Акrostих: Корец(кій).

15а. П'ксн' свѣтова. Бѣдажъ мнѣ начужѣнк.

16б. П'ксн' Пресвѣтѣй Дѣвѣ Богородицѣ. Ѣ пресвѣтаѣ Дѣво помощнице. Пор. № 22, 9а.

¹⁾ Один рядок пропущенъ.

Како сія терѣль еси, Іисусе любімый,
Бѣлесь войстинну въ любві ко намъ неизмѣримый,
Прізьри днесъ съ крестá на ны, Не съ распятели
Въ царствіи си помяні, Твой рачітеля,
Да пріймемъ часть на вѣки.

Так далеко відмінну редакцію тексту можна всяко пояснювати. Не виключений сильний вплив на автора вірші з акростихом „Клебановка“ вірші з акростихом „Корец(кий)“. Одиначе треба здогадувати ся тут ще можливійшого випадку. Припускаю, що обі редакції вірші вийшли від одного й сього самого автора Корецького, якого вірша про сирітську долю „Размишляю окаяній и униваю“ уже наведена в X розділі. Видно, автор був сучасником редакторів „Богогласника“ й з сеї причини скрив акростих свого імени за акростих назви, припустім, своєї парохії.

Хоч вірша в уривку співанька № 27 з початком „Росмисляйте, християне“, дає акростих „Роман Т“, але ледво чи потрібно приписувати її авторство кому иншому, а не сьому самому Романови Корецькому? Вказувала би на се привычка починати віршу якоюсь формою дієслова „розмишляти“. Ось текст згаданої вірші:

Росмисляйте, християне,
Судъ зближися, теперъ стане
Кара Бога. Страхъ видѣти,
Пред очима вождедѣти
Конъчини свѣта.

О страшна¹⁾ есть кара данна,
За грѣхъ людцки вѣмъ зосланна.
Образили люде Бога,
Страсна прієла до нихъ тривога
З неба н(а) землю.

Милость и судъ но спомнѣте,
Кари з неба вже вѣдите.
Ужаснися ти, грѣшнику,
Тяжкихъ грѣховъ, такъ из вѣ(ку)
Не било в свѣтѣ.

---

¹⁾ В рукоп. стаєта.

Ахъ, но стали, з людей чари
Злими роблять, таки мари
До гроба ихъ озмутъ тѣло.
Шатанъ пожретъ, поръветъ душу и тѣло
Тихъ людей в пекло.

Навѣ спомни ти о чари,
В судъ Божомъ твоей кари.
Якъ в Содомѣ стали люде,
Во вѣкъ вѣковъ всегда буде
Чародѣйниковъ.

Такъ тепера з людей стають,
Крвавихъ з очей слез наливають.
Хочъ найбільши грѣхи учинивъ,
Сповѣдатись не вѣспомнить
З блуду своего.

Характер вірші промсвляв би за сим, що її автор був священником.

Вкінці ще одна вірша в честь трьох святих з акростихом Романа заховала ся у рукописній збірці духовних вірш початку XIX в. в бібліотеці „Народного Дому“ у Львові ч. 273 (123а—124б). Співають ся на мелодію пісні св. Михайлови „Вон’ми днесъ, небо“. Вписана вірша в співаник по богогласникової пісні трьом святим Василя Тарнавського як „Пѣнь втрояя святимъ тріємъ святителемъ Василію Великому, Григорію Богослову и Іоану Златоустому“. Ось текст її:

Радостно вси днесъ воскликнѣте,
Трієхъ святителєй прославіте:
Великаго Василіа, Златоуста Іоана;
Богослова Григоріа, Свѣшше имъ благодать данна
Духа святаго.

О явніи міру благодѣтели,
Православної вѣри учители,
Аріанъ побѣдиша, Бога Отца, Духа, Сына,
Вожда ихъ посрамиша, Равна въ естество едина
Пѣти научиша.

Мы днесъ къ вамъ, отци, прибѣгаемъ,
Подъ ваша стѣпи глави склавяемъ:

Ему предстоить пророкъ Іоанъ
И со трепетомъ простираетъ длань.
Не смѣю, рече, Да не опалюся,
Владыко Творче, Егда прикоснуся
Сѣно сій ко огню.

Нанъ же не смѣють аггелы взирати,
Како можетъ рабъ Владыку крещаты?
Еси бо пршель, Не токмо воды,
Дабы освятыль Мене и люди
В тя вѣруюція.

К немуж Христосъ отвѣща, глаголя:
Остави нынѣ крестити мя, вопія:
На се бо придохъ, Падша человѣка,
Даби возведохъ Суща всѣхъ Владыка,
Правду исполныти.

О Христе Цару, тебѣ пѣснь воздаемъ,
Слишаты твой гласъ на судѣ желаемъ:
Прийдѣте ко мнѣ Воведу бо вы
Благословеннѣ, Во двори благи,
Где будете на вѣки.

Шахомський зложив отсею віршу на Вознесѣнне (826):

1 Пустинніе птыци
И вы вси горлицы,
Радостію днесъ возлѣтайте.
Весна благодати
5 Хочеть всѣмъ¹⁾ воздати,
Роди земнів, соберѣтеся.
Ликъ апостолскій, хоръ архаггелскій
Днесъ ся собрали, поклонъ отдали
Вознесшемуся от насъ на небо.

10 Адаме, спѣшися,
Ему поклонися,
Которій страсть рачиль поднати
За родъ христіанскій,

---

¹⁾ Відміни тексту почерку XVIII в. на маргінесі рукописного „Пролога“ XVI в. в колекції Ант. Петрушевича ч. 79 к. 117а такі: 5. зам. „всѣмъ“ — нам. 9. от нас на небо. Рядки 12--18.

- През судъ садукіскій
15 Осужденній, на смерть сказанній.
Мертвимъ даруетъ, намъ обѣцуетъ
На земномъ трону в небѣ корону,
Бвемо ся достали Сіону.
Хочеть зде послати
20 Духа пресвятаго,
В Троици святой нераздѣльнаго.
В крилѣ голубинѣ
Возносится нинѣ,
Сѣдитъ на престолѣ единѣ.
25 Отецъ возгласи: Сынъ возлюбленній,
На тронѣ вишнемъ есть посажденній,
На облацѣхъ всѣмъ есть явленній.
Ми вси днесъ спѣшѣмся,
Ему поклонѣмся
30 Сокрушившему адова врата.
Ко Отцу спѣшится,
В небо возносится
Царская прекрасна палата.
Роди земни, соберѣтесе,
35 На триумфъ Христу днесъ спѣшитесе,
Которій смертію смерть поправъ.
Скорбнихъ утѣшаетъ,
Слези отираетъ,
Сиротъ насъ не оставляетъ.
40 Облакомъ шествуетъ,
Въ небо поступуетъ,
Мертвимъ животь вѣчній даруетъ.
Взійде яко Богъ во гласъ трубнѣ
Со Отцемъ и Духомъ в славу единѣ
45 При апостолекомъ днесъ соборѣ.
Кими тя устнами
Восхвалимъ, Царице

30—36 переставлені. 12. рачилъ страсть. 14. садукейскій. 15. Осужденный, на крестъ распятый. 16. Христось даруетъ. 18. ся достали ко. 24. в славу единѣ. 25. возгласит. 27. облацехъ. 34. Лици земни. 37. Скорбящихъ. 39. нас зде. 43—45 = 16—18. 48. Мати Дѣво и.

Всего свѣта и Владычице.
Призри на насъ нынѣ
50 Въ нещасной годинѣ,
Нескверная Мати Дѣвице.
Радуйся, земле неоранная,
Радуйся, ниво несѣянная,
Радуйся, невѣсто неневѣстная.

Третім свѣжим віршеписцем у загаднім свіванику в Руденський, що зложив віршу св. Димитрієви (127а—1286):

Роди, вси днесъ возгласите, Мученика восхвалите, Димітріа угодника, Тройци святой поборника, Наслѣдника царя Христа. За Христа мученній, В ребра прободенній, Той прослави всему міру страст	Емпѣре, ти веселися, Святитель ти примножися Въ небѣ велій, совершенній, На земли міромъ почтенній Во страданіяхъ за Христа. Всине небесній, Даждь намъ мечъ свой крестній, Да хранимъся Агаряновъ иску-
[Спасителя.	[шающих.

Устами ты вси прославимъ, Сердцемъ к тебѣ всегда молимъ. Ти бо хрестомъ ограждаешъ, Вѣрнихъ людей заступаешъ От невидимихъ шатановъ Крѣпостию явне.	Наслѣднице благодати, Хочетъ намъ днесъ надляти Кровьъ невинну Христа главы, Душу свою зань заклавій, Димітріе страсототерпче. ¹⁾

Димітріе славне, Даждь намъ крѣпость на вся [свлы сопротивнія.	Страданіємъ похвалися И во Христа облекійся, Врага мя поборівій И Нестора укрѣпівій Даннымъ креста знаменіємъ. Намъ даждь знаменіе, Вѣри хравеніе, Да хранимъся не тобою во [остатній часъ.

Днесъ вся странни созиваетъ, Къ торжеству прекланяетъ, Аггель лики воспѣвають, Мученики прославляютъ Украстителя своего. Мы крикнѣмо гласи: Нашъ разумъ украси, Да прославимъ вси достойно [Тройцу святую.	Кто днесъ міра благодати Хочетъ себѣ предизбрати, Благай свята Димітріа,

¹⁾ Лишене далі місце для закінчення строфи не записане.

Котораго ест' велія   Би онъ, ликующе въ небѣ,
Молѣтва къ Троицы святой.   О наной каждой потребѣ
Святе мучениче,   Молитву къ Богу приносил.
Скорій помощниче,   Димитріе, моли,
Даждь намъ крѣпост на вся   Бисмо на судъ могли,
    [вѣки искущающе (sic).   Ты, стояще одесную, на вѣки
И ми купно вси почтѣмо,   [хвалили.
Димитрія умолѣмо,

Як нічого не говорить імя Гавриїла, так рівнож і Симона, що зложив віршу св. Параскевії (126а—127а):

Снидѣтся, вси празднолюбци, восхвалимъ святую
    Преподобну Параскеву пустинножитную.
Въ молодости лѣтъ изучися   Святую Троицу умоляше
И въ пустыню водворися,   Во соединеніе вѣрное
Купно со лви пребываше,   Православно каѳолическое.

Изливаешь, преподобная, чудеса повсюду,
    Хранишь грѣха смертельнаго и тяжкаго блуду,
Слѣпим очи просвѣщаешь,   Кто тилко молится къ тебѣ,
Хромихъ, сухихъ исцѣляешь   Дашь руку къ помощи,
И въ каждой тяжкой потребѣ,   Разганяешь ѳбсовъ моца.

Моци твоя суть внесени во славній град Терновъ,
    Идеже всѣмъ подаеши чудесь твоихъ даровъ.
Бѣсовъ темнихъ прогоняешь,   Дѣвцамъ вѣнци даруешь,
Недужния исцѣляешь,   Ангеломъ сожителнице,
Вдовицамъ предстателствуешь,   Парасквіе дѣвице.

Одесную предстоиши Отца предвѣчнаго,
    Со Сыномъ и Духомъ святымъ въ Троицы равнаго.
Благай за вся христіани,   И сподоби вся чловѣки
Свободи адекой отхлани,   Со аггели ликовати,
Захочай цѣли на вѣки   Тебѣ пѣсеню сію спѣвати.

Нынѣ къ тебѣ вси молвмся, преподобна мати,
    Сохрани вси христіани от напрасной смерти,
От потопа, труса, глада,   Лѣта живи щасливіе,
Огня, меча, супостата,   По смерти въ небѣ тя зрѣти,
Дару(й) здѣ, Парасквіе,   Бога въ вѣки хвалити.

З одной рукописи в частных руках скопировав я перед кількома літами віршу Івана Мартиновича. Прізвище зраджує

Тебѣ в (с)лужбу даеъ,	Чесць, хвалу воздаючимъ,
Прекрасна Дѣво,	Иже градеъ нивѣ,
Рацящая ниво,	Твоя вѣрни сини.
Гобзованая (sic) щедротъ.	Под кровъ милосердя
Маріе красна,	Прими насъ, о Мати,
Врагомъ ужасна,	Не даждь работати
Буди намъ всѣмъ	Ада моцареви,
Приходячимъ	Да поетъ цареви
Во сладосць,	Пресватую славу,
Вопѣющимъ во сладосць.	Приклонивши главу,
Всѣмъ вопѣющимъ,	На вѣки вѣковъ. Амѣнь.

Здаеъ ся, сього-ж автора вірша „Горе челоуѣку, тѣлу служащему“ в „Угроруськихъ духовнихъ віршахъ“ В. Гнатюка (ст. 76).

Віршеписця Кривецького виявляє акростих в отей вірші на Великдень (у співануку¹⁾, присланім свіжо до бібліотеки Наукового Товариства ім. Шевченка):

1) № 27. Співаник без початку й кінця, 27 кк., скорше кінця XVIII в., ніж початку XIX стол. Зміст його такий:

1а. Перша сторона цілком замазана.

1б. Пѣснѣ Святителю Николаю, Трѣски гласъ поднескъмъ. Пор. № 19, 336. Акростих: Теодор.

2б. Приде година. Пор. № 22, 166.

3б. Пѣснѣ Прѣтой Бѣи. Іграй, свѣтѣ, і веселися. Пор. Бог. 1790, ч. 140, 1825, ч. 141, 1850, ч. 141, 1886, ст. 311. Акростих: Іоан Мاستиборскій.

5а. Пѣснѣ Стефанс Мѣченикѣ. Страданіе мѣченика Стефана. Пор. № 21, 266. Акростих: Стефан Дяченко.

6а. Пѣснѣ Рождества Хѣтѣ. Нѣо ѣ земля нѣк ликоствѣйтѣ. Пор. Бог. 1790, ч. 10, 1825, ч. 10. 1850, ч. 12, 1886, стор. 11.

7а. Пѣснѣ Рождества Хѣтѣ. Даръ днесъ прѣбогати. Пор. № 26, 46.

8а. Пѣснѣ в страшномъ сѣдѣ. Помишлайте сегда и шнѣ дѣиѣ страшни.

8б. Яхъ, мнѣ тенскно, жалъ немалый. Пор. № 19, 276.

9б. Різдяна орація:

Я мали дячокъ,
Якъ лѣтни шпачокъ,
Полетѣвъ би я до неба.
Чого тамъ мене потреба?
Тамъ смер(ть) страшная,
Бо в ей коса замашная.

Колібъмнѣ якъ звѣ(д)ти якъ утѣкти,
Кавав би мамунѣ отакого пирога
То я вамъ зичу и желаю, [спекти.
А рождествомъ Хр(истовим по-
[здоровляю).

Крикні́те радосно, всѣ́хъ языковъ роди,
Христосъ бо воскресе і весь миръ свободи.
Се Адъ стиваетъ, Адамъ ливуетъ
Горко риваетъ, И торжествуетъ
Весело.

Великодна орація :

Христосъ воскресъ,	И казавъ веселитися
Намъ радостъ принесъ	И горѣлки напитися
И показавъ свою ласку	И другъ друга приняти
И казавъ ѣсти паску,	И намъ трохи подати.
С(е)вящене	То я вам (желаю).

Порося печене

10а. Пѣснь великопостна. Цр̑ю Хр̑те справедливи. Пор. № 21, 47а.

10б. Пѣснь Постнаи Страстемъ Хр̑товимъ. Царь Хр̑те, Пане мили. Пор. № 24, ст. 18.

11б. Пѣснь Великопостнаи. Родъ жидо(в)ски затворени. Пор. № 19, 40а.

12а. Пѣснь воскресен'ска. Радѣйтесь, нѣа, || Стритайте всѣ́ Исл.

13а. Пѣснь на воскресеніе Хр̑тово. Весело крикні́те. Пор. № 3, 41б.

13б. Пѣснь воскресенію Х̑в̑с. Подобенъ. Ёй да придетъ Ра. Крикні́те радосно всѣ́хъ языковъ роди. Акростих: Кри-вцквй.

15а. Пѣснь в страшномъ Судк. Ёгда душа ѿ тѣла разлѣчат'ся. Пор. № 25, 33а.

16а. Сткшит(ел)ю миръ. Пор. № 23, 85а.

17а. Пѣс.. Блажимъ вси мѣченикъ. Пор. Бог. 1790, ч. 152, 1825, ч. 153, 1850, ч. 154, 1886, ст. 335. Картка майже до половини відерта; правдоподібно вірша дає акростих: Бояне(ви).

17б. Пѣснь Прѣтой Тройци. Источникъ дс̑ховни. Пор. № 24, ст. 39. Останок акростиха: Иосиф (Ре)уте.

18б. Так само майже до половини відерта картка. З дальшого тексту виходить, що се вірша св. Параскеві „Гори, сладость искапайте“. Акростих: Георгий.

19б. Пѣснь оуспенію Прѣтой Бѣи. На: радуйтєся, ангелъ лики. Госпоже дѣо Цр̑це. Пор. П. Безсоновъ, Кал. перех. Ш, ст. 50—51; Пѣсенникъ, ст. 245—46.

20б. Юже декретъ подписуетъ. Пор. № 23, 85б.

21а. Конми, нѣо и з(е)мля. Пор. № 21, 34б.

22а. Шасливи часи вѣка ннѣ южъ настали.

22б. О горе менѣ грѣшнику ко юдолъ плачемъ предстати. Пор. № 1, За і № 3, 59а.

Радость всѣмъ явися в сей день торжествени,
Праздну(й)те, людие, празникъ божествени
Нынѣ (с) пророци   Веѣ патриархи
И со отроци   В чертогъ монархи
Внидоша.

Играють, спѣвають анг(г)елекие хоры,
Веселѣтесе купно, архаггеловъ дворы.
Вниде Царъ слави,   Враговъ во адѣ,
Сокруши глави   Вся ко отрадѣ
Возведе.

Возопи, Давиде, своя пѣни гласно,
Се женихъ изиде от чертога красно.
Да воскреснетъ Богъ   Веѣхъ людей вѣрнихъ,
И вознесетъ рогъ   Сотре невѣрнихъ
Под ноги.

Изиде класъ жизни тридневно,
Сѣяний прими отраслю, бо нова нетнио
Се естъ манна   Не во пустинѣ,
От Бога данна   Но из яскинѣ
Каменя.

Царъ царемъ Христосъ Богъ приемъ плѣнь от Ада
И сподоби вся праотца чада,
Разриши пленици,   Пѣснь побидную,
Да поють вся лица   Избранную
Воскрешу.

Кровию іскупилъ от адовской плѣни,
Аки от сна восталъ возбуждѣ і яви нетлѣна.

---

236. (Шивіе)желѣ дѣ вѣтліеѣмъ пастирже. Пор. Kanty-
czki, II, ст. 61—62.

24а. Чиста сторона.

246. Пѣснь рождѣству Хр^отову. Вѣдѣ Богъ, видѣ
Творецъ. Пор. № 24, ст. 2.

256. Пѣснь Пресвятой Боѣи. Вѣхъ Царице. Пор. № 17,
40а. Акростих: Василий.

266. Пѣснь Кресту Хр^отву. Воспойте вси днѣ пѣснь
нову. Акростих: Василий.

276. Пѣснь воскресенію Хр^отову. Іграй, новий Иеруса-
лиме. Пор. № 26, 12а. Акростих: Иоан.

Вся челоуѣки, Паки возводитъ
Живша на вѣки, И сладость приводитъ
Первую.

Источникъ безсмертнн грѣхе отмиваетъ,
Отчужденихъ грѣховъ паки призываетъ.
Прозивде Богъ, Вся ізмовеннн
Внидите в чертогъ, И очищенн
Кровню.

Издѣмъ, вѣрни, воскрешшаго сръбтаймо,
Мисль і душу и тѣло согласно отдаваймо.
Смерть побидивн, Жизнь даровавн¹⁾
Вся свободивн, И вся прославнн
На вѣки.

Живу участь велитъ брати всѣй природѣ з нагоди воскрес-
сіння Христа Григорій Кровицькнй у піснѣ на Великдень (№
15, 66, 7а):

Гори и холми, весело играйте,
Древа дубравнн, цвѣти испущайте.
Христосъ от гроба приходитъ,
Радость велю приносятъ
Живущимъ на землн.

Родъ еврейскій нинѣ посрамленнй,
Се бо всталъ зъ мертвихъ ко кресту пригвозженнй,
Егоже гвоздми прибиша,
Копіемъ бокъ отвориша,
Христосъ укоханнй.

И ти, Аде, возридай нинѣ зѣло,
Христосъ от гроба идетъ къ тебѣ смѣло,
Аби тебе побѣдити
И всѣхъ святнхъ свободити
Съ цекелной отхлани.

Грай весоло во гусла, Давиде,
Христосъ от гроба со триумфомъ нзійде,
Смертію смерть южь поправнй,
А намъ животъ даровавнй
Всѣмъ христіаномъ.

---

¹⁾ В рукоп. дарованнн.

О Маріе, веселися нинѣ,
Христось воскресъ изъ гробной яскинѣ,
Побѣдиль бо смерть преславно,
Нинѣ съходитъ зъ гроба явно
Сынъ твой укоханній.

Рѣки и води, нинѣ возшумѣте,
Звѣри и скоти, весело крикнѣте,
Воскрешшему хвалу дайте
И охотне превѣтайте
Воставша изъ мертвихъ.

И ви птици, въ крила ударяйте,
Въдядчими гласи усѣ заспѣвайте,
Пойте, пойте велегласно,
Возсія бо солнце красно
Съ под камене тверда.

Кромъ печали буди вси створеня
И возвѣра на земли всяко племя,
Крини селнія, процвѣтайте,
Елементи, вси спѣвайте
Веселіе пѣсни.

Вѣтви древесъ прекраснаго сада,
Людіе вси словеснаго стада,
Другъ ко другу привѣтайте,
Христось воскресъ заспѣвайте
Весокими гласи.

Царя Христа усѣ привѣтаймо,
В ѡгнемъхъ и пѣснехъ чуйне прославляймо,
Котрій Ада побѣднѣй,
Царство его разрушнѣй
Со всею силою (!).

Кій языкъ бо нинѣ не воспоетъ,
Воскрешшему Христу не воззоветъ,
Иже намъ животъ даруетъ
И царствіе веѣмъ готуетъ
На вѣки вѣчніе.

Віршеписців, відомих тільки з самого іменн, є більше:
„Пѣснь Рождеству Христову“ під мелодію „Въ яслахъ ле-
жить“ зложив „Самуилъ“ (Б. Н. Т. III. ч. 367, ст. 39–41):

Се славное, предивное чудо днесь исполнися,
Же во плоти между скоти Богъ правдивый явися.
З чистой Дѣвы нарожденный
Лежит в яселехъ положенный
В вволеемскомъ вертепѣ.

Ахъ, длячого рожденного видим во яселехъ Бога?
Ижъ от вѣка челоуѣка згуба видима многа,
Юже дїавол дѣяше,
Народ люцкїй утапляше
През грѣхъ прародителей.

Мати свята и зачата без наймен'шья змазы,
Грѣха Евы, леть змїевы нынѣ зѣло порази
През рождество Бога Сына,
Мати и Дѣва едина,
Пречистая Марїа.

Уклякаймо и отдаймо низкїй поклонъ Марїи,
Воскликнѣмо, возгласѣмо, же главу сотре змїа,
Дїавола проклятаго,
Врага вел'ми борющаго
Челоуѣческой народъ.

И грядѣмо, посѣвшѣмо до малои дѣтины
И воскорѣ рудѣ горѣ возносѣмъ, дабы вины
Нашѣ рачиль отпустити,
А по смерти учинити
Участниками неба.

Лѣмъ скоки слезъ потоки, рудѣ горѣ возносимъ,
Не забуди, ласкавъ буди, тебе, Боже, мы просимъ,
Сохрани утрапленїа,
А домѣсти насъ царствїа,
Бы тя во вѣкъ хвалити.

Трьох нових акростихових авторів виявляє співаник, описаний під № 23. Нема даних, чи приписати відомому віршеписцеві Ілії Бачинському, до якого належить і вірша Богородиці „Буди возхваленна от вѣхъ родовъ земныхъ“ (№ 16, 21аб), також пісню св. Іванови Предтечі. Проти приписання промовляв би акростих „Илияш“, не „Илия“. Ось текст згаданої вірші (81аб):

Иоанъ Предтеча, пророкомъ славный,
Пострадалъ в темници за Христа раны,
Мовиль Иоанъ Иродови,
Проклятому чесареви:
Жену имѣешь брата своего.

Лякуеть Иоанъ (о) Божомъ Сыну,
Же Иродъ проклять естъ за тую жену.
В той часъ Иродъ разгнѣвался
И на него похвалился,
Заказалъ его вязати,
В темницу дати.

Иродова (д)щеря теж ся веселить,
До своего отца Ирода молитъ:
Дажь, ми, отче, що ты прошу,
Ласку твою не(х) одношу,
Дажь ми главу Иоанову.

Якъ Иродова (д)щеря вчинила,
Святаго Иоана главу взяла,
На блюдь ей оглядаеть,
Матци своей подаеть,
Иродъ ся задумѣвъ¹⁾,
Што тое учинилъ.

Шарпали его за главу святую.
Проклятый буди за мысль такую!
Иоана Крестителя,
Исусъ Христова учителя,
Его хвалити,
Всегда славити.

Здаеть ся, що нічого спільного не має з Василем Пашковським автор вірші св. Юрієви „Во мученицехъ славне Георгие“ (416 — 43а), що сховав ся під акростихом „Василій“ з дальшим додатком „попович“ або „поп“ з приметником від села з назвою, яка зачинаеть ся на: вич.

Во мученицехъ славне Георгие,
Празнують днесъ твои вѣрныя людие
За престателство, еже намъ дарова
От Христа Бога.

¹⁾ В рукоп. запумѣвъ.

Аще претерпѣлъ еси мученія,
Проси от Христа намъ избавленія,
Молимъ от сердца яко заст(у)пника
И мученика.

Свыше благодать намъ веѣмъ испослати,
Избавленіе от Бога пріяти,
Се намъ умоли яко добръ храборникъ,
Великій заступникъ.

Изпусти ми умъ свыше во удеса,
Яко заповѣдъ вся твоя чудеса,
Иже воспріяхъ от Бога во мирѣ
Во святой вирѣ.

Люто страждуще при царѣ сверипомъ,
При суперници с Богомъ великомъ,
Иже ко себѣ привести повелѣ
Заклати себѣ.

И невредимый от сего оттече,
Но точію кровь из него изтече,
Зане убо в немъ копія согнѣвшей
И не вр(е)дившой.

И на колесѣ ономъ устроенъ,
Няць привязавъ быхъ, со конма¹⁾ спущень
Бѣ и раздроблен', вѣсть, паки цѣль бывая
Исцѣлевая.

По семъ явися царю все сверипу
И Магнатію его присинику,
Жруще идоломъ, зане цѣль явися,
Не сокрушися.

О Христѣ во виру привлеченый быша,
По семъ во главу усѣченый быша,
Иныи, ихъ же вѣѣ града изведше,
Смерть възпріемше.

Приступи кресту Алезандра,
Жена Диоклитіяна, злишаго погана,
Исповида Христа Бога быти,
Ему служити.

---

¹⁾ В рукоп. хонма.

Вѣровавши же нши в Христа,
Егоже рода Дѣва Пречиста,
К тому от сердца велми восѣкляцаймо,
Всѣ восхваляймо.

И нещадно биенъ жылами
От погановъ злыхъ, зѣло волаеми.
И се претерпѣ яко добръ сградадецъ
И приемъ винець.

Чистыи нозѣ в сапоги обувше,
И же з гвоздныи желѣзныи имуще
И в нихъ страждуще.

Аще воскресить от гроба мертваго
И вѣруемъ во Бога живаго,
Рече Мазнентий (!) яко злый преступникъ
И невѣрникъ.

И Мазнентий и Гликерие тамо з нами бѣше,
Емуже вола святыи пострадаше,
Исцѣляше, возпрियाхъ винець
Неувядаемый свѣше. Аминь.

Так само дещо попований вид мае вірша св. Михайлови
з акростихом „Постап Толстий“ (616, 62а):

Поставъ, монархо, з високого трону,
Мы прывѣгаемъ под твою оборону.
Ратуй насъ, ратуй, святыи Михаиле,
Просимо тя смѣле.

Оушыкуй войска, небеснии духи,
Роступи сердца небеснии, тихи,
Додай помощи, святыи Михаиле,
Просимо тя смѣле.

Твою даждь пѣти ангелекую силу
Яко челоуѣку Иесу Навину.
Ратуй насъ, ратуй, святыи Михаиле¹⁾,
Просимо тя смѣле.

---

¹⁾ Сей рефренъ повторюеть ся по кождій дальшій строфі.

Архистратиже, и мечь твой острый
Яко пребирамъ (?) во кирви омыешъ.

Показуючи чюдо во Ерихъ,
Во своей златой стоячи корунъ.

Толстыи муры на землю упали,
Скорыи войны на смерть забивали.

Угроруський співаник № 4 заховав попсовані акростихи: в вірші „Славни град чудесь исполнися“ (16аб) Сераф(и)на, а в вірші „Вострубѣте, трубы, гласом“ (41б, 42а) Василя (?) Гльницького. Вірша Богородиці „Архангеловъ всѣхъ радосте“ (№ 20, 23аб) має попсований акростих Александра. З самого імени відомий і віршенисець Андрей у співанику „Національного Музею“ ч. 41 Q з „Пѣсни Андрею Стратилату“:

Ангелски радости нивѣ,	Ранѣ премногихъ прияте,
Же не причащаль ся смертною	Двѣ тисящи вмать,
О Андрее Стратилате, [винѣ,	Сотъ призва девять, десять и три-
Мучениче Христовъ святе,	И кровъ твою проливалє [ста ли
Радуйся.	За Христа и Бога.

На земли тя веує мѣли,	Еще ему аггелъ возвѣстивъ,
Же тя за Христа нещадно били,	Же ся будешъ кровію крестивъ,
А ты ся тому радуєшъ,	А ти ся тому радуєшъ,
Съ аггели триумфуєшъ	Съ аггели триумфуєшъ
Въ горнемъ Сіонѣ.	В горнемъ Сіонѣ.

Давидъ древле явѣ пропаявъ,	И мы тѣмъ днесъ съ чєловѣки
Жєсь за Христа муки приявъ,	Прославляймо Христа на вѣки,
Проходитъ сквозѣ огнь и воду,	Абы насъ равно съ собою
Двѣ тисящи въ единомъ году	Ввнчал в небѣ короною
Къ вѣрѣ привлекл.	На вѣки.

Дві пісні на Різдво Христа зложив Радецьквій. Одна з них отєя:

Радуйся, Вєфлєемска странна,	Ароня лоза цвѣтѣ пустила,
Рождєствомъ Христа освящен-	Гды Дѣва Сына породила.
Днесъ ся въ тобѣ сполнило, [на,	Языци вѣроваша,
Щє возвѣщенно было	Когда Христа узрѣша
Пророкомъ.	Въ яслахъ.

Давиде, въ гусли ударяй же, Царіе зъ востока прійдоша,
Адаме зъ Евовъ, возыграй же, Съ Персеиди дары принесоша:
Бо Христось адъ разорыль Злато, ливанъ и смирну,
И васъ ѳтъ узъ свободилъ¹⁾ Купно милость безмѣрну
Адовыхъ. Владыцѣ.

Едеме, дверь Богъ ѳтверзаеть, Кровь дѣтей Иродъ розливаеть,
Ангели въ міръ посилаеть Убити Христа намѣраеть.
Славу Богу глашати Вы тѣштесь, младенцы,
И пастирямъ вѣстѣ дати Пріавши въ небѣ вѣнцы
Радостну. За Христа.

Исусе, намъ днесь нарощенный,
Въ убогихъ яедахъ положенный,
Изволь тебѣ честь дати,
Съ ангелами заспѣвати:
Съ нами Богъ.

Другій текст починаеть ся буквою „Г“, може початковою буквою імени автора піснї:

Готовися, Веѳлееме, ты граде Исравля,
Бо до ты грядеть Марія родити Спасителя,
Которого пророци, Же ся въ тобѣ
Святїи праотцы, О той добѣ
Исеей также гласить, Исусъ на свѣтъ народивъ.

Рекла Марія Іосифу²⁾: въ дорогу идѣмо,
На приказъ царя Августа въ книгу ся въпишѣмо.
Въ градѣ Даведа, Бо намъ съ того
Нашого прадѣда, И славного
Въписатися намъ годить, Граду нашъ рѣдъ походить.

А пришедше въ Веѳлеемъ, о госпуду питатися,
Бы по трудахъ своей пути отпочинохъ мати.
Но не нашли мѣстца, Бо вже всяуда
Спокойного кутця Много люда
Въ градѣ Веѳлеемѣ, Было тамъ въ каждѣмъ домѣ.

¹⁾ В рукоп. свободоль.

²⁾ В рукоп. Іосифу.

Списав його Іван Кудрик з Бутян, як був вихованцем дяківського заведення у Перемишлі. З акростихових авторів відомі ще: Юстин Кортенський, що написав віршу „Иже совершивый смотрение“ (Уггоруські духовні вірші, ст. 183—186), Чурпеський (о скільки добре заховав ся акростих) з віршею „Чуйте, людіе, трубу Господню“ (тамже, ст. 256—57) і Савчак з віршами „Сень день свѣтлостенъ“ з співанька „Національного Музею“ з другої полов. XIX. в. і „Странное слышание“ (Цвітна недѣля). Перша з них отже недотепне римованнє пустих слів :

Сей день свѣтлостенъ,
Міру радостенъ.
Бога избраная
Анно святая,
Успеніе чеснѣ
И достохвалное
Вси торжествуемъ,
Вѣрни лѣкуемъ.
Христа праматери
Небесныя двери
Анг(в)ель отверзаеъ
Весело спѣваеъ.
Вѣтай, голубце,
Нескверна агнице.
Христова прамати
И всеѣхъ благодати.
Архаггеловъ хори
И святыхъ собори
Утѣкаются,
Утѣшаются,
Видяше на лонѣ
Во горнемъ Сионѣ
Свѣтло увѣнчанно
Преславную Анну.
Радуйся, звиваютъ,
Гласомъ восклицаютъ,
Богу избранная,
Всегда почтенная,

На земли славима,
Чесна, недвижима,
Породила еси
Царицу небеси.
Всеславимая,
Богомудрая
Райская сладости
Великой мѣлости.
Прамати Христова,
Всеѣмъ вѣрнимъ готова
Буди заступнице.
Мисленная ластовице,
Богу возвѣстивы (!),
Яже породиви
Небрачну юницу
Марію Дѣвицу,
Превизшу всеѣхъ
Аггель Царицу,
Архаггель Матеръ
Истиннаго Бога
Предвѣчнаго.
Чудно и славно
Всеѣму свѣту явно
Анни успеніе
И в небо шествіе,
Внукъ праматеръ свою берет,
До покою небесной столицы
Мѣсце на правици. [даеъ]

Исусъ, Богъ правдивъ,
Рождени от Дѣви
Пречистой Марии,
Квѣтнущей леліи,
Будеть царствовать,
В небѣ пробивати.

Анно святая,
До небесъ вшедшая,
Упроси намъ внука,
Егда придетъ разлука
Души от тѣла,
Би с тобою била
При небесномъ троѣ
В (г)орнемъ Сионѣ.
Ти еси прамати,
Можешъ улагати,
Бисмо в небѣ били
И с тобою жили,
Спаса вихваляли

И с нимъ царствовали
Купно съ аггели
И съ архаггели.

К тебѣ прибѣгаемъ,
Подъ ноги падаемъ,
Милостива буди,
Всѣхъ насъ не забуди.
Демонской неволи
На земномъ падоли
Крпико сохрани
Вся християни
Російской вѣри.
Вѣкъ спокойна в мирѣ,
А по смерти в небѣ
Би служити тебѣ,
Рачь то улагати,
Христова прамати
Анно всевятая,
Всегда славимая.

Може дещо лїпша є „пѣснь вѣханію“ з співаника „Національного Музею“ ч. 64:

Сгравное слишаніе,
Чудное вѣденіе,
Дѣти еврейскѣя, вопію пѣснь нову,
Осана во вишнихъ Сыну Давидову.
Вчера от гроба четверодневнога
Воскресивъ Лазара, юже смердящаго.
Марѣа и Марія, сестри Лазареви,
Ку но(г)амъ падоша яко Господеви,
Исуса слава, же живъ Лазаръ братъ.

Аггелское пѣвіе

Вся днес поют людіе:
Благословенъ гради, всякъ род оглашает,
Радость пожданна ку нам привиджаєт
Въ градъ Іерусалимскѣ на худом жребяти
Спасеніе мѣру, Исусъ благодати.
Множество народа видити желают,

Богатыми ризи пути устроят.

Дѣти малія владут ваия.

Вѣтви от древесъ рижуть,

Жребяти под ноги владуть¹⁾,

Ваия финикѣ во руках держаху,

На вход Владики при пути стояху.

Сокрушеннымъ сердцемъ воскланяють глави,

Радосно вошюють: витай, Цару слави,

Здавна пожадани, нынѣ прижджаешъ²⁾,

Взякія печали от насъ отвержаешъ,

Боже правдиви и милостиви.

Чудно и странно зѣло

Явно Божіе дѣло.

Весь Іерусалим потрясень бываше,

Егда вишнихъ хоровъ Царь в онъ прижджаше.

Невѣрни Евреи убити желаютъ,

Дѣти же маліе весело спѣвають.

Осана во вишнихъ Сыну Давидову,

Прекрасными гласи вопіють пѣснь нову.

Радость велія міру восия.

А ктожъ научилъ дѣти

Сію радость вопати?

Ты, пречудни Боже, уста отверзаешъ

И безумнымъ дѣгемъ мудрости додаешъ.

И ми же вси днесъ вѣрны(мъ) ликуймо,

День вѣханія радосно празнуймо.

Осана во вишнихъ, весело спѣваймо,

Благословенъ гради, всегда оглашаймо.

Скланяем глави пред Царем слави.

Ктожъ днесъ не веселился,

Когда сисъ нам явится?

Дѣти безумніа Іесеуа познали,

Ваія финики под ноги складали.

Ми же, вѣ(р)нии, Іесеуа витаймо,

Сокрушенна сердца под ноги складаймо.

Огче мило(с)тиви, возми своя дѣтв³⁾,

¹⁾ В рукоп. кладудѣ. ²⁾ В рукоп. приждждешъ.

³⁾ В рукоп. дѣтти.

Абисмо с тобою могли всегда быти
Во вшнимъ Словѣ в небесном тронѣ.

XXII.

Богатий і цінний матеріал для історії української духовної вірші, спеціально „Богогласника“, заховав співаник свіжо подарований до „Національного Музею“ у Львові парохом у Конюхах, бережанського повіту, о. Ксенофонтом Сосенком. Зложений він найменше з двох частий і писаний кількома почерками другої половини, а навіть останньої четвиртини XVIII в. Записки вказують на колишніх власників співаника. На к. 496 на долі читаєть ся: „Благослови, Боже, сіє џгалми в мене недостойнаго раба твоего Иоана. Сіє џгалми Иоана Коропатницькаго“. На долі к. 496: „Сіє џгалми Иоана с Коропатникъ Стаха Боднароваго“. На долі к. 1016: „сіє џгалми Иоана родича Коропатницькаго“, „поп(а) лебединскаго“. В відверненім положенні на долі к. 1156 зроблена записка: „В тень часъ в Козьвцѣ на бакаларіи билъ“, правдоподібно той сам, що так часто зазначував свої права до співаника. Вказувала би на се записка на долі к. 1166 у відверненім положенні: „Родича Коропатницькаго року 1171“. Знову на к. 117а є записка: „Сіє џгалми Иоана Навичинскаго“, а на к. 128а: „Сіє џгалми Иоана Навичинскаго, дяка Коропатникъ“.

З досі згадуваних акростихових авторів є у співаніку вірші: Луки Длонського (Лакнущи свѣте), Антопа Добросинського (Ахъ, удивися; акростих попований: Антоній Доб(р)о(син)скій), Василя Пашковського (Всѣхъ Царице), Івана Мاستиборського (Михаиле гетмане; Милосердний Богъ от грѣхъ насъ свободити — св. Трійці, акростих: Мастиборе; Іграй, новій Іерусалиме; Милостивій Богъ, акростих попований: Метнабоскі; Миръ во свѣтѣ, акростих попований: Мاستиски; Мандать Божий; Майте, чловеци; Іграй, свѣте; Источниче благодати, акростих: Иоан Мас.; Милосерднѣшій Богъ, акростих попований: Матисбор); Йосифа Ревте(ького) (Источникъ духовній, акростих попований: Іосіф Руете), Теодора (Три(ѣ)тнюю, акростих: Теодор Ц; Тецѣте, все гради); Свентовського (Троне вишній), Дмитрія (Древо трпсвятое), Івана Гещицького (Іерусалиме, свѣтися), Івана Пашковського (Хто патрона потребуєть; Хваду ти хошу воздати; Ісусъ днесъ от гроба востаєть), Иоана (Истинній триумфъ южъ на свѣтѣ на-

ставъ); Венедикта (Возбранной Дѣво), Івана Моравського (І ктожъ такъ запам'яталий), Йосифа (Істинное чудо явися, акростих: Іосіф), Пахомського (Пустиніе птици), Івана Вольського (Воскресенія день) й Деміана (Да прайдегъ).

Що тикаєть ся нових даних, які можна добути з сього співаника, передусім цієавий акростих „Автоний“ (856 – 866) в отей богогласниковій вірші:

Ахъ, южъ часъ приходить, треба умирати,
Хочъ які достатки, треба покидати.

День, годна утѣкаєть,
Страшни ся судъ првближаєть,
Готуйтеся вси.

Небо крестъ покажет справедливымъ ясно,
А для грѣшнихъ в той часъ будетъ усѣмъ страшно,
Будут очи закривати,
Вилкиій страхъ будутъ мати,
Якъ свиде Христосъ.

Тогда вси мертвѣи разомъ ся обудять,
Якъ на штири часты ангели затрубять:
Живѣ, мертвѣ, уставайте,
Добрѣ дѣла отдавайте
Пану своему.

Огненная рѣка будетъ кликотати,
Земля осквернена будетъ очищати,
Поднесетя к небеси,
Погомъ (впа)детъ со шумомъ вся
В преисподнюю.

Нещасливъ человекъ, що будетъ гадати,
Когда от правци будутъ разлучати,
Тогда кривкнутъ вси святіи:
Идіть от насъ, проклятіи,
Во вѣчну муку.

И ктожъ тебе в той часъ будетъ ратовати,
Не заступитъ тебе нѣ отецъ, нѣ мати,
Волѣлъ бимъ ся не родити,
Нѣжъ у пеклѣ ся смажити
На вѣки вѣковъ.

Иоакимъ со Анною праведною сполн веселятся,
Зане матька¹⁾ спасенія прозябаеть, днесь радуются,
О(б)разъ херувими   Зачатой спѣвають,
Всѣ со серафими   Гойне поздравляютъ,
Со родители ея вихваляютъ.

Воспоймо всѣ к ней устнами со слезами чистой
Зачатой Монархинѣ всего свѣта, по вся часи Панинѣ Пречистой.
Радуйся, Маріе,   Безъ грѣха зачата
Слѣчная (лелѣе),   Во рождествѣ свята,
Прибѣжище всѣхъ насъ христіанъ.

Скиптръ держави в руцѣ цару, господару нашему, даруй,
Воемъ его воевати звитяжати враговъ поборетвуѣ.
К тебѣ всѣ волаемъ,   О Пречиста Мати,
До ногъ упадаемъ,   Не даждь погвѣбати,
Даждь с тобою всѣмъ царствовать.

Як у сих двох віршах є прошенне до Бога о побіду для
цїсаря, розумієть ся австрійського, так і в третій „Пѣсни свя-
тому Михаїлу“ (1466—147а):

День пресвѣтлїй приспѣ днесь,
Радуетъ ся миръ увесь
Повсюду славно.

Ми же гойне всѣ крикнѣмо,
Силъ небеснихъ слаavimo.

Во кимвалѣхъ со тимпани на трну(м)ѣ удараймо сладкогласно
Чистимъ сердцемъ пеймо на радость ужасно [і прекрасно,
Михаїлу, Гавриїлу, княземъ горнихъ силъ.

Уриїла всѣ почтемъ,
Рафаїла вразъ со нимъ.

Хвалу воздаймо

Яко хранител(ем)ъ нашимъ і во вѣсемъ поборникомъ
І в напастехъ дїавольскихъ намъ всѣмъ заступникомъ,
А (в) часъ смерти молимъ стерти
З реестровъ вни вашей причини,
Бисмо сполне во Свонѣ Творца хвалили.

---

¹⁾ В рукоп. заниматьку.

Началнику вишнихъ силъ,
Люцифера низложилъ

Во дно адово,

Їди помислилъ на небеса(х) равна себе бити Богу,
Тогда архангелъ Михаелъ сотвори с нимъ тривогу.

Іагоняетъ, випхаеъ,

Со вѣсьми слугами во адъ істручаеъ,

Мечемъ острымъ проганяетъ от основанія.

И ктожъ свлнїй яко Богъ,

А овъ на то не возмо(гъ)

Нѣчто прореци.

Со шумомъ бо зѣло страшнимъ со небесе летяше,

Штари десять дни и ноцій до мѣста доствзаша

Адоваго преподняго

Со дѣволами, своими слугами,

В огни вѣчномъ безкозничномъ, тамъ заключенимъ.

Вси начала, ангели,

Служители Господни

И вся воинства,

Молитесь за насъ Творцу, небесну Господару,

Да подасть крѣпость и помощь на врагъ нашихъ ксару

Побѣдиги, потлумити

Днесъ и на всякой часъ воюющихъ на насъ

Злихъ бесурмавъ и агаранъ под ноги наша.

Коиъ сердцемъ и устн

Бога в Тройци хвалити

Грѣшнѣ возможемъ?

Воспоймо вси днесъ согласно со ангелекими лѣки,

Святъ Господь Богъ нашъ во Тройци от нинѣ на вѣки

Буди славнїй, прославленїй

Со Матерією, чистою Дѣвою,

Со ангели, архангели на вѣки вѣкомъ.

Вірші Дунаївського цікаві своїми апокріфічними налетами й часом повстання. Правдоподібно в усіх трьох віршах просять він о побіду для австрійського цісаря Францішка.

Так само тільки апокріфічними налетами інтерна вірша самого власника співаника Навичинського, а саме „Пѣснь на воскресеніє Христово“ (140а—142б):

Нанѣ вси днесь веселѣмся, роди вси вѣрніи, же из гроба Христосъ восия. Нанѣ свѣту помрачену-ж отвираеть намъ правдивій Христосъ Месія. Вечерь плачь, ляmenta, в пулнощи южь обліста. Жени с миромъ приспѣли, в гробѣ Христа не обрѣли. На гробѣ камень велій и неотваленій, кустодіями запечатаній.

Ахъ, ти Боже всемогучій, для насъ билъ распятій, копіємъ в бокъ святій билъ пробожденій. Руцѣ твои и нозѣ гвоздями острыми тяжко до креста пригвоздѣли, строгѣ муки за-вдавали. Невѣрніи бесурмани хѣли Христа поглотити, аби его уморити. Нѣсть ли не обрѣли, пекло заробили. Христосъ во-скресъ и Адамъ потрасть.

В субботу пришли Жидове, рекутъ вси Пилату книжници и вси фарисее, жебѣ гробъ за(не)чаталь зѣло и стражію поставивъ, жебѣ его ученици з гроба не взяли. О Христе, з неба ступилесь, девять хоровъ опустилесь, котрѣ служатъ тебѣ предъ вѣки. Визнаемъ вѣрне вси человекѣи. Длѣтого на крестѣ смерти, муки претерпѣлъ, а насъ з отхлани вѣчной уволни.

І ви вси злосливѣи Жидове невѣрніи, чему Христа не познаете, с которого видите чуда дорогѣи? Кровь его пресвятую проливаете. І ви злосливи Логивна темна привели, трость в руки дадоша, в ребра его прободоша. І тамъ чудъ явивій, кроплевъ просвѣтливій, зѣнцѣи темноту в немъ отворивій.

Честно ми вси радуймося, вѣрніи христіани, бо южь за насъ претерпѣлъ муки. І ви в отхлани веселѣтєся знову за-продани, бо южь з шатанской видерь²⁾ насъ руки. Христосъ з гроба встаєтъ, в небѣ аггели спѣвактъ. Солнце, мѣсяцъ, звѣзди, гори, вси дубрави, скоти і звѣрата, пернати, пташата, радуйтєся: Христосъ воскресє.

Изведе ис тми смертнія Адама и Еву и всѣхъ святыхъ праотецъ нашихъ. Узѣя ихъ растриваетъ, во рай въпроважаетъ, истинній животъ Богъ намъ даруєтъ. З гробовъ умерліи встають днесь живіи. Христосъ воскрешаетъ, радость изъявляетъ. Христе Цару Пане, прійми насъ до хвали. Днесь вси спѣваймо: Христосъ воскресє.

Нѣнѣ ми вси, христіани, приуподобѣмъ ся воскресему Откупителю, отдаймо му честь, хвалу, нѣгди нескончану за-трудѣи его и смерть крестную. Котрій слѣпныхъ просвѣщаетъ,

1) В рукоп. дла. 2) В рукоп. видаръ.

прокаженихъ очищаеть. Апостоли дують ся, чудесь его льякають ся. О воскресій Отче, неба и земли Творче, ми согласно вопіемъ: Христось воскресе.

Собралися апостоли, бяху затворени. Ісусъ Христось посередѣ ихъ ста и миръ буди, имъ вся реклъ, пробитими гвоздми рудѣ, нозѣ своя показа. Фгома не увѣривъ, доки перста не вложивъ в рани, в бокъ пробитій. Много до вѣри приведи Христось отвираеть, рани показуеть, а намъ у небѣ царство готуеть.

Кія усти, кія пѣсни тебѣ днесъ воспоймо, воскресій нашъ Откупителю? Сохрани насъ глада, войны и наглої смерти, Христе Цару Избавителю. Ми тебе вихваля(й)мо, вмя твое просл(авл)яймо, аби рачилъ даровати, лице твє огладати, со святыми жити, завше тя хвалити, со аггели, архаггели всегда тя зрѣти.

З його акростяхом заховала ся у співанику й „Пѣснь святому Георгію великомученику“ (1426 - 144а):

Нинѣ везна благодати,
Начнѣмъ днесъ торжествовати.
Славній Георгій процвітаеть,
Всѣхъ насъ к себѣ призиваеть.

Ахъ, онъ твердѣйшій над камѣнь,
В сердцу запаливій пламень,
Не восхотѣ в санѣ бити,
Токмо Христу Богу служити.

Велѣ мучитель представити,
Копіемъ в бокъ его пробити,
Жилами крѣпко тѣло бити
И в темницу его всадити.

І Двоклитіанъ здумѣвся,
Корінь острѣ согнувъ му ся,
Строго до боку летяше,
В ребра его не вредяше.

Чудесемъ тѣмъ вси удивлени,
Бога знати научени,
Аггелъ его тѣло исцѣли,
Много в Христа увѣрили.

И народъ весь бѣсть удивленій,
Магнетій рече, воскресій
Святій над гробом помолвивій,
Мертва от гроба воскресивій.

На Георгіа мучитель
Зосталъ велми зѣло метитель,
В ровъ вапленій велѣ вринуть,
В сапуги желѣзни обути.

Славяще святій Христа Бога,
Труди на себѣ зноситъ многа,
Ни вапно его не свѣде,
В сапугахъ равно иде.

Кія цара Максиміяна
Въ Христа царица увѣрила.
Гди сіе мучитель позналъ,
Со святимъ постѣщи приказалъ.

Идоли словомъ в прахъ обративъ,
Невѣрныхъ зѣло засмутивъ,
Днесъ насъ вѣрныхъ просвѣщаетъ,
З собовъ до неба запрашаетъ.

Вонне Христовъ Георгіе,
Пресвятое имя твое.
Не допускай глада, войны,
Дажь намъ всегда лѣта споко(й)ни.

Мв ты должнѣ прославляти,
Имя твое вихваляти
И с тобою Творца хвалити
И с нимъ в небѣ на вѣки бити.

Недотепвий віршеписецъ і якийсь Зукевич, що його „Пѣснь на Воведеніе Пресвятой Богородици“ (1086—1096) представляеть ся ось як :

Зѣница неба ведеть на себо (!) предивной хвали з милости данной. Прийми, священне Захаріе, скорбѣ твой в домъ твой, преосвященне.

Уаримъ квѣтъ вдячній збожевъ сердечне Дѣвою бити, Сина родити. Що то, що то ся стаеть, же Дѣвая в травѣ Духа Сина раждаеть?

Како би(с)ть може, рожденій Боже, же ся такъ стаеть,
з Дѣви раждаеть? Ого Богъ милосердній, же ся родить Сынъ
без отца с Пречистой Павни.

Единѣмъ словомъ Богъ ся сталъ тѣломъ в чревъ Дѣвици
и Владчици. Дивній естъ судьбъ тайній, же ся родить, Сынъ
есть его единородній.

Виша всѣхъ еси, Дѣво святѣйша, бо съ естъ избранна
и Матерь данна. Дерзай во м(илость) Сину; тя имѣемъ вси
грѣшнїи чудесъ причину.

І ми днесъ, яки, со человекѣи поймо вси пѣсни Паниѣ
Пречистой. Прийдн ближняя ея на тру(м)фъ слави, хвали
дѣвства твоея.

Части годнѣша, надъ всѣхъ святѣша неба Царице и Вла-
дичице, буди на вѣки чтенна, от всѣхъ земныхъ и небесныхъ
благословенна.

Вкінці ще однн виразній акростиховий віршеписецъ з сього
співаника, відомий тільки з імени. Акростех „Григорї“ дає
„Пѣснь святому Николаю чудотворцу“ (144а – 145а):

Гори, сладость всѣмъ днесъ	Иже молишися ко Владыцѣ
І вси вѣтви, возиграйте [дайте,	[Богу,
В день святаго чудотворца	Упрашаешъ намъ милость многу
Николая, отцемъ отца	Приходящимъ к тебѣ
И хранителя.	Во всякой потребѣ.
Которїй чудно всѣмъ ся являеть,	Всегда предстаеть.
Сиротамъ, вдовамъ в помощи	Хто тѣлко тебе призываетъ,
Яко пастырь бодрїй [стаеть	Вотще от тебе ізмождаеть (?),
И во всемъ скорїй	Не токмо тѣлесное,
Всегда предстаеть.	Лечъ тежъ и душевное
Рцѣмъ купно нинѣ непрестано	Ісцѣленіе приемаеть (sic).
Чудотворцу вси ужасно:	Гордаго Арія зѣло посрамилесь
Радуйся, отче святителю,	І во тму вѣчну на вѣки съкру-
Хрвстіяномъ хранителю	Же хтѣлъ на соборѣ [шилесь,
І заступниче.	Раздѣлити вскорѣ
Радуйся, главо священная,	Тройцу святою (!).
Во Тройци святой почтенная	В Некеи явился,
Буди. Творецъ свѣта	Зѣло прославилесь,
На многіе лѣта	Же Арія тѣмъ
Всѣмъ ся обѣща.	Пог(р)ебе совсѣмъ,

Якоже вногда	Откуду то б'яше,
Прославися, тогда	И удившася.
Изчезе.	Радуйся, нищихъ одб'яніе,
И двѣи овіе вѣскорѣ ушлиша-	Сиротамъ, вдовамъ воздвиженіе,
	[лесь, Радуйся, святителю
Злата отцу ихъ довольно пода-	И всѣхъ защитителю,
Жи вси не видяше,	[лесь, Огче Николае.

XXIII.

Деяким доказом сього, як багато знайдець ся ще з акростихових віршенисців крім наведених, може бути й „Богогласникъ“, у яким стрічаєть ся значне число акростихових імен, не відмічених досі в рукописних співаниках. До часу появи „Богогласника“ має українська вірша свою трохи не тристалитню історію. Подати хоч менше-більше докладну історію розвою сеї вірші поки що передчасно й навіть не можливо, Дослідн в сїм напрямі проф. Перетца й його школи, дра Франка („Забугнй український віршописець XVII віку“ й инші праці) й нечисленні инших дослідників далеко не обіймають ще цілостя предмету. Навіть про такого визначнійшого нашого діяча, як Кирила Транквіліона Ставровецького¹⁾, нема моно-

¹⁾ Головним документом його віршенисної штуки є книжка, що вийшла першим виданнем у Чернигові 1646 р., а пізнійше другим виданнем у Могилеві 1690 р. п. з. „Перло многоцѣнное“. Про вартість віршовань сього автора дає недвозначне свідощтво отся „Епиграма“:

Если ту що нестройного поэта мудрый обачить,
 Проше, нехай ми пребачить,
 Гдыжъ теологія свята в колѣ филозофском вакуе,
 А поетами и выборными бракуе.
 Сама жне у славѣ свѣтородной,
 Тylko ся часомъ показуе души годной
 З дару бозкого знамените,
 Мудростю своею незакрите
 У свѣтлости свои славы
 Безъ поетичкой забавы.
 А то она у своей моци мае,
 Же байки поганскіе розбивает
 И на вѣки до нихъ ся не знаетъ,
 А сама въ правдѣ паче солища сіяеть
 Прето поэта, бы и наймудрѣйшій,
 И филозофъ, розумомъ острѣйшій,
 Мусить гордой думы роги схиляти,
 А небесной царици самъ нязко ся поклонити.

графії. Сама назва його книжки „Перло многоцѣнное“ свідчить, що сам автор був високої думки про неї; а далі й присвята книжки польському королеви. Тут уважає її Ставровецький „даромъ коштовним, въ которомъ лежить слава не-смертелная дому“ королівського. За свою „презацную працю“ сподівався автор від короля панської ласки. В передмові до читача „о той презацной книзѣ“, яку видав автор не тільки „для високого богословеского разума“, але й „для сладкоглаголивого ритореского языка и поетического художества“, пояснюєть ся, „длячого авторъ важиль ся подыймовати такъ великую и тяжкую працю около той презацной книги, реченой „Перло многоцѣнное“. З любовію повинен приймати читач його „такую працю трудную“, бо „правдиве многими трудами тая книга свята взяла свое совершенство; а звлаща въ поетическомъ художествѣ богословеская речъ. И правда, латвійша просто писати, але под метрами бозкіи речі трудно и барзо трудно; тилко той тое знаеть, кто того ремесла заживаеть“, розумієть ся, з такими виспленнями й успіхами, як у Ставровецького.

Представником безвартісних віршеницїв треба назвати чернигівського єпископа Максимовича. Хоч віршеві проби Семена Полоцького треба поставити вже дещо вище (прим. перевішовачу псалтиру), одначе й йому відмовляють дослідники найменшої іскри поетичного хвсту. І коли я ось тут згадаю про книжку Самуїла Мокриввча, не для її літературної стійности, а радше з причини її рідкості. Маю на думці

„Виноградъ, домовитомъ благимъ насажденный,
В немже наслѣдникъ вѣковъ всѣхъ бысть обитенный.

А що оглядати разумныи очи нашѣ:
Яибѣкусь, трохеусь, спондеусь,
Тогда тое хотѣли слуги вашѣ
Провадити межи поганскіи боги.
Але прудко поломали свои ноги,
Предъ свѣтлостю богословіи утѣкаючи
И жадного до неи приступу нѣ маючи.
Прето, що ся кому бачить,
Волно, яко собѣ рачить.
Убѣ дивницумъ ильлюмѣнацію,
Ибѣ тацет поетарумъ шконѣдацію.

Въ точилѣ крестномъ кровю ризи обогренны,
През которого всѣ роды zostали спасенны.
Певный знакъ побѣды вожем надъ врагами,
Покаратся язицы, зряще, же Богъ съ нами.
Въ новой веснѣ“.

Твір присвячений „ясне велможному его царского пре-
свѣтлого величества нескертелной славы войскъ Запорожскихъ
гетманови его милости пану п. Іоанну Мазепѣ, благому домо-
виту винограда малоросійскаго, милостивому своему добродѣ-
дѣви офѣрованый отъ найнижшого подножка Самоила Мо-
крѣвевича. Року 1743“.

У передмові „къ благоразумному читателю“ заявляє ав-
тор, що хоч „на веснѣ плодъ здрѣль нѣгды не бываетъ“,
читач має дивити ся на „грозды спасенны“ сього винограду.
Автор якъ „въ послѣдний часъ пришедший дѣлатель“ приноситъ
„малъ плодъ“ і „малымъ трудомъ“,

не хотя подъ спудомъ

Малаго свѣта предъ людьми сокрыти,
Зъ приемшымъ талантъ единъ бы не быти.
Мало трудихся, — признаеть ся, — малой естемъ силы,
Въ послѣдний часъ дне не работахъ цѣлый.
Далі звертаеть ся до читача зъ прошеннемъ:
И мнѣ худому дѣлнику въ семъ трудѣ
Покажи ласку, да не буду въ студѣ,
Не стиховъ ради, въ метрахъ положенныхъ,
Сладости спробуй въ одахъ сокращенныхъ.
Не все й залежало відъ автора:
Не всегда читати книги былъ часъ волный,
Засыпаль очи часомъ пѣсокъ полный
І житійская нужда докучала,
Трудитися мнѣ много збороняла.
Просить, щоби читачъ бувъ огляднымъ:
Не будь зонлемъ лихой працы сея,
Прости вся винны, читай стихи миле.
Ніхто не безъ грѣха. Зрештою що до автора:
Не отъ челоувѣкъ есмь славы ищущий,
Отъ тебе прошу, Боже всемогущий.
На відворотній стороні титуду в гербъ Мазепи й отсей
вірш на нього:

Щобъ въ гербѣ Мазепов крестъ значил роздер(гый),
Котрого явленіємъ на небѣ врагъ стертый.
На фундаментѣ крѣпкомъ сей есть утвержд(енный),
Горѣ зась на два роги zostаль раздѣлен(ный).
(Бог)у цнотами милый, рогъ едннй значит(ь),
Другий милость отчизны, всякъ сынъ ея бач(ить).
(Зв)ѣзда якъ волховъ ведетъ побожностью къ (Богу),
Мѣсяць сыномъ отчизны свѣтлость явить многу.
(Крес)тъ столпъ крѣпокъ от лица врагов заступ(аетъ),
Знакомъ побѣды небо въ звѣздахъ той явля(етъ).
Нехай же, поки двіе небу будетъ трвати,
(Бо)гу, отчизнѣ милый якъ солнце сѣяти.

Посвята „ясне велможному нестертельной славы гетманови его царского пресвѣтлого величества войскъ запорожскихъ его милости пану п. Иоанну Мазепѣ, милостивому добродѣви“ підписана: „велможности вашей пана моего и милостивого добродѣя вѣрнй слуга и найнижшій подножокъ Самовилъ Мокрѣвичъ“. Далі іде заява: „Краткое собраніе Библви Иеронимом до Павлива, въ предмовѣ Библви же положенное, предложихъ стихами, не хотяще праздннмъ весь день стояти, котрое якимъ порадкомъ святымъ Иеронимомъ исправленно, таквимъ въ малой сей положихъ лихой праць“. Автор уневинюеть ся, що хоч Аргус мав сто очей, все таки Меркурій позбавив його чуйности. Тому відзиваеть ся до читача:

Презри барзѣй въ помилкѣ, читателю, щодрост;
Стихи въ метрахъ всѣ равны авторомъ заданны,
Лечъ въ прасѣ типографской стали ошуканны.

На зміст книжки Мокрѣвича складаеть ся віршована парафраза Мойсеевихъ книг, евангелія св. Матея, „Сборничокъ дванадесяти мѣсцей“¹⁾ і молитва до всѣхъ святыхъ.²⁾

Одначе сі друковані вірші, навіть о скільки мали духовний характер, були првзначені до читання і не можна їх вязати з сівними духовними віршами, так званими набожними піснями.

1) Сборникъ дванадесять мѣсцей стихами
Пою въ честь святыхъ Божихъ рабъ боримъ грѣхами,
Котрихъ молбами грѣшнй да буду спасенный,
Дажь, молю, въ святыхъ своихъ Боже прославленнй.
2) Примірник у колекції старихъ друківъ Ант. Петрушевича.

Друком стали появляти ся вперше українські набожні пісні завдяки публікаціям з нагоди коронації чудесних ікон. Принайменше на основі досі відомих бібліографічних знахідок можна про се говорити. В 1734 р. вийшла без означення місця друку пісня „Пресвятой Дѣвѣ болесной чудотворной Рогозейской, совершена года 1734“; одинокий відомий бібліографам примірник сеї пісні переходуєть ся у виленьській Публичній бібліотеці.¹⁾ Одна пісня в честь Почаївської Богородиці надрукована в книжці „Гора Почаевска стопою и образомъ чудотворным Пресвятой Богородицы почтенна“ (Почаїв, 1742) на кк. 41б, 42аб, а саме „Весело співайте, чоломъ ударайте“.²⁾

У першій виданню „Пѣснь Пресвятой Дѣвѣ Богородици о побѣдѣ почаевской надъ Агаряны“³⁾ виглядає відмінно від богогласникового тексту:

1 Весело співайте,	Полки ангель шиковала.
Чоломъ ударайте	Въ часъ збаразкой войнѣ
Предъ Маткою Царевю.	Мѣста, села полни
Гласы подносѣте.	15 Премногихъ войскъ бесур-
5 Странамъ возвѣсѣте	Фортѣцы ламали, [манскихъ.
Славное звѣстѣство нѣво.	Кровь нещадно льляли
Егоже дознала,	Зъ вѣрныхъ людей христіан-
Почаевска скала,	О недѣла наша, [скихъ.
Где Матка Божая стояла,	20 И самъ идѣтъ паша
10 Противъ войскомъ многимъ	Зѣло зъ великими вѣски,
Аки звѣремъ срѣгнемъ	Бы монастырь взяли,

¹⁾ А. И. Миловидовъ, Описание славяно-русскихъ старопечатныхъ книгъ виленьской Публичной библиотеки (1491—1800 гг.), Вильна, 1908, ст. 86.

²⁾ Примірник у музею Ставропигійського інституту ч. 237. На кк. 45--51 „Житіє блаженнаго отца нашего Іова Желѣза“, а на кк. 52 і 53 „Исторія о мощехъ святой великомученицы Варвари“.

³⁾ У „Богогласнику“ має пісня зазначеніє свого змісту: „о преславной побѣдѣ ея надъ Турками, бывшей року Божія 1734 мѣсяца іюля 15 дня“ і такі відмінні: 1. Чоломъ ударайте. 3. Христовою. 4. возвышайте. 5. Миръ весь утѣшайте. 6. Побѣдою днесъ новою. 7. Вѣже. 9. Мати Божа. 10. врагомъ многимъ. 11. срѣгнемъ. 13. Збаражской. 14. Баху неспокойны. 15. Гради вся отъ Вѣсурмановъ. 16. ломлющихъ 17. ллющихъ. 18. Зъ правовѣрныхъ христіановъ. 19. Ахъ, недоле. 20. Тягнетъ и самъ баша. 21. Съ премногими

Въ неволю отдали	Монастырь свой покрывала.
Всѣхъ людей тамо живущихъ.	Плачущихъ утѣшаетъ,
25 Воѣска приступили,	Слезы отираетъ,
Горы оточили,	45 Всѣхъ подь кровь свой со-
На ней же монастырь дѣвный	А злыхъ Агаряновъ, [обираетъ.
Богомъ фундованій,	Злыхъ махOMETановъ
Почаевъ названій,	От насъ стремь-главъ отгавяетъ.
30 Где Пречистой образъ слава-	Небесные силы
Вѣрніи рыдаютъ,	[ный. 50 Зѣло ся дивили
Предъ образъ падаютъ,	Таковой чудной помощи,
Зъ неба помощи чекаютъ.	Же сама бодрствуетъ,
Руки свои зносятъ,	Своихъ слугъ ратуетъ
35 Матки Божой просятъ,	Мати по вся дни и нощи.
Слезами ся залвваютъ.	55 Кожъ въ земномъ Трѣбѣ
Щаслива година,	И въ полской корѣвѣ
Мати Божія Сѣна	Щѣримъ сердцемъ не признаетъ,
На церквѣ ся показала,	Же противъ Турка штурмомъ
40 Омфѣромъ яснымъ,	Почаевскимъ мѣромъ
Бесурманомъ страшнымъ,	60 Тарчею ся дѣва стаетъ.

Книжка мала богато виданъ. В виданню з 1774 р. в крѣм сеї піснї ще й пиша „Пречистая Дѣво Мати“. У львѣвськїй брошурї з 1752 р. „Piesni o najswietszey Maryi Pannie, ktore sie spiewaja przed Jej Cudownym Obrazem koronami Wa-

агаряны. 23. забрали. 24. Сущы въ немъ хрїстіаны. 27. Идеже. 28. фундованій. 29. названій. 30. Въ немже Дѣвы образъ. 34. Руцѣ свои зносятъ. 38. Бога. 39. Верхъ церкви себе являетъ. 41. Для Турковъ ужаснымъ. 42. покрываетъ.

43—44. Слезы отираетъ,

Въ смутку поѣшаетъ.

45. Скиптромъ своимъ защищаетъ. 46. Мерзкихъ. 48. Стремглавъ от насъ прогоняетъ. 49. Небесныя. 51. Чудесной такой. 53. Слугъ своихъ. 54. Царица вся дни. 55. во земномъ трѣбѣ.

58. Ижъ Дѣва Пречиста,	Свою цѣлость одержали.
Мати Бога пета,	Тѣмъ плещите въ длани,
Всѣхъ от враговъ заступаеъ.	Поюще вся страни
Почаевски мури	Сей возбранной воеводѣ,
От турецкой бури	Церковъ купно съ нами
Съ землею бы ся сровнали,	Вѣрными сынами
Аще не бы тоу	Хранящей во всей пригодѣ.
Дѣвою святою	

tykanskiemі ukoronowanym od oycy s. Benedykta XIII w roku 1727 dnia 15 sierpnia u W. W. OO. Dominikanow na Świętej Gorze Rożancowey nad miastem Podkamieniem Centurowskim“ подана як „Piesn szósta o teyże Najświętszey Maryi Pannie Ruskim textstem od pewnego nabożnego złożona“ дуже популярна серед українських уніятів пісня „Пречистая Дѣво Мати рускаго краю“. 1) Можна припускати, що й межи піснями, які видано з нагоди коронації чи й по коронації образу Богородиці в костелі львівських Домініканів, був якийсь церковно-славянський чи славяно-український текст, бо раз Домінікани мали спеціальні претенсії до українських земель, а далі не без впливу міг остати тут і Підкамінь. Вієтку про пісні з часу коронації подав Баронч²⁾, одначе не навів титулу.

З дальших анальоґічних друків³⁾ треба більшу увагу звернути на почаївську збірку пісень (16 карток), оправлену

---

1) Н. Мировичъ, ор. cit. ст. 56. Польський бібліограф Естрайхер не знає про се виданнє. Примірник є в Імператорській Публичній бібліотекі у Петербурзі.

2) Sadok Barącz, Cudowne obrazy M. N. ст. 154.

3) Не ставлю собі метою вичислити всі друки подібного роду з XVIII в. У книжечці „Obrońca Polskiej Korony od granic Ukrainskich, Marya w Berdyczowskim Obrazie“ (Бердичів, 1760, примірник у бібліотекі Чарторийских у Кракові) надрукована як „Piesn Osma Czudownoy Preświatoy Bohorodycy“ пісня-переклад з польського тексту „Wzywaiet tebe cięła Ukraina“. Значу тут zarazem, що „Концерту Пресвятѣй Дѣвѣ Богородицѣ Бердичевскої народно увѣнчаниѣ“ з початком „Божія Матерь сіяеть“, надрукованого в „Богогласнику“ в 1790 р. під ч. 127, тут нема.

З анальоґічних летучих листків згадаю ось який. На отвертій піваркуші знаходить ся образ Розп'ятя Ісуса в Туринці із підписом: „Prawdziwy Wizerunek Zbawiciela Chrystusa Pana w Turynieckim Obrazie Cudami y Łaskami słynącego“, помічений „T. Korhacholski“. Далі надруковані дві пісні: „Piesn o Panu Jezusie w Turynieckim Obrazie Cudami y Łaskami słynącym od XX. Missionarzow Ruskim Dyalektem wydana, na tę notę, jak: Straszliwego Majestatu Panie etc. Myłoserdny Isuse słodczayszy, || Zbawytelu nasz Nayukochańszy“ і „Piesn Druga na wzwyż wyrażoną Notę. Myrskia dneś uzyidite lyki || Pred Obrazom błahaго Władyki“. Примірники в „Національнім Музею“ і в колекції Ант. Петрушевича Др. Свенціцький здогадуєть ся, що друк виданий у Львові 1767 р. й вяже появу сих пісень з іменем туринець-

разом із збірником хоценського поповича Івана Левицького в колекції рукописей А. Петрушевича в бібліотеці „Народного Дому“ у Львові ч. 224. На початку збірки пісень в дереворит Божої Матері в Почаїві з датою 1762. На восьмій картці дереворит св. Варвара, помічений L. G(oczemski)¹⁾ — 1755. Під іконою на першій стороні титул „Пѣсни ѡ прѣстѣй Бѣгородницѣ, къ Іконѣ Почаевской, чудотворной“. Зараз за титулом починаєть ся пісня:

Нынѣ прославнѣя Почаевска скала,
Идѣже Божія Мати стопою знакѣ дала,
з першою строфою під нотами. Текст пісні важний під історичним оглядом і дає вказівки що до часу написання пісні. Оповідаєть ся у ній, як

Богъ за грѣхѣ въ мимошедшемъ лѣтъ
Казнилъ тяжкимъ моромъ всюду и въ здешнемъ повѣтъ,
Подгѣря, Покутя, подолскій Камянецъ,
Околичне на Волню и мѣсто Кремянецъ.
Тисящнаго седмсотъ седмдесята года
Бысть казнѣ сія смергелная, морова пригода.

Тоді не знали себе знайомі, батьки, братя і приятелі. Батько бояв ся приймати сина до хати й мати нічого не могла бідній донці. Бездомні морили себе голодом. Богато церков і монастирів стояли пусткою. Трупн нагло помершвх лежали непохоронені на жир звірям. Остала одинока надія на

Дѣву Богоматеръ въ чудовномъ образѣ,
Аки крѣпкій щитъ противу моровой заразѣ.
И не погрѣшихомъ надежди своея, — оповідаєть ся далі —
Всѣ живи, цѣли остахомъ молитвами ея.

кого пароха Пясецького (Бібліографічний куріоз, Записки Наук. Тов. ім. Шевченка, т. LXXIX, ст. 159—160).

Наслідуванне пісні підкаменецькій Богородиці стрічаєть ся у книжці „Nabożeństwo do Matki Boskiej. Dla wygody tych, którzy Jey miejsca święte upodobane i cudami wślawione nawiedzają. Osobliwiey iednak dla wygody nawiedzających Obraz Niepokalanego Maryi Panny Poczęcia cudami w Tartakowie słynącego“. Доступне мені третє львівське виданне з 1797 р. містить як п'яту пісню текст „Preczustaia, preczudnaia Diwo i Maty“.

¹⁾ Доповнення д-ра Іл. Свенціцького; пор. Рукописи львівських збірок, II (Українсько-руський архив, т. VI), ст. 211.

Богато вірних, що терпіли від зарази й постановили піти в Почаїв до образу,

Нечаяно здрави, цѣли остали;
Первіи от нихъ Подгорды той ласки дознали.
Егда уже моромъ паде болѣе ста,
Надъ надежду въ едину ночь сѣчь смертная преста
Подъ Гусятиномъ весь Товстенька дознала,
Въ ней же заченшаяся сѣчь морова устала.
Отъ за Бардичева зъ Нехворощи мѣста
Уже посередѣ зарази моровой бѣса
Зе двадесять домовъ себе въ руцѣ вдаша
Почаевской Матцѣ Божой и живи осташа,
Аще и по домахъ не заключалися
И зъ зараженными купно во всемъ общалися.
Въ веси Судобичахъ, егда моръ начался,
Самъ павъ велможній наслѣдникъ со вѣсми вручался
Въ опеку Пречистой въ чудовномъ образѣ,
Зосталь живъ, токмо тринадцять пало въ той заразѣ.
Слуга три недѣли южъ безъ смысла болѣлъ,
Привложеніемъ до главы образа нецѣлѣлъ.
Въ мѣстѣ Яромльничихъ въ пресвѣтерскомъ дому
Умре двое въ той заразѣ, въ тузѣ сушу тому.
Усавуъ, зрять пнока, зъ Почаева суца
Съ трема печатми въ хартіи, писмена дающа
И по трижды рекша: не бойся умрѣти,
Аще Почаевску будешъ Патронку имѣти.
Воспрянувъ пресвѣтеръ житія въ надеждѣ,
Безъ боязни Сакрамента дѣйствоваше вездѣ.
Со вѣсми домомъ въ бѣдѣ могъь смерти избыти.
Прочіихъ чудотвореній нѣсть мощно вмѣстити.

Свідчать про нихъ люде, що приходять з численних міст і сіл до Почаева як „чедобитки моровіи“. Кінчить ся пісня молитвою до Богородиці.

Текст пісні у збірці майже не ризнить ся від тексту в „Богогласнику“.¹⁾ В останнім подано в надписев, що автором

¹⁾ Більшою можливістю би назвати ріжницю тільки в однім місці. Текст збірки говорить, що „многи церкви, монастири нынѣ пусти быша“, а текст „Богогласника“ має замість „нынѣ“ — „тогда“. Деталь не маюважний при означуванню дати зложення пісні.

на верху скали
Стоящую въ столпѣ огня, яко признали
Два иноцы и присущій
Іоаннъ, чреду пасущій,
Прозвискомъ Босій.

Сія тріє свидѣтеле достигше мѣста
Видѣвнаго, но ничтоже болше узрѣста,
Токмо изображеніе,
Правой ноги знаменіе,
Полное воды.

Ся вода дає умерлимъ житє, слішмъ очи;
Суть доводомъ дѣянія
Болшъ чтырехъ вѣкъ писанія
Въ томъ монастирѣ.

Коли в часі війни „зъ потугою прійде бѣсурманъ“, вдруге
побачили Богородицю, як була

щитомъ надъ мурами
Окруженна аггелами
Въ свѣтѣ великомъ.

В пісні є така історична вказівка:

Корона полска съ великимъ княжествомъ литовскимъ
Находящу на ны бѣду гвѣвомъ синовскимъ
Просить от насъ отвратити,
Можешь бо умолити,
Мати, Владыку.

У виданню „Богогласника“ з 1825 р. слова „Корона полска съ великимъ княжествомъ литовскимъ“ справлені на „Скипетръ царскій со предѣломъ мало Россійскимъ“. Тут і причина хибної думки Мировича, що пісня зложена вже по розділі Польщі.¹⁾

Дальша пісня, здасть ся, знов нового походження, бо перша строфа підложена під ноти, а саме

К тебѣ, Божія Мати, прибѣгаемъ,
Обремененни грѣхами взиваемъ.

---

¹⁾ Мировичъ, ор. cit. ст. 73.

Згадавши, як Почаївська Богородиця „знаменіє въ скалѣ стопы дала“ й як оборонила монастир перед турецькою навалою, оповідає автор:

Инока стара, обрѣтши на полѣ,
Посѣкъ Татаринъ за садомъ на долѣ,
Взять свою главу неслъ, пред образъ паде,
Благодаряща Богу, духъ предаде.
День успенія празденствомъ сіяше,
Инокъ въ неволѣ татарской стенияше,
Узы на ногахъ имущъ принесенный
И въ монастирѣ въ той день поставленный.
Паде въ студенець на помощь призывый:
Ратуй, Пречиста, — обрѣтесе здравый.
Мертвий въ вторій день вземлемій до гробу
Твоимъ догуетствомъ оживе въ ту добу.
Пятнадесять лѣтъ невидѣвий свѣта
Кирилъ съ Подляшша прійде въ наша лѣта,
Ста пред образомъ ввсегда ѳтворенній,
На пѣснь: Достойно — прозрѣ ослѣвленній.
Егда сѣмена пружы изядяху,
Всюду по поляхъ на здешны летяху,
Мы, тя призываше, противо изійшлы,
Уарѣвши сіе за предѣлъ отишли.
Савва зъ Россіи ослѣвленъ очима
Слыша о чудахъ своимъ ушима,
Обѣща пойти къ Чудовной въ образѣ,
Въ тую ночь уснуъ и прозрѣ въ томъ разѣ.

Як і чуда, зареєстровані в попередніх піснях, так і в сій, внесені до поодиноких видань „Гор-и Почаевск-ої“. Одначе ся обставина мало дає опори для питання про хронологію пісень. З уваги, що три згадані пісні, яких перші строфи в збірці положені під ноти, зазначені в „Богогласнику“ як продукти „Инока чиву с. Васіліа В.“, можна здогадувати ся, що всі вони походять від одного й сього самого автора й хронологічно не відбігають далеко від дати пісні „Нынѣ прославися почаевска скала“.¹⁾

¹⁾ Чотири пісні до Почаївської Богородиці надруковані в брошурі Гаврила Андрія Каспаровича п. з. „Zrodlo ogrodow, Studnia

Пісня великомучениці Варварі з поч. „От тернія ідолскаго“ з першою строфою під нотами (8а) має на кінці замітку, що 1714 р. була тяжка морова зараза на Поділю і Волині. Щоби переблагати Божий гнів, почаївські Василяни завели щоденний спів до Почаївської Богородиці і до св. Варвари. Коли мвнула зараза без ніяких жертв у монастирі, постарали ся черці, що вибудувано вітвар в честь св. Варвари, а на його посвяченне запросив почаївський ігумен Гедеон Левицький луцького й острожського єпископа Йосифа Виговського. Єпископ дарував для нового вітваря палець великомучениці Варвари, при чім сказав: „азъ вмамъ сей многоцѣнный бисерь, сі єсть мощи єїя, от моего сродника Я. В. Е. М. Пана Виговскаго, Воеводи Кіевскаго и Гетмана тогда украинскаго, которій моленіємъ получи у вноковъ обители Святомихайловскія кіевскія“.

Замітка про палець св. Варвари вєклєвана євм місцем пісні, де говорить ся, що ласки св. Варвари

и почаевская обитель дознала,
От повѣтра морового цѣлая остала.
За єє избавленіє
Стяжа переть твой въ храненіє,
Созда предѣль украшенный;
Въ немъ блюдомъ єсть положенній.

Кінчать збірку: пісня „от притчи євангелской о богатомъ и Лазарѣ“ з поч. „Хощу страшну притчу сказати“, яку велить ся співати на мелодію „О горе мнѣ грѣшнику єущу“, пісня „въ бѣдахъ єущему“ — діяльої туги й розваги з поч. „Возопихъ въ печали моеї“, що співать ся як „Богородице Царвце“, й пісня про смерть, суд, пекло й небо „Помысли, чєловѣче, прєгоркій часъ смерти“, якої текст вповні відмінний від богогласникового. Тому, що на всѣх вісім пісєнь половина

---

wod żywych... to jest Godzinki Nays. Maryi Pannie na Gorze iasney Poczaiowskiey... (Львів, 1765): перша на ст. 16 - 18 „Weseło śpiwayte“, друга на ст. 18 - 20 „Panno oraz Matko Boska Ruskiego Kraiu“, третя на ст. 20 - 22 „Witay, cudowna Matko w Poczaiowie“, а четверта на ст. 22 - 23 „Naywyższa Niebieska u ziemska Ozdobo“.

призначена в збірці з величчю чудес Почаївської Богородиці, можна припускати, що збірку викликало якоесь більше монастирське свято. Таким була коровація Почаївської Богородиці 1773 р. До рр. 1772—1773 треба й віднести надрукування сеї збірки.

XXIV.

До появи друком духовних вірш причадила ся і пропаганда унії при помочи місії. Брошура Швмона Майхровича¹⁾ „Nauka zbawienna Na missyi Societatis Jesu zwyczayna. Krótko objaśniająca, co każdy powinien wiedzieć, czynić u czego się wystrzegać“ має попри польські і славян-українські тексти набожних пісень. „Pisni Ruskoj“ (sic) ідуть від зворотної сторони 21 картки: наперед „Troysa Boh Otec, Boh Syn, Boh Duch Swiaty“, потім вірша „o Milosty Bozoy“ „Boże, kochajui tia, cylum sercem kochajui tia“ (23a), а вкінці „Pisn o Boharodycy Maryi“ „Preczystaiia Diwo Maty Ruskocho kraiu“ (24a). Друге видання появилось ся у Львові 1767 р.²⁾, перше рівнож у Львові 1764 р.³⁾

З місійних кругів походить і дуже рідка збірка духовних вірш, яка переховується у бібліотеці Ягайлонського університету під ч. 4020. Завдяки охочій ввічливості директора бібліотеки Оссолінських дра В. Кенджинського я мав нагоду в сеї бібліотеці використати сю бібліографічну рідкість. Се 8 карток 4°. З огляду на рідкість, невеличкий обем і мову друку позволю собі навести його ось тут. Мова сих текстів дуже богата польонізмами. Сю велику скількість польонізмів тим легше пояснити, що сеї тексти правдоподібно представляють у цілости переклади з польської мови. Все таки багатство польонізмів рівноважить ся у деякій степені досить значною течією живої української мови. При текстах не крескую а (á), не задержую там великих букв, де вони нічим не усиправдливлені, розділюю неналежні до себе слова й справляю інтерпункцію.

Збілочку зачинає:

---

¹⁾ Доказ ствердження, що се брошура Майхровича, містить ся на ст. 246 на долі: *Doctrina tam salutaris a Patre Simone Maichrowicz S. J. Missionario per (dio)cesim Premisliensem, hoc libello contenta*“ і т. д.

²⁾ Примірник у бібліотеці Оссолінських ч. 10839.

³⁾ Józ. Brown, *op. cit.* ст. 89—90.

Pisn katechizmowa.¹⁾

- 1 Troyca Boh Otec, Boh Syn, Boh Duch swiaty,
W Troycy Boh odyn, tak wsim treba znaty.
Boh Otec z pred wik z sebe Syna rodyt,
Duch swiat od Otca y Syna pochodyt.
- 5 Syn Boży staw sia czołowikom, maie
Dusza y тіlo, a wirnych spasaie.
Poczaw sia z Ducha swiatoho, ne z muža,
Zrodyla krasna Marya iak ruža.
Trydciat try lita żyw z ludmi na świty,
- 10 Rady spasenia na kresti zabyty.
Woskres w den treti, wstupyw na prawyciu,
Otca nebesnu dedycyt stołyciu.
Od tuda pryde, swit sudyty maie:
Dobrym dast nebo, złych peklom karaie.
- 15 Bo zly czołowik prykazanie złamaw,
W chorobi, w szkodi do czarow sia wdawaw.
A Boh persz każe: wir w Boha odnoho,
Druhe: ne bery darmo imią Joho.
Tretie: nedilu światkui preświatoiu,
- 20 Czetwerte: szanui otca, matku twoiu.

---

¹⁾ Текст „Naczatki-w zytyia Nebesnaho Na zemly“ (стр. 221—29) значно твердий, як показують відміни:

- Pisn Katechizmowa. 2. iedyn. 3. Otec pred wik. 4. ot Otca i.
- 5 Syn Boży Bohom byty ne perestał,
Chot duszu, тіlo iak czołowik pryial.
Z Ducha swiatoho, ne z muža poczał sia,
Rody sia z Diwy, świtu pokazał sia.
Trydesiat try lit tu na zemly (sic) żyty
- 10 Raczyl, krest i smert za nas preterpity.
Woskres w deń treti, wstupil na stołycu
Otca predwiczna, w nebesnu prawycu.
I znouw przydet na sey swit sudyty,
Prawednym nehom, złym peklom platyty.
- 15 Bo zly lude Boha znewažaiut,
W chorobach, w szkodach do czarow sia wdaiut.
A Boh nam nadał desiat prykazańia
Pod hrychom tiaszkim wsim do zachowania.
Persze: ne szukay bohov czużych nad Mia,
20 Druhe: ne wzyway darmo Boże imia.
Trete: nedelu w pobožnosti światkuy,

- (16) Piate: ne ubyi, szoste: ne czużołož,
Siome: ne krady, osme: falszu ne množ,
Dewiate: żony ne żadai bliżnioho,
Deset: ne żadai żadnoi ryczy ioho.
- 25 Piat prykazania cerkownych sut tyie:
Swiata swiatyty, szczo uročystyie,
A Służby Bożey w nedylu, w deń swiaty
Słuchat prystoynne, posty odposzczaty.
Spowid czynyty blysko k welykodniu,
30 Pryczastie braty, tiło, krow Hospodniu.
Sim sakramentow: kreszczenye, znowa
Mirom mazanie, tiło, krow Chrystowa,
Spowid, kapłaństwo, małżeństwo mir maie,
Jeļeomazanyie pred smertiu pryimaie.
- 35 Syla pryčina Bożoho karania,
Ze Boże lamlem, cerkwey prykazania.
Hto chce duszu spasty iedynuii,
Katołyczesku wiru preświatuii
Nechai trymaie y soiedynenie
- 40 Z cerkwoiu Rymu, maty me zbawlenie.
Odyn Boh, odno kreszczenie, każe
Paweł apostoł, odna wira, także
-
- Czterwerte: otea, matku, starszych szanuy.
Piate: ne ubyi, szeste: ne cużołož,
Sedmoje: ne krad, osme: ne świdczy na lož.
- 25 Dewiate: żeny ne żaday cużoi,
Desiate: ryczy żadnych, szczo ne twoi.
Tyi prykazania spolniay, czelowicze,
Aszcze żadaiesz zryty Boże lyce.
Cerkwy zaś swiatoy iest piat prykazania,
30 Szczyraho choszczut od nas zachowania.
Persze: swiatyty dny uročystyi,
Druhe: słuchaty służby Bożoy w tyi.
Trete: postyty cerkownyi posty
Tiłom i duchom pry wstremezlywosty.
- 35 Czterwerte: spowid czynyt k welykodniu,
Sakrament braty, tiło, krow Hospodniu.
Piate: prychody cerkwy oddawaty
Lub desiatyny, w tom ne spereczaty.
Sedm sakramentow: perszy: kreszczenyie,
40 Druhy: swiatoie myrom maszczenyie.
Trety sakrament iest Eucharystyia,

- Cerkwi Petr hlawa y nastupcy ioho,
Sia wira dobra, inszych chotiai mnoho
- 45 (2a) Wiry rachuiut, w nych żaden czolowik
Spasen ne bude, tylko zhine na wik.
Boh toie ziawiw, vse wirym dla toho,
Bo Boh ne zmylit, ne zdradyt nikoho.
Straszna trywoha na sey świt nastane
- 50 W toi czas, w kotory tilo zmartwychwstane.
Stemniie słońce, misiać, a wsy żory (sic)
Na zemlu spadut aż z nebesney hory.
Zadryżyt zemla (sic) od anhelskiey truby,
Hrysznik z duszeiu, z tilom dojde zhubi.
- 55 Toi den ostatni nebes strase syly,
Odczynyt hroby, odsłonyt mohily.
Pohnyle tilo, złamanyie kosty
Za iedno pryidut do swoiey ćilosty.
Wernet sia dusza do swoioho tila,
- 60 Aby sia sprawiw hrysznik z swoho dila.
Stanut w dołyni Jozafata lude,
Tam priyatelstwo wytaty sia bude.
Lecz ne na douho rozluka nastane,

-
- Czetwerty: tayna pokuty swiatyia.
Piaty: w chorobach iest masłoświatyie,
Szesty: kapłaństwo, sedmy: winczanyie.
- 45 Kto choszczet duszu wicze spasty swoiu,
Nechay trymaiet wirowiu żywoiu
Z cerkwoiu Rymu soiedynenyie,
Bo na tom wysyt wsich nas spasenyie.
- 41 Iedyn... iedno kreszczenyie. 42. iedna. 43. Cerkwy... ieho.
- 44 Se... dobra iedna świta wseho.
- 45 Chotiy rachuiut jeretyki mnoho
Wir, ale tyie ne spasut nikoho.
Boh toie ziawyw czrez pysma swiatyi,
By tak trymały wsi prawowirnyi.
Strasznyi trwohy na sey świt nastanut
W toy czas, koły wsich tila z mertwych wstanut.
- 51 Stemniiet... misiać i wsi zory. 52. spadut z nebesnyia.
53. zemla ot anhelskoy. 54. Hrysznyk.. z tilom (sic) doydèt
zhuby. 55. Toy deń... straset. 56. Otworyt... otślonyt mohyły.
57. Hnyłoie. 58. Zyidut sia w toy czas do... ćilosty. 59. swoieho.
60. sprawyl hrysznyk. 61. Iosafata. 63. A w toy hodyni rozluka.

Zważai, switlucze, zważteż, chrystyane.

- 65 Rozluczat matku od rodnoi doni,
Doczka do pekla, a maty w koroni.
Albo też doczka poyde męž (sic) swiatyie,
A neszczastywu (sic) matku porwut zlyie.
(26) Brat z bratom, oteć z synom sia rozstane,
70 Odon (sic) ku nebu, druhy sia dostane
W chon pekelnny, neszczasny czołowik.
Y muž z žonoiu rozluczat sia na wik.
Horko slozami koli hołosyty
Lud bude, w toy czas Chrystos swit sudyty,
75 Hto złe pomyslyw, złe uczyniw komu,
Szczo złe wymowyw, skažut w oczy iemu.
Boh sprawiedliwy usich diła znaie,
Hto iak zasłużył, tak zaplatu daie.
Reczet że iednym: do neba, swiatyie,
80 Chodte, a druhynt w ohoń, proklatyie.
Szczasływ, hto w nebi bude wikowaty,
Proklat toi, koho bude pekło žraty.
Kai sia, hrysznyku, wday sia do pokuty,
Perestań hrychow, w nebi możesz buty.

-
64. Tut switowyi zwaže, chrystyiane.
65. Razluczat muža ot własnoi žony,
Jedno do pekla, druhe do korony.
Takže i doczku od matki razluczat,
Jedna w roskoszy, druha zlyi muczat. 69. otec.
70. Otec w propasty, a syn sia ohlanet
W nebi albo tez oteć so swiatymy,
A syn zly w pekli na wik z proklatymy.
73. Koły žalosne budut... 74 Chrystos na toy czas budet
šwit. 75. Chto... chto złe mowyw.
76. Albo uczynkom zaskodyw (sic) blyžnomu. 77. sprawe
dlywy wsich nas... znaiet. 78. Kto... zasłużyw... daiet.
79. Jednych do neba budet zapraszaty,
Druhych w pekelnny oheń otsylaty. 81. chto... budet.
82. Neszczasływ, koho pekło budet maty.
83. Kay sia, hrysznyku, miy sia do... 84. mozesz (sic). 85.
ne karaiet. 86. Horkich slez... czekalet. 87. Koły... ne budetez czy-
nyty. 88. Na wiki w pekli budetez hołosyty. Amiin.
„Пѣснь катехизмова“ в „Народовѣщанію“ в 1768 р. має
такі відміни: 1. святый. 2. Въ Тройцѣ. 3. Отецъ предъ вѣкъ съ
себе. Дальші відміни в порівнанню з текстом потки такі: 5. Божій...

85 Łaskawy Hospod tebe ne karaie,
Hurkich sloz twoich, spowidy czekaie.
Koli pokuty ne žmože (sic) doždaty,
Zhynesz na wiki y budez proklaty.

O nadeyi.

Jak bystro oreł w horu wylitaiet,
Jak szwitko woda w dołynu spływaiet,
(3a) Nech chrestyanin to dobre zwažaie,
Ze chutniey žytie k smerty sia zblýžaie.
Pry smerty, lubcze, ciły świt pokynesz
Y bez pokuty na wik wikow zhynesz.
Czemuż świt marny serdeczne kochaiesz,
O duszu, nebo y Boha ne dbaiesz?
Czyli tia z ohnia lub pekelnoy laźni (sic)
Wybawiat świta ciłoho pryiaźni?
Syn, donia, maty szczo tomu pomože,
Koho do pekła wkyнешz na wik, Bože?
Prawdu tak iawnu koły uwažaiu,
Pred maiestatom twym, Chryste, padaiu.
Nech o tym w každyy pracy pametaiu,
A žytie moie chutny poprawlaiu.
Szczoko koły uczynisz dla twoiey myłosty,
Dawnoho žytia pozabudez zlosty.

престалъ. 6. Хочъ... пріялъ. 7. почався. 8. указався. 9. Тридцять
три лѣта ту на земли. 10. Рачивъ. 11. третій, вступивъ. 17. на-
давъ десять. 18. грѣхомъ. 21. недѣлю. 24. крадь... свѣдчъ. 26. рѣ-
чей. 27. Тѣ приказаня. 28. Если жадаешъ вѣрѣти. 29. пять. 30.
Щирого хочуть. 31. урочистіи. 33. церковнии. 34. при встречежли-
вости. 35. сповѣдь. 37. доходи церквѣ отдавати. 39. першій кре-
шеніе. 40. Другій... мащеніе. 41. Третій... евхаристія. 42. Четвертій.
43. Пятій... маслосвятіе. 44. Шестый: капланство, седмый: вѣн-
чаніе. 45. Кто. 46. Нехъ то. 47. Рима соединеніе. 48. спасеніе.
46. тив. 47. святіи. 48. правовѣрніи. 49. Страшніи. 51. Стеннѣтеъ
солнце. 52. съ небесной. 54. Грѣшникъ съ душею, въ тѣломъ. 55.
Той день остатній. 60. грѣшникъ своего. 62. пріятелство. 64. свѣ-
товіи... христіане. 65. Розлучать. 67. розлучать. 69. ростанеть.
72. Въ небѣ, а сывъ злый на вѣкъ съ проклятыи. 75. Кто зле
помысливъ любъ зле мовивъ кому. 76. зашкодивъ ближному. 77.
справедливій. 78. Кто. 80. въ пекелній огонь. 81. кто. 83. грѣш-
нику. 84. грѣховъ... бугы. 85. Ласкавій Господь. 88. Конецъ,
Богу, слава.

Pred twoim carstwom nyskó upadaiu,
W tobie (!), moy Chryste, wsiu nadeiu maiu,
Ze chotiam hoden, na wiki ne zhynu
Y neskończoney w pekle kary minu.
Wira nas uczył: iesy sprawedliwy,
Y ta prydaie, żeś iest myłostywy,
Chocz sprawedlywost chce skaraty,
Łaskawost twoia bude nam maty.
(36) Pryioweś (!) syna marnotrawnoho,
Ach, ne zabudesz y mne hrysznoho.
Z Dawyda. Petra prykładu maiu,
Z nymy pod twoiu łytost prybihaiu.
Na toś krow rozlyw y poranyw tyło,
Zebym ruk twoich ze zahynow (sic) dilo.
Prez krow y muku Tebe blahaiu,
W zasłuhach twoich nadiiu maiu.
Chocz na mne przydet ostatnia hodyna,
Pereblahaiesz kochanocho (sci) Syna.
Neskwerna Diwo, Preczystaia Maty,
Pry tobi lubo bude konaty.

Pisn o miłosty Bozoy.

- 1 Boze, kochaiu tia, ciłym sercem¹⁾ kochaiu tia.
Szczo iest na zemli stworynia,
Odminiaiu w miłost pinia,
Nech tia chwalat, wysławlaiut,
5 A mni do uszu wołaiut: Boze, kochaiu tia &c.
Słońce, misiać y wsi żory (sic),
Rok, hodyny y czas skory,
(4a) Nocz y deń nechaj tia chwalat,
Serca miłostiu zapalat. Boże &c.
10 Szczo sia na zemli znajduie,
Szczo nad zemlu wylituie,
Szczo w rykach, w moru pływaie,

---

¹⁾ Відміни тексту співаника № 1 (63а - 64а) такі: 1. серд-
цемъ. 2. земли створѣня. 3. Отмѣняю. 4. хвалят, въхваляють. 6.
Солнце, мѣсяць и вси зори. 7. скорый. 8. Ношь. 9. Сердца мило-
стю. 10. земли знайдуть. 11. выдѣгуютъ. 12. въ рѣкахъ, въ морю

- Nechai tuiu pism spiewaie (!). Boże &c.
Mnocho (sic) trawok sia rachuiie,
15 Mnocho listkow sia znajduie,
Tolko nech iazykow maiu,
Z nych kożdym z serca wołaiu. Boże &c.
Dusza, tiło y wsi syły
Tebe tylko ulubyły,
20 Y szczo sia wo mni znajduie,
Myłost twoia wse krempuie. Boże &c.
Rozum, wola, chuty, zmysły,
Sława, honor y iak stysły
Affekt serdca korrumpuie,
25 Wicznym prawom zapysuie. Boże &c
Usi tchnenia y stuplenia (sic)
Znaczat myłosty prahnenia,
Kolko razy puls wdaraiet,
W myłosty sia wymiraiet. Boże &c.
30 Chocz sia oczy zamykaiut,
Snu z potreby zażywaiut,
(46) Dusza, serdce, chuty czuiut,
W pism presładku wylituiut. Boże &c.
Iesły chceszz mia słuchaty,
35 Boże, budu w hlas wołaty:
Woźmy, szczo iest switowoho,
Dai myni sebe samoho. Boże &c.
Marny świte, szczo iest twoho,
Woźmi, szczo iest pyszczonoho,
40 Tym sia welmi utyszaiu,
Koli tuiu pism śpiwaiu. Boże &c.
Ani mene marnost zwede,
Ani od Boha odwede,
Wsiomu świtu iuż diakuiu,

плываеъ. 13. спѣваеъ. 14. Много. 15. Много листковъ. 16. Тилко.
17. Нимъ кождымъ въ сердца. 18. Душа тилко и вся. 19. тилко.
22. Разумъ... смыслы 24. Афектъ... корупше. 26. Всѣ тхненя
и ступленя. 28. Колко разы пульсъ въдаряеъ. 29. вымѣряеъ. 30.
Хочь. 31. съ потребы. 36. Возми, що естъ свѣтоваго. 37. менѣ...
самаго. 38. Марный. 39. Возми... пещоного. 40. велми утѣшаю.
41. Коли тую пѣснь спѣваю. 42. марность мене. 43. от Бога от-

- 45 K tobi serdcém wylituiu. Boże &c.
Smutok y dołechływosty (sic)
Ne odminiat mey myłosty,
Kłopot y preślidowanie
Zmucniat moie ukochanie. Boże &c.
- 50 Nech sia y pekło nasrożyt,
Myłosty mey ne strywożyt,
Nikomu wże ne hołduiu,
Lecz w tych słowach tryumfuiu. Boże &c.
(5a) Nech zo mnoiu, szczo chce, stanę,
55 Chocz mene opustysz, Pane,
Chocz vse złe na mene padne,
Wołaty budu wsiuchdy snadne:
Boże, kochaiu Tia, ćilym sercem kochaiu Tia.

Pisn o pekle

Nech sia nauczu muk boiaty.
Szczoz iest pekło, choczuz znaty.
Ach, nieszczasnyi hrysznych doli.
Horyt w pekli, iak w newoli,

Na wiki.

Dusza terpyt, szczo iest muky,
Ne bude nyhdy poruky. Ach, nieszczasnyi.
Ohledaie wraha swoho
O, iak muczat lubych ioho. Ach, nieszczasn.
Ohoń oczy pożyraie,
Horkie slozy wytyskaie. Ach, nieszczasn.
Strach słuchaty, bo wsi laiut.
Deń, hodyny proklinaiut. Ach, nieszczasn.
Otec, maty czom zrodyła,
Czom ne kamien wyronyła? Ach, nieszczasn.
(56) Lypsz myni było ne żyty,
A w pekli się (sic) ne smażyty. Ach, nieszczasn.
Druh na druha narykaie,
Otec syna proklinaie. Ach, nieszczasn.

веде. 44. Всеу свѣту. 45. Къ тебѣ. 46. долегливости. 47. Не от-
мѣнят моей. 48. и преслѣдоваве. 49. Значат мое. 50. не сrojит.
51. Милости моей. 52. все не. 53. Лечъ. 54. со мною що хочъ.
55. Хоць. 56. Хоць. 57. всеуды сладне. 58. сердцежъ.

Robak kuśaie sumłenie,
Zhubyweś duszy spaseenie. Ach, neszczas.
Zamknuweś hrychami neba,
Zyty w pekle na wik treba. Ach, neszczas.
Neszczasliwyi swywoli,
W iake tiahnete newoli? Ach, neszczas.
Łychy iazyk Boha swoho
Klyne, szczo zotworyw (!) ioho. Ach, neszczas.
Na krow Chrysta narykaie,
Bo ta muki pryczynaie (!). Ach, neszczas.
Instyhuiut samy rany,
Aby w pekło byw posłany. Ach, neszczas.
Odniaw Duch swiat świtło swoje,
Klyne serce proklatoie. Ach, neszczas.
Mayteż bacznost, żywy lude,
Jaka hrysznym muka bude.
Ach, neszczasney hrysznych doli.
Horyt w pekli iak w newoli.
(6a) Albo z hrychu powstawaty
Albo Boha proklinaty
Musysz w neszczasnoy doli,
Zażywszy pekła newoli

Na wiki.

Szczoż Boh winien, że tia uczynyw,
Szczo tobi Chrystos zawynyw?
Y żytia ti ne žalowaw
Y nebo na wik zhotowaw.
Ey, lipsze Bohu służyty,
Nyż w pekelných mukach wyty

Na wiki.

Ey, lipsza (!) Boha słuchaty
Nyż neszczasnu wiecznost znaty

Na wiki.

Ey, lipsza teper terpyty,
Nyż w pekelnym ohniu żyty

Na wiki.

Pisn o żalu za hrychy.

Boze, w dobrosty nikoli nezbrany,
Zadnym iazykom niewypowidany,

(66) Żeś Ty iest hoden wszelakoi myłosty,
Poszanowania, chwały, uczytysty

Tia choczu, prahnu y ważu samoho
Nad wsi dobra, Ty u serca moho
Naybulsze dobro, Ty w naybulszey cenie,
Sam odyn w mene nad vse stworenie.

Chocz byś nikoli za hrychy, moi Boże,
Ne karaw, iednak kolko serdce zmoże,
Ach, żalował bym dla toho samoho,
Zem Tia obrażyw (sic) Hospoda dobroho.

Otoż moi Boże, y teper żaluju
Dla toho, że Tia nad vse myłuiu,
Y to u sebe stateczne stanowlu,
Ze hrychow moich nikoli ne znowlu.

Maiu sia wolu spowidaty szczyre
Y to z Toboiu trymaty prymire,
Szczokoły wczyniu ia nużny czołowik,
Nadiia Tebe ohladaty na wik.

O Boże dobry, Boże łytostywy,
Bud moiey duszy hrysznoi myłostywy,
Narodom dai mir, nech maiut poprawu,
Chrystu y cerkwi Rymu skłaniat gławu.

Вкінці на кк. 7 і 8 поданий „Katechizm krótko zebrany“.

З місяцями стоять у тісній звязи й інші летучі листки з піснями. Бібліотека варшавського університету має рідку брошурку, зложена з 4 карток 8°. Є тут „Pisn katechyzniowa“, „Pisn o miłosty Bożoy“ й „O żalu za hrychy“. Вийшла „Pisn katechyzniowa“ й осібно та знов разом із „Nauko-ою z słowes Chrystusowych (sic) ewanhelyi światoj Matfeja Swiataho“.¹⁾

Зложенне катехизмової вірші „Тройца Богъ Отець“ в уніятськім дусі приписує згідно традиція Тимотеєви Щуровському. З огляду на се, що український видавничий рух XVIII в. має йому завдячувати дещо, може не від річи буде подати ось тут вязку житєписних даных про нього. Уродив ся 20 листопада

---

¹⁾ K. Estreicher, Bibliografia Polska, т. XXIV, Краків, 1912, ст. 331.

1740 р. в Лїшні на мвлю від Володимира. Батько був володимірським судьею. Початкову науку одержав дома, а пізніше удав ся до василіянської школи в Володимірі. Чуючи в собі покликаннє до духовного стану, удав ся звідєн по скінченню шкільних наук в 18 р. житя до міста Битєня в новгородськїм вовідствї двї милї від Жировиць і мвмо спротивлення брата Йосвфа допрошував ся дуже, щоби його приймати до василіянського новіціату. По скінченню річної проби в новіціатї і по виповненню усїх формальностей, приписаних для чину, став його членом. Тут відбув привисану науку і став учителем у Володимірі. Молодий учитель мав гарне поле відзначити ся, зєднав собі розголос доброго вчителя і провідника численної молодїжи. За гарні виклади любили його ученики, а вдячні були родичї й опікуни.

Тодїшній митрополат Пилин Володковч видїв працю молодого вчителя, прикликав його до себе, лишив при своїм боці і повірив йому обовязки аудїтора. Тут щойно мав нагоду молодий учитель-чернець виявити свої здібности, розвинути свій талант і здобути прихильність свого наставника. Митрополат зробив йому пропозицію, щоби на його кошт удав ся до Риму й ще освовайше познайомив ся там з предметами, відповідними його стану. З великою радістю прийняв Щуровський пропозицію і вибрав ся до Риму, де погонув майже в стосах книжок. З цілою пильністю вертував їх, читав, робив витяги й осягнув стєпень доктора теологїї. Потім став проповідником у Вильні. Память мав надзвичайну, знав сїм мов і всїма говорив і писав легко. Жидівської мови навчив ся у Римі, де майже цілі ночі проводив на читанню і писанню. На його проповідї горнули ся товни, бо говорив огнисто й пориваючо. Не тільки христїяне, але й іновірці на вістку, що буде проповідати Щуровський, тиснули ся; не рідко можна було побачити на його викладах навіть Жидів, Татарів і т. д. Церква й кожде місце, де промовляв, були повні слухачів усякого стану, пола й віроісповідання. По кількох літах став маїстром новіціату в Битєню, а потім ігуменом монастиря в Білїї. Умер 15 цвітня 1812 р., проживши 73 літа. Перед смертю перейшов наново на латинський обряд.¹⁾

¹⁾ Pamiętnik religijno-moralny, т. XXV, Варшава, 1853, ст. 446—52 (статя Адама Бартошевича)

Полишив значне число писань релігійного змісту. Найстарше датоване його писання се віршованій діяльої з 1770 р. „Głos pochwalny nieba i ziemi“. В 1772 р. вийшли в Супраслї його „Wzory doskonałości panienskiej“, між якими є й проби славяно-українських вірш. У сїм самім році видав у Почаївї писання п. з. „Gospodarz chrześcianski“. З 1774 р. походить його віршованій діяльої „Widok mądrości w obrazach od rogan wyśmiany, od Leona Izauryka zdeptany, od Jana Damascena wslawiony“. В рр. 1780-83 вийшли в чотирох томах у Вильні проповідї „Hasło zbawienne, nauki apostolskie“. Інші його писання такі: Rozmowy zbawienne o nauce chrześcianskiej w czasie missyi (Супрасль, 1787), Missya bialska (в чотирох томах, Супрасль, 1792), Miesiąc cały przez cōdzienne uwagi prawd wiekui-stych Bogu poświęcony. Славяно-українські його духовні вірші приходять у „Missyi bialskiej“ і в люблинській збірці з 1801 р. п. з. „Piesni pobozne Naukę Wiary i obyczajów Chrześcianskich w sobie zamykaiące dla uzytku i zachęcenia Bractwa Nauki Chrześcianskiej W całej Diecezji Chelmskiej Po wszystkich Cerkwiach Parafialnych ustanowionego“. Польські духовні вірші зібрані в „Dodatku do Śpiewnik-a kościeln-ogo“ з 1842 р. Мйодушевского (ст. 579-678).

Ся обставина, що в місійній збірці Ягайлонської бібліотеки приходить вірша Щуровського „Тройца Бог Отец“, позволяє менше більше означити час друку збірки. Вірша Щуровського являєть ся і в місійній брошурі Шимона Майхровича „Nauka zbawienna“ з 1767 р., правдоподібно і в виданню з 1764. Подвійне видання брошурки в так короткїм часї дає свідоцтво, як численні були тоді місії. До 60, найдалї 70 рр. XVІІІ в. треба віднести й надрукованне више передрукованої збірки. Можна припускати, що зложив її Щуровський, а що його друки від 1770 р. виходять уже з датами й зазначенням авторства, можна й здогадувати ся, що збірка могла вийти навіть до 1770 р. Можу скріпити своє припущенне ствердженням, що в його віршах з початку 70 рр. уже значно твердша мова, ніж у збірці, про яку мова. Як що отсе передрукована місійна збірка належить дійсно Щуровському, представляє вона ще найвартнїйші його славяно-українські вірші.

З місїями найзнаменитших тодішніх єзуїтських місїонарів в 1776 і 1777 р., великими, 15 дневними в Станисла-

вові, Надвірній, Рожнятові і Журавні¹⁾, треба поставити у зв'язь нове видання „*Nauk-u*“ Майхровича з 1776 р.²⁾ Що більше він видав у Перемишлі в 1772 р. „*Początki Zycia Niebieskiego Na Ziemi: Przez złączenie się z Bogiem i Świętymi Jego: Na każdy dzień w tygodniu sposobem na Missyi S. J. zwyczajnym rozłożone*“.³⁾ Не дослівний переклад, а радше церковно-славянська перерібка сього молитовника мала кілька видань. Найстарше видання „*Naczatk iw*“, — по аналогії додання прикінці „*Nauk-u*“ й славяно-українських пісень —, могло вийти з бажання самого Майхровича не довго по першій польській виданню. Довершив перерібки якийсь Василянн, як свідчило би „*Pińye Pochwalnoie Monachamy S. Wasyliya Welykaho sprysannoié*“ на стор. 82–84 й пісня св. Онуфріяви. Тексти пісень у сій співанику не покривають ся з текстами вірш у „*Katechizm-i*“, доданім до василянського місійного „*Methodus-a*“ з 1772 р. Навіть не сі самі пісні приходять у молитовнику та й у „*Katechizm-i*“.

XXV.

Одначе так невеличкі збірнички духовних вірш, які появляли ся протягом XVIII в., далеко не заспокоювали заінтересовання сям родом духовної творчости. Повстала велика сила рукописних збірників, що їх зміст не все відповідав чи навчанню уніятського духовенства, чи навіть загалом християнської церкви. Тому й задумали почаївські Василяни видання, яке з одного боку взяло би під увагу в головному матеріал рукописних співаників, з другого боку подало би надруковані пісні в такім виді, щоби їх можна було співати і в церкві і в часі релігійних обходів. Ціль видання означу-

1) Ks. Stan Załęski, *Jezuici w Polsce*, т. IV, ч. IV, Краків, 1905, ст. 1700.

2) Є воно в бібліотеці Ягайлонського університету (K. Estreicher, *Bibliografia Polska*, т. XXII, ст. 38). Уродив ся Майхрович у Галичині 1727 р., до Гауїтів вступив 1741 р. в Самборі, вчив там 3 роки граматики, а потім теології 23 роки аж до часу касати ордену (*Encyklopedia kościelna*, Варшава, 1886, ст. 84).

3) Примірник у Ягайлонській бібліотеці. Від численних пізніших видань різнять ся се видання припискою на кінци, де просять християн помолити ся за нього й за сього, з якого „*namowu iest ta książka spisana*“.

вала його характер і робила з нього вибір, антологію духовної вірші, відповідно зредатовану. Редактори його прийняли навіть готовий розклад матеріалу, який знайшли в рукописних співаниках, на чотири часті: Господські, Богородичні вірші, в честь святих і інші вірші, які не підходили до перших трьох. Цим способом прийшло до найціннішого вкладу в українську літературу з боку уніятів по кінець XVIII в., яким треба вважати великий збірник духовних вірш під заголовком „Богогласникъ“.

Повний заголовок книжки: „Богогласникъ Пѣснѣ Благороговѣйныя Праздникѣмъ Господскимъ, Богородичнымъ, и Нарочитыхъ Свѣтыхъ чрезъ весь годъ приключаящимся, к' симже некоторымъ Чюдотворнымъ Иконамъ службыма, таже различнымъ Покаяннымъ и оумилительнымъ содержатъ. Собранъ, по силѣ исправленъ, четвами Частми шпредѣленъ, Типомъ и Чертами Мценскійскими Напечатана и изобразиса въ стѣнѣ чюдотворнѣй Лаврѣ Почаевской, Тираніемъ Инокшею Чиноу С. Васіліа Великаго Лѣта ш Рождества Христова 1744“. На відворотній стороні титулової картки є дозвіл на друкування Валеріяна Сеницького, „Ч. С. В. В. въ діец. Луцк. и Остр. книгъ разсудителя“, бо книжка не тільки „ничтоже въ себѣ содержитъ противно православнымъ святыя католическія вѣры догматомъ, ниже непорочнымъ святыя соборныя церкви нравомъ“, але й може причинити ся до направи людських обичаїв і послужити „радѣ чтенія, пѣнія и слышанія“.

„Предословіє ко благоумнымъ пѣвцемъ и слышателемъ пѣсней“ зазначає, що „многія въ честь всемогущаго Бога, Пречистыя Богоматере и святихъ его угодниковъ отъ различныхъ стіхотворцевъ и пѣснописцевъ искони сочиненныя въ мірѣ изыдоша пѣсни, но многыя въ правду худо и неискусно составленныя быша, того ради весьма отриновенныя и непотребныя явишася; многыя аще искуснѣ и мудрѣ составишася, но не бѣ мощно увѣдати приличнаго имъ гласа, убо и тыя къ прочтенію токмо, не къ пѣнію послужиша; многыя въ конецъ добрѣ сочиненныя и по своему гласованію увѣданныя бяху, обаче егда писменемъ отъ единого другому пѣвцу предаватися начаша, чрезъ ненаказанныхъ писцевъ тако повредишася, яко не токмо стіхи ихъ слоговъ, но навже удобна разумѣнія своего возымѣша. За любовь труда тщаливѣйшихъ оныхъ избобрѣта-

телей пѣсней требѣ бѣше творенія ихъ собирати, разсмотрѣвати художество, достигати намѣренія мыслей, елико мощно исправляти, слоги стѣхомъ изобрѣтати, многая нова ветхими прилагати; и се тыяжде пѣсни вамъ, благоговѣйнии пѣвцы и слышателие, не внако, но аки свѣдѣ и гыми смаками утворенная и на ново приуготованная, аки одежда обветшавшая, прешита же и отновленна или аки потемненное серебро, искушено же огнемъ и очищено седмерицею, предлагаются. Да не мнѣть же кто начинающихъ сіе дѣло и предлагающихъ свой гласъ сыновомъ челоуѣческимъ вездѣ текущій воздухъ всеу ударяти или глухому весьма пѣсни пѣти; не безизвѣстно бо есть коемуждо здрава совѣта и смысла мужу, яко благоговѣйными пѣснями украшаются праздники церковныя, воздаются сугубѣйшая неже отъ чужихъ честь Богу и святымъ его, возглашаются тайны святыя вѣры, возсылаются гласовнѣ, соборнѣ, тѣмже и благопріятнѣе моленія наша къ престолу Вышнему, воспоминаются и прославляются величія Божія, къ спасенію насъ грѣшныхъ содѣянная и днесъ дѣйствуемая. Еще же благонадежно есть, яко пѣснопѣнія ради мнози могутъ убѣжати тщетныя праздности въ дни неделныя и святыя, изволяюще паче сему присутствовати, нежеди еквернымъ и гралищамъ, баснямъ, смѣхотвореніямъ, плясаніямъ, пѣтикамъ, сваромъ и инымъ непріеподобнымъ дѣломъ; отженуть тлетворное сѣтованіе, тугу, скорбь, горесть опечаленнаго сердца и, что болѣе реку, негли умиленіе души, сокрушеніе сердечное и возникновеніе ко исправленію жигія и истинному покаянію воспріймутъ. Коротко ѣ просто сказавши, редактори „Богогласника“ не обмежили ся зредатованнемъ готовихъ пісень, але ѣ позволили собі на меншу чи більшу перерѣбку текетів у мові і змісті не тільки для підобрання мелодіі, але ще більше тому, щоби зредатовані пісні послужили уморальняючою і навіть богослужебною княжкою.

Корисність книжки з набожними піснями стверджують „внocy чину святого Васілія Великого“ цитатами святого Письма, прикладомъ Давида, що „только псалмовъ благовѣрному Ізраилу написа и самъ я купно пояше и ударяше въ гусли“, „да удобнѣе привлечеть и ко благоговѣнію и возбудуть ко всякимъ добродѣтелямъ“, — вкінці прикладами Божої Матери ѣ церкви.

Пісні поділені на чотири часті. Перша частина обіймає „пѣсни благоговѣйныя праздникомъ Господскимъ, страстемъ Іисусъ Христовымъ, нѣкоторымъ недѣлямъ и чудотворнымъ иконамъ приличныя вмѣщающая“. Славяно-українських текстів є у сім відділі: на Різдво Христа 23 (з сього 9 „иныхъ пѣсень на Рождество Іисусъ Христово вмѣсто небогуюдныхъ обычныхъ колядъ простшымъ пѣвцемъ служащихъ“), на Богоявленне 5, Стрітенне 3, неділю про блудячого сина 2, мясопусву 3, сиропусву 1, на неділі великого посту 5, цвітну 1, Велику п'ятницю і суботу 2, на Великдень 9, Вознесінне 4, Зелені свята 3, св. Трійці 2, на Боже Тіло 2, Преображінне 3, Воздвиженне 3, Ісусови Боремельському 1, Зборівському 1, Зарванцькому 1, псалмова 1 й про Боже провидінне 1. У другій частині приведені „пѣсни благоговѣйныя праздникомъ Богородичнымъ и нѣкоторымъ чудотворнымъ ея иконамъ приличныя, таже нѣкія къ ней молитвенныя въ себѣ вмѣщающая“: на Різдво Богородиці 5, Покрову 4, Введенне 6, Зачате 3, Благовіщенне 3, Состраданне 3, Положенне ризи 1, Успенне 5, Богородиці Почаївській 6, Піддубецькій 1, Підгорецькій 1, Тригірській 1, Зимнянській 1, Бердичівській 1, Тиврівській 1, Барській 1, Тернопільській 1, Струмилово-камінецькій 1, Буцнівській 1, Новосамбірській 1, Підкамінецькій 1, молитовних пісень 8. Закінчує сей розділ „пѣснь Пресвятѣй Дѣвѣ Богородицѣ Маріи на пренесеніе чудотворнія народно увѣчаннїя ея иконы от притвора въ новую церковь, благодатиѣ наданимъ от святаго апостолскаго престола осмодневнымъ отпустомъ почтенное, благословеніемъ же его милости господина дієцезалнаго пастыря бывшее во с. обители почаевской ч. с. В. В. дня 11 септемврія въ лѣто „1711“ ча воспѣта“ з початком „Изійдите, дворя, со собора“ й рівнорядними текстами славяно-українським і польським. Тут же й ікона. Доказує ся пісня, вклевна перед третьою частиною „Богогласника“, що „Богогласникъ“ вийшов щойно в 1791 р. й був аналогічною появою з огляду на монастирське свято з 1791 р., як давнійша збірка пісень з огляду на 1773 р.

Третя частина се „пѣсни благоговѣйныя праздникомъ нарочитыхъ святыхъ чрезъ годъ приключающимся приличныя, наченше от мѣсяца септемврія въ себѣ вмѣщающая“: св. Йоакимова й Анні 2, Йоасафатови (Кунцевичеви) 1, Параскеві 3,

Димитрієви 3, Козмі й Даміянови 2, Михайлови 3, Іванови Златоустому 1, Андрееви 1, Варварі 4, Миколаєви 10 (між ними по одній Западинецькому й Олексивецькому), Стефанови 1, Василю Великому 3, трьом святам 1, Олексієви 1, Юрієви 2, Іванови Богослову 3, Онуфрієви 3, Іванови Хрестителеви 2, Петрови й Павлови 2, Ілії 2, Мантелеймонови 1 й на Усікненнє 2. Останній розділ книжки творять „пѣсни благоговѣйныя, покайныя и умилителныя, различнымъ нуждамъ служащыя въ себѣ вмѣщающая“: 23. Крім цього в книжці є три латинські тексти, а 33 польських, у сім також пісні Богородиці Почаївській, Загорівській, Кременецькій, Білостоцькій, Загацькій, Пугинській і Любарському Онуфрієви.

Перед поданням змісту є таке „Пристеженіє“.

Совершіхомъ, предложіхомъ лѣтвы пѣсни дѣло,

Нѣкими говѣйными желанное дѣло;

Въ семъ вѣгхія и новія обрѣцещи себѣ

И старѣйшымъ и юнѣйшымъ угодіти трѣбѣ.

Вся суть стрѣбни въ ірмелѣбни тѣни на чертъ чтіри,

Тѣкмо сія тѣнѣграфія імать характѣри,

Сі єсть: тѣкти, полѣгакти, чвѣрти, єдиножди

Лѣманія, не інія, да увѣси кѣждій.

Где оксіи въ соглѣси рѣзнєсвуютъ от черті,

Дѣлїи тѣкти на полѣакти, полѣакти на чвѣрти.

Гди на тѣко, но інако єсть ти пожеланно,

Не горѣ, но добрѣ пѣга не возбранно.

Нѣкдѣ івѣ во испрѣвѣ тѣксти небрежѣани

Бѣги зрѣгєя, да не мнѣгєя зѣло повреждѣни.

Въ концѣ простїи, не лѣности се плодї нарѣчєя,

Злы оргѣни на неѣни суть недоегѣочни.

Остѣвшїя краснѣвшїя доволни суть зѣло.

Навершіти, улѣбшїти пѣсней нашіхъ дѣло.

На сія же, відишъ іже, не тчи похвѣль сѣти,

Воспѣи краснѣ и соглѣсно, імашъ слѣшѣавъ бѣги.

Мимо так великої обємности й важности „Богогласникъ“ звернув на себе досєть пізно увагу дослїдників. Навіть в кругах, де „Богогласникъ“ тішив ся дуже великою популярністю, він не знайшов хоч трохи справедливої оцінки. У „Замітках о руской літератарі“ Іван Вагилевич навіть не згадав за „Богогласникъ“, хоч є згадка навіть за катихизм

Нероновича з 1756 р. Згадавши за дві пісні Добриловського в збірнику Вацлава Залеского (Дай нам, Боже, добрий час і Станьмо, братя, в коло), писав Вагилевич: Стоїть він на переді почаївських ритмомазів, що їх твори співають сліпі лірники по празниках і ярмарках замість прегарних світських легенд. Від них також узяти початок перекладу польських кантат на свята, передусім на Різдво Господнє, ще гірші, ніж оригінали.¹⁾ Другий священик — історик української літератури Омелян Огоновський використав замітку І. Неймана про один з прототипів „Богогласника“, про співанок збірки Т. Кибальчича.²⁾ Хоч у замітці Неймана ставить ся співанок у відношенні до „Богогласника“, Огоновський не вважав потрібним навіть згадати за нього.

Недостача згадки за „Богогласникъ“ в першій томі Історії літератури Огоновського не усправедливлена й тому, що тоді вже було кілька відзивів і статей, присвячених сій памяті старої української літератури. Як що й уйшла уваги часописна стаття І. Котовича „Богогласникъ, его значеніе и употребленіе“ в 127 ч. „Виленскаго Вѣстника“ за 1866 р., так треба було займити якесь становище супроти вислову П. Безсонова, що „Богогласникъ“ се „енциклопедія усеї двовікової книжної творчости віршів і псалм Білоруси й України, цінна як своїм змістом, так і мовою, методами, захованими іменами складачів, а передусім зацілілими давніми напівами“³⁾. Зрештою була й спеціальна монографія, присвячена „Богогласникови“, Н. Мировича п. з. „Библиографическое и историко-литературное изслѣдованіе о Богогласникѣ“ (Вильна, 1876).

Виходячи з становища, що межі творами так званої усної словесности дуже часто „приходить ся стрічати в народнім уживанню і вірші, в яких замітним являєть ся по загально прийнятому вислові книжний елемент, вірші, що завдячують своє походженню перу й артизмови складачів; що підіймали ся над народньою масою і освітою і вміннем укла-

¹⁾ И. Онишкевича Руска Библиотека, т. III, Львів, 1884, ст. 153.

²⁾ Ом. Огоновський, Історія літератури рускої, ч. I, Львів, 1887, ст. 416—417.

³⁾ П. Безсоновъ, Калѣки перехожіе, Москва, 1864, ст. III.

дати в віршево-поетичні рамки такі чи інші сюжети“ (ст. 1), зазначив автор, що се явище спостерігаєть ся на віршах „Богогласника“. З нього присвоїв собі наш нарід немало пісень, як видно з порівняння його з новітніми збірниками пісень і стихів, записаних з уст народу. „Така популярність збірника, що ось уже коло сто літ існує і кермує релігійною свідомістю народу, не тратячи ні своєї свіжости, ні живого інтересу, з яким стрітев його нарід зразу (як можна думати про се по багатому виданням „Богогласника“, з яких кожде в числі кількох тисяч примірників розходило ся скоро й розкуплювало ся радо), така популярність „Богогласника“, говоримо, дає йому повне право на нашу увагу як в цілі наукового заінтересовання, так і в цілі критичної оцінки сього, о скільки справедливо так довго й таким величезним впливом на релігійну свідомість православного народу тішить ся збірник, що вийшов зпід уніятської редакції, яка, як відомо, далеко не прихильно відносила ся до православя“ (ст. 3).

З сеї причини заняв ся Мирович „Богогласником“ на основі видань з 1805 і 1825 р. З видів духовної творчости відмітив автор вірші: біблійні, євангельські, обрядові або вірші в честь святих і молитовні, покутні й подібні. Вразінне можуть викликати поперед усього пісні четвертої части „Богогласника“. „Але й тут (зрештою з невеличкими виїмками) образи, змальовані в піснях, передусім сі, що дотикають позагробового життя людини, відбивають у собі страховища, які могла сотворити середньовічна фантазія і які в силі швидше розворушити співчуте до долі бездольного людства, ніж почування сердечного жалю і каяття“ (ст. 6).

У змісті пісень „Богогласника“ стрічаєть ся усе, що й знаходимо в церковно-богослужебних співах. Окрім пісень, яких зміст уважають правдою усі християнські віроісповідання, є й такі, що зложені в душі православної церкви, в більшости в душі уніятської церкви. Згідними з навчанням православних признав Мирович пісні, в яких висловлюєть ся думку про походження св. Духа тільки від Отця, в яких називаєть ся християнську віру просто православною або східною, а Богородицю Матерією Сходу, що її славять християне від сходу сонця і т. д. Межи піснями в честь святих є вірші, основані на агіографії православної церкви. Значна частина пісень за-

вдячує своє походження впливови західної церковно-богословської літератури. Належать тут вірші, що викладають догми про Filioque, про непорочне зачатє Анною Марією, про зверхність папи, навчання про чистилище. До таких пісень зближають ся пісні св. Василієви, св. Петрови й Павлови. „Таким способом у піснях „Богогласника“ вложеної веї точки християнської науки, що в їх розумінню розходить ся православна церква з римо-католицькою“ і вложеної в римо-католицькім дусі.

Далі перейшов Миревич до впливу апокріфічних оповідань на пісні „Богогласника“, а саме про розваленне ідолів в Єгипті, про перенесенне апостолів облаками й про пригону з Афонієм. Вплив західної легендарної літератури слідний у численню 606.060 ран Христа, ще більше в піснях св. Онуфрієви, Йосафатови Кунцевичеви й деяким чудотворним іконам. „Таким способом попри замітний вплив православного навчання у піснях „Богогласника“ відбивають ся не менше досить яскраво й впливи західно-богословської, апокріфічної і вкінці легендарної літератури. Очевидно се все не дає „Богогласникови“ права на назву строго-православного збірника й на сю популярність, якою він користуєть ся довго вже серед наших православних братів. Одначе „Богогласникъ“ не є тільки проста репродукція впливу сеї або иншої літератури, а є противно свідома перерібка сього впливу, що вилила ся в поетичній формі, инакше говорячи „Богогласникъ“ є „збірником творів духовної творчости“ — відси його історично-літературний інтерес“ (ст. 32).

У звязи з питанням, якого роду творчість стрічаєть ся у „Богогласникови“, подав автор побіжний огляд історичного розвою духовної лірики в нас і на заході Європи. Трохи довше спинив ся Миревич на історії польської набожної пісні. Близьке сусідство й політична тісна звязь Польщі з Україною і Білорусю промостили шлях сьому впливови й на творчість останніх. „Латинське духовенство й тут по части само складало канти, а в части брало в свої руки твори духовної творчости України й Білоруси, а деколи й Великоруси, й переробивши та й обробивши їх по своїому, пускало знов в народній ужиток під назвою кантів і псалмъ“ (ст. 40). Вихованці братських шкіл перероблювали твори світської народної лірики на ду-

ховні вірші. Наводячи попри великоруські приклади український, зазначив автор, що мотив латинської вірші „Stabat Mater dolorosa“ узятий з української пісні „Іхав козак за Дунай“. „Зрештою псалми й канти не були тільки виключно перерібною духовних і світських вірш, що були в народнім ужитку, вони, як і набожні пісні, були часто перекладами з латинської мови, — інші писали ся у чисто польській мові. А українські й білоруські твори, що вийшли згід редакції латинського духовенства, були зацестрені великою силою польонізмів“ (ст. 41).

Уладженню українських шкіл по вірцям і програмі польських відповідав і виклад риторики й поетики. „Сіялічні стихи або вірші з релігійним змістом стрічають ся разом у давніх риторично-поетичних підручниках давньої київо-Моглянської школи як зразки поетичних творів, що називали ся так, як і в Поляків, кантами й псалмами. Складали сі вірці для поетичних підручників учителі поетики, та канти писали й ученики як письменні вправи або задачі учеників. По більшій часті виконували сі вироби ученики перед надходячими святами й вони прикладали ся до змісту або історичного значіння останніх. Вільні від шкільних занять в часі свят ученики розносили свої твори, зредатовані вчителями, і розширювали їх у масі народу. Нарід вислухував сі плоди наукових занять бурсаків, не рідко приймав їх навіть на свою власність, винагороджуючи, розуміть ся, авторів відповідним святочним гонорарем. Пізнійше сі ходження учеників і студентів з привітними псалмами й кантами під впливом польського звичаю стали приймати драматичний кольорит і вкінці дійшло до сього, що й вихованці українських і білоруських шкіл (юго-западнихъ школъ русскихъ) пішли з вертепами, яслами, звіздами, шопками й т. п. (ст. 42—43). Так твори духовної творчости, відомі під назвою псалм і кантів, як такі, що повстали з одного боку під впливом заходу й Польщі, з другого під впливом руського елементу й київської освіти, представляють осібну історично витворену формацію духовної лірики, так названу середню межі польсько-латинською і великоруською північно-східньою. Своім змістом псалми й канти вповні ідентичні з „набожними піснями“, себто і в псалмах так само, як і в піснях, оспівують ся і звеличують ся важійші події

з біблійної історії, євангельської, вияснюється зміст і значіння їх в ряді Божого навчання про наше спасіння, роблять моральні висновки, прославляють життя і чуда Богородиці і святих, викладається учення про воскресіння умерлих, про позагробову долю людини і т. д. і т. д., се все, розуміється, виложено в більше або менше дидактичній формі. З зверхнього боку псалми й канти відрізняються від так названих старших стихів тим, що в них на взір польських уведено скрізь рими й передусім строфи, що їх ділення дуже штучне, примхвате й вигадливе“ (ст. 43). Обємом псалми й канти не великі, значно менші від старших великоруських стихів, але за се вони більше інтензивно розвинені, скрізь слідне стремління сказати багато в небогато словах, дійти глибини зміслу, надати змістови таємничости, нераз і дуже темної, грати словами та значіннями слів. Зверхньою ознакою псалм і кантів є також уживання чужих слів: Люципер, емпірей, паракліт і т. д.

В приложенню до „Богогласника“ завважив автор ось що. Нема тут великоруських духовних стихів, хоч стрічаються пісні, „зближені до великоруського складу“, за се „значно більше стрічається у сїм збірнику пісень, зложених в українській і церковно-славянській мові“ (ст. 44). Крім сього подібують ся у „Богогласникови“ переклади з латинської на польську й славяно-українську мову. „Що тикається строю версифікації і загалом зверхньої обробітки пісень „Богогласника“, не знаходимо між ними поперед усього строю-сильябічних віршів з ввімкою латинських і польських пісень, хоч стрічаються останки сляб або так названі погані сляби в кожній пісні, навіть зложеній церковно-славянською мовою. Під сим оглядом пісні являються, можна сказати, першими пробами увільнити ся від неприродної для русько-славянських віршів слябічної версифікації, хоч далеко їм іще до успіху в сїм напрямі. Рим також являється неминучим товаришем в кожній пісні і не рідко для заховання риму вноситься у текст цілком зайве слово, а деколи й таке, що вповні затемнює або несе зміст пісні“ (ст. 45). Далі вказується на велике число польонізмів і чужих слів. Одним словом „і в внутрішній і в зверхній будові пісень „Богогласника“ стрічаємо всі характеристичні прикмети „набожних пісень“ і „псалм і кантів“ України й Білоруси, які виродили ся з них, а не подібуюмо

в них тільки цього, що творить характеристичну прикмету великоруської народньої духовної творчости. Се очевидно дав „Богогласникови“ місце в ряді духовної творчої літератури, відомої під назвою псалм і кантів, літератури, що розвивала ся на окраїнах Росії і Польщі і яка зредила ся як під впливом жерел строго православного характеру, так і під впливом взірців богословської і легендарної західної літератури“ (ст. 45—46). З виімкою одного випадку в „Богогласнику“ термін „псалма“ замінений терміном „пѣсьн“ за прикладом польських набожних пісень. Наслідкування набожних пісень видно й у компілятивнім характері збірника й позичках готового матеріалу в польській мові і перекладах з неї. „Сим робом „Богогласникъ“ являєть ся збірником передусім псалм і кантів або загалом релігійних пісень, що їх збврили, редагували і видали уніяти, наслідуючи польські набожні пісні і по їх взірцям“ (ст. 49).

Що до жерел „Богогласника“, Мирович з застереженнями згодив ся з думкою А. Хойнацького, висказаною в книзі „Западно-русская церковная унія въ ея богослуженіи и обрядахъ“, що деякі пісні взяли редактори „Богогласника“ з народнього ужитку, бо в народнім уживанню стрічаєть ся пісні безсумнівного книжного походження (Нова радість стала і т. д.). Далі вказано на надписи над піснями, в яких часто називаєть ся їх складачів. Попри рукописні збірки користали редактори „Богогласника“ і з готових друкованих збірок духовних вірш.

Як у „Богогласникови“ зібрані пісні різних авторів, так і різних часів. Про час зложення пісень „Богогласника“ не можна говорити на основі їх мови і будови, бо підпали редакційній роботі видавців. Тому набирають значіння у сім питанню останки історичних вісток, про які згадують пісні. Такими є пісні в честь деяких чудотворних ікон. Подавши деякі вістки про час, коли пісні „Богогласника“ дістали ся до рукописних збірників, писав Мирович: „Таким способом показуєть ся, що пісні „Богогласника“, бодай єї, що про їх час походження ми говорили, не дуже давні, тільки не богато з них і то з сумнівами можна віднести до XVII століття; а більшість сих пісень треба признати творами XVIII століття і навіть останньої четвертини сього століття“ (ст. 84).

Підчеркнувши велику різницю межі рукописними текстами й богогласниковими, таку, що в „Богогласнику“ задержали ся деколи ледви дві-три стрічки рукописного тексту, зазначив автор, що редактори „Богогласника“ „бажали дати йому місце в ряді уніятської богослужбової літератури“. Межі богогласниковими піснями є немало віршових оброблень богослужбових псалмів і церковних співів. Є й пісні, які тільки нерідко буквально віддають у деяких стрічках текст церковних співів і молитов. Богослужбове призначіння має ціль видання збірника. Пісні четвертої частини збірника є на думку Мировича тільки способом спопуляризувати цілий збірник поміж народом, а разом із сьм спопуляризувати унію. „Популяризація унії дорогою пісень „Богогласника“ робила з одного боку не так замітним тенденційний напрям сих пісень, — народна свідомість, присвоюючи пісні з „Богогласника“, згідні по більшій частині з православно-християнським ученням, рівночасно, так сказати, незамітно для самої себе, вчила ся і римокатолицької догматики, — з другого боку спопуляризація унії дорогою пісень „Богогласника“, як не можна ліпше, підходила до смаку народу, що загалом дуже любить вивчити й повторювати в пісні все, що дороге й святе для нього“ (ст. 89).

Богата змістом і добутиими даними розвідка Мировича про „Богогласникъ“ вперше підчеркнула ширше історично-літературний інтерес до сєї замітної пам'ятки старої української літератури. Не перешкодили авторови віднести ся загально об'єктивно до предмету свого дослідження й його симпатії до православ'я. Деякі помилки зроблені через се, що автор не видів першого видання книжки.

Цінним доповненням позитивних висновків Мировича була стаття Івана Франка „Наші коляди“ в фейлетонах „Дѣла“ за 1890 р. й видана окремою відбиткою (16^о, ст. 59). Зазначивши, що набожні пісні „значно різняться ся від сих церковних „пісень“ (гимнів, славословій, канонів і т. д.), які обняті церковним уставом і співають ся від віків в часі богослуження по грецькому обрядови“ (ст. 3), вказав автор на поширення набожної пісні, з окрема коляд не тільки серед уніятів, але й в околицях, де або унія упала або ніколи не мала сильних підстав. „Безперечна поетична стійність многих набожних коляд довела до того, що в деяких околицях нарід зовсім пере-

забув стародавні світські колядки, а співає тільки сі книжні, церковні“ (ст. 4).

Набожні пісні мали також „деякий вплив і на поетичну творчість нашого Кобзаря як одні з перших взірців книжної поезії, які дійшли до відома бідного сільського школяря в дяківській школі“ (ст. 5). Доказом сього се місце з Шевченкового „послання до Козачковського“, де поет говорить, як списував у своїй маленькій книжечці, обведеній хрестами й візерунками з квітками, пісні Сковороди або „Три царі со дари“ і сам собі в буряні виспівував та й плакав. Се місце доказом для автора, що „й сам Шевченко, бувши сільським школярем, списував і співав колядки з „Богогласника“ (ст. 11). Під згаданою колядою у Шевченковій поезії вдить автор відому прекрасну колядку „Радость ся нам являє“, якої друга строфа починаєть ся від слів „Тріє царі со дари“. „Можемо отже без великої помилки приймати, — стоїть у статі, — що наші уніяцькі набожні пісні від самого малку полишили значний слід в пам'яті Шевченка і мали деякий вплив на його поетичну творчість“. Сей вплив слідний „в релігійній окрасці його поезій, в сій чудовій наївності і простоті, з якою привик наш поет обертати ся у всяких нагодах до Бога; ся наївність є одною з перших характерних признаков Шевченкової поезії, яка впадає в очи чужинцеві“ (ст. 6). Доказом сього слова Францова в статі „Kleinrussische Poeten“.

Хоч уже се одно може звернути увагу історика української літератури на наші набожні пісні, заслугоють вони на пильний дослід і тому, що „становлять безперечно найцінніший вклад, який внесли в нашу літературу унії в XVII і XVIII віках“ (ст. 8), а ще більше для процесу поветання сих пісень, для жерел, з яких черпали свій зміст, для літературних традицій, що знаходили в них більше або менше ясний відгомін, а порівнянне їх з церковними піснями інших народів улекшать їх властиву літературну стійність. Ядерний погляд на розвій української літератури від кінця XVI століття і ролю, яку відіграли тут православні й унії, довів автора до думки, що „Богогласник“ се найважнійший твір галицько-української літератури XVIII в., одинокий важний уніяцький здобуток на полі нашої літератури до часів Шашкевича. „Богогласник“ се „збірник церковних пісень, що повстали в лоні

увії в різні часи, походили від різних авторів і писані були в різнім дусі. Се не збірна праця групи людей, але радше здобуток довгої роботи кількох поколінь“ (ст. 16). Що до авторів пісень, на думку Франка „прості братчики й монастирські послушники, світські духовні й дяки“ (ст. 18) були авторами сих пісень, загалом верства бідна, робуча, покривджена долею.

В дальшій розділі стверджуєть ся, що „в наших колядах далеко менше, ба навіть таки дуже мало є елементів, занесених із західно-європейської релігійної драми“, бо „майже одиноким незапереченим свідоцтвом сього впливу“ (ст. 25) є пісня „Не плачь, Рахили“. Також деякі польські „пасторалки“ послужили взірцем для наших коляд, але загалом „наша церковна коляда є далеко більше строгою і повздержливою, коли ходять о реалістичне мальованне деталей, ніж німецькі і польські пісні, й тільки денеді проскочить дві-три побутові рисочки“ (ст. 26). Автори пісень ретушували на думку автора кольорит своїх творів сьм способом, щоби достроїти ся до загального духа нашого богослуження, „більш строгого, більше зверненого в глуб, більше ділаючого на чуте, а менше на фантазію“ (ст. 27). Се й не дивне, коли зважить ся, що єї автори мали ціле житє діло з церковними обрядами й піснями тай переняли ся наскрізь їх духом. Зрештою головним і найвидатнійшим жерелом сих пісень були церковні й богослужєбні книжки. „Поетичні нераз, часто одначе тільки риторичні й догматично заострені канони, стихіри й антифони богослужєбних чнів, писання отців церкви, прологи й житія, акафісти й толкування святого Письма, а вкінці апокріфічні легенди, що мимо заказів церковних властей часто користували ся такою самою повагою, як і канонічні писання, і переписували ся та й друкували ся поряд з ними, ось що муєло давати їм канву до укладування пісень, ось що муєло в головній мірі вплинути на їх кольорит, а в части й на їх поетичну стійність. Вплив сих жерел, переважно византійських творів з доби великого упадку смаку, мусямо назвати не дуже користним. Велика часть наших церковних коляд не здужала охоронити ся від сеї самої риторичности й догматичної хитроумности, від сих далеких і за волосє натяганих порівнань і ремінісценцій з старого завіту, які характеризують вище наведені твори. Тільки

в немногих випадках, де наша колядка черпала зміст просто з євангельського оповідання, а форму з народньої пісні і де крім цього правдиво релігійний настрої і глибоке чуте автора здужали перетопити сі далекі від себе елементи в одну органічну цілість, там тільки ми одержали правдиво взірцеві пісні, твори високої поетичної стійности, яких не постидала би ся жадна література на світі і які сміло можуть вдержати порівнянне з найкращим, що є тільки на полі християнської гимнології, твори, що справедливо й по заслугі здобули собі серед народу так широку популярність і не стратять її досі, доки серед цього народу трівати буде тепле релігійне чуте і привязанне до своїх гарних і поетичних звичаїв і обрядів“ (ст. 28—29). Стверджує сю думку аналіза сих різnorodних складників, що зложили ся на утворенне наших коляд.

Межи піснями „Богогласника“ переважають рефлексійні пісні. В сім роді епічний скелет майже зовсім не існує або являєть ся тільки в уривках. На перше місце висунений тут догматичний скелет з своїми складовими частинами: гріхом Адама й тезою, що Христос — Бог, Син Бога Отця, Слово. Автор ілюструє свої думки на колядах: „Богъ натуру“ й інших. Друга група коляд основана на апокріфічних легендах, а третя не величка, за се найвартівйша, найвного типу. „Пісні цього типу мають в основі головню євангельське оповіданне, а епічний скелет має у них перевагу, й хоч користують ся вони потрохи й пізнійшими догматичними категоріями, та ніколи не ставлять їх на першій місці, але беруть їх тільки мимохід для доповнення і відповідного освітлення основної повісти. Простота композиції і тону й заразом тепле чуте — ось головні характеристики сих пісень“ (ст. 44), з яких найкращою з усіх наших набожних пісень загалом уважає автор відому коляду „Богъ предвѣчный“. З такого самого радісного настрою виплили коляди: Вселенная веселася, Радость ся намъ являє, Новая радость свѣту ся заявила й Дивная новина, уложена чисто народнім складом.

Бачучи добре й хибн наших набожних пісень: риторичність їх великої части, надмірну штучність форми в парі з недостачею мелодійности й граціозности їх мови, — автор дивував ся, що в нас „виродила ся думка, що сі церковні пісні з погляду на змісел і форму — твори без вартости, звичайні

собі віршилища, яких не можна брати поважно¹⁾ (ст. 51). Я задержав ся довше над оцінкою „Богогласника“ одного з найдіпших знавців нашої літератури раз, щоби вказати на цінність сеї розвідки, а далі й тому, щоби протиставити сю оцінку думкам таких істориків і критиків нашої літератури, яких представниками є Іван Вагилевич і Омелян Огоновський у відношенню до „Богогласника“. І в пізвійших коротких і довших оглядах та нарисі історії української літератури спиновав ся залюбки др. Франко на сій замітній її пам'ятці. „В цілій давній українській літературі до Котляревського — писав сей автор три роки пізвійше — не було так популярної книжки, як „Богогласникъ“. „Був він може одинокою уніятською книжкою, що здобула собі трівкий і сильний вплив на православну Русь і з Почаїва пустила корінне аж за Дністром і аж на Лемківщині“.²⁾ В цінних вступних студіях до I, II й III тт. „Апокріфів і легенд з українських рукописів“ вказані впливи апокріфічних оповідань на богогласникові тексти.

П. Житецький користав з „Богогласника“ в праці „Мысли о народных малорусскихъ думахъ“ (Київ, 1893) і визначив йому належне місце в гарній синтезі українського літературного життя XVIII в. „Энеида Котляревскаго и древнѣйшій списокъ ея въ связи съ обзоромъ малорусской литературы XVIII вѣка“ (Київ, 1900). Проф. М. Грушевський указав на два наукові дезидерати в відношенню до „Богогласника“. Публікуючи Зарваницький співаник у XV і XVII тт. „Зап. Н. Т. ім. Шевч.“, підніс проф. Грушевський у вступній статі потребу вистудіювати саму сю редакційну роботу укладчиків „Богогласника“, як вони користали з того літературного матеріялу, що мали в руках, в яким нап'ямі зміняли. „Богогласник“ як найбільш популярна, безперечно, книжка з цілої нашої старої друкованої літератури варта такої студії. З другого боку — треба вистежити історію літератури віршевої до зведення її в „Богогласник“ і поза ним“.³⁾

¹⁾ Коло сього часу, що й „Наші коляди“, написаний й вступ до студій над „Богогласником“, а опублікований в 1913 р. в 113 т. „Записок Наук. Тов. ім. Шевченка“ п. з. „Духовна й церковна поезія на Сході і на Заході“ (ст. 5—22).

²⁾ Ів. Франко, Charakterystyka literatury ruskiej XVI—XVIII wieku (Kwartalnik historyczny, 1892, зом. IV, ст. 723).

³⁾ М. Грушевський, Співаник з початку XVIII в. (Записки Наук. Тов. ім. Шевченка, т. XV, ст. 6).

З 58 українських духовних вірш Зарваницького співанка ледви четверта частина увійшла в „Богогласникъ“, хоч співаник уложений в місцевости, дуже близькій до Почаїва. Всі псалми співанка змінені в „Богогласнику“, між ними деякі відміни мають характер зовсім довільної перерібки.¹⁾

В сїм часі притягнув „Богогласникъ“ до себе увагу нового дослідника, що не тільки своїми цінними дослідами поклав трівкі заслуги для розроблення української літератури, але й витворив цілу школу з своїх численних учеників, — проф. В. Перетц. Частину першого тому „Историко-литературныхъ изслѣдованій и матеріаловъ“ присвятив проф. Перетц „Богогласникови“: заняв ся питанням авторства богогласникових пісень, зілюстрував редакційну роботу видавців книжки віршами: Иисусе мой пресладкій и Творче свѣта, Не плачь Рахили, Превѣчный родиль ся подъ лѣти, Насъ дѣля Распятаго Маріа видающи, Богомъ избранная Мати Дѣво отроковице, вкінці на основі друкованих збірників виказав широку популярність богогласникових текстів на російській Україні і на Білоруси.

Спеціально питанням авторства й часу повстання частини вірш „Богогласника“ присвятив особну розвідку др. В. Щурат в 1908 р. п. з. „Из студій над почаївським „Богогласником“. „Квестіі авторства і часу повстаня деяких пісень“ (Відбитка з „Ниви“, 8^о, ст. 48). Виказавши при помочи надписий над піснями, акростихів захованих в цілости й пощованих, а відчитаних в формі здогаду (кант Юрія Кониського на основі такого здогаданого відчитування ніби пощованого акростиха приписав автор якомусь Діонізієви) або при помочи співаника Миколи Гринецького з XVIII в. цілий ряд авторів богогласникових пісень, писав автор: „Замітити мушу, що з двох акростихів: Дмитрій і Іеромонах Дмитрій я не роблю двох авторів, бо оба вони можуть означати одну і ту саму особу. Ідучи ще дальше в тім напрямі, я готов припустити, що ті пісні, яких акростихи зазначають імя: Дмитрій, можуть походити від Дмитрія Левковського, а не конче від якогось иншого Дмитрія (прим. Ростовського). І таксамо готов я дивити ся на акростих: Василій, що може бути акро-

¹⁾ Тамже, ст. 7.

стихом Василя Тарнавського або й Василя Пашковського, який „Базиліємъ“ був названий в „Началъ съ Богомъ пѣней“ списаним через Дмитра Левковського. Таке само й акростих: Адріян може бути акростихом Адріана Шубовича, Діонісій може бути акростихом Отця Вислоцького, Теодор — акростихом Медовського пароха, Теодора Кучинського. В такім случаю замість виказаних проф. Перетцом 19 авторів випало би приймати їх лише 18, доповняючи те число вже не 19, але 15 авторами, що в результаті дало б нам 33 авторів“ (ст. 11—12). Наведена виписка може показати, як місцями аргументація автора хитка. Що еромонаха Дмитрія не можна ідентифікувати з Дмитром Левковським, наведені на се докази понизше; так само Василій не Василь Тарнавський, а Василь Пашковський. За се вірші з акростихом Пашковського в „Богогласнику“ се вірші Івана Пашковського. Приписати вірші Теодора Медовському парохуви Теодорови Кучинському не дозволяє ся обставина, що богогласникові вірші Теодора з виімкою одної мають так попсовані акростихи, що й годі їх відчитати, а вірша Кучинського заховала вповні так довезний акростих: Теодор Кучински, парох Медовски. До чого доводить така будова не на основі даних, видно з сього, що автор не тільки що приписує кант Юрія Конисського Діонізієви, але ще й думає, що сей фікційний Діонізіє се Діонізіє Вислоцький, про якого говорить ся в Овруцькім каталозі Василіян.

На згаданім Овруцькім каталозі Василіян і на степені консервації акростиха спер автор свою хронологічну драбину віршевої діяльності богогласникових авторів. Обі підстави більше ніж хиткі. Василіяни зазначували, коли вірша яка вийшла зпід пера Василіянина. Поза сям робота Василіян (питанне, чи виключно їх?) ограничувала ся до зібрання, приготування до друку й видання матеріалу сеї антології української духовної вірші. Шуканне авторів богогласникових пісень поміж Василіянами поза сям, що зазначене в „Богогласнику“ самими видавцями, доводить автора до того, що ідентифікує Антона Добросинського з Антоном Метельським, а богогласникову віршу „Отъ небесъ посланна“ з акростихом „Отецъ Висел.“ зложеноу по всякій правдоподібности в останній четвертині XVIII в. (що найменше я не стрітив її ні в однім раннім співанику), при-

писує Діонізієви Вислоцькому, що вмер 1753 р. Ніякої критичної проби не видержує означування віку вірші на основі цього, в якій степені заховав ся її акростих. Можна вказати цілий ряд вірш у записях кінця XVIII або початку XIX в. з дуже добре захованими акростихами авторів перших десятиліть XVIII в. і цілий ряд вірш з поспованими акростихами, хоч вони зложені недавно перед закріпленням у співаніку. На се складали ся різні обставини, що надавали такий характер степені докладности записаної вірші. В результаті метода така дала се, що в великій часті не можна помістити богогласникових авторів в сих чвертьвіках, де визначив їм місце др. Щурат.

На реальнім ґрунті опер автор означування часу повстання вірш в честь льокальних ікон. Одначе тут повідкривано багато такого, що було відоме з розвідки Мировича, яка остала невідомою авторови. Що тут і там дійшов Мирович до певнійших означень, сю прогалину надолужив др. Щурат пробами означення часу пісні в кількох випадках, лишених уваги Мировичем. Окрім сього позитивними даними з розвідки д-ра Щурага є: бистроумна комбінація при приписанню авторства вірші „Троне вышный“ Свенговському, опублікованне трьох рукописних текстів богогласникових вірш і введенне в українську бібліографію місійної брошури з 1768 р. з коротким катехизмом і місійними віршами.

Для ріжних питань, звязаних з „Богогласником“, стають у великій пригоді описи співаників, опубліковані проф. Петретцом, дром Франком, дром Іл. Свенціцким, Вол. Гнатюком, дром Юл. Яворським і иншими. Щоби при дальших описах звернути увагу на богогласникові вірші (акростихи, відміни тексту то що) й приблизити сим робом можливість одноцільної монографії про так важну памятку нашої старої літератури, подаю ось тут в догіднім для користання азбучнім порядку показчик усіх вірш „Богогласника“ з зазначеннем усього того, що дотеперішніми дослідями добуто для історії кожної пісні, отже справи авторства, часу, слідів апокріфічних оповідань то що. Кожда вірша означена черговим числом, на яке покликую ся, як що мелодія пісні ідентична. Число в скобках при черговім числі означає число пісні в „Богогласнику“ після першого видання з 1790—1791 р. Римські цифри, що мають улек-

шити орієнтацію при означуванні хронології вірш, се скорочені відсилки до таких співаників: I — Зарваницького (опублікованого проф. Грушевським), співаного до 1718 р.; II — Радимнянського, готового 1726 р.; III — співаника петербурзької Академічної бібліотеки, готового 1730 р.; IV — Кам'янського, готового 1734 р.; V — Супрасльського 40 рр. XVIII в.; VI — співаника Івана Пашковського; VII — співаника Коропатницького-Навичинського, готового до 1785 р. Як що на місці римських цифр стоїть арабське число з №, се означає відсилку до описаного під черговим числом співаника у моїх „Матеріялах“. Де з співаників, з яких користав я для своїх „Матеріялів“, мав я розмірно старші тексти богогласникових вірш, подаю їх також. Як що при означуванні авторства нема відсилки, се знак, що автор зазначений в самім „Богогласнику“ або вказаний у моїх „Матеріялах“.

1 (88). Архієрее || Захаріе, || Прійми Дѣвицу (Воведенне)
дає акростих: Архангел пріять. Текст співаника № 3 (655—676) отсей:

1 Архієрее	Радуйтеся,
Захаріе,	Веселитесь,
Прійми Дѣвицу,	15 Іоакиме и Анна,
Трилітнюю Агницу,	Же Пречистая Панна
5 Приведенную, ²⁾	Въ храмъ приведенна,
Обрученную	Благословенна
Богу самому,	Рукама
Въ Троици единому,	20 Іереовима.
Тебѣ данну	Книотъ злати
10 Пречистую Панну,	И пріятей
Во храмъ к тебѣ приведенную	Приведоша, воспиташа
Небесную манну.	Во святая святых.

¹⁾ Др. Юл. Яворський прислав ласкаво мені спис вірш співаників: Радимнянського (41) з 1726 р. й Дамяна Левицького (141) 1739—1740 р. і визначенне, в яких інших співаниках його збірки приходять 54 богогласникових текстів. За сю прислугу екладаю йому на сім місці щирю подяку.

²⁾ У співанику з виразною датою 1760 р., який саме щойно набув „Національний Музей“ (ч. 15189), має текст сеї пісні такі відміни: 5. Приведенну. 6. Обрученну, Богу данну. 11. Во храмъ тебѣ приведенну. 13. Радуются. 14. И веселятся. 15. Іоа-

- 25 **Храмъ Соломона**
З найвишаго трона
Приде витать,
О Божая Мати.
Архиверей
30 Аки Мойсей
Пріят скрижали
От гори не мали
Не от синайскія,
Но от небеснія.
35 Пречистая Дѣва Марія
Вданна Захаріи.
Архаггели
И аггели
Тамо служаху,
40 Дѣви свѣщи вожигаху.
Со веселіемъ
И смиреніемъ,
Во храмъ ведоша
Красніе юноша
45 Трилѣтствующую
Юницу, Пречистую
Марію Дѣвицу,
Богородицу.
На еднѣ
50 Пречистой Панаѣ
Даша горлицу
(Тамо и дѣвицу)
Заклученну
И храненну.
55 **Аггеломъ**
И архаггеломъ Гавриломъ
Питаема,
През девять лѣтъ
Заклучаема,
60 Въ горници пребиваема.
Глада же тамо
Не терпѣлас, Панно
Маріе,
От Троици лелѣе,
65 Питаема,
Назвщаема
Маниою
Архаггелскою
Презъ девят лѣтъ.
70 Преслѣчнн цвѣтъ
Не увядаетъ, но процвѣтаетъ
Жезлъ Іесеовъ.
Еюже
Не возможе
75 Родъ сей сокрити
И умертвити.
Цвѣтъ Христа Бога,
Нам радост многа.
Плодъ сей прозябоша,
80 (И не увядоша)
В лѣто дванадесятое
Изведенно,
Панно Маріе,
З двери заключеннихъ.

кимъ и Анна. 21. златий. 22. И принятій. 24. Во свята. 27. Приидеть. 33. Ни. 34. небеснія. 35. Пречистая Панаа Дѣва Марѣя. 36. Данна Захаріи. 40. вжигаху. 43. В храмъ. 44. Красное. 48. И Богородицу. 51. Вдаша в горници. 52. Тамо и дѣвици. 53. Заклученну. 54. И храненну. 55. Аггели. 56—7. И архангели питаема. 58--59. През лѣтъ девять насыщаема. 60. пребила. 61--2. Гладаж тамо не претерпѣлась, Панно. 64. В Троици. 70. Преслѣчннй квѣтъ. 73. Егоже. 77—8. Иста премнога. 79—80. Прозябша и не увядша. 82—4. Изведенна Панаа Марѣя в дверей заключеннихъ. 85. Луна.

85 Лоно Христа,
Дѣво чиста,
Панно над панни.
От небесной манни
Христа раждает,
90 Прозябаеть
Миру на радость
Во вѣчную сладость.
Породила
Въ шопѣ и повила,
95 С персей своихъ его кормила.
Христа, всѣхъ Цара.
Гаврииль
Архаггелъ
Серафимъ
100 Со Духомъ святымъ
Послания,
Избранни

Совѣтникъ
И благовѣтникъ.
105 Отче слово
Гаврииль вѣщаетъ
Духа свята, Марию приймаеть
Блаженно чрево.
Пріяты во чревѣ
110 Обитель церквѣ
Дѣвая
Пречистая Марія
Стамну (!) злата
И пріяты.
115 Манну вмуща,
Христа Бога суца
Богородица
И Мати,
Рачъ намъ животоу даровати
120 На вѣки вѣкомъ. Аминъ.

2 (36). — III. Ахъ, горе мнѣ грѣшнику въ юдолѣ плача предстати, || Где Богъ судія будетъ всѣхъ дѣла обличати (Масопісна недѣля). Темою вірші страшный суд. У співанику № 1 (За—46) має вірша такой вид:

- 1 О, горе мнѣ грѣшному в юдолѣ плачевъ предстати,
Где тамъ будутъ аггели всѣхъ злыхъ обличати.
Ахъ, ахъ, ахъ, ахъ, Боже Сотворителю,
Буди милостивый, всѣхъ насъ Откупителю.
- 5 Ахъ, рѣка огненная тамъ страшливе потече,
Грѣшныхъ людей, злосливыхъ во адъ вѣчный повлече.

87. Панна. 90. И прозябаеть. 91—92. Бога въ вертепѣ. И со бидляти. 93—4. Породила и повила. 96. Матка едина замъ Христа, всѣхъ Цара. 97—8. Архангелъ Гаврииль. 101—2. Пославъ бисть от Бога. 104—108. От его слова Марѣя Христова благовѣщенна архангеломъ пріяты (!) во чревѣ. 110. Дѣвѣ Царевѣ. 113. Стамна. 114. И принята. 116. суци. 117. Богородице. 118. О Дѣво Мати. 119. в небѣ даровати. 120. Амѣнь.

¹⁾ Відміни тексту співаника „Національного Музею“ ч. 41 Q (її заголовок тут „Пѣснь о грѣшнихъ людей“): 1. плача престати. 2. всѣхъ дѣлъ обличати. 4. милостивій. 5. страшная. 6. злосли-

- Ахъ, ах, ах, ах, како азъ отвѣщаю,
Понеже отвѣта найменшаго не маю.
- Когда солнце и луна свѣтити престануть,
10 Когда вси человекѣци на судъ нагя предстануть,
Ахъ, ах, ах, ах, там ни слава, ни дружба,
Отець, мати не поможетъ, тилко якъ чія служба.
- Небеса видимая якоже снѣгъ растлѣють,
Звѣзды с тверды небесной тутъ на землю приспѣють.
- 15 Ахъ, ах, ах, ах, кожь свѣтити не будутъ,
Кгды страшливе пред пеклом грѣшници загудуть.
Судія справедливый на облацехъ славно
Прійдетъ всѣхъ судити невидимый явно.
Ахъ, ах, ах, ах, святѣйшихъ патріарховъ,
- 20 Царей, князей и гетманов и велможных монарховъ.
Инокувъ, іереевъ и монаховъ препростыхъ,
Владыковъ и калѣковъ и всѣхъ пановъ роскошныхъ.
Ахъ, ах, ах, ахъ, рецпоровъ знаменитыхъ,
Судіевъ земных, жолнѣров и людей посиолитыхъ.
- 25 Поставят одесную всѣхъ своихъ справедливыхъ,
Поставитъ ошую грѣшныхъ людей злосливыхъ.
Ахъ, ах, ах, ахъ, якъ пастыръ наставляеть,
Когда овцы от козловъ на страну разлучаетъ.
- Невѣрнии Еврее начнутъ горко плакати,
30 Горы, горы, покрыйте насъ, лицом к земли вдаряти.
Ахъ, ах, ах, ах, Бога видимъ днесъ в тѣлѣ,
Той правдивый, котрого мы ко кресту гвоздами прибили.
- Тамо пріймут вси людіе такіи декрет правдивый,
Іже будетъ феровати судія справедливый.
- 35 Ахъ, ах, ах, ахъ, праведници до царства,
А грѣшници пойдут в муку в дѣмонскіе моцарства.

вѣхъ въ огонь страшній. стр. 9—12 vacant. 14. небесній. стр. 15—16 = 11—12. 17. справедливый. 18. невидимо. 19. святѣйшихъ. 20. Царей, кролей, гетманов и пресвѣтлѣх. 21. іереевъ, монаховъ. 23. риперов. 24. Судій. 26. ошуюю. 28. овцы и козлов. 29. Невѣрнии. 30. покрыйте... къ земли драти (!). 31. днес видим. 32. Сей правдивый, котрогоми на крестѣ прибили. 33. Тогда пріймутъ. 34. Которій будетъ ферованій судія справедливый. 35. правдивии до. 36. А грѣшнии... въ демонскіе. стр. 37—40 vacant.

Просимо тя, Христе Пане, змилуйся над нами,
Избави насъ отъ вѣчныхъ мукъ и пекелнои ямы.

Ахъ, ах, ах, ахъ, бысмо тебе хвалили

40 И с тобою, Створителю, в небѣ вѣчне жили.

3 (217). Ахъ, доколѣ окаянный на свѣтѣ жию? || Призри,
Боже, съ небесе, къ тебѣ вошю. Звертаєть ся увагу на свѣтску
суєту й заклькуть ся до каяття.

4 (239). — VII. Ахъ, цора приходитъ, треба умирати ||
И душѣ отъ тѣла горко отставати. Темою загальний суд умерлих.
Вірша Антонія (Добросиньского?).

5 (233). Ахъ, смотри, кто живъ, на преждный мой вѣкъ, ||
Яковъ я бывалъ въ свѣтѣ человекъ. Вірша на тему смерти
Андріевського, якъ указує захованый акростих; кінчить ся за-
певненнем:

Истинно не лгу, же вси помремо,
Достатковъ съ нами не заберемо;
Красни уроки, драгія шати
Червіе будетъ послѣ насъ драти.
Мы пойдѣмъ на судъ
И всякъ за свой блудъ
Отдамо отвѣтъ
И пріймѣмъ обѣтъ.

6 (132). — № 1. Ахъ, удивися, || Зряци ужаснися (Буц-
нівській Богородиці). Авторъ Антін Добросинський.

7 (227). Ахъ, ушлижъ моя лѣта, || Якъ вихоръ съ круга
свѣта. Надпись подає, що се „жалъ надъ злѣ иждивеннымъ
временемъ житія“. Якъ на автора сеї вірші вказавъ Петровъ на
Сковороду.¹⁾

8 (85). Благовѣствуимъ днесъ радость всему міру, || Дѣва
Пречистая во горнемъ Емпіру (Покрова). Текстъ співанька № 1
(55аб) о одну строфу коротший і ріжнить ся від богогласни-
кового:

1 Благовѣстите днесъ радость всему миру,
Панна Пречистая во горнемъ Емпіру

¹⁾ Н. Петровъ, Очерки изъ исторіи украинской литера-
туры XVIII вѣка. Кіевская искусственная литература XVIII вѣка,
преимущественно драматическая. Кіїв, 1880, стор. 19.

Святыя свои руцѣ простираеть,
Якъ Матка Сына за нами благаеть.

- 5 Со всѣми святыми и аггелскимъ хоромъ
Насъ покрываеть своимъ омофоромъ.
Паче алектра омофоръ сіяеть,
Насъ всѣхъ вѣрныхъ людей¹⁾ покрываеть.

- Сію на воздухѣ видѣ Андрей чудный,
10 Христа молящую намъ во долготу дній.
Чудо ужасно, а невѣрнымъ страшно,
Намъ христіаномъ зѣло ест прекрасно.

- Днес, благовѣрніи, начнѣмъ праздновати,
Со всѣми роды весело спѣвати,
15 Молися выну ко своему Сыну,
Тя бо имама ко Богу причину.

- Жезлъ Аароновъ цвѣтокъ из Іесея,
Избави насъ нужды временныя сея.
Не дажд во скорбехъ в свѣтѣ погибати,
20 Бысмо тя могли всегда выхваляти.

Ты бо предстоиши у небесномъ трону,
От святыя Троицы имѣешь корону,
Тебѣ истканну от седми звѣзд слѣчне,
По смерти жити даруй в небѣ вѣчне.

9 (152). Блажимъ днесъ ликъ || Святыхъ мученикъ (св. Параскеві). У Черненськѣм співаньку відчитав др. Юл. Яворськый попсоваый акростихъ: Бсюнскій. Чи се не перекрученне назвища: Боянскій (№ 27)?

10 (2) — VII. Богъ натуру || Хотяй избавити (Різдо). Будову сеї пісні розглянув др. Франко в „Нашихъ колядахъ“ (стор. 32—33).

11 (103). Богомъ избранна || Мати и Панна. (Состраданне). Тема терпін Богородиці при Христовім хресті.

¹⁾ Відміни тексту співанька Івана Пашковського такі: 8. Нас усѣх людей своих. 9. святы Андрей чудній. 10. за нас во. 11. и. 12. ест зѣло ужасно. 13. благовѣрніе начнут. 14. Избранно от всѣхъ родовъ весело. 16. Тя бо имѣемъ ко нему. 17. и квѣтъ Іесеєвъ. 18. Избранна Царица от всѣхъ родовъ. 20. могли вси усердно пѣти. 21. въ небеснаго трону. 23. сплетенну в дванайцят.

12 (141) — I. Богомъ избранная Мати, Отроковице, || Дѣвству похвала, Пречистая Владычице. Ся молитовна пісня до Богородиці мав у співанику колезціі Петрушевича ч. 169 отсей вид:

- 1 Богомъ избранная Мати, Дѣво Отроковице,
Дѣвствомъ похвала¹⁾, Пречистая Владычице.
Во молодомъ вѣку видиш мою сваволю,
В тяжкомъ (sic) впадаю грѣховъ мою неволю.
- 5 В небо очи мои, ах, поднести не смѣю,
Тие мое небо, на тебе я уфнось мѣю.
Вибранас над солнце, свѣтиши ми в темности,
Тие моя свѣтлость в моей телесной злости.
- 10 Аби нас грѣшнихъ до раю впроводила.
Смѣлости не маю, ах, до Бога моего,
Ей, причинися, Панно, до Сына своего.
Простирай рудъ, котриє Бога носили,
А показуй перси, котриє Бога кормили.
- 15 През тебе радость на свѣт ся нам показала,
Аби душа наша нѣди смутку не знала.
През тебе вкляту сам Богъ знесл не того свѣта,
Благослови нас, Панно, на многіє лѣта.
Архангели з мертвихъ їди востануть будити,
- 20 Ѓди Сынъ твой а Богъ нашъ будетъ нас судити,
Нехай я на той час ратунку дознаю,
Всю мою надѣю в тебѣ, Панно, покладаю.
Матко лѣтости, надо мною злѣтуйся,
Матко милости, надо мною змилуйся.
- 25 Покрий нас, покрой, Панно, твоімъ омофоромъ,
Нехай ми будемо служити под твоимъ дворомъ.

---

¹⁾ Відміни тексту в рукописи колекціі Петрушевича ч. 181 такі: 2. похвалная. 3. видишъ мене (въ) своемъ вѣку. 4. (Въ) тяжкомъ припадку грѣховъ. 6. я на тебе уфнось. стр. 7—10 vasant. 11. Смѣлости. По стр. 12 стр. 17—18, потім 13—14, вкінці 25—26. 13. руди, котриє. 14. тие перса, котриє Христа кормили. 17. Чрезъ... избравъ з сего свѣта. 18. Благословижъ... многія. 25—26. Покрий же насъ, Панно, своимъ чеснимъ омофоромъ, Служити ми вѣчне будемъ чрезъ (sic) твоего Сина троне(ш).

13 (139). Богородице Царице, || Пречистая Владычице. По-
ходить з XVII в. Стрічаєть ся у збірнику XVII в. архиву св.
Синоду ч. 3693. У співанику № 1 (56—66) має вірша такий вид:

- 1 Богородице Царице,
Пречистая Владычице,
Мати всѣхъ Царя, Царя и¹⁾ Бога,
Милость его на насъ многа.
- 5 Творца всѣхъ питала еси,
Прѣстоль имущъ на небеса.
Молитвы внемли сущихъ на земли,
Болѣзнь душъ нашихъ отемли.
Ангели тя воспѣвають,
- 10 Пророци вси прославляютъ
Сущу Царицу, всѣхъ заступницу,
О всемъ мирѣ молебницу.
Рогъ возвыси хрестіянскій,
Побѣди полкъ агарянскій,
- 15 Брани отврати, плѣнныхъ возврагы,
Христа Спаса всѣмъ дай знати.
Заступай обидимыя,
Всегда утѣшай сирія.
Болныхъ исцѣщай, темныхъ просвѣщай
- 20 И всѣхъ вѣрныхъ насъ озаряй.
Прилѣжно вопіемъ тебѣ,
Яко да обрящемъ себѣ
Твоего Сына намъ милостива,
Во день судный лѣтостива.
- 25 Дажь нам твой гласъ услышати,
Одесную тебе стати,
Отче и Сыне премилостиве,
Душе святе незлобиве.

---

¹⁾ Відміни тексту співаника колекції Петрушевича ч. 169
такі: 2. Цана и Бога. 4. его ко нам. 5. Ти Творца. 11. Сушую...
и всѣхъ. 15. Храни, борони, плѣних. 20. нас сохравяй. 21. При-
лежно вопнем. 23. Твоего Сына премилостива. 24. Христа Спаса
незлобива. 27. Отца и Сына премилостива. 28. В день судный
незлобива.

Відміни тексту співаника „Національного Музею“ ч. 17 Q
отсеї: 4. ко намъ. 6. Престоль его. 11. Сушую. 15. Храни, от-

14 (222) — № 1. Боже, люблю тя, || Цѣлымъ сердцемъ люблю тя. Темою любов Бога. Переклад з польської мови для місійного ужитку.

15 (127) — VI. Божія Матерь сіяєть, людіє, грядѣте, || Благодать вѣмъ изливаєть, радостно почерпѣте (Бердичівській Богородиці). На підставі слів:

Божія Матерь сіяєть, людіє, грядѣте,
Благодать вѣмъ изливаєть, радостно почерпѣте
Въ Бердичевѣ въ Украинѣ,
Кармелѣтанской святынѣ,
Вѣчанна нынѣ —

відіє др. Щурат дату зложення піснї до 1756 р., бо тодіж 16 липня відбула ся коронація Бердичівської Богородиці, а „сам заголовок піснї, а ще більше початкові стрічки говорять, що вона була написана спеціально для звеличення коронаційного торжества“.¹⁾

Менї відомий текст сеї вірші в двох співаниках перед появою „Богогласника“ й нї в однім, нї другім нема слів: „Вѣчанна нынѣ“.²⁾ Текст співаника Коропатницького-Навичинського (16а—176) має три строфи:

врати. 16. дай вѣм. 17. Застуши. 19. слѣпыхъ просвѣщай. 20. нас сохраний. 21—24. vacant. 25. глас твой. 28. святїй.

Відміни тексту збірника колекції Петрушевича ч. 181 такі: 3. Христа и Бога. 4. к нам премнога. 6. Престоль его на. 7. и сущих. 11. Истину Царицу и вѣмъ намъ. 13. возвѣщай християнскїй. 14. Побѣждай. 15. Храненіє преврати, плѣненіє свободи. 17—24. vacant. 27. и Сыне, Сыне премилостиве. 28. святїй незлобївїй.

¹⁾ Др. В. Щурат, *op. cit.* ст. 30.

²⁾ На таким матеріалї, як „вѣчанна нынѣ“ в друкованім текстї, головню побудував др. Щурат свою рецензію на мої замітки „З культурного житя України XVII—XVIII вв.“ в фейлетонї „Дїла“ за р. 1912 ч. 264, на яку вважаю відповідним зазначити ось що. Про молитовник „Naczatki“ я написав тільки, що вийшов уже по 1734 р., не означуючи терміну *ad quem* (відбитка, ст. 8). Піснї у сїм молитовнику авї не єї самї, що в місійнім катихизмі з 1768 р., авї не такі самї тексти сих вірш, що приходять і тут і там. Почайвська збірка з 1791 р. не є передруком брошури з 1773 р., бо раз брошура з 1773 р. є відома, а потім противить ся тому й поміщенне вірші „Izydyte, dwory“ (ст. 12). В одній з дальших глав знайдеть ся доказ, що віршевий матеріал „Пѣсень

- 1 Божая Матеръ сияеть, людіе, градѣте,
Благодать вѣмъ изливаетъ, радостно¹⁾ почерцѣте
(Въ) обители на престолахъ
Въ Кармалѣтовъ въ Бердичовѣ
- 5 Аки на тронѣ.
Градѣте въскорѣ, зраче к горѣ
Со слезами и въ покорѣ.
Есть бо Мати всѣхъ милосерднѣйша,
Принимаетъ кающихся ся, бѣ найгрѣшнѣйша
- 10 Омофоромъ покриваетъ,
(Въ) всякихъ бѣдахъ и печалехъ утѣшаетъ,
Прокаженныхъ очищаетъ,
Слѣпыхъ, хромыхъ и уломныхъ исцѣляетъ.
Не отвергаетъ.
- 15 Всякъ, кто придетъ, помощь прійметъ,
Нѣхто вотще не отидетъ.
И дознати, же ти Мати
Исполнена благодати,
Даждь намъ, Панно, тя величати.
- 20 Агнца и Пастира Мати, земли несѣянна,
Царскіе злат(о) и полата в слонце одѣяна,

благовѣйныхъ“ можна віднести до XVIII в., хоч у своїх замітках згадав я про се видання з 1806 р. як про наслідування „Богогласника“ (ст. 13). Не можна було, не тільки не „варто було заглянути“ до почаївського молитовника з 1770 р. „умилительная пѣкая пѣсни содержащ-ого“, бо й такого нема; є тільки почаївський молитовник з 1770 р. „умилительная пѣкая пѣнія и молитвы... содержащій“, а під „пѣніями“ розуміють ся такі співи, як „Тебе Бога хвалимъ“. Про віднесенне дати зложення пісні до 1756 р. на основі слів „вѣчанна нывѣ“ в друкованім тексті вже сказано; підчеркую ще, що я означив, що перших 12 карток співаника Івана Пашковського писані відмінним почерком і є уривком иншого співаника (ст. 22 і 32). Пісня Бердичівській Богородиці списана на 10 к. Про хрволюбівські рамки сих 12 карток може др. Щурат посперечати ся, тільки на основі якихсь даних.

¹⁾ Відміни тексту співаника Ів. Пашковського отсі: 2. радостно. 3. престолѣ. 4. Бардичевѣ. 8. Есть бо всѣхъ Мати милосерднѣйша. 9. Приймаеть. 12. Прокаженних. 13. уловних (!) исцѣляетъ. 15. пийдетъ. 17. же есть Мати. 18. Исполненна. 20. Земле неоранна. 21. Царские золотие палати. 22. Ривѣскія церкви есть

- Римской церквѣ держава,
Кармалѣтовъ похвала,
Наша слава.
- 25 От четырехъ странъ повѣта
Желають тя, Панно, зрѣти,
Сердцемъ горяще, к небеси зраще.
Спѣшитъ скорѣ к Бердичевѣ, слезне просяще:
Не остави насъ всѣхъ, Мати,
- 30 Изволь Сына милостива ублагати.
Смущаютъ¹⁾ насъ супостати,
Не дай же намъ вѣрнимъ сеномъ погибати,
О благодати.
Всего свѣта есть дражайша,
- 35 Во болѣзняхъ Матко наша,
Матерь нста Исусъ Христа,
Дѣво чиста и невѣста,
Споручнице всего свѣта.
- Звѣздо утренна сходяща, повсюду сняешь,
40 Рѣко присно текущая, вѣрнихъ напаяешь,
Алчущихъ кормит(елнице),
Христіаномъ заступнице
Непостидная.
- Призри на мя в скорбѣ суща,
45 Услыши гласъ волающа:
Азъ рабъ твой смиренъ, в ровъ грѣха вверженъ.
Виадохъ низу, скаляхъ ризу, азъ билъ облаченъ.
К тебѣ руцѣ простираю,
Такъ слезами и устнами призываю:
- 50 Простри длани, збавъ от хлани,
Да не буду от врагъ всюду посмѣяній
Азъ окаяній.
Яви на мнѣ твою милость
Нинѣ, да прославлю твою щодроблявость,
- 55 Имя твое пресвятое,

диржаві. 23. Кармалѣтинской горѣ похвала. 24. И наша. 25. От
чтирехъ странъ повѣти. 27. Сердцемъ. 28. Спѣшатъ скорѣ въ Бар-
дичевъ, слезно. 29. усѣхъ. 32. намъ обѣднимъ синамъ. 35. И въ бо-
лѣзняхъ. 37. И невѣста, Дѣва чиста. 38. Споручница. стр. 39—57.
vacant. ¹⁾ В рукоп. смѣшаютъ.

Во чудесехъ преславное
Отъ всѣхъ родовъ славимое.

16 (173). Болша нѣсть земнымъ оборона, || Егда кто себѣ
за патрона (св. Николаеви). Мельодія ся сама, що пієні під
87. Вказаний акростихомъ авторъ: Бардински.

17 (180). Васілія Великаго, || Пастыря кесарійскаго (св.
Василеви) дає акростихъ незазначений друкомъ издавцями: Ва-
сіліій.

18 (3). — VI. Весела свѣту новина, || Гди Панна повила
Сына (Різдво). Текстъ співака Ів. Пашковського отсей:

Веселая свѣту новина,	О чудніе Божие дѣло,
Гди Панна Сина повила.	Прійми миро и кадило,
Зъ неба ангелскіе гласи	До рукъ своихъ прійми злато,
Славятъ Бога во вся часи:	А насъ благослови за то.
Свят, свят, святъ Богъ, возиваютъ,	Иродъ тиранъ тоє чуєт,
Снаса своего видлячатъ.	Декретъ даєт, испитуєт:
Убогие пастырѣ	Нехай дитина чловека
Славят ¹⁾ Бога и нѣмѣ	Гнєтъ отъ остраго меча,
Видлята му на колѣна	Же ся маєтъ такий народити,
Впадутъ, оразъ вся звѣрина.	Же бесъ конца маєтъ жити.
Иосифъ зя старій радуєт,	Отъ перъсий дѣтей стиваєт,
Же на рукахъ Христа пѣстуєт.	Жадному не перебачаєт.
И Дѣва ся утѣшаєтъ,	Жалосливє матки плачутъ,
В сѣно Христа повиваєтъ.	Въ дѣтокъ смерть округну бачатъ.
Воль и ос(е)лъ загрѣваєтъ,	Всѣдееме, жєс не годєнь,
Ан(г)гелъ перѣстирѣгаєтъ.	Ого Синъ единородєнь
Сѣно краще якъ лєлѣя,	До Египта уступаєтъ,
На которомъ Бога Мар(ѣя)	Матка к себѣ пратуляєтъ.
Всєму свѣту породила,	И волъ осла поганяєтъ,
Зъ неволѣ миръ висвободила.	Ангелъ перестерѣгаєтъ.
Вєзутъ дари монархове,	О Ироде, о тиране,
Питаютъся, гдє чуда нова,	Южъ ся на твоємъ не станєтъ,
Гдє Дитина спочиваєтъ,	Бо Христосъ, Царъ всєго свѣта,
Его звѣзду каждый знаєтъ.	Будєтъ жити во вся лѣта.
Тая звѣзда отъ исходу	Славимъ Бога безсмертнаго,
Вєдєт ²⁾ царєй к Господу.	Жє ся родитъ для насъ наго,

¹⁾ В рукоп. слават. ²⁾ В рукоп. вєдутъ.

И Матерь его святую   Тебѣ приносам пѣсен сию,
Дѣву Марфію честую,   Благослови всему миру
Же нам на свѣт(ѣ) Цара видала, И намѣ, слава ти поюще,
Нехѣ ей будетъ вѣчна слава.   Во вѣкъ вѣка глаголюще.

19 (108). Веселися, горній Сіоне, || Украсися, небесній троне (Успеннѣ).¹⁾

20 (112). — V. Весело сѣвайте, || Челомъ ударяйте (Почаївській Богородиці) „о преславной побѣдѣ ея надъ Турками, бывшей року Божія „лхѣ мѣсяца іюля к̄ дня“. Друкована в 1742 р. Мирвич висловив ся про час зложення сеї пісні, що „не маємо підстави думати, що ся пісня зложила ся пізнійше 1675 р.“ й що „в усякім разі не можемо припустити, щоби ся пісня зложила ся пізнійше 1720 р., себто часу, як можна припускати, переходу почаївського монастиря в унію“.²⁾ У пісні закликаєть ся вірних звеселити цілий свѣт „побѣдою днесь новою“; відповідають сї слова отсим із старшої редакції: Странамъ возвѣстѣте || Славное звѣтязство ново.

21 (99). — VII. Взбранная Дѣво Мати, || Пучино благодати (Благовіщеннѣ) акростяхомъ означає автора Венедикта.

22 (57). Взыде Богъ во гласѣ трубнѣ, во воскликновѣніи, || Предрече во божественномъ Давидъ своемъ пѣніи (Вознесіннѣ).

23 (60). Взыде Богъ въ Елеонетѣй горѣ, || Срѣтають аггелстїи хори (Вознесіннѣ) оповідає, якъ часть ангелів не пізнала Ісуса. Сей мотивъ являєть ся і в отсѣмъ значно довшімъ текстѣ співанька № 1 (39а—40б):

Взыде Богъ ко небеси горѣ,	Царъ силамъ отъ вѣдръ Бога Отца,
Стрѣтаютъ аггелскіе хори,	Денница предвѣчнаго солнца,
Другъ ко другу вошіютъ,	Плотъ на земли воспріятъ
Кто сей грядетъ, глаголють,	И на крестѣ былъ распятъ
Возмѣте.	За весь миръ.

Возмѣте врата, князи, ваша,	Адамле истлѣвшее естество
Грядетъ бо се утѣха наша,	Обновилъ своимъ си божествомъ,
Рвыи имущъ червленны,	Во дно ада нисходилъ
Кровію окропленны	И всѣхъ вязней уволнилъ
Царъ силамъ.	З отхлани.

¹⁾ Чи не останокъ акростиха: Виилеатоп?

²⁾ Н. Мирвичъ, ор. cit. ст. 64.

Той хоцеть жизнь намъ в небѣ	Аще бо Иисуу не възйде
Сегрядет мѣсто готовати, [дати,	На небо, Духъ святой не прійде
З дѣки святых от вѣка	На землю ко створеню,
Причтѣти челоуѣка	Своему си племени
В небесехъ.	Потѣха.

Апостоли скорби исполненни,	Но вы вси днесъ идѣте,
На земли суще оставленни,	В Иерусалимѣ Духа свята ждѣте,
Горѣ к небу взирают	Который васъ освѣтитъ,
И плачевне волают	На путь правый наставит
Ко Спасу.	Воскорѣ.

Не остави сиротъ своихъ, Отче,	Тогда вси стали потѣшени,
Возми насъ со собою, Творче,	Ангелскими словы утверждени
Пречистая, молбамѣ	З Дѣвою Пречистою,
Буди всегда со нами	Маткою Божию
Земными.	Радостни.

Ангели апостоломъ рѣша,	Радостни такови обѣты
Егда к нимъ з неба слетѣша,	З архангелскими совѣты
Выже что стоите,	В Иерусалимѣ течаху,
Скорбно в небо что зрите,	Славу Богу пояху
Паки прійдетъ.	Солично.

Паки прійдетъ во велицей славѣ	И мы днесъ бранными устнами
Царь силамъ воздати судъ явѣ,	Молимъ тя : буди, Царю, с нами,
Обличити вся дѣла,	Даруй намъ вѣкъ спокойный,
Что на земли содѣла	Храни гладу и войны
Всяка плотъ.	Вѣхъ вѣрныхъ.

Пісня співаєть ся як 171.

24 (6). Видѣ Богъ, видѣ Створитель, же весь мѣръ погнбаеть, || Архангела Гавриѣла въ Назаретъ посилаеть (Різдво). У співанѣку № 1 (87аб) текст о двѣ строфи коротшій :

- 1 Видѣ Богъ, видѣ Творецъ, же мѣръ погнбаеть,
Архангела Гавриѣла¹⁾ в Назаретъ посилаеть,
Возвѣстити в Назаретѣ,
Слово стало во вертепѣ.
- 5 О прекрасный граде Вифлееме,
Отверзи врата, Едеме.

---

¹⁾ Відміни тексту співанѣку Івана Пашковського : 2. Гавриѣл.
4. сталося в. 5. прекрасни. 7. сонце. 8. Идетъ. 9. воспяла.

Незаходимое солнце от дѣвическихъ ложеснѣхъ
Грядеть восіати, просвѣтити миръ весь.

- Звѣзда ясна возсіяла,
10 Путь к вертепу показала,
От Персиды тріе цара
Несуть Христу дары.

Ливанъ, смирну и кадило Христу принесоша
И првшедши во храмену, на колѣна впадоша.

- 15 Иродъ велми засмутилъ ся,
Же южъ Христос народилъ ся,
Слуги своя посылаетъ,
Христа вбити шукаеть.

Чтыри пядесят тысящей дѣтей малыхъ забилъ

- 20 Иродъ проклятый, Сына не пощадѣлъ.
Малейкіе усѣ дѣти
Казалъ Иродъ погубити.
Праведные финики
Процьѣтають на вѣки.

- 25 Рахиль, престани по чадѣхъ рыдати.
Якъ я маю перестати, печальная мати,
Сердце мое умлѣваетъ,
Ирод дѣти побиваетъ,
Юже печальная мати

- 30 Мушу умирати.

Богогласниковый текст говорить про чотирнайцять тысяч убитых дѣтей. Пісня відома й на Білоруси, а свідощвом її популярности одинайцять варіантів у 3 т. „Трудовъ“ Чубіньского.

25 (45). Вижду тя на крестѣ, Іисусе, висяща, || Кая ты сердца, ахъ, мой Боже, не восплачуть ся зряця (Велика Пятница над Божиим гробом) — приходитъ у співанику Данила Соколовського.¹⁾

Зам. стр. 19—30 отся строфа:

Плачь во Вифлеемѣ во странахъ Іудейскихъ,
Дѣтокъ малыхъ забиваетъ въ предѣлахъ вифлеемскихъ.
Мечемъ острым истиваетъ
І о камень розбиваетъ,
Кровь невинныхъ проливаетъ,
Христа убити шукаеть.

¹⁾ Співаник другої четвертини й половини XVIII в. (пор. Ю. Яворський, ор. сіт. ст. 25).

26 (156). Вышнихъ хоровъ началнче, || Міханле побор-
нче (св. Михайлови).

27 (226). — III. Владыко мой и Боже мой, || Печаленъ
азъ зъло рабъ твой (плачъ вязня у кайданах у темниці).

28 (162). Во всю землю произыде || Вѣщаніе, еже прійде
(св. Андрієви) має й апокріфічні мотиви про Андрієві пригоди
в краю людожерцѣв. У первіснім тексті (№ 1, 66—67б) сї мо-
тивн виступають іще виразнійше. Ось сей текст :

Во всю землю изыде	Андрей стаеть на молитву,
Вѣщаніе твое славне,	Оставляетъ рыбъ ловитву,
Апостоле Андрее	Послѣдова́ стопамъ Христа,
Первозванне, прехвалне.	Надѣеть ся в небѣ панства,
Апостоль первѣйшій,	Где з нимъ пребывать,
Андрее прехвалнѣйшій.	Вѣчне царствовать.
Учителя оставляетъ,	Береть крестъ свой на ramo.
Ко Іисусу послѣшаеть,	Идетъ съмо и тамо ¹⁾
Сороднику ознаймуеть,	Во страны ввесаитскія
Пут спасенія показуеть	И в грады македонскія,
Ко Избавителю,	Проповѣда Христа
Всѣхъ Откупителю.	Велегласно уста.
Ото пришоль пожаданый,	Во Византию првхождаеть,
От пророкъ проповѣданный,	Первый Христа проповѣдаеть,
Той то прежде вѣкъ родися,	Чермнаго моря досязаеть,
Теперь на земли явися,	Многія страны научаеть
Бы насъ взять от злаго	Во Троици еднаго
До прибытку своего.	И всѣмъ славимаго.
О Андрее прехвалне,	Во синодѣ ²⁾ дерзновенно
Апостоле первозванне,	Ставъ противо мужественно
Познался Творца своего,	Противъ звѣрей сверѣпѣющихъ,
Послѣдова стопамъ его	А отвести лютѣйшихъ,
И еще питаешъ,	Тамъ претерпѣвъ многа
Где обитель маешъ.	За Христа и Бога.
Іисус тебѣ жизнь обѣцуетъ,	По земли влечаху,
Ловца челоуѣкомъ гоуеть,	Из устъ зубы терзаху,
Оставиль между рыбаекую,	Жнлами нещадно біяху,
Обрящетъ жизнь вѣчную,	Каменіемъ нанъ метяху
Где не будетъ конца	И тамъ здравъ явися,
У моего Отца.	От ранъ исцѣлися.

¹⁾ В рукоп. ицамо. ²⁾ В рукоп. синодѣ.

Доспѣлъ страны р(о)ссійскія   Ознаймуеть о благодати
И на горахъ (!) кіевскія,   На горахъ кіевскихъ сіяти,
На которой крестъ поставляетъ,   Радость нынѣ тамъ являетъ,
Благодать многу изявляетъ,   Тебе велми прославляет.
Ижъ ту возсіати   И мы прославляемъ,
Божой благодати.   Тебе велпчаемъ.

29 (205). — I. Возрыдай, красная пустыни, || Родяща безъ
болѣзии сыни (Усїкновенне). Тон піснї 160.

30 (21). Возсіявый надъ солнце во вертепѣ нынѣ, || Ісусъ
мой возлежнѣ въ яслѣхъ на сѣнѣ (Рїздво).

31 (158). Воннства небеснаго силы, Міхаилъ святыи вое-
вода. || Черезъ него во демонской брани совершенна сталася
згода (св. Михайлови). Вірша Василя Пашковського з апокри-
фічним мотивом стручення Люципера за гордість з неба до
пекла.

32 (25). — № 27. Воини, небо, земле, играй славно, ||
Прїйде креститися Господь явно (Богоявленне). В піснї зга-
дусть ся, що Ісусъ „грѣхи омиваетъ и главы стираетъ зміевіа“.

33 (56). Воскликнѣмо, пѣснь начнѣмо, || Всю тварь въ
радость созовѣмо (Великдень) — дав акростихъ: Вербецка џгалма.

34 (69). Воспещайте, возиграйте, Ѡаворскія горы, || Во-
скликните, вострубите, аггелстїи хори (Преображїнне).

35 (67). Воспоймо Творцу всякія твари, || Давшу толики
отъ небесъ дари (Боже Тїло) — мелодїя піснї 190.

36 (84). — № 3. Воспойте согласно || Пѣснь нову пре-
красно (Покрова). Вірша Івана Вольського.

37 (234). Востани, о душе, востань, что спиши? || Грѣхми
помраченна по что не радиши (смерть).¹⁾

38 (92) — V. Вострубите, воскликните, || Матерь Цареву
прославите (Воведенне). Марїю приймає Захарїя, а в храмї
кормить її ангелъ:

Спѣшнѣтъ во храмъ Дѣва Марїа,
Прїемлетъ ю Захарїа
Трїлѣтствующу отъ Анны,
Пїтаему хлѣбомъ манны
Отъ руку аггелъ.

¹⁾ Чи не останок акростиха: Васткнѣб (Василя Тарнавського?).

Нема сього деталю з життя Марії у тексті співання № 1 (14а6):

1	Вострубѣте, воскликнѣте ¹⁾ ,	Дѣвы свѣщѣ украшаху,
	Матерь Божию созовѣте	Со юноши восклицаху :
	Входящу во святая,	Отверзѣте ваша врата,
	Приносящу нам благая,	Се бо воходитъ царска полата
5	Солнце предвѣчное.	15 Преукрашенная.

	Воводить ся ластовица,	Предтекут херувими,
	Сладкопѣснивая ослица,	Злѣтають ся серафими,
	Чину аггелъ Монархннн,	Даютъ в рудѣ Захарію
	Неба и земли Господарннн,	Божію Матерь, Дѣву Марію,
10	Восточная Мати.	20 Пан'енку свою.

Благаймо днес со вѣрою
Во церковь приведенную.
Со пророки выхваляймо,
Со аггели прославляймо
25 Ея на вѣки.

¹⁾ Відміни тексту співання „Національного Музею“ ч. 17 Q отсі: 1. воскликнѣте. 2. Цареву зовѣте. 4. Приносящую намъ вся. 5. Словце. По стр. 5 отся строфа:

Играй, свѣте материни,
Нехъ не будетъ сиротини,
Тебе даю чистую Паниу,
Со небесе нам дарованну
От Бога Отца.

Далі ідуть стр. 16—20. Стр. 17—20:

Чисту Паниу, аггелъ Монархннѣ,
Неба и земли господннѣ,
Восточну Матерь.

Потім ідуть стр. 11—15. 11. свѣщи приношаху. 12. Во юности вопияху. 13. райскія врата. 14. Царская. 15. Во святая святая святыхъ. Потім ідуть стр. 6—10. 6. Вводится. 7. Краснопѣсенна цѣвница. Стр. 8—10. Съ святими воведенна,

Съ пророкі прославленна
Восточна Матерь.

Зам. стр. 21—25 отсі три строфи:

Даютъ въ рудѣ Захаріи
Пречистую Дѣву Марію.
Иде, иде свѣтло на офѣру
С подивленем аггелъ Богу щиру
Сличная Паниа.

46 (1). Все языцы, || Купно лица (Різдво) — ввійшла в „Богогласникъ“ незначно змінена. Слід апокрифічного мотиву відбив ся і в старшій тексті (№ 1, 296 — 306):

Все языцы,	Человѣче племя
Купно с лица	Прорастет от глави ¹⁾
Аггелскія нынѣ	Предисточникъ славы,
Младенца в яскинѣ	Текущъ в яскинѣ
Днес грядѣте	От Марія нынѣ,
И узрите,	Дождетъ параклита,
Же во плоти	Тайна ест открыта
Между скоты	Живущимъ на земли.
Возлежитъ повитый,	Триє царя
Хочетъ избавити	Текут с дари
Человѣка	Рожденна витати,
Всеѣхъ Владыка.	Младо отрочати
Узы грѣха смерти	Ливанъ, смирну,
Во вѣкъ будутъ стерти	Злата гривну
Рождествомъ преславнымъ,	Принесоша
Никды неслыханнымъ.	И в'падоша
От боку Дѣвици,	Пред нимъ на колѣна,
Нескверной агвици	Признаютъ едина
Прошедшее слово	Бога быти,
Оставитъ готово	Примирити
Погибшу натуру.	Всея власти, державы,
Днес стихія	Скиптры и булавы.
Внушатъ сія,	Адамъ умерщвленый,
Хоры аггелъ гласы	Вторымъ исправленный,
Во златые часы	Родится под лѣты,
Возвѣщаютъ	Аки красныя цвѣты,
И взывають :	Гды смерти держава,
Приступѣте	Сокрушитъ ся глава
И пріймѣте	Адека исполна.
Цвѣтущъ вѣнецъ на вы,	Пастырие,
Миръ вѣчныя славы	Скоро тые
От десници,	Чуда услышавши,
Человѣци.	От аггелъ пріявши,
Но да сіе время	Иже быша,

¹⁾ В рукоп. влаги.

Близъ узрѣша	Юже вмѣяше,
Бога в плоти,	На крестъ вознесенный,
Из охоты	За весь миръ пожренный
К вертепу бѣжали,	Быти агнецъ Богу.
На радост влагали	Намъ даль жизнь премногу,
Агнцу дары,	Даруетъ нетлѣнну,
Творцу твари.	Во вѣкъ непремѣнну
Здѣ проображаше,	Из ним царствовати ^а

47 (89). Въ Соломоновой церкви явися || Чудо преславно, ахъ, удивися (Воведенне) — дає акростих автора Василя Тарнавського. По семій строфі замітка на мартінесі: Вкратцѣ можеться вончати доселѣ, зволяя же до конца да поеть.

48 (202). Галаадскій славне пророче, жителю, || Иліе, теплѣйшій Божій служителю (Ілії) — звеличує старозавітного пророка й так:

Ангели тя въ пламень огненъ повзваху
(Родитель въ снѣ видѣ) и огнемъ питаху.

А трохи далі:

И предъ вторымъ страшнымъ пришествіемъ Христа
Ты обличити лєсть прійдешъ антихриста.

Оба сї деталі, як і згадка за попаценне „лєтивыхъ пророковъ“ і розділенне „рѣки (Йордану) милотію“, взяті з апокріфічних оповідань.

49 (26). — № 25. Глаголь Господень на водахъ глашаеть, || Пророкъ Владычню верху ся касаеть (Богоявленне). Текст співаника Ів. Пашковського отзей:

1 Глас Господень на водахъ вопѣеть,	
Пророкъ Владычній ¹) верху ся касаеть.	
Простре длань,	5 Више небесъ
Зрять Иордан.	Видим тя вси днес

Радость ту.

Тя пророче, предитече не убоаяся,
Ісус Христосъ крестителемъ истинно стался.

10

Слава ти.

¹) Відміни тексту співаника „Націон. Музею“ ч. 41 Q (49а6) отсі: 2. Владыцѣ. 5. Више. 6. Видимъ вси. 8. убоаяся. 9. истинно

Духъ святой сходитъ в крилъ голубинъ,
Иоанъ слышитъ гласъ доброй пустыни:
Сей есть синь мой 15 Сей услышитъ
Прелюбимый, И увидитъ,
Же есть Богъ.

Той крещаетъ, омиваетъ весь грѣхъ Адамовъ
Плоти адской. Днес спѣшимся ко Иордану
20 В той рѣцѣ.

Ми же вси днес радостно пойдѣмо,
Воду сладкую во уста уймѣмо,
В которомъ весь 25 Лики хоровъ
Пребиль днес И соборовъ
Трехъ особъ.

Богъ Отець самъ пребываетъ здѣ нераздѣлно,
Духъ же святой в трехъ особахъ есть непремѣнно,
30 Яко Синь.

Почерпѣмъ воду со веселнемъ,
Примѣм то Божее спасенае
От него 35 Которе
Самаго, (Есть) веселаго
Зослал есть.

Сущи(хъ) во тмѣ, во оковахъ вси просвѣтимся,
Скочивъ хромий яко елень, возвеселимся
40 Отгуду.

Раздѣлишася води сюду и туду,
Когда услышатъ духовную трубу.
От небесъ 45 Ко Сину
Зритъ Отець, Прелюбиму
Зосланъ Духъ.

звался. 11. сходитъ крилъ. 12. въ доброй пустыни. 16. И уне-
литъ. 18. умиваетъ. 19. людской днес спѣшится къ Иордану. 21.
И мы же днесъ. 22. Воду сладку въ уста пріймѣмо. 24. Прибиль.
25. Ликъ. 28. Богъ самъ пребываетъ аде нераздѣлно. 29. въ особѣ
есть неотмѣнно. 31. И почерпѣмъ съ веселиемъ. 32. Приемъ того
Божіе (!) спасеніемъ. 35--37. Котрій намъ радость тую подаетъ.
38. Сущи(мъ) въ тмѣ, въ оковахъ вси просвѣтять ся. 39. Скочит...
аки... возвеселятся. 40. О тебѣ. 41. Растаяшася... сюду и сюду.

Синъ пречистый верхъ свой склонить Иоанови,
Днес сполнений радостю, слава Ливанови,
50 Видим вси.

Воспѣваймо ѳалми со славою,
Даймо поклонъ вси Сину Божию,
Аби намъ 55 Котору самъ благодать
Дароваль, К нам послалъ

Спасенну.

Слава Отцу, всегда Творцу и Синови его,
Духа свята во вѣкъ вѣки всегда славимому,
60 Да хвалимъ.

50 (59). Господь вознесся на небеса нынѣ, || Да Духъ святый снидетъ ко сіонской сѣни (Вознесѣнне) — дав акростихъ: Гора Елеонская. В збірнику колекції А. Петрушевича ч. 181 вѣнца XVIII в. акростихъ уже попсований.

51 (151). Граде Солунскій, собирай рожи, || Яже ты съеть вѣрній рабъ Божій (св. Дмитрієви).

52 (98). — IV. Да прійдетъ всему міру радость, || Отъ небесъ чрезъ Назаретъ въ сладость (Благовѣщенне).

45. Къ Сину. 48. склонивъ. 49. Исполнися днес радости, слави Ливанови.

51—57 И воспѣваймо ѳалми днесъ славно,
Воздаймо поклонъ Синови явно,
Абы намъ самъ, Благодать
Котору даль, Ту вослалъ

Спасенну.

58. всего Творцу и его Сину. 59. Духу святу въ вѣкъ вѣка всегда славиму. 60. Да будетъ.

Відміни тексту співаника № 25 такі: 2. Владычну ся верху коснетъ. 3. Простри. 5. Вишше. 6. Видим вси. 9. Христу. 11. крилѣ. 12. слышал... пустинѣ. 16. И унемлеть. 19. люцкой. Днес спѣшится. 21. радосно. 22. сладку в уста пріймѣмо. 23. днес. 24. Пребудет ве(сь). 25. Ликъ днес хором. 26. И собором. 28. Отецъ Сынъ... zde. 29. святый во особѣ. По стр. 30 ідутъ стр. 41—50, потім 31—40 стр. 31. Почерпѣмо... со веселіе. 32. Божіе. 33. От сего. 35. Котораго. 37. в оковах... просвѣтятся. 39. Скочитъ... возвеселится. 40. О тебѣ. 43. Из небес. 46. Прелюбимому. 48. склонилъ. 49. сполнишася радости слави. 53—57. Би намъ даль, котрую самъ благодать нам вослалъ спасенну. 58. всего Творцу, Синови. 59. вѣка всегда славимаго.

53 (215). Да прійдетъ нынѣ радость новая, || Сердцу благія
мысли подая (Кааятѣ) — дає акростихове означенне авторства:
Достоевски.

54 (18). — V. Даръ нынѣ пребогатый отъ небесъ прійде, ||
Яко капля каплющая на землю снуде (Різдово). Поширена й на
території російської України.

55 (238). Два рази сльпъ, кто вопредъ на смерть не въз-
раетъ, || Два рази глупъ, кто по смерти встати не частъ (воскре-
сіння умерлах). Текст вірші являєть ся кантом з першого акту
„Воскресенія мертвыхъ“ Юрія Кониського.¹⁾ В 1747 р. ви-
ставлено сей діяльог у київській Академії; се заразом час
повстання канту. В „Богогласникъ“ увійшов кант з незнач-
ними змінами й з додатком пятої строфи. Текст у „Богоглас-
нику“ відбігає о стільки від тексту в драмі, що там він збли-
жений більше до великоруської мови, а тут замінили редак-
тори великоруську закраску церковно-славянською.²⁾

56 (203). Дивенъ Богъ во святыхъ своихъ въ крѣпости
силы, || Того еже бысмо пѣсньми днесъ прославили (св. Пан-
телеймонови). Мельодія пісні 168.

57 (133). — IV. Дивна твоя Тайна, Чистая, явися, || Но-
восамборская церковъ чудесъ исполнися (Новосамбірській Бо-
городвиці). У співанику № 1 (96, 10а) має пісня такий вид:

Дивны твоя тайны, Чистая, явися,
Новосамборская церковъ чудесъ исполнися.
Гды ікона твоя слезы исгочила,
Невидящимъ очи дала, хромыхъ исцѣлила.
Слезые выливала до своего Сына
И плакала, чистая Павна, якъ Матка една.
Плачемъ не пребывши, сто двій исполнивши,
Созываешь, дары даешь, Бога умоливши.
Мы тежъ прибѣгаемъ, до тебе волаемъ,
Якъ Царици всего свѣта под ноги впадаемъ,

---

¹⁾ Н. Тихо правовъ, Лѣтописи Русской литературы и сло-
весности, т. III, отдѣленіе III, ст. 41—2.

²⁾ Вказав на се вже Минович (op. cit. ст. 58). Без найменшої
підстави приписав др. Щурат кант Юрія Кониського винайденному
Діонізієви (Із студій над почаївським „Богогласником“, ст. 6).

Быс насъ боронила, от бѣдъ свободила,
От повѣтра, наглої смерти всѣхъ насъ избавила.

Рукою своею, котрою со злою
Под час смерти плѣни враги, пойми насъ з собою.

Хвалимъ Бога Отца, всего свѣта Творца,
Нынѣ, всегда и на вѣки онъ не маєт конца.

Славимъ Сына его, Бога предвѣчнаго,
Невидимо сошедшаго, з Дѣвы рожденнаго,

И Духа святаго, Бога истиннаго,
Яко Отцу, такъ и Сыну в божествѣ равнаго.

Тройце всесвятая, спаси рабы своя,
Призри на насъ, помилуй насъ, всегда славимая.

Оповіданне про слези позволяе припускати, що пісня не зложена перед 1721 р., бо до сього року відносять просле-зінне Богородиці в хаті міщанки Олени Добрянської.¹⁾ Думка Мировича, що пісня зложена в 1769 або 1770 р., в такім разі хибна.²⁾

58 (16). — П. Дивная новина, нынѣ Панна Сына || Поро-
дила въ Вифлеемѣ Марія едина (Різдво).

59 (174). Дивный во дѣлѣхъ святитель великій || Явися
міру предстатель толикій (св. Миколави) — представляє та-
кий старший вид (№ 1, 23аб):

1 Дивный во дѣлѣхъ святитель великій
Явися миру, предстатель толикій.

Николае святѣйшій,
Во чудесехъ славнѣйшій⁴⁾,

5 Богъ тя избравъ избравый.³⁾

От сосѣзъ матернихъ чудотворецъ позналъ ся,
Предстатель теплѣйшій всѣмъ намъ показаль ся.

---

¹⁾ Фр. Рабій, Коротка исторія чудотворной иконы Преч. Дѣвы Маріи въ парохіяльній церквѣ Самбѣрскѣй, Самбір, 1889, стор. 10—27.

²⁾ Мировичъ, *op. cit.* ст. 67.

⁴⁾ Рефрен — повторюеть ся по кождей строфі.

³⁾ Відміни тексту співаника Івана Пашковського отсі: 4. все-славнѣйшій. 5. тя избравый. 8. имаши. 10. просяще. 11. помощь,

- От свѣта славы имеша благая,
Тму еретиковъ хулныхъ сокрушая.
- 10 Всякъ бо просящій на земли и в мори
Приемлетъ помощь от тебе воскорѣ.
Дѣвы во юности, цвѣтуще прекрасно,
Поютъ непрестанно пѣснь тебѣ велегласно.
Царіе и князи, патріарховъ лви
- 15 Воспѣваютъ тя присно и со человѣки.
Гроздъ еси здрѣлый Христова винограда,
Сочини насъ купно духовнаго стада.
Прійми от насъ пѣніе, смиренно молимъ ся,
Да причтенни стаду твоему явимъ ся.
- 20 Пастыру великій словеснаго стада,
Соблуди насъ грѣшниковъ пекелнаго ада.
Сподоби предегати свѣтлаго чертога,
Просимъ тя, святителю, моли Христа Бога.

60 (200). Днесъ вси хрістіане радостно ликують, || Востокъ со западомъ купно торжествуютъ (св. Петрови ѿ Павлови) — має акрестих імени автора: Димітр Левковскій. Згадуєть ся тут між иншим, що „въ римскихъ вратѣхъ“ явив ся Іеус Петрови, щоби „сообразно къ нему преставился“ за се, що приняв хрест за нього.

61 (186). Днесъ отверзеса весна благодата, || Начнѣмъ, вѣрніи, день торжествовати (св. Юрієви).

62 (96). Днесъ от корене Іессеова || Прозябаєть лѣтрасель нова (Зачатѣ) — мелѣодія піснї 72.

63 (155). — III. Днесъ созиваєть всю вселенную || Божія церковъ на пѣснь похвалную (св. Козмі ѿ Даміанови). Текст сеї вірші у співанику № 1 (726—73а) має отсей вид:

Днесъ созываютъ всю вселенную
Божія церковъ ко похвалевію.
Начнѣте, людіе, праздновати
И в день пресвѣтлый духовно спѣвати.

отче, воскорѣ. 13. непрестано. 15. Воспѣваютъ присно купно со. 16. еси зрѣнимъ. 17. насъ жилищемъ духовнаго. 19. причтено... твоему поклонимся, стр. 20—23. vacant.

Фаломскимъ гласомъ вси выхваляймо,
Святая дѣвѣйца, радуйся, волаймо.
Иже намъ дарова Богъ Спаситель,
Христосъ всещедрый, великъ дародатель,
Праведныхъ врачейъ и беззребриковъ,
О душахъ нашихъ всегда молебниковъ,
Козму, Деміяна богомудрыхъ,
Исцѣлителей хитрыхъ и премудрыхъ.
Они болящимъ здравіе дають
И безсловесныхъ скотовъ уврачуютъ.
Деміяна тѣло погребѣте
И в одномъ гробѣ тамо положите.
На мѣстѣ Фермано именовано,
Мощами святыхъ барзо просвѣщенно.
Лечь вѣнча васъ Господь вѣнцемъ славы,
Сподоби и насъ в небѣ оглядати.
Хвалимъ тя, Царю всѣхъ, со чловѣки,
Буди благословенъ от всѣхъ нас на вѣки.

64 (144). Днесъ торжествуемъ, вси празднующе, || Іоакіма
и Анну чтуще (Іоакимови ѣ Анні). Мельодія піснѣ 8; автор
вказаний акростяхом: Дімитрій Левковскій. Тут виводать ся
Іоакимъ з покоління Юди, а Анна з покоління Леві. Обое
бездѣтні, старі приносять жертву в одно свято. Але

Разгнѣванъ зѣло о неплодствіи
Архіерей рекль къ нимъ въ безчестіи:
Не достойни суть офѣри сія
Безчадныхъ вини ради грѣховныя.

Засоромлений Іоакимъ вишов пригноблений із святині,
гірко засумував, пішов у пустиню, постив і молив ся. Анна
тяжко плакала в саді. Тоді зявив ся ангел, заповів їй зачатъ
доньки ѣ велѣвъ назвати їй Марією. Зачувши сю вість, Іоакимъ

Отиде въ церковь, отложивъ тугу,
Тамо обрѣвши свою супругу —
дякував Богови. Подане в піснѣ і число лѣтъ Іоакима ѣ Анни:

Іоакимъ святъ бѣше осмдесять,
Анна праведна бѣше седмдесять

Лѣтъ всѣхъ житія и духа предаша,
Во веселіи Господу предеташа.

65 (224). — VI. Доколь, уме пернатый, || Доколь будешь
лѣтати? (вибір становяща). Текст співаника Ів. Пашковського
має отсей вид:

Доколь, уме пернати,
Доколь будешь лѣтати,
Доколь по повѣтру криль
Своя прострвати?

Змѣриль еси гради, веси,
Поля, холми и дубрави,
Не знайшоль где приклонши
Своей бѣдной главы.

Час би уже, часъ перестати,
Трудно проти силѣ стати,
Богу тако изволися,
Гдѣколвекъ вселися.

Господня то вездѣ земля,
Авраамле в земли племня.

Силенъ бо естъ сотворити,
Тя благословити.
Смотрихъ, икринъ сильный ро-
[стеть,

Бѣдна пташка въ свѣтѣ живеть.
И тую бо одѣваетъ
И о семъ про(ме)сливаетъ.

Колми паче челоуѣка
Богъ возлюбилъ естъ открыти,
На избавленіе мира
Даль своего Сына.

Шадѣлъ еси аки птенець,
Котори любилъ первенець,
Послалъ спасти челоуѣки
На вѣчные вѣки.

66 (72). — VII. Дерево трісвятное, || Бѣсомъ ужасное (Воз-
движенне) — дав акростих: Димітри. Що сього „Димитрія“ не
можна вважати Дмитром Левковським, доказом сього й се, що
текст сеї вірші приходить у співанику „Національного Музею“
з запискою з 1760 р. Мельодія пісні 6. У пісню, яка зве-
личує хрест як знаряд смерти Христа й пригадує деякі ви-
падки, що стали ся перед його смертю, дістав ся апокріфіч-
ний налет, що Христос „три дерева возлюбивый“.

67 (235). Егда душа от тѣла разлучаетъ ся, || Страхъ ве-
ликій видящи, ужасаетъ ся (смерть). До 1729 р. вшїла здо-
бути місце в рукописях, пор. рукопись 213 збірки Петруше-
вича:

Егда душа от тѣла разлучается,
Страхъ великій видячи, ужасаетъ ся,
Забивает при(я)теля, отца и матку, жену, дѣти и все богатство,
Не помнитеж о мешканю тяжкомъ и vzdиханю зем-
[наго панства.

Туга велня зѣло оставит тѣло,
На воздухѣ велик страх за злое дѣло.
Гонима бѣ акы птица, Ратуй, Пане, ратуй, Творче,
Волаеть як горлица Милосердній (sic) Боже Отче,
По своемъ сыну: Грѣшну едину.

Тогда страшных митарства, воздушних князства
Душу грѣшную гамують, не дойде царства.
Т(а)к теж блуди и всѣ згуби Записано усѣ справи,
Душу грѣшну до пагуби Дѣла, мысли, праздни свари
В пекло вручают. В реестрахъ мають.

Тилко зри ко аггелу, строжу своему,
Жалосне со слезами вопіеть к нему:
Преслушах ты въз марности, Не допускай хранителю (!),
Блудить тѣлом не по дѣлом Всему злому мучителю
Вѣчной карности. Вѣчне упасти.

Аггелъ смутне вопіет: о розкош(нв)че,
Спомни себѣ жалосне, о чловече.
Любо вѣри не помѣри Не давалес, запиралес
Избралес, сокривалес Свои врата пред сироти,
Себѣ богатство. Вратилес царство.

Тогда грѣшное тѣло все почервѣло,
В земли червми свѣдено, а страдно зѣло,
Бо подѣломъ душу От всего злого, проклятаго
Разлучаетъ и вручает Нас борони и сохрани
В пекло на вѣки. Уся чловеки.

68 (219). Ей, не рѣкъ, не два и не десятый, || Якъ той
боль грѣха на душу взятый (каятя) — переклад латинської
вірші „Non unus, alter, decimus annus“.

69 (58). — № 9. Елеонъ гора нынѣ свѣтнися, || Же Богъ
отъ нея виспрѣ возносится (Вознесіenne). Акростиховий автор
„Евстапій“ не вказаний редакторами.

70 (160). — III. Златокванну трубу || Восхвалимъ вси
свѣрѣль пастырскую (св. Іванови Золотуустому). У співанку
№ 1 (94а6) має пісня отсей вид:

Златокванную трубу,
Восхвалимъ днес свѣрил пастырскую
И низложшаго пѣснь мусскійскую,

Органъ чудный Духа святаго,
Іоанна Златоустаго.

Днес позлащенная труба
Цвѣтетъ якъ финиѣъ, ласкава горлица
Ждетъ во Емпѣру, коштовна столица
Іоанна Златоустаго,
Архіерея царгородскаго.

Вѣчной славы Царъ,
Слово превѣчное аггелскимъ чиномъ
Тебе зываетъ укоханымъ сыномъ:
Прійди, чадо, мнѣ укохане,
В чертогъ славы днес, Іоанне.

Аггели чудятся,
Зряще Іоанна, в звѣзды оболченна,
Митра на главѣ херувимомъ данна,
Крестъ побѣда пастыремъ славы
В руцѣ его на змievъ главы.

Цѣвнице духовная,
О трубо золотая, арфо елеонская,
Тимпанъ золотый, ты церковъ сионская.
Когда прійде Господь с трубою,
Не забуди стати со мною.

71 (145). — V. Злату трубу, || Словесъ губу (памяти по-
лоцького й витебського архиепископа Йосафата). Автор Васи-
ліянин, а мелодія пісні 122.

72 (50). Играй, Іерусалме новий, || Пѣснь воскресшему
Хрістовы (Велкдень). Автор Іван Мастиборскій.

73 (140). Играй, свѣте, и веселся, || Се бо въ тебѣ Мати
явися (Молвтовна пісня Богородиці) — дає акростихове озна-
ченне автора: Іоан Мастиборскій.

74 (80). — VI. Играйте, царіе, во праздникъ Маріи, || Вос-
пойте, пророцы и отцы святии (Різдво Богородиці). Текст спі-
ваника Ів. Пашковського має отсей вид:

Днесъ грайте, царіе, на триумфъ Маріе,
Воспойте, пророци, со святими отци

Начатокъ радости и веселія,
Се прозябъ жезлъ неплодній ради спасенія
Народу.

Сей день Господень рождество Дѣвья,
От неплоднїя Анни родися Марїя!
Окрестнїя странни, славѣте Анну,
Серцемъ вси витайте рожденну Панну
Прекрасну.

Адаме и Ева, в радости буди,
Неплодная Анна Дѣву породи,
Крѣпко днес во гуслехъ вдарай, Давиде,
От неплодвѣ денес плодъ пронзїйде
Прекрасно.

Отъ востокъ до западъ имя твое славно
В небеси и на земли, Пречистая Панно,
Ангели, чловеци вси ся радують,
Во рождествѣ твоємъ вси ся утѣшаютъ
Царие.

О дивное чудо рождество превїше ума,
Тебѣ славить солнце, тебѣ славить луна,
Тежъ нинѣ вси роди утѣшаютъ ся,
Адъ плачетъ и бездна устрашаютъ ся
Тя, Дѣво.

Радуйся, Дѣва, радуйся, и Мати,
Даждъ рождество твое Аннѣ празновати,
Ратуй нас, Чистая, к тебѣ волаемъ,
Прїйми всѣхъ нас, к тебѣ до стопъ упадемъ
На вѣки.

75 (55). Іерусалуме, днесъ празднуй радость велію, || Со-
вокупно спѣвайте, вси народи, пѣснь сію (Великдень) — дав
акростих з іменем автора Івана Моравського (буквально: Мо-
рявскій).

76 (49). — V. Іерусалуме, свѣтель надъ звѣзды днесъ
будь, || Се бо Царь твой спаслъ есть от ада вся люди (Ве-
ликдень). Ся вірша Івана Ґешицького.

77 (52). — III. Изыйдѣте, аггеловъ лики, || Во срѣгеніе
Владыки (Великдень). Текст у співанику № 1 (376—386) отсей:

Изыйдѣте, археловъ лъки,	За потокъ Кедрскій от хладу,
Во стрѣненіе Владыки,	Соберѣте кривые рожи,
Изыйдѣте, архаггеловъ хоры,	Аже свѣтъ нам Сынъ Божій.
Готуйтеся, небесныя дворы.	Увѣнчаемъ главы
Се грядетъ Спаситель,	Вѣнцемъ его славы,
Градетъ побѣдитель	Аже насъ избави
И ада разоритель,	Отъ всѣхъ бѣдъ.
Обронца.	Изыйдѣте и воскликнѣте,
Плѣнь сіонскій от Вавилона,	Всю тварь к себѣ созовѣте,
Ведетъ его до Сіона,	Составѣте тимпанъ и лики
Ведетъ его сподъ земнаго края,	И вся избранныя музыки,
Во первую сладость рая	Воспойте Царевнѣ
Адама со отроки,	И всѣхъ Господеви,
Отцевъ со пророки,	Побѣдители
Оттоль слезныя утоли токи.	Пѣснь нову.
Аже подялъ всѣхъ со собою,	Лѣкующе и воспѣваймо
Когда воевалъ сам собою	И руками восплещаймо:
С тиранами люгѣйшими зѣло,	Христосъ воскрес, воистинну во-
Мучащими душу и тѣло,	скресъ,
Оружіемъ крестнымъ	Хвала его превышше небесъ.
З дѣяволомъ лестнымъ,	Отъ нынѣ и до вѣка
Смерть грѣха прелести	Спасаетъ челоувѣка,
До смерти.	Царствующаго в адѣ во вѣкъ
Изыйдѣте ко вертограду	[вѣка.

78 (107). — № 3. Изыдите, вси архаггеловъ хоры, || Къ Геосиманіи свѣщѣтея воскорѣ (Успеніе). Вірша Івана Вольскаго. Оповідаеть ся тут ось що:

О успеніи Сынъ ю извѣщаетъ,
 Прежде тріехъ дней ко ней посылаетъ
 Архаггела свята,
 Бы царская палата
 Въ Сіонъ была взята.

На Оливній горі мольть ся Марія, а
 Всѣхъ апостоловъ облацы собрали,
 Въ Геосиманіи Царницы предстали.
 А далі: На воздухѣ Царь съ небесными вои
 Пріять Матере душу въ рудѣ свои.

79 (між 142 і 143). Изійдите, двори, || Со соборы (Почаївська Богородиці) — має зазначення у надписі, що сю пісню відспівано 8 вересня 1791 р. з нагоди перенесення чудотворної ікони з притвору до нової церкви.

80 (42). Изійдѣте, дщери сіонскія, нынѣ, || Зрите премудрѣйша Царя въ коронѣ (четверта великопісна неділя) — писання Василянна.

81 (169). Изливаеши чудеса міру, || Архіерею, кто крѣпею вѣру (св. Миколаєви). Автор Іван Моравський.

82 (218). Излый мнѣ, Боже, со небесе слезы, || Да восплачу моя погубныя стези (каяття). Вірша Івана Туровського. Приходить у співаню Соколовського.

83 (181). — III. Изліяся от устѣ твоихъ, отче блаженне, || Василіе преподобне, небо явленне (св. Васи́леви). Коли в „Богогласнику“ має вірша 8 строф, у співаню № 1 (24аб) є всього 5 строф:

1 Изліяся от устѣ твоихъ, отче прехвалне,

Василіе пребогате и всеизрядне¹),

Богодуховенныхъ словесъ,

Изобилно миръ ты вес

5 Похвалим ты днес.

Ты бысть пастырь, отче святѣй, словесных овецъ,

Всеихтрійшихъ азыковъ якъ рыбаць ловецъ.

Показася весь изрядне,

Буди от нас днес похвалне,

10 Отче пресвятѣй.

Научивый вся языки Бога во Троици

Почитати, Отца во Сынѣ, Сына во Отци,

Духа свята неразлучна,

Отцу и Сыну соприисносущна

15 И сопрестолна.

---

¹) Відміни тексту співаника „Національного Музею“ у Львові ч. 17 Q отсі: 2. Василіе преподобне и всеизбранне. 4. ты мир увесъ. 5. Похваляемъ днесъ. 6. И былъ еси пастырь Христовъ словесных. 7. И всеихтрійшимъ языкомъ. 8. Показался весь изрядень. 9. Будижъ... похвалень. По стр. 10 ідуть стр. 16—20, 11—15 і 21—25. 12. Отца въ Сынѣ почитати, Сына. 14. Зъ Отцемъ, Сы-

Кесарійская похвало, прійди воскорѣ,
Утоляя суетіе в мятежномъ морѣ,
Да приплынетъ безмятежно
Ко обители небесной,

20 Хвалѣ безсмертной.

Буди от насъ днесъ похвалне, отче пресвятій,
Да во пѣсняхъ ты смиренно всегда прославимъ.

Но помилуй рабы своя

И введи до покоя,

25 Христе, всѣхъ Царю.

84 (48). — VII. Исусъ днесъ отъ гроба встаетъ, || Часъ горкій въ радость премѣняетъ (Великдень). Акrostях: I. Пашковски не вказаній видавцями.

85 (243). — I. Исусе мой пресладвій и Творче свѣта, ||
Еще хочъ мало моего пожди обѣта (зѣтханне до Исуса). Мелодія піснѣ 86. Автор: еродіакон Герасим Парфенович.¹⁾

86 (242). Исусе прелюбезный, сердцу сладосте, || Едина въ скорбехъ утѣза, моя радосте (зѣтханне до Исуса) — дае акrostях: Иеромонахъ Дмитрия. Приходить у співанику Ундольського № 900, готовім до 1754 р.

87 (43). — VI. И ктожъ такъ запамяталій? || Ктожъ твердѣйшій надъ всѣ скали? (пята великопісна недѣля). Автор Иван Моравський.

номъ присносущна. 15. И равнодушна. 17. Укरोчай мятеж людій (въ) суетном. 18. Где приплыну. 20. Славѣ безмѣрной. 21. Будижь... похвалень. 22. въ пѣсняхъ ты усердно всѣ прославим. 24. И доведи. 25. Христа, всѣхъ Царя.

Відміни тексту співаника Ів. Пашковського такі: 1. преславне. 2. всецарядне. 3. Богодухновенихъ овецъ. 4. у миръ увесъ. 6. Всехитрѣйшій. 7. Показался весь израденъ. 8. похвалень. 12. в Синѣ. 16. Кесарейская. 17. Утоляя суетіе. 18. приплынемъ. 20. Слави. 21. похвалень. 22. всуда преславимъ. 23. твоя. 24. доведи. 25. Христа, всѣхъ Царя.

¹⁾ Правдоподібно сьому самому авторови приваляжить „Пѣснь образу Пресвятыя Богородицы іверскія, како его украси Никонъ святѣйшій, патріархъ російскій“, яку вложив „іеродіаконъ Герасимъ“. На сю віршу в рукописи Імператорської Публичної Бібліотеки Q XIV, № 25 (к. 1086 і дальші) вказав проф. В. Черетц (Историко-литературныя изслѣдованія и матеріалы, I, 1, ст. 347).

88 (143). Іоакімъ со Анною во законѣ живяху, || Бѣста
оба престарѣла и чадъ не имѣяху (Іоакимови ѿ Анні). Ме-
льодія піснї 103. Вірша основана на апокріфах. Перестарілі
Іоаким і Анна не мають дїтвї:

Убо въ новомѣсячїи говяда приведоша,
Свѣщи даша до кївота, ниць на землю падоша,
Но съ церкви изгнаша,   Свѣщы отвергають
Офѣръ не прїяша,   И ихъ укаряють,
Зане бяху неплодни.

Засумований Іоаким пішов до своїх стад, щоби там знайти
яку розраду, ѿ гїрко плакав, глядячи на ягнята ѿ ослята, що
гарно грали ся. Анна, молячи ся у саду, побачила, як птиці
вили собі гнїзда, з жалю ослабла ѿ припала до землі. І явив
ся Іоакимови ангел і сповістив його:

Надъ надежду Анна   Дщеръ всѣхъ предвзбранну,
Благодарствованна,   Міру пожаданну
Зачала въ той годинѣ.

Почувши таке, Іоаким пішов скоро домів ѿ оповістив її,
що чув від ангела:

Есть намъ обѣщанно   Во даръ е возложимо
Чадо пожаданно,   И Богу вручимо
Въ церкви въ святая святыхъ.

Далі підчеркнено в вірші, як то
Сице зачатъ праведная Анна дщеръ богоданну,
Божію Матеръ и Дѣву, пророки обѣщанну.

89 (190). — IV. Іоанна Богослова || И риторa сладкомова
(св. Іванови Богослову). У „Богогласникъ“ увійшла вірша ціл-
ком переробленою. І в перерібіці і в первіснїм текстї при-
ходить апокріфічний мотив з позагробового житя про прихїд Ан-
тихриста. Осъ старший текст вірші № 1 (65а—66а):

1 Іоана Богослова
И риторомъ сладка¹⁾ мова
Достойно может воспѣти,
Ниже мало восхвалити.

¹⁾ Відміни тексту співаника „Національного Музею“ ч. 17 Q
такі: 2. риторовъ красна. 3. можемъ. 6. над перли яснѣйшїй. 7. Над

- 5 Чистотою той чистѣйшій,
Над свѣтъ, перлы бѣлѣйшій,
Над лелѣю и над рожю,
Чиста избра самъ Сынъ Божій.
- Премудрости сей глубина,
10 Наперстникъ Божія Сына,
Дѣвы Маріи сожитель,
Во потребахъ ей промыслитель.
- Орелъ в небо возлѣтае,
Солнца правды поглядае,
15 Пишет: в началѣ бѣ слово,
Евангеліе Христово.
- Сто и пят лѣтъ жилъ во мирѣ,
Утверди нас всѣхъ во вѣрѣ.
Сам си кажет гробъ копати,
20 Мѣстце тѣлу готовати.
- Ученици в томъ приспѣли,
Уже тѣла не обрѣли.
Знат до квитнущаго края
Живъ Іоанъ преjde рая.
- 25 Сей убо ест житель рая,
З гроба ѿ дня мая
Прахъ яко мглу испущает,
Всякій недугъ улѣчаетъ.
- Гдыся мает судъ зачати,
30 Антихриста обличати
Прійде святитель великихъ трохъ,
Іоанъ, Ілія и Енохъ.
- Презъ тых и през Іоана,
Боже, нех намъ будетъ дана
35 Ласка на правици быти,
Во вѣкъ вѣка тя хвалити.

лелію. 8. Чисто. 10. Божіяго. 12. Въ потребахъ. 13. подлѣтаеть.
14. Солнце правды возвѣщаетъ. 18. Утвердивый всѣхъ. 19. Самъ
себѣ. 20. На смерт себе. 21. Апостоли гды приспѣли. 22. Лечъ
и тѣла. 23. Взят быет от земнаго края. 24. Вмѣсто пресвѣтлаго
раю. 26. Из. 28. Всяку болѣзнь исцѣляетъ. 31. Прійдетъ святыхъ

90 (27). Іордане, уготовися, || Іоанне, скоро спѣшися (Богоявленне) — дає акростихове означенне автора: Іоан Волски. 3 нагоди хрещення Ісуса:

Вспяць Іорданъ ся возвращаше,
Море въ бездни своя бѣжаше.

91 (28). — І. Іорданъ рѣко, уготовися, || Се бо приходить Богъ креститися (Богоявленне). Текст співаника № 1 (316—326) не вільний, як і богогласниковий, від апокріфічного налету:

1 Іорданъ рѣко, уготовися,
Се Богъ приходить¹⁾ креститися.
Плотію идеть на своя струя,
От Іоана услугъ треба.

5 О Іоане, хтѣй послужити
И верхъ Владыцѣ спѣшь ся омыти.
Іоанъ пророкъ длань простираеть,
Се агнецъ Божій, ясно волаеть.

Се гласъ от Отца свѣдителейуетъ:
10 Сей Сынъ мой любимый, того показует.
Духъ святой сходитъ видомъ голуба,
Показа того Отцу согуба.

Христось явися вѣмъ просвѣщеніе
И даруетъ ся во спасеніе.

15 Днес грѣхъ Адамовъ омываеть ся,
Глава зміева сокрушаеть ся.

Днесъ чловѣци вси ся радуютъ,
Аггели в небѣ вси триумфуютъ.

Водная струя ужасошася,

20 Видѣвши Бога, обнажишася.

великихъ трехъ. 32. Ілія, Енохъ. 33. тыхъ святых, Іоана. 34. Благодат намъ буди. 35. Дажь нам на. 36. Во вѣкъ вѣком тебе чтити.

Відміни тексту співаника Івана Пашковського отсі: 2. риторь. 5. той бѣлѣший. 6. над перли числѣший. 10. Наперсник. 11. Дѣвѣ Маріей служитель. 13. возлѣтаєт. 14. Слопце... поглядаєт. 18. Утвердиш. 20. Мѣсце. 22. Юже. 24. Іоан прамо (г)рая. 26. дне. 28. Всякихъ недугъ. 31. святыхъ. 33. Прес. 34. Ласки Божия будетъ данна.

¹⁾ Відміни тексту співаника колекції Петрушевича ч. 169 такі: 2. Се бо приходит Богъ. 6. верхъ Владычний. 10. Сынъ мой

Море, видѣвши, пречъ уступаеть,
Иорданъ рѣка всят ся вертаеть.
Мы Иордану уподобимъ ся
И чистымъ сердцемъ првуготовимъ ся

25 На рѣчныхъ струяхъ тя оглядати,
Бога во Тройци одинаго знати
Купно со Отцемъ и святымъ Духомъ,
Тому честь, хвала на вѣки вѣкомъ.

92 (198). Искапайте, горы, днесъ сладость || И, холми,
взыграйте въ общую радость (Різдво св. Івана). Ся вірша, зло-
жена Василянномъ, як стоить у надписи, має такой старший
вид (№ 1, 21а—22а):

Искапайте, горы, днесъ сладость,
И холми, взыграйте радость.
Се ластовица и горлица,
Весна благодати, вѣмъ намъ познати,
От неплодныхъ ложеснъ
Раждаеть ся, являеть ся
Предтеча и отроча
От престарѣлыхъ чресль.
Захарія, днес взыграй,
Елисавето, сосцемъ питай.
Отято твое поношеніе,
Не к тому ридай, но пѣснь восклицай
Богу велегласно.

возлюбленный то. Стр. 13—14 vacant. 22. Иорданъ видить, в зад
ся. 23. уподобимъ ся. 24. Чистими сердци приздобимъ ся.

26. Бога и тебе миле дай вихваляти.
Во Тройци одинаго знаймо,
Щалли и пѣснями так заспѣваймо:
Дай то нам, Боже, весело жити
И со аггели тебе хвалити
Купно...

Відміни тексту співаника „Національного Музею“ ч. 17 Q
отсеї: 2. Се бо приходить Богъ. 5. хтѣй му. 6. А верхъ Владыч-
ный. 7. длани. 10. Сынъ... то. 11. во видѣ. 12. Той показует Отца
бо сугуба. 13. Намъ даруется. 21. юж преч уступает. 22. Иордан
видѣ, в зад. 23. Іоану. 24. Чистими сердци приготовимся. 25. тебе
огладати (!). 26. И тебе миле о том витати. стр. 27—28 vacant.

В тимпанѣ лицѣ Царю Владыцѣ
Пой велегласно и купно красно
Богу согласно.
Свѣтилникъ свѣта предгрядетъ,
Девница солнцу сопросіяваетъ.
Іоанъ пророкъ, небесный отрокъ,
Явѣ со солнцемъ всѣмъ мира концемъ
Совозсіяваетъ.
Труба златогласна и златокованна,
Велми шумяща и всѣмъ гласяща
Радостъ изявляетъ
О преславному чудеси нову,
Раждаетъ ся свѣтилникъ гласъ слову,
Иже прежде связанъ языкъ весь день раздрѣшити
И всѣхъ утѣшити
Рождествомъ своимъ,
Иже прежде молчаше, а днесъ пояше:
Благословенный и препрославленный
Богъ Израилевъ.
Ангелстїи хоры, днесъ ликуйте,
Человѣци, вси торжествуйте,
Ибо ангель земный, человѣкъ небесный,
Происходитъ днесъ отъ неплодныхъ ложеснѣ
Іоанъ пророкъ.
Людіе, возыграйте, пѣнь восклицайте,
Ибо радостъ многа данна отъ Бога,
Небесный отрокъ.
Крестителю Христовъ, моли Бога о насъ,
Да не посраимъ ся во оный часъ,
Тройцу святую нераздѣлимую,
Во тріехъ лицевъ несѣкомую,
Христовъ Предтеча
Ми же нмя твое на вѣки святое
Будемъ выхваляти и прославляти,
Іоане пророче.

93 (201). — I. Исполненїи благодати, || О Іліе, въ небо
взятый (Ілії) — має мелодїю піснї 18. Текст співаника №
1 (43а - 44а) такий:

1	Источнице благодати, о Іліе,	15	Из мертвых сына воскре-
	[взятий ¹)		Іліе славный. [сивый,
През аггеловъ двоухъ крыла-	Тысь пророковъ потлумивый,		
Іліе славный. [тыхъ,	На потоку поразивый,		
Іліе великій пророче,	Іліе славный,		
5	Пред пришествіемъ второй	20	Тыс царя поразивый,
Іліе славный. ²) [предтече,	А царьцу засмутивый,		
Аггелъ земный, человекъ Бо-	Іліе славный.		
	[жій,		Тыс Іорданъ посуху перешовый,
На земли плот воспріемый и на	Ілісея потѣшивый,		
[небо возлетѣвый,	25	Іліе славный.	
Іліе славный.			Ко Господу припадѣмо
10	Ты пред Богомъ предстои-		И ко Дѣвѣ притецѣмо,
Со аггеля ликуеши, [ши,	Іліе славн(ий).		
А о мирѣ Бога молиши,	А Ілію умолѣмо		
Іліе славный.	30	И ласкъ его упросѣмо,	
Ты вдовицу утѣшивый,	Іліе славн(ий).		

94 (131). — № 1. Исполнися небо, земля чудесъ твоихъ, Царице, || Избранная яко луна, якъ солнце свѣтла сице (Струмиловокамінецькій Богородиці). Вірша Івана Вольського.

95 (187). Истинна намъ наста весна, || Зарями солнца небесна (св. Юрїви) — має мелодію піснї 13.

96 (73). — № 1. Истинна радость крестъ Христа, || Иже носилъ Бога иста (Воздвиженне). Се вірша Івана Вольського, яка співаєть ся на мелодію піснї 13.

97 (86). Истинная Мати свѣта, Пречистая Панно, || Припадаемъ до ногъ твоихъ, святѣйша Діанно (Покрова). Вірша Івана Вольського.

98 (130). — VII. Истинное чудо намъ взявися, || Ласкавая Мати іди прослезися (Тернопільський Богородиці). Невказаний

¹) Відміни тексту збірника колекції Петрушевича ч. 213 такі: 1. в небо вьате. 3. славце. 5. предотеча. 6. славне. 7. Аггелъ Божий, человекъ земный. 8. плод сотворивый. 9. славне. 10. Ты всегда пред Богом стоиши. 12. І о вѣрнихъ Бога. 15. з мертвыхъ... воскресивый, а невѣрнихъ потлумивый. Зам. стр. 17—25:

Ти рукою своею Елисея благословивый

Пророком его и цѣлебникомъ.

27. притецѣмо, а Ілію умолѣмо. стр. 30. васат.

²) Сей рефрен повторюеть ся по кождей строфі.

видавцями акростих дає імя автора: Іосиф. Старшій вид вірші представляють ся у співаннику Коропатвицького-Навичинського (1066—108а) ось як:

Істинное чудо явися,
Ласкавая Мати (іди про)слезися,
Въ Тернополи на престолѣ мѣсце обираеть,
(Въ) церкви Бога Ісусъ Христа чудеси сияеть,
Всѣхъ пріймуеть, не уймуеть
Ласки своен, кто ся до неп
Отдаеть п(о)дѣ опѣку.

О томъ презнати можуть рожденни вси,
Же гойне спливають в градѣ чудеса,
Образъ Дѣви істиной можуть увѣдати,
Кто приходить, не отходитъ безъ ей благодати.
Прозящему помагаеть,
Болящему цѣлбу даеть
И всѣхъ потѣшаеть.

Санъ на руцѣ ея на лѣвой страннѣ
Сердцемъ указуеть ласкавой Панѣ,
Же милуеть, то сказуеть безъ браку каждаго,
Примовати яко Мати обидуеть много,
Ласкъ премногихъ для убогихъ,
О Царице, Владичице,
Воспримаешъ для себе.

І ктожъ би биль сердца каменаго,
Іжъ би не удалъ ся до жродла сего,
Видящъ, Панни ласки данни пливнутъ яко рѣки,
Омиваеть, очищаеть много грѣшники.
І ми к тебѣ (своя) вия
Приклянаемъ, в(о)сприймаемъ,
Ратуй насъ от наглої смерти.

Фрасунокъ и трескость рачъ, Панно, отдалити,
В щасливой годинѣ позволь, Матко, прожити.
И шатани поторгани нехай мають сѣти,
Би своими покусамы не могли владѣти.
Твся слуги вся под ноги,
Дѣво Мати, ударати
Будеть челомъ на вѣки. Амѣнь.

99 (61). — VI. Источникъ духовный, || Радости виновный (Зелені свята). — Се вірша Йосифа Ревтсь(кого).

100 (135). — № 1. Источникъ благодати, || Пречистая Дѣво Мати (Молитовна пісня Богородиці). Авторъ Иванъ Мاستиборський.

101 (236). Кажуть люде, же я умру, а я хочу жити. || Сколько живши на семь свѣтъ, потреба умрѣти (смерть). У співанику колекції А. Петрушевича ч. 194 (24а—25а) має ся вірша такій вид:

Кажуть люде, що я умру, а я хочу жити,
Бо живучи на семь свѣтъ, треба согрѣшити.
Ище сонце не заходить, спати положуся,
До сповѣди не готуюся, Богу не молюся.

Гей, спогадай, человекѣ, на далшее часи,
Когда твое грѣшныя тѣло по(ло)жатъ на марахъ.
Дадуть тебѣ смутне трумло и темное ложе,
Не дай в грѣхахъ умирати, ахъ, мой моцни Боже.

Ой, якъ вдарать усь дзвони об третей годинѣ,
Поклонюся всему свѣту и своей родинѣ.
Зостане(т)ця срѣбло, злото, дорогѣ шати,
А вжежь менѣ и(з) собою нѣчого не взяти.

Гей, хоць бимъ взявъ и(з) собою, тамъ того не треба,
Сажень землѣ, стирн дошки, спасенія з неба.
А якъ вкнутъ грѣшнее тѣло в г(л)убокне доли
И присяплють пѣскомъ очи, не глянуть нѣколи.

102 (185). — № 3. Коханого ся остала || Мати сына и рыдала (Олексеѣви, чоловікови Божому). Мельодія пісні 201. Текст співаника Ів. Пашковського отсей:

Коханого, гда вмирала,	Веселя нагостовала,
Матка сына жаловала.	Сусѣдъ милыхъ избрала.
Охъ мнѣ (2), охъ, мой горкой	Гдежь есть, мой молодой пане,
Сину (2) Алексее, квѣте. [свѣте,	Свну мой еден коханий.

Ямъ тебе, сину, кохала,	Ждетъ тебе облюбленица,
Потѣхи ся, сподѣвала.	Трескочетъ якъ горлица,
Нинѣ прес то умираю,	Плачет, слези вилвааетъ,
Втѣхо, гдиж ты не видаю.	Втѣхо, гдиж ты не видаетъ.

Если ся на насъ гнѣваешъ,	Сину, що маю почати,
Чемъ на отца не зглядаешъ,	Же ты не можъ оглядати?
Старець ¹⁾ , котрый умираеть	Пташки щебечуть, сѣвають
За то, гди ты ²⁾ не видаеть.	И здѣ так ся утѣшаютъ.
Не такъ ям ся сподѣвала,	А я бѣдна умлѣваю,
Колымъ тебе колисала.	Втѣхо, гдиж ты не видаю.
Сину, же през тебе мати	Плачемъ нашимъ умилися,
Мушу умерати.	А до отца навернися.
Теперь естемъ всѣхъ бѣднѣйша	Сину, хентне ты чекаемъ,
И (в) многихъ мѣзернѣша.	Миле на ты виглядаемъ. ³⁾

103 (71). — № 26. Крестнымъ древомъ Распятого, увѣчанна терніемъ || Невѣрніи Іудее приковаша гвоздіемъ (Воздвиженне) — дає акростихъ: Клебановка. З проколеного Христового ребра впала одна капля на лице темного Лонгина й отворила йому очи. Вірша Романа Корецького (?).

104 (114). К тебѣ, Вожія Мати, прибѣгаемъ. || Обремененни грѣхами взываемъ (Почаївській Богородиці). Тон пісні 225 або 152. На думку Мировича пісня зложена між 1764 і 1770 р.⁴⁾

105 (208). Кто добръ свѣтъ познаеть, || Ничтоже въ немъ желаеть (Марніеть світа). Переклад Василянна латинської вірші „Qui mundum probe noscit“.

106 (78). Кто тилко знаеть, же Господь на небѣ, || Нехай ся не журить о своей потребѣ (Боже провидінне) — вірша „простими словеса, но благоумно составленна“. Її старший вид отсей (№ 1, 44а - 45б):

1	Кто ⁵⁾ тилко знаеть, же Господь на небѣ,
	Нехъ ся не журить о своей потребѣ;
	Коли Спаситель розказалъ намъ жити,
	Той розгадаеть, що исти и пяти,
5	Одежду дасть грѣшному тѣлу,
	Упасти не дасть своему дѣлу.

¹⁾ В рукоп. стерець. ²⁾ В рукоп. та.

³⁾ В рукоп. виглядаемъ.

⁴⁾ Мировичъ, ор. сіт. ст. 72.

⁵⁾ Відміни тексту співаника № 3 (60а—61б) так: 1. Хто... що. 2. На що ся журишь. 3. Створитель. 4. Онъ.

- Тилко всякоя справы Будешь доброй доли,
И (!) в руки ласкавы, 10 Не згинешь николи
При его милости.
- А хоць хто прикро и на тебе глянетъ,
Вдовѣ, сиротѣ нехъ сердце не вянетъ.
Крикнешь до Бога : ратуй мя, Господи,
15 И потѣшай мя во моей пригодѣ,
Прудкая пред нимъ летит стрѣла,
Твоего ани рушит тѣла.
- В полудень и в ноци 20 Ани з своими браты
Ближшій Богъ помощи, Тужи вѣчной страты,
Господь Богъ над нами.
- Ани позваляй такъ богато губѣ,
Щобъ тилко мѣла привести ко згубѣ.
25 Перед аггелы ани кажъ нарокомъ,
Кобы Господь на тя не глядѣлъ своимъ окомъ,
Бо о тое разгнѣвавшись, бачу,
Всеико дѣло свое утрачу.
- Такъ карати з неба Щобъ все было в порѣ,
30 Для рукъ его треба, Голосъ такій з горы
Даѣтъ тому вѣра.
- А пташинята ни орутъ ни сѣють,
35 Хоць бы збирали, гдешъ тое подѣють?
А нашъ Богъ Отець всеико тое живить,
Каждый своимъ окомъ нехъ ся в небо дивить.
Ясно небо облакомъ прикрываетъ,
Дробнейкымъ дождемъ землю злѣетъ.

7—8. Тил'ко вшелкіе справи
Кинь въ руцѣ ласкави.
9. волѣ. 10. нѣколи. 11. При его порада. 12. На приходящихъ
милимъ окомъ глянетъ. 13. Сиротам, вдовамъ нехъ сердце. 14. Крик-
нетъ убогій. 15. Потѣху его оберни во правду. 16. Шибкая твоя
ясна стрѣла. 17. Моего анѣ. 18. В полудне и въ ноци. 19. Ближки
(sic) Богъ въ помочи.

20—22. А своими брати
Вѣчной туги, страты
Нашъ Господь ласкавій.
стр. 23—33 vacant. 34. пташенята, що нѣ... нѣ. 35. Хочби... гдешъ.
36. нашъ батенко усе. 37. Кажди ся въ небо своимъ окомъ ди-
вить. 38. Онъ небо. 39. Онъ землю дробним дощомъ злнетъ. 41.

109 (149). Лякуй днесь весело, Греція, || Имущи слава
Димитріа (св. Димитрієви) — дає акростихове означенне ав-
торства: Левковскій. Мельодія пісні 84.

110 (100). — Лякуй днесь, Сіоне, возиграйте, гори, || Воз-
гласите въ трубы, аггелстїи хори (Благовіщенне).

111 (157). Лякують вси на небесехъ || Умы аггелъ во
словесехъ (св. Мвхайлови). У вірші згадуєть ся про Сатанаїла
Автор відзиваєть ся до св. Мвхайла:

Реклесь: вонмимъ, Міхайле,

Бѣжи въ тму, Сатанаїле!...

А далі: Хтѣлесь быти равень Богу,

Падъ якъ молнія подъ ногу.

В текстї співаника № 1 (83аб) нема назви Сатанаїла,
тільки загальний іменник діявол:

Лякують вси на небеси

Архаггелскіе словеси,

Собравшеса в толикое

Собравіе великое.

И мы тежъ днесь соберѣмъ ся,

Фесту сего увеселѣмъ ся,

Же попрана сила діавола

И забвена горкая неволя

Всѣмъ врагомъ.

Реклѣ еси, вонмѣмъ, архаггеле,

Бѣжи во тму, діаволе,

Гордость твоя проклятая

Есть на вѣки подножная.

Богъ рекъ на тя наступати,

Силу твою побѣждати,

Далъ власть на змію, на скоропію

И на всю силу діаволу,

Богъ Творецъ.

Хтѣлесь быти равень Богу,

Впалесь якъ молній под ногу,

Искушалесь Бога во пустыни,

Да будет тебѣ хлѣбомъ каменнымъ.

Алесь за то осужденный,

Жесь zostалъ житель пекелный.

Увы, увы лють восклицаешь,
Горшой муки ожидаешь
В день судный.

И мы тежъ днесъ з дожданія
Архаггелскаго собранія
Со радостію возвеселѣмъ ся,
В ѡгальмахъ и пѣсняхъ уподобѣмъ ся,
Поюще: творя аггели своя
И слуги своя пламень огненный,
Благодать насъ осѣняетъ
И всѣхъ вѣрныхъ просвѣщаетъ
Архаггель Михайль.

112 (8). Ликующе, возиграймо днесъ, || Явися намъ благодать съ небесъ (Різдо) — мае у співанку № 25 (35аб) акростих „Ликуй“:

Ликующе, возиграймо днес
И явися намъ благодать отъ небесъ.
Христосъ народися отъ Дѣви,
Отъ непорочнои Панны Маріи
Во мврѣ для насъ.

Иосифе, тис намъ торжествуй
И ти, Давиде, радость намъ исправуй.
Днесъ то для насъ естьъ подани,
Емануиль зъ неба зосланній
По пророчеству.

Во Вифле(е)му дари носяще
Царіе, припадающе,
Хвалу воздають умилно,
Кладутьъ златьго, ливанъ, смирну
Усердно ему.

У Вифлеомѣ днесъ положенній
Младенець, отъ Маріи рожденній.
Пастіріе на свѣрилъ поютъ,
Томужде хвалу воздаютъ
Богу рождену.

И ми ся днесъ спѣшѣмо,
Рождество его честно славімо,

Аби рачилъ нам даровати
В горнемъ Сионѣ царствовати
На вѣки вѣкомъ.

113 (125). Лѣти давну, зъ чудесъ славну вси ублажай-мо, || Въ Зимнѣмъ нынѣ Монархинѣ поклонъ отдаймо (Зимнянській Богородиці). Вірша Василянна. Зимнянський монастир уважаєть ся найдавнішим на Волині. Се сей „лежачій близъ града Володимера“ монастир, „вже нарицають его святая гора“, а в якім помер в половині XI стол. перший кївопечерський ігумен Варлаам. Через 600 лѣт був монастир православним. В XVIII в. навернув його луцький єпископ Заленський на унію. Також дуже давньою уважають чудотворну ікону Богородиці в сїм монастирі. Переказ говорять, що се сей сам образ, що ним константинопольський патріарх благословив грецьку царівну Анну на вінчанне з Володимиром Великим. Чудотворною уважала ся ікона від 1724 р. Тоді продав власник Зимна князь Казимир Чарторийский своє село Чацкому. Новий набувець села зайшов до церкви зимнянського монастиря і посміяв ся над старим образом. За кару ослїп і провидїв по молитві до Богородиці. Від тоді, як свідчить інвентар Зимнянського монастиря, має ікона славу чудотворної. Тому, що про виздоровленне слїпого не згадуєть ся у пісні, відніс Мирович зложенне пісні до 2 полов. XVIII стол.¹⁾

114 (87). Лучи благодати || Тщитесь прїята (Покрова). Мельодія пісні 6.

115 (148). Любовію и со страхомъ вси днесь прибѣгаймо, || Параскеву всечестную пѣснми прославляймо (св. Параскеві). Автор Левковський; мельодія пісні 103.

116 (154). Люту бывшу гоненію отъ Діоклитіана, || Оболгаша въ нему святыхъ Косму и Даміана (св. Козмі й Даміянови). Автор Левковський; мельодія пісні 103.

117 (138). Мати милосердія, море щедротамъ, || Буди милостива бѣднимъ сиротамъ (Молитовна пісня Богородиці).²⁾

118 (121). Мати свѣта, многопѣта небесъ оздобо, || А по Бозѣ въ чести мнозѣ перша особо (Підгорецькій Богородиці

¹⁾ Мирович, *op. cit.* ст. 78—9.

²⁾ Чи не останок акростиха: Микродяне?

на Пліснеску). Вірша Васвлянина; мелодія пісні 179. На зложенне по 1770 р. вказав Минович.¹⁾ З історичних вісток згадує пісня отсі:

Сію страну Іоанну царю їди горда
Пустошила и налила злослива орда,
Ты въ томъ болѣзновала, Потѣшая,
Мѣсяцей пять плакала, Утоляя
Гнѣвъ должній Сына.

Се водою хтѣлась тою врага згубити
И въ той тонѣ всей коронѣ цѣлѣй пребыти.
Якожь пречѣ уступила Укротима,
Лютая варварь сила Прогонима
Зѣ тихъ странъ тобою.

Отголь главу въ твою славу король скланяеть,
Церкви твоей въ странѣ своей посагъ надаеть,
Твоя тебѣ приносить Со сынами
И пріяти тя просятъ И со нами
Вдячность такую.

По семъ нынѣ въ сей святинѣ, юже возстави
Въ руской странѣ первша панѣ для твоей славы,
Юже сынове полскѣ Ту сіяешъ
Здобили Конецъполскѣ, И раздаешъ
Дари просящимъ.

Далі між иншим дякуеть ся Богородиці, що
въ повшехной заразѣ (1770 р.) Мы всецѣли
При семъ твоємъ образѣ Въ нашемъ тѣлѣ
Здрави zostали.

А ще в кінцевій строфі просятъ ся Богородицю, щоби дала „въ родѣ и родѣ булаву Ржевускимъ“, можна припустити, що пісня зложена перед прилученнем Галичини до Австрії.

119 (75). Милосерднѣйшій Богъ пресвятѣйшій въ превѣчномъ Словѣ, || Вен прибѣгайте, главы скланяйте въ градѣ Зборовѣ (Зборівському Іеусови). Вірша Івана Мاستиборського. На зложенне пісні по 1755 р. вказав Минович.²⁾

¹⁾ Миновичъ, ор. cit. ст. 66. ²⁾ Тамже, ст. 69.

120 (177). Міру всему тччиши муро, || Избранная свята порфуро (св. Николаєви в Олександрях на Подолі). Незазначений видавцями акростих виявляє автора: Маркев(и)ча. Мелодія пісні 136.

121 (161). Мысль и разумъ земный не достяже || Іоанна Златоуста, иже... (св. Іванови Золотоустому). Вірша Мишковського.

122 (110). Многими усты || Гласи испусти (Почаївській Богородиці, „року 1708 ватиканскими діадимами народно увѣнчанѣ“). Вірша Василянина. Мирович припускав, що зложена між 1773 і 1780 р.¹⁾

123 (176). Море тя чудесы || Господь сый небеси (св. Николаєви в Западних). Автор „М...нскі“. В пісні заховала ся ось яка згадка з історії:

Ветхими времена	Ты въ своей иконѣ
Образъ поставленный	Сущый якъ на тронѣ
Въ храмѣ твоемъ.	Невидимо
Того Агаряни	Вѣрнымъ христіаномъ
От полуденной страны	Противу Агаряномъ
Прійдоша и паляху,	Велію оборону
Разорити хотяху	Съ небеснаго Сіону
Яростно.	Дароваль.

Про образ говорить ся, що він

есть въ полскомъ свѣтѣ
Въ кремьянецкомъ повѣтѣ.

124 (70). — III. На горѣ преобразися Христеъ Господь славно, || Со пророки бесѣдова видимо и явно (Преображенне). Співають ся на мелодію пісні 133.

125 (34). — V. На рѣкахъ сѣдохомъ горка Вавлона, || Внегда помянути прекрасна Сіона (Неділя блудного сина).

126 (101). — III. Насъ дѣля Распятаго Марія видящи, || Ахъ, увы мнѣ, чадо мое, вопіеть, слезящи (Состраданне) — являють ся також в рукописи 213 колекції Петрушевича:

Нас дѣля Распятаго Марія видящи,
Ахъ, увы мнѣ, чадо мое, вопія слезящи.

---

¹⁾ Мировичъ, ор. cit. ст. 70—71.

Тя болѣзнену, уедине(ну)
Зрящи на древѣ, ахъ, уязвлен(ну),
Сердце ми от болѣзни строже умлѣвает,
Ибо меч страстей твоих силне пробождает.
Уврачуй рани за мир скаранный,
Богъ Пастыръ мира, з неба зосланный.
Уиѣш мя Матеръ свою, востани из гроба,
Да прочсе и мнѣ неизной не згорит утроба,
Яже во рождествѣ радостъ при дѣвствѣ,
Да сохранитъ цѣлу и по рождествѣ.
Нинѣ подаждь радостъ печелному сердцу,
Да не вянетъ лѣпота въ дѣвическомъ вѣнцу.
Прекрасный крине, словетъ едине,
На радостъ миру воскресни, Сяну.
И миръ тя, всего свѣта Создателю, славимъ,
Единого во Троици на земли да хвалимъ,
Крестъ претерпѣвый, во гробѣ пребывый,
Вѣрнихъ от ада и всѣхъ свободивый.

127 (10). — III. Небо и земля нынѣ ликоствуетъ, || Пророческій ликъ купно торжествуетъ (Різдво). Мельодія пісні 38.

128 (5). — I. Небо и земля нынѣ торжествуютъ, || Ангели людемъ весело спразднують (Різдво). Належить до популярнихъ і в російській Україні.

129 (76). Невзглаголанна тайна во мирѣ явися, || На крестномъ тронѣ Царь славы всюду прославися (Зарваницькому Ісусови).¹⁾ Мельодія пісні 180. Текст пісні виглядає у співанику Ів. Пашковського ось якъ:

Невзглаголанна тайна во мирѣ познася,
На кри(ри)жовомъ тронѣ Царь славы всюду прославися.
Сему страхомъ херувими
И трепетомъ серафими
Служать вину, предстояще,
Со ангели всѣхъ гласяще:

---

¹⁾ В бібліотечі „Народного Дому“ у Львові переховуєть ся під ч. 11,857 легучий листок (8^о, 2 кк.) з образомъ Розпята. В польськѣмъ підписі зазначено, що Зарваницький образъ апробувавъ Атанасій Шептицький 1742 р. На трьохъ дальшихъ сторінкахъ подана молитва до Зарваницького Ісуса в церковно-славянській мові.

Тецѣте, вѣрнихъ язици,
Ко мѣстечку Зарваници.

В Зарваници, миломъ градѣ, дари непребранны,
От Распята черпютъ, зраще вѣрою на рани.

Бѣднихъ, вреднихъ, темнихъ, хоромихъ
И на одрехъ отнесеннихъ,
В всякихъ скорбехъ смутныхъ суще,
От духъ нечистихъ страждуще,
Цѣлби радостно приемлютъ,
Несрамотно вси глаголютъ.

Востокъ, западъ, югъ и сѣверъ, окресняя страни,
Рцѣте, где Богъ возвеличилъ милость его с нами.

В худомъ градѣ Зарваници
През Сина небес Царици
Ту ласкъ море разливаеъ,
Бѣсовъ сили потопяетъ,
Страждущимъ цѣлби даруеъ,
Приходящимъ рай готуеъ.

Зри со страхомъ и ужасомъ, о нѣзнный человѣче,
Яко Творци для милости твояе кровь истече.

В рукахъ, в боку, в ногахъ рани,
За корону вѣнецъ даний,
Желчь и оцетъ, копие, трость,
Да загасится грѣховъ злость.
Виждъ со страхомъ и унемли,
Падаючи ницъ ко земли.

Кюкошь птици под крилѣ свои соб(и)раеъ,
Данъ на крестѣ Творецъ неба рудѣ простираеъ.

Знакъ милости показуеъ,
През бокъ сердцу тракт готуеъ.
Гради, бѣдний, гради, вредний,
Гради, юний, гради, средний,
Гради, носяще сѣдину,
Милост обратишь едну.

Тецѣте на свято с нимъ, жени Самарянини,
Искапайте мѣста свята обращенне нинѣ

Во мѣстечку Зарваници,
Где вси купно человѣци

Честь, поклонъ, славу отдають,
Подножию ся кланяють,
Славяще Христа Владыку,
Давшего благодат велику.

Царь пророковъ исполни духа свята, зри, человекъ,
Ти и кноть святи(н)я твоея и что предрече.

Се zde кноть естъ святиня,
Слѣчна небесъ монархия
В чудахъ¹⁾ над слонце сияеть,
Токи слезне вливаеть
О мирѣ днес в ноцъ ввну,
Ко Распату зраще едвну.

И ми спѣшно вси тецѣмо ко граду Зарваници
Чест, хвалу дати Распату и Дѣви Царици,

Да убѣгнемъ гладу, войны
И воспримемъ вѣкъ спокойный,
Цѣлби, сердцемъ вѣрующе,
Рани Творца лобзающе,
Да спасеть миръ и вся люди,
Милость его с нами буди.

130 (4). — I. Не плачь, Рахили, || Зря чада цѣли (Різдво)
— має під титулом поданий зміст: Въ нейже Рахиль плачетъ
о отрочатехъ от Ирода убіенныхъ, пѣзецъ ю угѣшаеть. Ся
надпись відкриває діяльогову форму пісні. Не має такої фор-
ми первісний текст Зарванецького співаника. На вплив за-
хідно-європейської драми на пісню указав др. Франко²⁾, на
зв'язь первісного тексту з українською вертепною драмою
проф. М. Грушевський³⁾ і проф. В. Перетц, що й виказав,
як сильно перероблений первісний текст увійшов у „Богоглас-
никъ“.⁴⁾

131 (24). — № 25. Нынѣ, Адаме, возвеселися, || Ева пра-
мати отъ слезъ отряся (Різдво). Текст співаника Ів. Пашков-
ського отсей:

¹⁾ В рукоп. В судахъ.

²⁾ Наші коляды, ст. 25.

³⁾ Записки Наук. Тов. ім. Шевченка, т. XVII, ст. 83—4.

⁴⁾ Исслѣдованія, I, 1, ст. 358—60 і 363—6.

Нинѣ, Адаме, возвеселися,
Прамати Ева, исполнися.
Оттоль, которого жадали
И с тескностью его чекали,

Нинѣ с Панны	Гди въ Емпѣру
Предизбрани	Радость миру,
Въ Вифлеомѣ	Своего Сына,
В Давидовѣм домѣ	Бога едина,
Родился,	Сниспослалъ,
Явился,	Даровалъ.

Все патриарси и вси пророци,
Воспоймо купно со Богомъ, отца.
Двкуй нынѣ и веселися,
А ти ветхий¹⁾ завѣте, сокрися.

Новий з неба,	Ему цари
Его треба	Кладуть дари:
Било давно,	Злато, мирѣ
Нынѣ явно	И кадило
Снисходитъ,	З востока
Приходитъ.	Ведлугъ пророка.

Слава во вишнихъ, пѣсни спѣвають,
Богъ народилъ ся, намъ повѣдаютъ,
Которого новонарожденна
И (въ) вертепѣ ясне положенна

Звѣзда ясна	Так тежъ въ яслехъ
И прекрасна	Волъ и осель
Обясняетъ,	Гди стояли,
Просвѣщаетъ,	Тамъ познали,
Же то Панъ	Же то Панъ
З неба дан.	З неба данъ.

Витай, малое, витай, дитятко,
Златоруное з неба пахолятко.
Пастирие прибѣгаютъ

И со дари днес тя витають,	
Кладуть булѣву	И до того
И гамалку	Масла много,

¹⁾ В рукоп. всякий.

А ягня	На цимбали
Пре(д) Дитя.	Третєе грали,
Потомъ в труби,	Спѣвали,
Другие в дуди,	Играли.

Ликуйми в ми, ликуймо зѣло,
Же Богъ на себе взялъ наше тѣло,
Котори нынѣ народилъ ся
И (въ) вертепѣ но положился.

Предто Богу	На визкости
Хвалу многу	Забенихъ,
Со ангели,	Мѣзернихъ.
Архангели	За що ширимъ
Воспоймо,	Сердцемъ милимъ
Воспѣваймо,	Приступѣте,
Же поступилъ,	Принесѣте
Насъ навѣстилъ	Честъ, хвалу Христу Богу
З високости	Новонарожденому.

132 (117). Нынѣ прослався почаевска скала, || Идѣже Божія Мати стопою знакъ дала (Почаївській Богородиці). Автор Василявнин; про дату зложення піснї зазначив Мирович, що не скорше зложена, ніж при кінці 1771 р., бо виратування останнього з згаданх у піснї стало відоме черцям 21 червня 1771 р.¹⁾

133 (22). — III. Нова радість стала, яка не бывала, || Надъ вертепомъ звѣзда ясна свѣтло возсіяла (Різдво) — приходить у текстї вертепу Галагана. Популярна на російській Україні. Текст співаника № 3 отсей:

Нова радість стала яко в небѣ хвала,
Над вертепом звѣзда ясна Богу возсіяла.

Зде Христось родился, з Дѣвы воплотился,
Якъ человекъ пеленами убого повился.

Которому цари великіє дари:
Ливан и смирну, злато, дари пред нимъ покладали.

Пастушки з ягняткомъ перед тимъ Дитяткомъ
На колѣна упадають, ему ся кланяють.

¹⁾ Н. Мировичъ, *op. cit.* ст. 65.

Давидъ милюдейне вигравае гойне,
На всѣ струны удараютъ, ему ся кланяютъ.

И ми ся кланяймо, Христа оглядаймо,
Из Маріи нарожденной Бога вихваляймо.

134 (19). — II. Новая радость свѣту ся зъявила, || Пре-
чистая Панна Сына породила (Різдво). Текст співаника № 1
(28а—29а) отсей:

Новая радость свѣту ся зъявила,
Панна чистая Сына породила.

У Вифлеемѣ в мѣстѣ барзо рано
Витати Пана пастыремъ казано.

Звѣзда услугу тую отправяла,
Трехъ царей перскихъ со дары призвала.

Принесли ему ливанъ, смирну, злато,
Взяли заплату по коронѣ за то.

Ангели слава во вышнихъ спѣвають,
А на колѣна быдлята епадають.

Иродъ злосливый с того засмутилъ ся,
Же Панъ предвѣчный з Дѣвы народилъ ся.

Казалъ жолнѣромъ землю сплюндровати,
Нарожденнаго в вертепѣ шукати.

Иосифъ старецъ Марію поймае
И до Египту з Христомъ уступае.

Нехай же Иродъ вѣчне погибаетъ,
Нашъ Богъ предвѣчный вшиткихъ потѣшаетъ.

Честь Богу, хвала на високомъ тронѣ,
А на земли миръ и в каждой сторонѣ.

135 (165). — IV. О Варваро мученице, || Въ наглой смерти
помощнице (св. Варварі). Мельодія піснї 89. Текст співаника
№ 1 (676—686) такий:

О Варваро мученице,	Тамъ идолы сокрушаетъ,
В наглой смерти помощнице,	На небо всегда зриаешьъ.
Возлюбленна Христу Богу,	Позналас Бога во Тройци,
Туруй намъ в небо дорогу.	Создалас домъ, три оконци,
Будучи на столпѣ жива,	Которыми солнце сіяло,
Позналас Бога правдива,	Тамъ Варвару просвѣщало.

Гды услышалъ вѣсть такую,	Главу тяжкимъ млатомъ бити,
Чтуще Троицу пресвятую,	По граду нагу водити.
Зараз хотяше тя убити,	Потом под мечъ провадити,
Свое чадо не живити.	От отца истятой быти,
Вшедшу в каменну пещеру	Котрый меча добываетъ,
Узрѣ Диоскоръ дщеру,	Главу твою отсѣкаетъ.
За власы ты порываетъ	Диоскоръ ты посѣкаетъ,
И о землю розчибаеъ.	Огнь с небеси спадаеъ,
Диоскоръ ся засмучаетъ,	Опалаеъ родигеля,
Ко своей вѣрѣ примушаетъ,	Бывша тебѣ мучителя.
Отдаеъ Маѣміяну,	Гды прійде наша кончина,
Страны тоя бывшу пану,	Проси намъ Бога едина,
Котрый ты всадил в темницу,	Бысмо могли в небѣ жити,
Суцу Христову агницу,	Бога в Троици всегда хвалити.
Назначаеъ многи раны,	Не допускай наглой смерти,
Бы тебѣ были заданы.	Вѣчному аду пожертви.
Одежду с ты кажет зняти,	Мы ты всегда выхваемъ,
Перси твоя отрѣзати,	Имя твое прославляемъ.

136 (129). О всепѣтая Мати, || О Мати благодати (Барсвкій Богородиці) — приходитъ в рукописи з 1741 р. Археологичного музею при кївській Духовній Академії.¹⁾

137 (47). — VII. Огнь горящій во сердцѣ моемъ не можетъ изгасти, || Помянувшѣ Спасителя и на его страсти (Велика Субота, при Божім гробі).

138 (33). — III. О горе мнѣ грѣшнику суцу, || Горе благихъ дѣлъ не вмущу (Недѣля блудного сина). Текст вірші, списаний 1780 р. на доданих картках до „Zródła ogrodow“ Гаврила Андрія Каспаровича, виданого у Львові 1765 р., в примірнику колекції Ант. Петрушевича 1587 отсей :

1 О горе²⁾ мнѣ грѣшнику суцу, 5 Отступих от Бога злобою,
Горе благихъ дѣлъ не вмущу. Грѣхлюбивъ сам со собою,
Како пред судъ Божій явлюся, Темность паче свѣта кохаю,
Како со святыми вселюся? В свѣтѣ благодати не маю.

¹⁾ Мировичъ, ор. cit. ст. 82.

²⁾ Відміни співака № 26 (96, 10а) отсі: 1. Горе. 6. самъ сый (собою). 10 Грѣхлюбивъ самъ сый собою. 12. Погубляю душу

По что на крестъ возшелъ еси, Нехай слышу слово твое,
Престоль вмушь на небеси? Вижду, же южь остатнее.
Увы мнѣ, Сыну любимый, Хриетос на крестѣ прорече,
Оставляешь мя одну, Иоана сыномъ нарече,
30 В девятую дня годину. 45 Се Мати твоя, чловѣче.
Комужъ ты мя поручаешь, Незлобивый агнче Царю,
Кому мя в опѣку даеш, Страсти твоя благодарю,
Поки еще духа маешь? На небеси Господарю.
Видишь мене убогую. Притерпѣвый за нас страсти,
35 Видишь мене мѣзерную, 50 Свободи нас от напасти,
За вес миръ отпущенную. Дѣмонскія ненавѣсти.
Где приклоню главу мою, Дайся вѣрнымъ оглядати,
С ким поѣшу жалост свою, Где маешь от мертвых ветати,
Чемъ мя не берешь з собою? По всемъ свѣтѣ кролевати.
40 Испусти гласъ, чадо мое,

140 (20). — II. О превѣчвый Боже, || Кто изрещи може?
(Різво).

141 (191). О преподобне и треблаженне || Онуфріе святе,
богоявленне (св. Онуфріевн). Текст співаника Ів. Пашков-
ського має отсей вид:

1 О преподобне и триблаженне¹⁾

Онуфріе святе и превзрадне,

Ти зъ дитини

Боготруднѣ

Во пустини

Подвизася

5 Боголюбнѣ,

И плакася,

Егда моляся.

что воздвижен еси. 28. Увы мнѣ, мой любый Сыну. 31. Кому мя
ти. 32. в опеку. 33. Покѣ. 35. мизерную. 36. отпущеную. 38. бѣду
свою. 42. Вижу. 47. Самаго тя. 49. Претерпѣвый. 51. Бѣсовскія
ненависти. 52. Дай всемъ вѣрным. 54. Посем в небѣ царствовать.

Відміни тексту співаника „Національного Музею“ ч. 17 Q
сі: 4. Въ рождествѣ. 7. Семіон. 8. Твое сердце. 10. закланого.
11. вплеваного. 12. всене(по)рочнаго. 14. премѣнися. 16. с плачем.
17. и ридаше. 18. испущаше. Далі порядок стрічок: 28 30, 25—
27, 19—24, 40—42, 31—39, 43—54. 22. Вижду тебе скривавленна.
24. неувѣренна. 28. мой любый Сыну. 31. мя ти. 33. Покый. 34.
мѣзерную. 35. убогую. 36. весь. 46. Цару. 47. благодарю. 48. го-
сподару. 49. Претерпѣвый. 51. незнависти. 54. По всемъ небѣ кро-
ловати. Алилуя.

¹⁾ Відміни тексту „Національного Музею“ з запискою з 1760 р.
такі: 1. триблаженне. 2. и богоблаженне. 5. Боголюбно. 6. Мню-

10 Царскіе полаты оставилъ еси,
(В) густую пустыню возлюбилъ еси.

Царскіе трони 15 И ихъ слави,
И корони, Ахъ, мой Боже,
Берло, бул(ав)и Нивочтоже
Вомѣнил еси.

Шѣздесят лѣтъ тамо живяше,
20 Человѣча образа не видяше,
3 доброй вѣри И возгласи
Дикіе звѣри, 25 Прекрасне,
Розніе пгаси Возгласне
Тогда слышаше.

А гди южъ одежду в мяхку одежду,
Тогда положилесь Богу надежду.
30 Била молитва вислухана, По всемъ тѣлѣ
Другая брада тебѣ данна, Власи бѣлѣ
Слонцемъ кпѣлѣи.

35 А гди южъ пришло животь кончити,
Тогда вси звѣрие пришли служити :
Лви, медведѣ 40 Вкидали,
В той часъ тебѣ А плачучи,
Доль копали, Рикаючи,
Велми волали.

Анг(г)ели тебѣ со плачемъ служаху,
45 Егда душу с тѣла воздвѣихаху,
Сходниѣ пѣсни сладцѣ пояху,
Жалосниѣ џалми припѣваху,
А злѣхъ духовъ прокли(на)ху).
Ото и келѣя в той часъ подася
50 И смоковница испровержеся,
Быстрая струя не стукаша,
Ог того часу усыхаша,

готрудно. 10. Царскія. 19. Шестдесят три лѣта. 23. Дробніе. 24. И ихъ гласи. 25. Прекрасніе. 26. Согласноіе. 27. Всегда. стр. 28—34 vacant. 35. пришов час. 36. Розніе звѣри пришли тебѣ служити. 39. Гробъ. 41—43. Рикаючи, ховаючи, велми ридали. стр. 44—48 vacant. 49. Отож... падеся. 50. И смоковница опровержеся. 51. Водная струя не течаше. 52. усыхаше. 53. И жаж-

А жаждушхъ
И прагнушихъ
55 Не напояша.
О преподобне Онуфріе отче,
Упроси намъ Бога, чого душа хоче:
Пред судъ страшній лицемъ стати,
Бога в небѣ оглидати,
60 Со ангели,
Архангели
Всѣмъ царствовати.

Приходить у співанику Соколовського.

142 (142). — II. О пресвятая Царице, помощнице моя, ||
Помагай намъ въ утрапленяхъ, всегда милость твоя (Моли-
товна пісня Богородиці). Текст співаника № 1 (106, 11а) отсей:

- 1 О Пресвятая Дѣво, помощнице моя,
Помагай нам в утрапленю¹⁾, завше милость твоя.
Ты бо во грѣсехъ первородныхъ не естесь зачата
И до неба презъ аггеловъ естес, Панно, взята.
5 А ктожъ тебе на помощь не схоцетъ зывать,
Нещасливый той челоувѣкъ можетъ ся назвати.
И тебѣ ест власт надана грѣшныхъ вспомагати,
Вѣмъ бо, можешъ Христа и Пана за насъ ублагати.
Ублагай же, о Царице, у престола его,
10 Створителя неба и земли, а Сына своего,
Бы намъ здарилъ на семъ свѣтѣ спокойне мешкати,
А по смерти лице его в небѣ оглядати.
Аллилуія, аллилуія, слава тебѣ, Боже,
Не забудь насъ, Владычице, чистая Госпоже.

душхъ. 55. наповаше. 56. Просимо тя, Онуфріе, святѣшший отче.
57. в Бога, елика хоцемъ. 58. Пред суд Божий чистить стати.
59. Лице его оглядати. 62. Всегда спѣвати.

¹⁾ Відміни тексту співаника колекції Петрушеввча ч. 233
отсі: 2. въ утрапеню. 3. въ грѣху первородном. 4. Прето до неба
горного естес. Між стр. 6 і 7:

Се бо мое упованіе на тя покладаю

И до ног ти всесвятѣйшихъ, Панно, упадаю.

5. А хто... не хоцет. 6. тот. 7. дана... спомагати. 8. Христа Бога.
10. небу, землѣ. 12. его вѣчне оглядати. стр. 13—14 vacant.

143 (74). О пресладкій є всещедрый Ісусе, мой Боже, ||
Умъ пояти, языкъ взрещи чудесь твоихъ не може (Боремель-
ському Ісусови). В пісні звеличуєть ся Ісус „чудовный въ Бо-
ремли, въ церквѣ криво длачуцій“. Між иншим стоить та-
кож тут ось що:

От многихъ лѣтъ евоихъ калѣка ползающій по землѣ
Зъ чудотворной ти благодати zostалъ здоровымъ въ Боремлѣ.
„Historya o Zjawieniu się Cudownego Obrazu Chrystusa Pa-
na w Mieście Boremli na Wołyniu, blisko Łucka Roku 1773.
30. Marca, według dawnego Kalendarza, z Processu Kommissar-
skiego i z Inkwizycyi Świadków Poprzysiężonych wprowadzona“
оповідає, що сей образ на замовленне пароха Василя Пома-
ранського намалював маляр з Кремінця Семен Борант (Szy-
mont Borzant). В 1733 р. 30 марта по ст. ст. побачила в Ве-
лику Суботу парохова служниця Катерина свіжу кров на
образі і закликала попадю, що прийшла з двома старшими
бабамн. Вони призвали, що кров походить від образа. Сей
образ по оповіданню брошури „між иншими чудами зівсїм
уздоровв калїку, що сував ся на руках і ногах по місті Бе-
рестечку. На здвovanje народу він ставув на ноги“. Не диво,
що з усіх сторін надтягають товпи народу, бо про чуда Бор-
емельського Ісуса свідчать „szczudła od wielu kalików uzdro-
wionych zostawione, wielość wotów srebrnych“. На основі цього
можна думати, що пісня до Боремельського Ісуса зложена
вже по 1773 р., а навіть по 1776 р., бо нема її і в „Nabo-
zenstw-i do Pana Jezusa Boremelskiego“ з 1776 р.¹⁾

144 (175). — V. О святѣйшій отче, святителемъ славо, ||
Николае чудотворче, священная главо (св. Миколаєви). Ме-
льодія пісні 133. Текет співаника № 1 (22а - 23а) отсей:

1 О святѣйшій отче, святителемъ славо,
Николае чудотворче, священная главо.
Наслѣдниче Христовъ, пастырю всѣхъ²⁾ добрый,
Молитвенниче о душахъ христіянскихъ бодрый,

¹⁾ Миревич (ор. cit. стор. 70) вказав, що пісня зложена по 1771 р.

²⁾ Відміни співаника колекції Петрушевича в бібліотеці „На-
родного Дому“ у Львові ч. 194 (6а - 7б) такі: 3. пастырю всѣмъ.
4. молитвеніче. Межи стр. 4 і 5:

- 5 Благай неприступна, неприкосновенна,
Молвмъ бо тя со слезами вся колѣна земна.
Узри, Николае, з високого неба,
А намъ грѣшнымъ окаяннымъ пидно тебе треба.
Узри, Николае, з високой горы,
10 Ты бо бесѣдуешъ завше з аггелскими хоры.
Узри милостиве, святой Николае,
Нехай грѣшникъ нещасливый вѣды не вмирае.
Ублагай Марію, Пречистую Павну,
Заховаи цѣлу на вѣки вѣру православну.
15 Ратуй, Николае, к тебѣ прибѣгаемъ,
В день и в ноци и на всякъ час тебе призываемъ.
Сврымъ заступниче, утѣхо плачущимъ,
Буд намъ в бѣдах и во скорбех помощником сущимъ.
Мы тя будемъ выхваляти, поки стане свѣта,
20 Имя твое всечестное по вся наша дѣта.

145 (104). — VI. Отъ всея страны || Вся хрiстіани (Положенне ризи). Мельодія піснi 11. Являеть ся в рукописи з 1741 р. Археологичного музею при кiївськiй Духовнiй Академiї.¹⁾

146 (204). От небес посланна || Благодать бѣ данна (Ускiновенне). Мельодія піснi 6. Незазначенный издавцями акростих: Отец' Висл.

147 (164). Отъ тернiя iдолскаго Варвару дѣвицу, || Израстшую аки рожу, христомученицу (св. Варварі). Мельодія піснi 180. На зложенне піснi по 1770 р. вказав Мирович.²⁾

148 (241). Памятайте, хрiстіане, || Что ся зъ вами потомъ стане (вiчність).

Благай Христа Бога за вся хр(и)стіяни,
Подай супостать нашу и всеѣхъ Агарановѣ.

5. Благай непрестанно, неприкосновенно. 6. Моли бо. По стр. 6 ідутъ 13 і 14 стр., потім стр. 9 і 10, вкінці 7 і 8. 7. Возрѣ... в емпѣрейскаго. 8. Ахъ намъ... окаянимъ... 9. Возрѣ. 10. бесѣдуешъ вину со... 11. Возри, святителю. 12. грѣшникъ, окаяни нагле.

¹⁾ Н. Мировичъ, ор. cit. ст. 83.

²⁾ Тамже, ор. cit. ст. 68—68.

149 (206). — III. Память твоя, Крестителю, есть со похвалами, || Нѣсть болшаго кромѣ тебе въ рожденныхъ женами (Усікновенне). Текст співаника Ів. Пашковського такий :

Память твоя праведная есть со похвалами,
Нѣсть болшаго кромѣ тебе рожденна жевами.
Тебѣ бо есть прилично правду глаголати,
Покайтеся от грѣховъ, судомъ устрашати.

Ти бо еще во чревѣ матернѣмъ познался,
Когда Ісусъ в Пречистой Дѣви возграся.
Ти же естесь, пророче, с предстарѣлихъ родися.
И по рождествѣ от сосцовъ в пустыню вселися.

Іспустивий на рѣку Иорданъ зближися
И от тебе Царь царемъ в той рѣцѣ крестился.
Ти же шедше во градѣхъ и в суду провѣща:
Покайтеся от грѣховъ, судъ Божий возвѣща.

Слисахъ еси Иродъ, подѣ Тиръ себѣ собравши,
Братнюю жену Филипа за жену пон(я)вѣши.
И рекълъ еси Ироду, не достоинъ (!) тебѣ
Братню жену в Филипа, сие внемли себѣ.

Иродъ, тое слышавше, зѣло розярился,
Казалъ взяти пророка, пророче, подщися.
Жена бивши Филипа, дѣвицу науча:
Проси главы пророчой усѣкнути вѣща.

Дѣвица же пришедши, царю лестми рече:
Дажд ми, отче мой, молю тя, чего ся мнѣ хоче.
Ирод же ей кленется: дамъ ти пол царствия. Ола паки
[вѣщаше:

Дажд ми Предитечу Иоана пророка, главу ему усѣщу.

Ирод же такъ всумнился, яко клялся зѣло,
Казалъ стять пророка, обнаживши тѣло.
Спекула(ла)таръ взем главу, несет не темницю,
Честно прием на блюдѣ, даде плясовици.

Дѣвица же даде матери влжици,
Тогда исполнися кровъ и(з) селянницю.
Ученици придоша, взяша трупю главу,
Погребоша пророка в честь и во славу.

Ирода червь снѣдаша, дѣвицу бѣсъ бня,
Иродияду ялжицу угригнула змя.
А моць твоя святая якъ слонце сияеть,
Крещением своимъ людей омиваетъ.

Молим тя, Крестителю, пречудная главо,
Сладкій мудре Иоане, пресвѣтлая славо.
Настави нас благими стезями шествовати,
А ми до(л)жни живот твой честный прославляти.

150 (93). — № 25 і V. Патріарси, торжествуйте, || Отроковицы, бодрствуйте (Воведенне). Вірша Петра Запотоцького.

151 (37). — IV. Плачи, душе, слезъ излій море, || Помящи судищное горе (страшный суд). Мельодія піснї 138. Старший текст сеї вірші має у співанику Коропатницького-Навичинського такий вид:

Плачь, душе, и ридай горе,
Спамятавши пекелния (sic) море,
Како імаѣ избити,
Тогда прійдетъ Богъ судити.¹⁾

Аггели где во труби затрубятъ
И всѣхъ мертвихъ от гроба возбудятъ,
Звѣзды на землю испадутъ,
Рѣки огненния потекутъ.

Измѣнятся луна прекрасная,
Напалятся страха ужасная,
Тогда не можетъ познати,
Где царъ, где князь, где владика, где нищъ, где богатій.

І плачущаго грѣшникъ где волаеть,
Отца і матеръ свою (проклинаятъ):
Проклятъ той день и година,
В нюже мати мя родила.

І ми же ся того хранѣ(мо),
Ісусъ Христа Бога умолюмо:
Той намъ рачъ животь даровати,
Со аггели, архаггели, со святыми в небѣ царствовать.

---

¹⁾ В рукоп. сидити.

152 (216). Плачте, сердца моего зъвнцы, || Владоѡхъ въ тяжчайшы грѣховни пленицы¹⁾ (каятте відступника від віри).

153 (232). — I. Помысли, человекѣ, прегоркій часъ смерти, || Же не на вѣки жити, но треба умерти (смерть). Текст співавка № 1 (2а—3а) такий:

Помысли, человекѣ, прегоркій часъ смерти,
Же на вѣки не жити, но треба умерти.
О горе, слезъ море от очій излѣймо,
Фрасунокъ за трунокъ во уста улѣймо.

Когда бовѣмъ прійдетъ смертнаа година,
Не дастъ помощи в той часъ жадная родина.
Ни милости дятати угодити можетъ,
Жалѣеть, болѣеть, някто не поможетъ.

Южь на серебромъ, аня златомъ, ни нишима дары
Не можемъ ся откупити, когда южь на мары
Во гробѣ в жалобѣ смерть нас покладаеть,
А злато во блато от насъ откидаеть.

Не фолуетъ царемъ, ни славнымъ гетманомъ,
Ни премудрымъ, ни престымъ, ни духовнымъ станомъ.
Всѣхъ косить, голосит, же умерти треба,
Караеть, питаеть: цис не стратилъ неба?

Охъ, стратилемъ небо презъ грѣшныа дѣла,
Постуй, смерти, от души не разлучай тѣла,
Бо агину, не мину пекелнои муки,
Якъ вииду, а впаду в демовекіа руки.

О пресладкій Іеусе, прошу тя презъ раны,
Да не наглою смертію буду я караный.
Соблюди всѣхъ людій со мною посполу,
Да ввійдемъ, възійдемъ ко твоему престолу.

154 (119). Помози намъ, Христе Боже, || Бо нашъ разумъ самъ не може (Піддубецькій Богородиці) — дав акростих: Поддубецка. Автор Василіянин. Опираючи ся на словах „Корона царска въ звиязтва да зацвитеть“, Мирович¹⁾ відніс зложенне пісні в честь Піддубецької Богородиці, чудотворної

¹⁾ Чи не останок акростиха: Підвки?

²⁾ Мировичъ, op. cit. ст. 76.

вже перед 1761 р., до кінця XVIII в. Одначе в першій виданню є таке прошення:

Корона полска въ звитязтва
Да зацвитеть и вся князтва
Съ нею вѣрно совокуплени.

Переміна Польщі на царевку корону в пізнійших виданнях „Богогласника“ кілька разів довела Мировича до хибних виводів.

155 (193). — № 3. Помощника кто ищещи, имаши веко-рѣ, || Аще токмо рудѣ твои вознесешъ горѣ (св. Онуфрієви). Мельодія пісні 164.

156 (237). Помяните, помолитесь ко Господу || Дати свободу (чистилище) — дає незазначене видавцями акростихове авторство: Пашковскій.

157 (189). Похвалѣмо красно пѣснями свята Богослова, || Трубу златокованную и друга Хрїстова (св. Іванови Богослову). Оповідаетъ ся згідно з апокріфами, що св. Іван Богослов був „списатель новой благодати“, що має

предъ днемъ страшнымъ въ тѣлеси предстати
Куино съ Ілією и Енохомъ въ мірѣ,
Предъ Антіхрїстомъ всехъ утверждати въ вѣрѣ.

158 (171). Правило вѣры, образъ кротости, воздержанія учителя || Яви тя Господь стаду своему предъизбраннѣйша святи-теля (св. Миколаєви).

159 (188). Празднественно нынѣ почтимъ Іоанна, || От дванадцятыхъ апостолъ избранна¹⁾ (св. Іванови Богослову). Найбільше улюблений ученик Ісуса

Жилъ долго на свѣтѣ,
Въ стодвадцятѣмъ лѣтѣ
Велить гробъ копати,
Но долгъ смерти дати
Прійдетъ въ часъ антіхрїстовъ.

160 (17). Превѣчный родиль ся подъ лѣти, || Хотячи землю просвѣтити (Різдво) — приходить в рукописи Ундольського ч. 897 кінця XVII в.

161 (31). Предввное торжество, || Въ тѣлѣ людскомъ Бо-жество (Стрітенне).

¹⁾ Чи не останок акростиха: Пкрпвич?

162 (163). — V. Предстателницу Варвару святую суцымъ во смертной годянѣ, || Юну дѣвицу, образъ всѣмъ житія, въ пѣсняхъ восхвалямъ вси нынѣ (св. Варварі). Вірша Семена Пясецького.

163 (199). Пресвѣтлыя князи церковныхъ соборовъ, || Началныя вожди небесныхъ дворовъ (св. Петрови й Павлови). Автор Василянни. В описі смерти апостолів слѣдний вплив апокріфу:

Сей кресту стремглавъ бысть пригвожденный,
Той въ главу мечемъ бѣ усѣченный;
Овъ просто путемъ къ небу идяше,
Сему от выи млеко течаше.

164 (134). — IV. Пречистая Дѣво Мати рускаго краю, || На небеси и на земли тя величаю (Підкамінецькій Богородиці). На кінці брошури з 1724 р. „Inscriptiones Sancti Montis Sacratissimi Rosarii apud RR. Patres Sacri Ord. praedicatorum provinciae Russiae prope civitatem“ подана польська пісня Станислава Ледуховского Підкамінецькій Богородиці. На основі сього правдоподібно витворила ся усна традиція про належність пісні „Пречистая Дѣво Мати“ перу Ледуховского.¹⁾ Докази сього не знайшли ся поки що. Текст співаника № 1 (66—76) такий:

Пречистая Дѣво Мати з рускаго краю,
На небеси и на земли тя величаю.
Ты грѣшниковъ з тяжкою муки
Черезъ твои збавляешъ руки,
Не дай пропасти.

Тебѣ вси святія служать, Родице Бога,
Мы грѣшніи хвалимъ тебе вси яко мога.
Цѣлымъ сердцемъ нехай мило
Тебѣ служить душа и тѣло,
Мати чистая.

Кто не вдячить ласки твоей, скажи, который?
З Подкамѣня для збавлѣня идуть до горы.

---

¹⁾ Поширив сю думку Баронч у своїх писаннях, а не знаючи про се, відкрив сю тайну й о. мос. Застирець.

Темныхъ, хромыхъ и уломныхъ
Очищаешъ тамъ притомныхъ,
Прошу и мене.

Подай руку в тяжкой бѣдѣ и в утрапленю,
Даруй ласки просящому мнѣ ко избавленю.
Будь же намъ всемъ оборона,
Просить тя полска корона
Яко Царци.

Май в бачности и милости вѣрнаго слугу,
Не дай же насъ управляти в велику тугу.
Скажи теперь, коли бы знати,
Що (з) грѣшнымъ будешъ дѣлати,
Мати чистая.

Утѣкающимъ ся до тебе в всякой потребѣ
Знаю, же утвердишь насъ всехъ вѣрныхъ яеъ в небѣ.
Не выпускай же насъ на вѣки
З твоей пресвятой опѣки,
Мене грѣшнаго.

З Сыномъ твоимъ намъ любимимъ буди ласкава,
Которому нехъ с тобою вся честь и слава
Во вѣкъ вѣковъ не престане,
Поки сего свѣта стане
И всехъ слугъ твоихъ.

165 (115). Пречистая Дѣво Мати рускаго краю, || По истинѣ любящихъ тя сладостный раю (Почаївській Богородиці). Мелодія пісні 164. Автор Василянин. Правдоподобно се переклад пісні 240. Друкована була пісня у збірці з нагоди коронації ікони.

166 (35). — V. Придетъ часъ, припѣетъ время, егда Господь славно || Имаъ всехъ людей судити видимо и явно (Мясопісна недѣля).

167 (63). Прийдите днесъ, || Новый Израиль весь (Зелені свята). Мелодія пісні 204.

168 (30). Привоситъ Дѣва Младенца во церковь нынѣ, || Егоже Сумеонъ старецъ срѣте въ святынѣ (Стрітенне).

169 (83). — III. Радость велія явися, || Богоматерь днесъ родися (Різдво Богородиці). Мелодія пісні 39. Текст співає ника „Національного Музею“ ч. 17 Q отсей:

Радость велия нынѣ явися,   Ко Іоакіму отцу идѣте,
Пречистая Панна з неплоды ро-   Во скорби бывшаго увеселите,
От Іоакіма бо и Анны [днся,   Нехай гойве днес ликует,
Для збавлѣня плодъ поданы   Господь дщерь ему даруетъ,
Нынѣ всему миру.   Матерь и Дѣву.

Веселися, Адаме, нынѣ,
Избавшеся грѣховной вины,
Чистая Дѣво Богородице,
Маріе, Мати Царице,
З неплодве родися.
Голосно в гусли вдарай, Давиде,
Из неплодве плодъ произыйде,
Из неяже без сѣмени
Произиде Панъ над паны,
Христос, Царь и Господь.

И Ева днесъ в радости буди,
Анна неплодна Дѣву породи,
Ликуй нынѣ, веселися,
Чистая Дѣва днес родися
Для нашего збавлѣня.
И всему миру радост велия,
Гды ся вродила Дѣва Марія,
Измет вѣрных от напасти,
Не дастъ вѣрным в грѣхи спа-
Негасимому огню.   [сти

Сподоби же насъ, чистая Панно,
Молим ти ся вси непрестанно,
Твое рождество выхваляти,
Из аггелы ти спѣвати:
Радуйся, Маріе,
На вѣки вичные.

170 (153). Радостнымъ сердцемъ возвысимъ гласъ, || Стра-
готерпицу чтуще въ сей часъ (св. Параскеві). Текст співа-
ника № 1 (256, 26а) отсей:

Радостнымъ сердцемъ возвыш-   Твой женихъ вѣнчахъ ты воз-
Параскевіе,   [шаемъ гласъ: Христос Спаситель, [любленный
Слѣчная дѣлѣе,   Нашъ Откупитель,
Красная дѣвице,
Райская ластовице,
Мѣли Бога о насъ.   Богомъ вождедѣнный.

Ты муки всякія притерпѣла   Свѣщами паляху и стручаху,
От еретиковъ,   На колѣ мечали (!),
Невѣрныхъ языковъ,   Біяху бичами,
А днесъ у Бога   Красную дѣвицу
Краснымъ чертога   Ввергоша в темницу,
Вѣнцемъ украшенна.   Перся отрѣзаху.

Ты Пречистой Панны служеб-	Того яко Бога,
Аггеломъ равна,	[ница, Бы к нему дорога,
Мученице славна,	За нами упроси,
Ко Христу и Богу	Абы намъ даровалъ спокойный
Туруй намъ дорогу,	Имя его чтити, [вѣкъ
Будь намъ молебница.	На вѣки хвалити,
Мы к тебѣ молимъ ся прилѣж-	Бы пріялъ моленіе,
Бос ты вѣнчанна [но вси,	Такъ тежъ и пѣвце
От Христа и Пана.	От всѣхъ насъ человекъ.

171 (44). — III. Радуйся зѣло, дщи сіоня, || Се Царь твой воссѣдый на коня (Цвітна неділя). Текст співанка коллекції А. Петрушевича ч. 233 (стор. 19—20) має отсей вид:

Радуйся зѣло, дщи сионя,
Се Царь твой воссѣдый на коня,
Софѳонія вопієть,
Захарія глаголетъ
Владыцѣ.

Во Ввѣчанію днес' Христосъ прихѳодить
И всѣхъ насъ от бѣдъ висвобѳодить,
Лазаря воскресити,
От уз висвободити
Умерша.

Сестры Лазаря к тебѣ прихѳждаху,
Со плачемъ сіе глаголаху,
Аще бы ты zde пребѣлъ,
Не бы братъ наш умерлъ былъ,
Нан' зряще.

Ста Исусъ надъ Лазаря грѳбомъ,
Возгласи умерша тымъ словомъ.
Реклъ: Лазаре, гряди вонъ,
Испусти адъ со гнѣвомъ
З темница.

Гряди, Сіоне, и возвеселися,
В Іерусалимъ Христосъ днесъ спѣшитъся.
Всѣдъ на подярѣмника,
Да спасетъ человекъ
От грѣховъ.

Народъ много тебе устрѣбаху
И вѣтви тебѣ постилаху
Отъ ваія, финіка,
По нихъ грядетъ Владыка,
Всѣхъ Царь и Богъ.

Изъ устъ младенецъ пріялъ еси хвалу,
Скланяху низу свою главу.
Глаголаху: осанна,
Благодать тебѣ данна,
Всѣхъ Цару.

Приходятъ к волной своей страсти,
Хотящи нас от ада спасти,
Бы далъ в небѣ веселие,
Душамъ нашимъ спасеніе
На вѣки.

172 (106). — V. Радуйтесь, аггеловъ лики, || Градетъ до васъ Матерь Владыки (Успенне). Апокріфічний деталь про перенесеннє апостолів облаками задержав ся у „Богогласнику“ з первісного тексту; доказом сього текст співаника № 1 (156—166):

Радуйтесь, аггеловъ лики,	Возміте врата, князи, ваша,
Грядетъ до насъ Матерь Вла-	Грядет до насъ вѣха наша,
	[дыки. Давно от насъ пожаданна
Гавріиль ей вѣсть привесе:	Божія Мати, чистая Панна,
Зоветь ты Сынъ твой со небесе.	Чистая Панна.
Нынѣ прійди отъ Ливана,	Старѣйшіе аггеловъ лици
Мати моя укохана,	Страхомъ вземлютъ душу Дѣвици.
Мати укохана.	Вселюбезно ей окружали,
Апостоли вси со слезами	Главы своя искланяли,
Восхищени сутъ облаками,	Другъ ко другу приникаютъ,
До Геесиманіи предстали,	Арфы своя устрояють,
О Царице, тамъ рыдали.	Арфы устрояють.
Грядешъ отъ насъ, Царице,	Тужь Царь грядетъ съ страш-
Гряди, гряди, Голубице,	[нымиъ вои,
Гряди, Голубице.	Самъ вземъ душу во руцѣ свои.
Егда тѣло на рамо взяли,	Честъ отдаеть материну:
Аггеловъ тамъ тмы співали:	Пойди, бляжня, будешъ выну

На правици посажденна,   Витаємъ тя, увелбленна,
В сонце, свѣтло оболченна,   Сыномъ Богомъ посажденна,
В сонце оболченна.   Во вѣкъ вѣка царствовати,
Во триумфѣ в небо впровадилъ,   За миръ Творца ублагати,
Близъ тройческа трону поса-   Творца ублагати.

[диль.   Ублагай же благословенна
Вѣнчаєт ей Царъ короною   Преблагаго Бога рожденна,
У престола тройческою,   Во твоємъ днес успеніи
А за шату сонце само,   Да будемъ вси почтенніи
Под ноги ей мѣсяць дано   Пред престоломъ святѣйшаго
И такъ заволаано: Сына твого наймѣлшаго,
Витаємъ тя, Царице давна,   Сына наймѣлшаго.
Воеводо и преизбранна.

173 (79). — V. Рождество славно присно Дѣвья || Восхва-
лимъ вси днесъ во гласѣхъ пѣнія (Різдво Богородиці).

174 (23). — III. Рцы намъ, о Маріє, || Что естъ чудо сіє
(Різдво).

175 (212). Свѣтъ, діаволь, власне тѣло || Душу ни во что
вмѣнило¹⁾ (марнієсть свѣта). Мельодія піснї 87.

176 (82). Свѣте, внемли || И приємли (Різдво Богородиці).
Мельодія піснї 94. Акростих: Савкта.

177 (137). Свѣтлѣйша деннице, || Дѣво Владичице (Мели-
товна пісня Богородиці).

178 (32). Свѣтло днесъ ликуймо, пѣсни восклидаймо, ||
Бога Отца Створителя сердцемъ вихваляймо (Стрітенне).

179 (81). Свѣтло небо со аггелы веселися днесъ, || Вози-
грайте, гори, холми, и ты роде весь (Різдво Богородиці) —
дає невказаний видавцями акростих: Сопатицки.

180 (192). — V. Се бѣгая удалися, вселися въ пѹстыни, ||
Удаливъ ся от палаты, чая благостыни (св. Онуфрієви). Текст
вірші у співанику „Національного Музею“ з запискою 1760 р.
згадує про уніятського митрополита Флѹрїяна, очевидно Греб-
ницького, що був митрополитом від 1748 р. до 1762 р.:

Се бѣгая удаліся, во пѹстыню водворіся,
Удалихся от палаца царствія своего отца,

¹⁾ Чи не останок акростиха: Степпсппбвк(ій)ок?

Не брегль еси земной слави (В) Фаворскыя горы прииде,
Анѣ царскыя держави, Возлюбыхъ общежити(е),
От Египта изийде, Преподобне Онуфріе.

Вси иноци тя звиваютъ себѣ яко брата,
Показуетъ им грамоту, жесъ раба богата,
Святу Лавру утвердивый Антонию великому
И завѣтъ ей выполнивый. И послужилъ еси и нравѣ
Се ревнуя пустинному Великихъ скитяновъ.

Крестъ свой вземше зъ аггелскими на рамена криль,
Уаку стезю шествуеши въ глубоку яскиню,
Зъ рукъ аггелскыхъ поживалесъ, И ко Богу молитву щирю,
Тайни Христови принялесъ, Возлюбывъ общежитіе,
Мѣлесъ добрость горливу Преподобне Онуфріе.

Боговоднымъ (!) источникъ тебѣ отворилсѣ,
Финныковомъ гроздиемъ презъ свой вѣкъ живилесъ сѣ,
Риза рту южъ не стаетъ, Не видѣлесъ челоуѣка,
Брада тѣло покриваетъ, Токмо на конци житія
Многимъ лѣтемъ сего вѣка Оглядалесъ Пафнугіе.

О блаженномъ успеніи твоёмъ, Онуфріе,
На томъ мѣсцѣ мѣлъ жити блаженный Пафнугіе.
Скоро языкъ твой умолкнетъ, И храмина раздруснѣ
Въ той годинѣ финикъ усхнетъ, Избраннаго и дивнаго
Водѣ жродло умалисѣ Гражданина пустиннаго.

При остатной южъ годинѣ сопрічасникъ смерти
Даетъ душу Богу въ руцѣ. Даждъ намъ враги стерти,
Пафнугіе. Южъ пофторне Слезіе погребъ воспѣваетъ,
Приходитъ къ нему безмолне, Чинне во гр(о)бъ уставляетъ,
Ризы своя раздвираетъ, Мощи твоя прославляетъ.

Ясне преосвященному архиепископу
Фліоріану, всея Россіи метрополиту,
Злату митру съ пастораломъ, Вѣру святу потверждати
Святу славу съ кардиналомъ Даруй ему каѳолицку,
На синодахъ исправляти, Благочестну, святоримску.

Даруй въ обителехъ своихъ щасливе прожити
Игуменомъ зъ братією неоскудно жити,
Пріймы и поклоны и пости, Отъ непреязны соблюди,
Храни отъ всякія злости, Онуфріе, ясне слонце,
Такъ тежъ и мирскіе люди Преподобне чудотворче.

181 (91). Скънія Слова || Градетъ готова (Воведенне).

182 (11). Слава буди во вышнихъ Богу, || Дающему радость премногу (Різдо). Текст співаника № 1 (29аб) отсей:

Слава буди во вышнихъ Богу,
Дѣющему благодать многу,
Рожденну, явленну,
Во яслехъ безсловесныхъ положенну.

Воль и осель Пана витають,
Пастыріе чудо прославляють,
А цари со дари
З Персиды поклонъ дают, кладуть дари.

Ты вертепе, возвеселися,
Се Богъ, свѣтъ намъ, в тебѣ явися.
Іграйте, спѣвайте,
Людіе, рожденного выхваляйте.

Бы златые даровалъ намъ лѣта,
А в покою заживати свѣта
Во мирѣ, во вѣрѣ,
Рожденного выхваляйте при офѣрѣ.

Будемъ вѣчне царствовати,
З Богомъ в небѣ пребывати;
Поки свѣтъ,
Поки вѣкъ, Христа рожденного славѣтъ.

183 (179). Соберитесь зъ вселенныя, вся пѣвцевъ лики, ||
Во честь Владыки (св. Василіеви). Мельодія піснї 122. Автор
Василіянин.

184 (128). Согласно крикнѣте, || Хрістіане, ся снидѣте
(Тиврівській Богородиці). Текст вірші в співанику Коропат-
ницького-Навичинського заховав щось в роді акростиха „Го-
любич“ (евентуально „Голубич“) або „Г. Любич“¹⁾:

Гойне днесь крикнѣте,	Зрѣте к горѣ, же в Тевровѣ
Во вся страны со тимпани	Съ небеси зослана чистая Панна
Грядѣте, поюще вся,	Днесь благодать подаютъ,
Играйте, спѣва(й)те.	На престолѣ снѣжатъ.

¹⁾ В „Богогласнику“ дають перші букви поодиноких строф:
Словк.

Слѣпѣ ищутъ дороги,
Зрѣти чають въ Тевровѣ,
Би дознати,
Же ти Мати
Божія естесь.

Люцеперь трентвѣтъ,
Же такъ сили не имѣтъ.
Въжасенъ бѣ Сатаваиль,
Же днесъ Михайль
С небеси предстатель,
Вишнихъ хоровъ обитатель,
Горащъ мечъ тримаеть,
Бѣсенъ вѣс(т)рашаеть.
Скоро велить Царица,
Спѣшитъ, добильши меча,
И подь нозѣ поверже,
Якъ съсохшій листъ ист(расе)

Предь твоимъ образомъ, о Мо-
[нархине.

Богомъ днесъ избранна
Исцѣляешь, чистая Панна,
Приходящихъ¹⁾
Слѣпихъ, хромихъ
Предь твой образъ днесъ.
Царіе и князи, что зраще
В томъ образѣ, немолчно из-
Чудо есть чудесь. [рещи,
Скоро намъ сей явися,
Заразъ бѣсъ посрамися,
Трепещуще ридаетъ

И самъ в бездну бѣгаеть,
Слѣпихъ, хромихъ и уломнихъ
[здравихъ пушаеть.

И ми днесъ к тебѣ, Дѣво,
Прибѣгаемъ в Тевровѣ (жи)во
Зрѣти ты на престолѣ
Аки на тронѣ,
Которой Домѣнѣкани
У престола чистой Панны
Служаще, моляще
За христіани.
От огня, труса, глада
Умоли намъ Господа,
Геретиковъ, бесурманъ
Сотри глави Агаранъ,
Вознеси рогъ вѣрнихъ усѣхъ.
[христіанъ.

Что ти маемъ воздати,
Дражайшая Дѣво Мати,
Бисмо ты в день судній
Могли оглядати?
Ти Матко едина,
Будь за нами тогда вина,
Умоли мольбами
Своего Свна,
Сѣдящаго на тронѣ.
Даруй полской коронѣ
В покою в (щастю) прожити,
Потомъ въ небѣ ты зрѣти,
Яко Матку Царицу вѣчехвалити.

185. (213). Согрѣшихъ, о Боже мой, отнюдь не таюся, || Согрѣшихъ, виновенъ есмь, того не запряся (каятѣ).

186 (53). — III. Соторжествуйте вси купно вынѣ, || Христосъ воскресе зъ гробной яскинѣ (Великдень).

187 (13). — VI Стань, Давиде, зъ гуслами, || Бряцай пѣсни со нами (Різвѣ). Текст співаника Ів. Пашковського має такий вид:

¹⁾ В рукоп. приходящимъ.

Встань, Давиде, з гуслами, Брацай пѣсни со нами.	А Иродъ цар смутят(ся), Же Богъ с Панны родися.
Христу рожденному играймо И весело спѣваймо.	Послалъ до Вифлеому, Войска своего дому.
Грай, грай, граймо, граймо, [играймо, спѣваймо]	Аггелъ со небесъ ступилъ, Иосифу возвѣстилъ,
Днес во рождествѣ твоємъ. ¹⁾	Би Марию поймовалъ, До Египту утѣкаль.
Народился убогий Панъ С Пречистой Панны,	Утѣкаймо ми ко нему, Створителю своему.
Же Богъ от юга придет, Сущихъ от тми возведеть.	

188 (178). Страданіе мученика Стефана прославляймо, ||
Во кимвалѣхъ доброгласныхъ пѣснь ему восклицаймо (св. Сте-
фанови). Автор Стефан Дяченко. Текст співаника № 1 (776—
786) отсей:

- 1 Сраданіе мученика Стефана прославляймо,
Во кимвалѣхъ доброгласныхъ пѣснь ему восклицаймо.
Той о фѣрѣ с фарисей²⁾ начать ся истязати,
Они ему не можаху противъ мудрости стати.
- 5 И в семь его восхитиша, приведше на сонмище,
Ложные тамо свѣдители сташа на сборище.
Фарисее, садукее, возрѣвше нань сѣдяща,
Видѣвше же лице его якъ аггела свѣтяща.
- Аще убо разорить мѣсто сіе Назарей,
10 Даждъ намъ отвѣтъ, Стефане, глаголетъ архіерей.
На високомъ мѣсцу тогда святой Стефанъ сгояше,
От Авраама до Христа подробну повѣдаше.
Доколь ви, Іудее, слѣпи во дни ходите,
Богъ явися во плоти, вы его не видите.
- 15 Яряшесе нѣбы волци в сердца распаляху,
Нѣбы дивые звѣріе зубы нань скрежетаху.

¹⁾ Сей рефрен повторюеть ся по кождій дальшій строфі.

²⁾ Текст в № 21, (266—276) має такі відміни: 3. съ фа-
рисейми. 5. Емше его. 6. тамъ свѣдителие. 7. сядяще. 8. свѣтяще.
9. разорите... Назарей. 10. Даждъ отвѣтъ. 14. воплотися. 15. Яря-

Чесо ради яритесь, нынѣ васъ упрашаю,
Се вижду небо отверто, тое вамъ повѣдаю.

Еще славно в немъ на тронѣ Бога Отца сѣдяща
20 Одесную Бога Сына, паче солнца свѣтяща.

Нань рикнувшє нѣбы волци и сердцы распаляху,
Нѣбы дивыє звѣрие зубы нань скрежетаху.

Ко Ісавлю юноши ризы своя складаху,
Окрутнымъ каменіємъ Стефана побиваху.

25 Отпусти ямъ, Боже Отче, рече архидіаконъ:
Прійми, Христе, в руцѣ духъ мой на вѣки вѣкомъ.

189 (12). — III. Страни всего свѣта, слышите, || Все людіє
внемлите (Різдо). Текст співаника № 1 (276, 28а) такий:

Страны всего свѣта, слышите, Народилъ ся з Дѣвици,
Все людіє, внемлѣте, З Пречистон Голубици
Щожъ то за причина? Богъ правдивый.

Днесъ ся показала в яскини, Волъ и осель пред ним стали,
Бос маткою дѣтины, Устнами го загрѣвали,
Того не встыдайся. З Дѣвы рожденнаго.

Трудно Бога в стайни тавти, Днесъ ся показала под лѣты
Со аггели пѣсень пѣти, В Вифлеемском повѣтѣ,
Весело спѣваймо. Гды родила Сына.

Народилъ ся в Вифлеомѣ Слава днес Богу рожденному,
В Давидовом домѣ И во яслехъ положенному,
Богъ предвѣчный. Аггели спѣвають.

190 (66). IV. Твоя честь, слава вѣковъ, Господи, || Да не
престанетъ въ вѣчныя роди (Боже Тіло). Мельодія піснї 91.
Вірша в перекладом польської „Twoja cześć, chwala, nasz
wieczny Panie“, пор. „Piesni katolicckie nowo reformowane“
(Краків, 1695). Текст співаника № 1 (416—43а) виглядає
ось яє:

хуса... сердце. 17. Чесо на мя яритесь... упрошаю. 18. Се бо
выжду. 19. слонца. 21. волцы и уши затыкаху. 22. Горкимъ вѣло
каменіємъ Стефана побываху. 23. юноша... стеляху. 24. И округ-
нымъ каменіємъ на Стефана метяху. 26. Пріймы духъ мой в руцѣ
своей, Христе, на вѣки вѣковъ.

Твоя чест, хвала, нашъ вѣчный Пане,
На вѣки вѣковъ да не престане.¹⁾
Тебѣ небеса гласы давали
И возлюбленнымъ Сыномъ узнали.
Днесъ земля поетъ должные гласы,
Чест, покловъ, хвалу вѣчными часы,
Отсылающе пѣснь до столнца
За той даръ зацный слезными лица,
Жесь недостойнымъ даль ся видѣти,
На землю с небесъ рачиль аступити.
Тѣло пріялесь милости ради,
Труд, зной терпѣлесь, варъ без отхлады.
Да от тмы во свѣтъ миръ премѣниши,
От смерти в животь насъ преселиши,
Рогъ си крестъ понесъ от сердца болю,
Бога Отца дѣлающъ волю.
На конецъ тѣло даль крижовати
И кровъ невинну з боку проляти.
Не мѣлес фолги в срогой жалобѣ,
За грѣхи наша уснулъ во гробѣ.
Третій день воскресль, радост явилесь,
Когда веѣмъ грѣшнымъ рай отворилесь.
Луцѣ Клеопѣ сопутшествуешъ,
Миръ заключеннымъ учнемъ даруешъ.
Пріймѣте Духъ святъ, возоциль еси,
Молимъ, да сего и намъ подаси.
Воходящъ в небо, даждъ земли влагу,
Препосли живность от себе драгу.
Се азъ есмъ с вами, никто же на вы,
Призри на землю, Боже ласкавый.
Видимъ тя, видимъ днесъ приотмнаго,
В томъ сакраментѣ неотступнаго.
Плачевнымъ сердцемъ к тебѣ вздыхаемъ,
Видѣти радость с небесъ желаемъ.

---

¹⁾ Відміни тексту співаника „Національного Музею“ ч. 17 Q
такі: 2. На вѣчны часы нехъ не устане. Дальшій текст має от-
сей вид:

Тобѣ днесъ даемъ зъ войскемъ тыхъ люди
Поклонъ и пекне мы твои люде.

Корону полску цѣлу сохрани,
А намъ пожити позволъ без брани,
Нерастлѣнную церковъ соблюди,
Миръ людемъ вѣрнымъ даждь, не забуди.
Насъ по сей жизни воспрійми к себѣ,
Аминь, о Творче, вси зовемъ тебѣ.
Даждь по коронѣ земному роду,
По сегосвѣтныхъ нуждахъ свободу.

191 (240). Тлить боязнъ сердце, мыслю и трухлѣю, ||
Гди лѣта вѣчна въ памяти имѣю (вѣчність).

192 (184). Торжественно воскликните, || Во пѣсняхъ вси
восхвалите (громъ святым) — дає акростих імени автора: Тар-
навски. Мельодія пісені 38.

193 (172). — VI. Трикрати блаженъ, пастырю, предяв-
ленный съ небеси. || Ты бесѣдовалъ со Богомъ, гди літургісаль
еси (св. Миколаєви). Вірша Теодора.

194. (90). Трилѣтнюю Юницу, || Нескверную Агницу (Во-
веденне) — дає акростих: Теодор.

195 (29). Троице святая, Боже ласкавый, || Просвѣти
сердца яко Богъ правый (Богоявленне). Текст співаника № 1
(74а—75а) отсей:

1 Троице святая, Боже ласкавый,
Который себе днесъ намъ показавый¹⁾

Дякуючы вельце твоей вельможности,
За тотъ даръ зацный твоей вшехмоцности,
Жесь ся даровалъ намъ ничъ негіднымъ
В тымъ сакраментѣ тобѣ подибнымъ.
Рачылесъ вослати въ так(о)й особѣ
Для насъ грѣшниковъ, не фольгуючы собѣ,
Тѣло твое святое, котре крижовали,
И Кровъ найсвятѣшу, котрую проляли.
Пришедшы на свѣтъ Пань вѣчной хвалы,
Ужылесъ веле ненѣдгы не(н)малей.
Далесъ ся потимъ зъ велькой милости
На муки сроги безъ твоей лѣтости.
Вступуючы засъ до хвалы вѣчной,
Зоставилесъ намъ тен' то даръ зацный.
Тобѣ мы, Боже, терасъ спѣваме,
Предъ твоіовъ свѣтлостіовъ нисько паламе.

¹⁾ Відміна тексту співаника „Національного Музею“ ч. 17 Q
отсі: 2. Котрій... показуєть. 3. трех персонах. 4. Отче со. 5. Ко-

- Во тріехъ лицехъ, Божествѣ единомъ,
Отцемъ со Духомъ и Богомъ Сыномъ,
5 Которого для насъ з неба зослалесь,
Намъ людемъ твоимъ збавлена далесь.
Благодаримъ тя и восѣвваемъ,
Смотреніе ти вси прославляемъ,
Имже спаслъ еси насъ погибающъ
10 И грѣхъ потреби смерть намъ раждающъ.
Во горнемъ мѣстѣ се содѣлавый,
Сѣдящамъ во тмѣ свѣтъ восіявый,
Просвѣти и насъ тебе славящихъ,
Во вѣки вѣковъ тебе хвалящихъ.
15 От супостатныхъ враговъ видимыхъ
Успокой насъ всѣхъ в бѣдахъ гонимыхъ,
Да прославимъ тя купно во мирѣ
Соединени в той святой вѣрѣ
Безначалнаго Бога и Отца,
20 Всемогущаго всѣхъ речій Творца,
Купно со Сыномъ Откупителемъ
И святымъ Духомъ потѣшителемъ.
Рачъ же здарити, Творче небесный,
Во тріехъ лицехъ Боже единый,
25 Абысмо трвали вси непорочно
В той святой вѣрѣ единодушно,
Твоя правды слово правящихъ,
Во вѣки вѣковъ тебе хвалящихъ.

196 (166). Тройцы святой поклонъ даймо, Варвару прославляймо, || Къ ней отъ сердца възряюще, съ слезами воздыхаймо (св. Варварі). Мельодія піснѣ 188. Невказаний видавцями акростихъ відкривае автора: Теодор Кучински, парох медовеки.

трого. 6. збавлене. 8. возхваляемъ. 9. еси миръ погибающ. 10. смерти. 11. И в горнем мѣстѣ се содѣлавый. 12. Сѣдящихъ. 14. Во вѣкѣ вѣкомъ тебе любящихъ. стр. 15—18 васант. 20. речи. 22. утѣшителемъ. 23. Рач то здарити. 24. Во трехъ персонахъ нелестный. 25. всѣ. 26. единодушно. 28. Во вѣкѣ вѣкомъ тебе славящихъ.

197 (123). Троицы четцы, хрістіане, грядѣте нынѣ, || Къ григорской благоговѣнно тецемъ пустынь (Тригирскій Богородицѣ). Твір Василянна з акростихом: Трнгор.

198 (105). — Троне вышній, днес двигнися, || Роде земный, усумнися (Успенне). Акростих: Тростянец. Апокріфічні деталі про подіі, що товаришили переставленню Маріі з землі на небо, стрічаєть ся і тут і в старшій текстї співаника № 3:

Троне вышній, днес двигнися,	Пожаданна
Роде земный, усумнися.	Градеть вѣнчана.
Се Дѣва благодати	Стрѣтаются херувими,
Днес градет обитати	Окружают серафими,
В горнемъ тронѣ	Радостно вси волаютъ,
Во Снонѣ	До стопъ ея упадаютъ:
Равно со Синомъ	Призри, Мати
В градѣ единомъ.	Благодати,
Воскликнѣте,	Сяди на тронѣ
Вострубѣте	В горнемъ Снонѣ,
Вси согласно днес.	Будь намъ вину
Рцѣмо нынѣ вси устѣнами	За причину
И возовѣмъ со слезами:	Ко своему Сяну.
Царице предизбранна,	Тѣмъ днес небо триумфуетъ,
Богомъ Отцемъ в небо званна,	Земля горко бользѣнуетъ,
Призри нынѣ	Апостоли ридаютъ,
От святѣни	Со слезами волаютъ:
З гойной полати,	Не остави,
Се Дѣва Мати,	Но прослави
Даждъ намъ миръно,	Всѣхъ насъ, Царице,
Правовѣрѣно	Мати Дѣвице,
Тя величати.	В земномъ тронѣ,
О Диянно, всѣхъ моцѣйша,	Даждъ на лонѣ
Монарѣхине найславнѣйша,	Жити в Снонѣ.
Тебе днес вси собори	Явственно днес естъ всѣмъ явѣ,
Купно с небесными двори	Зримъ Царицу в горней славѣ
Вси витаютъ	К небеси провожденну
И взимаютъ:	И на земли прославленну,
Возмѣте врата,	Ибо нынѣ
Се бо полата	В той годинѣ
От Ливанна	Мечъ изощренни

Всѣмъ есть явленни;	Предызбранно,
Посѣкаетъ,	Пожаданно
Устрашаетъ,	Тщится прѣяти;
Мглу отганяетъ.	Се Дѣва Мати,
Народъ тогда ужаснулъ ся,	Пожаданна
Киотъ Божій не здвигнулъ ся.	Чистая Цанна,
Родъ еврейскій посрамленій,	Богомъ вѣнчанна.
Аеоній стал рук лишений,	Цѣвница есть благодати,
Пад ниць смѣло	Дажь намъ вину прославляти
И всецѣло	Бога Отца со Сыномъ,
Видѣ Царицу,	Духа во Троици единомъ,
Сльзчу Дѣвицу	Висмо в мирѣ
Проводиму,	Вси во вѣри
Горѣ зриму,	Тя православно,
Всѣми славяму.	Маріе Панно,
Емпфретъ , днес двигнися,	Вси хвалили
Роде земний, ужаснися.	И славили
Се Дѣва градеть явѣ	На вѣки явно.
На подпору твоей славѣ.	

199 (170). Трубы гласъ поднесѣмъ, пѣснь нову составимъ, || Во святыхъ святаго согласно прославимъ (св. Миколави). Вірша Теодора.

200 (38). Уви, откуда отпадохъ бѣдний, || Что день, что время, то часъ послѣдній (Сиропісна недѣля) — має надпись „Плачь Адама праотца изъ рая изгнаннаго“. Сям реченнем і вичерпуеть ся зміст пісні. Поворот до раю загороджений на завжди Адамови. В поті чола мусять обраи землю і в трудах прожити свій вік. Між иншим насуваєть ся йому й отсе протиставленне:

Морска пучина, вода глубока
Была мнѣ вмѣсто моста широка;
Но се волни на мя встають,
Въ глубинѣ гробъ уготовляють.
Обладахъ всѣми звѣрми нѣмыми,
Царь быхъ поставленъ владѣти ими;
Но и гласа ихъ днес боюся,
Да злыхъ зубовъ ихъ сохраниюся.

Як у сі рядки вдерли ся апокріфічні налети, так закінченне вірші являєть ся звичайною парафразою апокріфічного Адамового плачу. В закінченню вірші звертаєть ся Адам до раю отсею строфою:

Раю святѣйшій, саде Владыки,
Врагъ азъ явихся Богу толикый.
Ты мнѣ убо купно споболь,
Шумомъ листвій Творца умоли.

201 (41). — I. Уже декретъ подписуєть, || Пілатъ судія всказуєть (третя великопісна недѣля). Текст співаника колекції Петрушевича ч. 169 такий:

1 Юже декретъ подписуєть,
Пілатъ вирокъ юж готуєть¹⁾:
На смерть²⁾ крижовую агнца,
Тебе²⁾, всего свѣта Творца.

5 Юж окрутне зготованно,
Крестъ и гвозди покованно,
Ланцухъ на шию вкладають,
В руки Христа катом дають.

Идетъ с крестомъ Пан нашъ смутно,
10 За ним Жида всѣ окрутно
Кричат: Нехай то Сынъ Божій
Рихло свой живот положить.

Матка їди то увидѣла,
Падши на землю, умлѣла.
15 Сыну, чемъ смутне волаєшь,
Лзами землю поливаєшь?
Пан кровлю с крестомъ сплиненний,
На посмѣхъ Жидом поданный.
Не машъ, кто би поратоваль,
20 Пана аби пожаловаль.

---

²⁾ Як у сій, так і в дальших словах два перші склади третьої і четвертої стрічки в співі повторюють ся.

¹⁾ Відміни тексту співаника „Національного Музею“ ч. 17 Q такі: 2. кж сказуєт. 6. Криж... поковано. 9. с крижемъ Панъ сромотне. 10. всѣ Жида охотне. 13. їды то оглядѣла. 14. Впавши на землю, зомлѣла. 15. як смутне. 17. Упал с крижем кровю сплине-

- Всѣ болести проникали,
Гди Жиди на Пана волали :
Забий, нехай болшъ юж не живет,
Гди ся Сыномъ Божиимъ зоветъ.
- 25 Нехай на гору Голгоу
Крестъ свой несетъ на висоту,
Нехъ же будетъ осужденный,
На смерть цале южъ веденный.
- Идетъ с крестомъ Пан на гору,
30 Кроль архаггелскаго хору.
Вкрижуй Маринна Сына
Христа и Назарянина.
- Южъ на крестъ разтягненно,
3 Пана шати извиненно.
- 35 Нагий за нас смерть подносит,
На крестъ свои руцѣ зноситъ.
- Прагнет на крестъ висячий,
Котрый на пуци прагнучий
Народ напоѣлъ живою
- 40 З боку кровлю и водою.
(Сво)и очи запираетъ,
А нам царство отвираетъ
Исус (з лас)ки то своеѣ
Вмѣсто роскоши райскоѣ.

ный. 18. поданый. 19. Нѣмаш. 22. Пану Жиди. 23. болшъ не
живе. 24. Що ся... Божиимъ зове. стр. 25—28 vacant. 29. Ступил
с крижем на гору. 30 Кролю аггелскаго.

31—32. Богу Отцу оѣру отдать,
А намъ вѣчне подьеднати.

33. крижу розтягнено. 34. С Пана сукнѣ юж зомкнено. 35. Нагий...
встыдѣ. 36. Котрый словомъ всяческая носитъ.

37—40. Котрый напоил на пуци
Народъ водою прагнучи,
Теразъ ласкою своею,
З боку кровлю свою. 41. Юже очи.

43—44. Исус Христос з ласкѣ то своеѣ
Даждъ радости вѣмъ намъ небесной.

Видіни тексту співаника „Національного Музею“ ч. 65 О
такі: 2. вирекъ южъ сказуеть. 5. скатованно. 8. Христа катом

202 (62). — V. Утѣшителю міру, || Храни нашу віру (Зелені свята). Текст співаника № 1 (78б, 79а) такий :

Утѣшителю миру,	Дхнеть Духъ, потекуть воды,
Храни нашу віру,	Грѣховъ разбіють люди.
Духу святий, увесели,	Духу святий, увесели.
Радостію вірнихъ сердца на-	Вдячний з Емпіру приходить,
Неразлучно соедини, [полни,	Весну ласки приводить.
Странними глаголы,	Духу святий, увесели.
Странними язики	Седмъ даровъ садить овоцы
Пѣсьнъ возвѣстите Владицѣ,	В сталомъ фундаментѣ моци.
Огнь убо орошаше	Духу святий, увес.
И всѣхъ враговъ опалаше,	Нехай свѣтъ не всыхаетъ,
Единогласно славити	Ласка твоя орошаеть.
Всесвятий Духъ.	Духу святий, увесел.
Во всю землю изыйдетъ,	Буди слава твоя
Когда Духъ святий прійдетъ.	Во вѣкъ нескончоная.
Духу святий, увесел.	Духу святий, увесел.

203 (77). Хвалите Господа со небесъ, || Сотворшаго свѣтъ вышше словесъ (псалмова пісня).

204 (51). Хвалу Богу || Воздати премногу (Великдень). У вірші оброблений мотив Ісусового входу до пекла. Побідний Христос „зъ червленнымъ примѣтомъ“ дарує світові спокій

Мечь врагомъ готуетъ	И грѣхъ, смерти жало,
Оружіемъ крестнымъ	Что въ адѣ держало
Діаволомъ лестнымъ,	Лучи молвіеносныя
Побѣждъ ихъ державу,	От плоти божественныя,
Поразивъ на главу	Силно низводяй на тія.

Христові вороги „егоже слѣди падше персть лизаху“ ѝ за-
водили :

в руки дают. 9. с крижем Панъ сромотне. 10. всѣ Жиди охотне.
11. Божій. 15. так смутне. стр. 17—27 васант. 29. Ступает
с крижем на гору.

31—32. Богу Отцу офѣру отдати,

А нас царством даровати.

стр. 33—36 васант. 37. висячи. 38. жіючи. 39. напоивъ водою.
40. кровію своею. 41. Южей. 42. нам небо.

43—44. Вмѣсто роскошы райскои

Ісус Христос с ласки своей Панскои.

Погібе держава
И вся наша слава
От сего една
Маріивна Сына,
Сему наша роги

Падоша подь ноги,
Сему силній князь отхлане
Люциверъ зъ своими пани:
Пагуба (зоветь) прійде на ны.

Він має повну власть і силу, бо є природним Божим Сином.

Уне къ намъ онаго
Не прійти еднаго,
Не быхомъ позбили
Царства всея сили,
Власть, нами пріята,

Не былабъ отята.
Всего винно баше
В томъ неситство наше,
Что плѣвннхъ душъ бысть
[от вѣкъ.

205 (40). — III. Христе Царю справедливый, || Также съ велми терпеливый (друга великопісна недѣля). Текст співаника № 27 має такий вид:

Царю Христе справедливи,
Тожъ естъ такъ барзо терпливи,
Гдиж ты моцно скатованно,
Лице без мѣри сплюванно.

Гди молился во огородцу,
Мовиль ко своему Отцу:
Отче, южъ добре знаю,
Чашу з радости прймаю.

Гди прибѣгли там Жидове,
Злие сини и катове,
Агнца в огродцу поймали,
Назадъ руцѣ завязали.

Ведуть Христа тамъ на гору,
До Пилатоваго двору.
Пилать руцѣ свои умил,
Бо барзо ся тому ізумилъ.

Отожъ руцѣ умиваю,
Сина Божия не знаю.
Знаю, что онъ естъ правдиви
Исусъ, агнецъ незлюбиви.

Ведуть Христа до Ганаша,
Правдивого Месияша.
Ганашъ человекъ за фалшиви,
На Христа не милостиви.

Ведуть Христа мордовати,
В слупа рани завдавати.
Все тѣло и главу збили,
Тернови винец наложили.
Гди до слупа привязали,
Скали впол ся разсѣдали,
Земля впол ся разсѣдала,
По всемъ свѣтѣмъ задрижала.

Слонце и мѣсяць все зминило,
Не такъ, якъ предтим било.
Звѣ(з)ди вси хмурни стали,
Творца на крестѣ познали.
Гди прибѣгла Матка к Сину:
Оставля(е)шь мя едину,
Сниди с креста ажъ (до) долу,
Умру посполу с тобою.

206 (54). Христосъ Господь воскресе, || Смерть для смерти
принесе (Великдень).

207 (14). Христосъ реди ся, || Богъ воплотися (Різдо).

208 (39). — I. Царю Христе незлобвий, || Агнче долго-
терпеливий (Перша великопісна неділя). Пятистрофова поль-
ська пісня з початком „Jezu Chryste, Panie miły, || Baranku
barzo cierpliwy“ є в краківськiм виданнiю з 1695 р. „Pieśni
katholickie poworeformowane“. Текст співаника № 1 (906—
91a) отсей:

1 Царю Христе, Пане милый,
Тыє баранку незлобвий.¹⁾
В четвертокъ вечеру бывшу,
Собѣ живот сотворившу,

5 Стали Жидове гадати,
Якъ бы Христа поимати,
Же намъ законъ уставляет,
Царем ся нам называеть.

Царя не имама иннаго,

10 Токмо кесаря единаго.

---

¹⁾ Відміни тексту співаника колекції Петрушевича ч. 169
такі: 4. Совѣтъ Жидом. 6. би нам. 7. уставуеть. 8. називуеть. 9.
иннаго. 10. единаго. 12. Прибѣгши. 13. Що. 18. серце запаливши.

- А Іуда к нимъ притече
И притекши до нихъ рече:
Что ми дасте? предамъ его,
Я естемъ ученикъ его.
- 15 Мовли: сребрники дамо,
Тилко ты нам предай его.
- А Іуда розглядѣвши,
Свое сердце запалѣвши,
За сребрники продалъ Христа,
- 20 Южъ ся позбылъ всего панства.
Бывши у нихъ, прибѣгъ знову,
Якъ бы не былъ у ихъ дому,
Позналъ Христосъ з своей моци,
Же онъ Жидомъ не помочи.
- 25 Христосъ хлѣбъ преломи да яст
И всѣмъ ученикомъ подасть,
Вмочивши в соли, Юдѣ даст:
Той мя от вас Жидомъ предаст.
- Мовилъ Христосъ ученику
- 30 Іоанну наперстнику,
Мовилъ имъ: не спѣте, чуйте,
Моей муки очекуйте.
- Прискорбна душа ко смерти,
Южъ часъ приходит умерти,
- 35 Приспѣлъ конецъ и пришлоъ часъ,
Востанѣте, иду от вас.

209 (7). — V. Цвѣтъ мысленній днесъ ся родить, || Богъ от небесъ zde приходить (Різдво). Мельодія піснї 198. Популярна й на російській Україні. Текст співаника Ів. Пашковського має отсей вид:

19. сребники предалъ. 20. ся он. 21. Бил теж. 22. би он. 25. преломивъ. 29. Мовил своєму ученику. 30. Іоану наперстнику. 31. Мовил всѣм: не... 35. Приспѣ конец и приїде. 36. южъ иду.

Відміни співаника „Національного Музею“ ч. 65 О отсі: 2. незлобливый. 4. Собѣ Жидом (!) сотворившу. 6. би нам. 7. уставует. 8. називует. 9. Мы царя не имам инаго. 15. Мовячи: сребники. 18. запаливши 19. сребники предал. 22. Якъ би он не былъ в их. 25. преломил хлѣб. 27. въ сол. 30. Іоану наперстнику. 31. Мовил Христос всѣм: не спѣте. 33. къ смерти. 35. Приспѣ... и приїде.

Цвѣтъ мисленни днес ся родить,	Триє цари путьшествуютъ,
Богъ от небесъ приходитъ.	Со звѣздою послѣдуютъ,
Егоже лелѣя	Злато, ливанъ отдаютъ,
Пречистая Мария	На колѣна впадаютъ,
Днесъ раждаетъ	Рожденому
И питаетъ	Бесмертному
Сосци своими	Владицѣ Богу
Зѣло благими	Честъ дають многу,
(Въ) подлой шопѣ	Во яскинѣ
Между скоти	Славно нинѣ
Преславно нинѣ.	Поклонъ отдаютъ.
Пастире тамъ приспѣли,	Тѣмъ г вертепу вси тецѣмо,
Бога в яслехъ видѣли.	Со анг(г)ели восхвалѣмо
Анг(г)ели приникаютъ,	Рождена, воплощенна,
Согласно воспѣвають:	Днесъ в яслехъ положенна
Слава Богу	Бога в плоти
По премногу	Между скоти
Миръ просвѣтившу,	Явшесея нинѣ
Благоволившу	Въ яслехъ на сѣнѣ,
Жити гоине	Же от вѣка
Всѣмъ спокойне	Человѣка
Людемъ ¹⁾ на земли.	Возлюбилъ ²⁾ есть Богъ.

210 (150). Что воздами Христу Богу, || Дивну въ святыхъ по премногу? (св. Дамитріева). Мельодія піснї 198.

211 (109). Чудо преславно, || Мірови явно (Успенне). Мельодія піснї 130. Заховала апокріфічний деталь про Афонія і Фому. Єсть він і в старшій текстї співаника „Національного Музею“ ч. 17 Q:

Чудо преслѣвно,	От всякоя страны
Въ свѣтѣ явно	Всюды розсланы
От всѣхъ видѣнно,	До аггелскихъ хоровъ,
Недоумѣнно.	Сѣбра апостоловъ,
В новой благодати,	Даде орлѣ крилѣ,
О Божая Мати,	Бы ся сѣзлетѣли
В небо шестуе,	На погребеніе,
Миръ всѣмъ даруе.	О чудо веліе.

¹⁾ В рукоп. Лудемъ. ²⁾ В рукоп. Возлюбилъ.

В одной годинѣ
Събрани едины
Апостоловъ хоры,
Святыхъ соборы
Опровачать,
О Божая Мати,
В небо шествуе,
Мир всѣм даруе,
Петръ горко ридает
И опровач(а)е,
Молитъ съ слезами:
Будь, Матко, со нами.
Царица даруе,
Ему обѣцует.
Що плачешь без вѣры,
О каменю вѣры?
Не оставляю,
Но пребываю
Въ свѣтѣ въ вѣки
И съ человекѣи
Молбу къ Сыну
Приношу вину,
Яже желаю,
Да отпѣщает (!)
Всѣхъ от бѣды спасати,
Сиротъ заступати
Небесной огради,
Слаткия огради,
Всякихъ надеждъ буди,
Одержим за труды.

Тѣма преславный,
Въ свѣтѣ явный,
В Индїи забавился,
На погребѣ спознился
Дѣви Пречистой,
Матки Божей истой,
Слѣзной голубици,
Уснувшей Царици.
А потомъ приспѣлъ,
Въ гробѣ я узрѣлъ,
Зѣло там рыдалъ,
Къ гробу приадалъ,
Жалосно волаетъ,
Слезы проливает.
А хто вниесытый (!),
Иродъ который ядовиті
Въскорѣ бѣжаше,
От града достизаше,
Нача хулити,
Хотя струтити
Пречистую Панну,
Слѣзну у стану.
Ангель з мечемъ сташа,
Руцѣ отсѣчаша,
Аеонїй волае,
Дѣву прославляе,
Же ест всѣхъ Царица,
Дѣва Владычица,
Мати Бога явна,
По всемъ свѣтѣ славна.

212 (68). Широка земная твоихъ чудесъ глаголати || Не
возможеть, Христе, и честь воздати (Преображенне).

213 (168). Явный всему міру благодѣтелю, || Православ-
ной вѣры извѣстителю (св. Миколаев). Автора відкриває акро-
стих: Я(ков) Кулчицки.

214 (231). А, а, а, przyjdzie godzina (смерть). В співа-
нїю „Національного Музею“ ч. 144 Q приходить у такім пе-
рекладі:

А, а, а, Придетъ година,
А година оплаканна,
От всѣхъ жыющихъ узнанна
На земли.

Е, е, е, Що въ тотъ часъ речемъ,
Умерати мнѣ люцкость каже,
Часъ щоденне кріски маже,
Часъ умерти.

И, и, и, Смерть с косою гонить,
А подобно и в той хвилѣ
На вѣки ся компасъ схылить,
Тужь, тужь смерть.

О, о, о, Страшна годино,
Кого не засмутишь много
Твоею памнятю albo кого
Не взрушишь?

У, у, у, Часъ ити до гробу,
Не препущаютъ никому,
Вносятъ на марахъ з думу (!)
Каждаго.

И, и, и, Сыплятъ могылы
И привалить камень срогый,
Не откупить клейноть дрогый
Декрету.

215 (18a). Anioł trzody pasącym (Різдо) — на підставі латинського тексту „Angelus pastoribus dixit powo poprawiona“ вірша з мєльодією пісні 161.

216 (19a). A cóż z tą dzieciną będziemy czynili? (Різдо). Автор єзуїт.

217 (46). Ach, wypłynicie, oczy, ze łzami (Велика Пятниця). Вірша Василянна. Начислено тут шістьсот тисяч шістьдесять і більше Христових ран:

Rwą łańcuchy żyły, rwą bicze,
Plwociny zeszpeciły oblicze,
Sześćset sześć tysięcy
Sześćdziesiąt i więcej
Ran okrutnych z Brygidą liczę.

218 (220). Ach, mój Boże, czyliż może być w niebie?
(каятге) — дає незазначене видавцями акростихове означенне автора: Adrian.

219 (182). Bazylego a wielkiego Boskiego sługi (св. Васи-
лієви) — „dzieło wielmożnego Grzegorza Iwaszka, wojskiego
owruckiego“ з мелодією пісні 179.

220 (167). Barbaro panno, męczenniczko święta (св. Вар-
варі). Мелодія пісні 225.

221 (122). Boga wierni hołdownicy (Білостоцькій Богоро-
диці). Вірша Василянина з акростихом: Białystok. В пісні
говорять ся, що в Білостоці славлять Богородицю „blizko ró-
tota sta“. Дата засновання монастиря в 1636 р. луцьким пвса-
рем Семеном Гулевичем Воютинським дає в такім разі основу
віднести зложенне пісні на рік переходу монастиря в унію
1776 р. або недовго потім.¹⁾ Промовляє за сим і таке прошенне:

Miej nas wszystkich w swej obronie,
Bądź pamiętna o zakonie
I ten klasztor w twej się pieczy
Niech ubezpieczy.

222 (17a). W żłobie leży (Різдво). Ся пісня зазначена як
„najużywańsza“.

223 (15). Wzruszcie się, stworzenia (Різдво). Пісня „nowo-
napisana“.

224 (91). Witaj, Święta i poczęta niepokalanie (Зачате).
Автор єзуїт; мелодія пісні 179.

225 (113). Witaj, cudowna Matko w Poczajowie (Почаїв-
ській Богородиці) — „dzieło p. x. Kasprowicza, notaryusza apo-
stolskiego“. Дату зложення пісні відніє Марович між літа
1750—70.²⁾ Одначе пісня була друкована вже 1765 р. В пісні
заявляють ся, що Волянв і ціла Росія свідчить про се, що По-
чаївська Богородиця дає зір темним і жите умерлим. З чу-
десних вісток згадують ся отці:

Tyś na tem miejscu widomie chodziła
I bisurmańskie zgraje odpędziła;
Gdy Michał święty stanął przy kościele
Z wojskiem anielskiem, pobił Turków wiele.

¹⁾ Мировичъ, *op. cit.* ст. 76—77.

²⁾ Тамже, стор. 72.

Nazad leciały puszczone tu strzały;
Co widząc zgraje otomańskie drzały,
Kiedy się na nich broń ich obróciła
I trupem zaraz poległo ich siła.
Święty na polu zakonnik żelazem
Głowę tu przyniósł, złożył przed ołtarzem,
Sam krzyżem padłszy, za twoją obronę
I za męczeńską dziękował koronę.
Tyś na powietrzu, gdy zbarazka trwała
Wojna, swym płaszczem klasztor okrywała,
Zastawując się sama w swej osobie
Za ten monaster ulubiony tobie.

226 (225). Żegnam cię, świecie, wieczne daję vale (прощання черця із світом).

227 (183). Zakonodawco, grzeszników patronie (св. Васи́лієви). Мельодія пісні 231.

228 (124). Zródło łask, wzorze snót, nieba ozdobo (Загаєцькій Богородиці). Автор Васи́лянин; мелодія пісні 235. В пісні говорить ся про добродіів монастиря:

Tu dom Malińskich wraz z Ledochowskiemi,
Wzór urzędników tej wołyńskiej ziemi,
Mając trzy krzyże, gwiazdę w herbie Jello,
Plemię ich całe czić ciebie zaczęło...
Snać ci do serca dość dobrze przypadli
Cni Jarmolińscy i w nadziei zgadli,
Że sukcesorów ich wezmiesz w opiekę.

З огляду на час зложення дарів вичислених жертводавців дійшов др. Щурат до думки, що пісня зложена по 1770 р.¹⁾

229 (207). Qui mundum probe noscit (марність світа) — „authore quodam religioso“.

230 (120). Królowa niebios, Pani (Кременецькій Богородиці). Автор Васи́лянин. Мирович указав, що пісня зложена по 1770 р.²⁾, бо в пісні говорить ся про заразу з 1770 р. Акrostих: Krzemieniecka pieśń. Про походження івони говорить ся ось що:

¹⁾ Др. В. Щурат, op. cit. ст. 32.

²⁾ Мировичъ, op. cit. ст. 67.

Z wiedeńskiej zyskał wojny   Cię w najdroższej zdobyczy,
Woderadzki mąż zbrojny   Którą nasz kraj dziedziczy.

Внесена в пісню і віетка про таке чудо :

Miasto twoje stołeczne   Jedna część Woradczyzna
Krzemieniec jest bezpieczne   Płonie, twój obraz nie gore ;
Od ognia ciężkiej szkody ;   Odwróciłaś (kazdy przyzna)

Gdy w dwóch pożarach wprzódy   Wicher z płomieniem powtóre.

231 (159). Książę niebieski, święty Michale (св. Михайлови).

232 (209). Kto dobrze świat ogląda (марність світа). Переклад вірші 229.

233 (195). Ktokolwiek w jakim utrapieniu jesteś albo będziesz zostawał (св. Онуфрієви). Мельодія пісні 31.

234 (228). Moriendum, hoc est certum, lex est immutabilis — „hymnus imus de morte“ — „rytmus illustrissimi Adami Casimiri Starzymowski, canonici Plocensis“.

235 (118). Najmilsza niebios i ziemi ozdobo (Загорівській Богородиці). Автор Василянн. У пісні стверджуєть ся, що

Dość w Zahorowskiej widzimy nizinie,
Gdzie więcej dwóch set lat obraz twój słygnie,
Umarli wstają na tve zawołanie,
Dziękują chromi za wyskakiwanie...
Przezacne domu Zahorowskich plemień
Mile przytula, całuje tę ziemię,
Gdzie na Wolicy pradziad zmartwychwstały
Zrobił z kaplicy przybytek wspaniały...
Piotr jeszcze dziecko, potem mąż księżniczki,
Na wielkich włoskach Ostrogskich dziedziczki,
Zmarłe z westchnieniem życie bierze razem
Za położeniem przed twoim obrazem...

Місцевий переказ, записаний в інвентарі загорівського монастиря, свідчить, що ікона Богородиці в сьім монастирі була чудотворною на довго перед 1567 р. Переказ говорить про фундатора загорівського монастиря Петра Загорівського, що він у дитинстві вмер по тяжкій хоробі. Зажурена мати принесла вмерлого перед ікону Богородиці і помолила ся до неї, а син одержав назад житє. Про се й говорить згадка про Петра в пісні. Окрім ствердження, що ікона відома з чудотворности більше двох соток літ, для справи часу зложення пісні інтересна остання строфа :

My teraz serca topiąc na westchnienia,
A lzy na perły, przydajem modlenia:
Matko pokoju, zrządź Polski swobodę,
Zachowaj boju, daj zbawienia zgodę.

Можна згодити ся з думкою Мировича, що таке про-
шенне „було виключно тоді можливе, коли Польща в видї
осібного політичного організму, так сказати, поволи топїла
на картї європейських держав“.¹⁾

236 (218) Non unus, alter, decimus annus (каяттє).

237 (146). Nowa jutrenko w zachodzie wschodząca. (Вірша
Василіянина в честь Йосафата.

238 (196). Od Boga nam za patrona łaskawie zrzządzony
(Любарському Онуфрієви). Автор Василіянин; мелодія пісні 180.
Акростих: Onufry. Найцікавіша строфа з отсею вісткою:

Fortecę bezpieczną znalazł klasztor w twej opiece,
Zbudowany bezobronnie tuż przy Słuczy rzece.

Dwudziesty rok dawno mija,
Gdy rabusiów kompanija,
Padłszy w miasto, rozbójniczy
Gwałt czynili dla zdobyczy:
W tę stronę który poskoczy,
Zasłania mu ciemność oczy.

239 (194). Onufry, przedziwny patronie (св. Онуфрієви).

240 (116). Panno oraz Matko Boska ruskiego kraju (По-
чаївській Богородиці). Над текстом зазначено, що се переклад
пісні 165. Акростих: Poczajowska. Була друкована в „Górze
Poczajowskiej“ 1757 р. Можна згодити ся з думкою дра Щу-
рата, що ся пісня являєть ся оригіналом для славяно-україн-
ського тексту „Пречистая Дѣво Мати рускаго краю“ (Почаїв-
ській Богородиці²⁾), хоч що тикаєть ся акростиха, можна завва-
жити, що польський текст „W źłobie leży“ без акростиха, а пе-
реклад дає акростих: Василий.

241 (147). Posłuchajcie, co zrobiła || Wściekłych buntowni-
ków siła³⁾ (пісня „historyczna“ в честь Йосафата). Мелодія
пісні 208.

¹⁾ Мирович, *op. cit.* ст. 75.

²⁾ Др. В. Щурат, *op. cit.* ст. 43.

³⁾ В 1672 р. вийшла в Вильні брошурка: *Nabozny Affekt do Błogosławionego Iozaphata Męczennika Arcybiskupa Poło-*

242 (230). Postrzeż się z rozumu obrany, co się twemu oku podoba (смерть). Мелодія пісні 31.

243 (126). Przed wieki niebios i ziemi królowa (Пугінський Богородиці). Мелодія пісні 225. Згадує про фондованне монастиря :

Jaśnie wielmożni wielbiąc ją Wilgowie,
Czcią niewygasłą nabożnie szanują,
Monaster hojnie z missyą fundują.

244 (16a). Radość wielka nam nastąpiła (Різдо).

245 (223). Tego u siebie zostają zdania (покривдження на добрій славі).

246 (229). Umrzeć trzeba, to rzecz pewna, ustawa nie wzruszona (смерть). Переклад Василянна вірші 234.

247 (210). Cóż stąd za korzyść i co za zapłata, że światu hołdujesz? (марність світа).

248 (211). Czemuż, serdca ludzkie, czemuż nierozmyślnie doczesny świat nazbyt kochacie? (марність світа). Вірша „pewnego zakonnika“.

249 (221). Czyli wodą, czy lądem (каяттє).

XXVI.

Поминаючи справу авторства польських вірш у „Богогласнику“, можна вказати тут ряд акростихових авторів, що їх вірш у старших передбогогласникових текстах не стрічає в рукописних співаннях, хіба копії з „Богогласника“. Наляжать тут: Андрієвський (Ахъ, смотри, кто живъ), Отець Висл... (От небесъ посланна), Достоевський (Да прийдець нынѣ радость новая), Яків Кульчицький (Явный всему міру благодѣтелю), Медовський парох Теодор Кучинський (Тройцы святой поклонъ даймо), Маркевич (Міру всему точиши муро), Сопатицький

skiego, Patrona Wielkiego Xięstwa Litewskiego, Gorącego Promotora Jedności świętej z Kościołem Rzymskim w Ruskich krajach Przełożone z łacińskiego Officium na Polskie (Za) pozwoleniem Zwierzchności Duchowney. З друкарні Василян. Примірник бібліотеки Осолінських (ч. 145) має деякі слова титулу заклені при оправі. На зміст брошури складають ся: Godzinki o Błogosławionym Iozafacie, пісня „Posłuchaćcie, co zrobiła || Wściekłych odszczepieńców siła“ i Svmmarivsz Żywota y Męczeństwa Przebłogosławionego Iozafata Arcybiskupa Połockiego.

(Свѣтло небо со аггелы веселитесь днесь) і Шубович (Широта земная твоихъ чудесъ глаголати). В сѣм самім році, коли закінчив ся друк „Богогласника“, вийшла збірка духовних вірш латинкою у Почаїві, викликана тодішнім монастирським святом, але для історії акростихових вірш не дає вона нічого нового.

Кількох нових акростихових авторів принесли почаївські „Пѣсни благоговѣйныя“ з 1806 р. З осьмома віршами виступив тут Дроздовський: Днесь вси возиграйте (Різдво), Днесь, моря, играйте, рѣки, восплещайте (Богоявленне), Да прійдетъ новая радость міру днесь (Великдень), Днесь прійдите, воскликните, Дѣвы предидуше (Воведенне), Днесь прійдите, Дѣву прославите (Благовіщенне), Днесь играй, ветхій человекъ, съ нами (Обрізанне), Да гримить небо, играюще днесь, днесь (св. Василю) і Днесь возиграйте (св. Юрїєви). Про час, коли складав свої вірші сей автор, нехай говорить „пѣснь Святителю Христову Василію, архієпископу Кесарїи каппадокійскія, сложенна року Божія 1786“.

Надруковані тут і три вірші Сильвестра чи Сильвестра А...: Согласно и прекрасно поимъ пѣсни преизбранны (Стрітенне), Создателю Боже (Олексїєви, чоловікови Божому) і Соторжествуйте днесь, ангеловъ хоры (св. Катеринї). Незазначений у виданню акростих Івана Плісовського при вірші св. Кирова й Іванови „Играй всецѣло, вся римская страна“. „Парох Онишковски“ зложив віршу в честь св. Івана Хрестителя „Прійдите, вси языцы“, а „перомонах“ „пѣснь святому священномученику Антупѣ, имѣющему благодать цѣлѣти зубную болѣзнь“ з початком „Избранный сосуд Христов Антупа“. Стрічаєть ся й такі акростихи: Плач Марїи, автор, Христос воскресе изъ мертвыхъ, пасха вѣрныхъ, пѣснь Николаю, вера, поправся. Вперше надрукована тут гарна коляда „Радость ся намъ являеть“.

Вже згаданїй 1786 р. при вірші Дроздовського позволяє бодай деякі його вірші віднести до XVIII в. Та правдоподібно ціла збірка з 1806 р. складаєть ся з віршевої творчости XVIII в. Можна припускати, що вихід „Пѣсень благоговѣйныхъ“ в рік по другім виданню „Богогласника“ викликало се виданне, яке являло ся передруком цершого, отож і лишило без уваги сих віршесписців, що вперше виступили в „Пѣсняхъ благоговѣйныхъ“.

56

1108

07000

